

MESNEVÎ-İ ŞERİF Tercümesi

Çeviren: Veled Çelebi (İzbudak)

CİLT 6

Rahman ve Rahim Allah adıyla

Bu, Mesnevi kitabının ve mânevi delillerin altıncı cildir. Vehim ve şüphe karanlıklarını aydınlatan, zan ve tereddüt hayallerini gideren bir ışığa benzer. Fakat bu ışığı hayvani duyguyla görmenin imkânı yoktur. Çünkü hayvanlık durağı, aşağılıkların en aşağısıdır ve o duraktakileri, aşağılık âlemin suretini yapsınlar, düzsünler diye yaratmışlardır. Onların duygularıyla anlayışlarına, o, çizgiyi aşmasınlar diye bir daire çekmişlerdir. "Yüce, üstün ve her şeyi bilen Tanrı'nın takdiridir bu." Yani, Tanrı, onlara işleyecekleri işlerle, bakıp görebilecekleri yeri göstermiştir. Nitekim her yıldızın da gökyüzünde bir yeri, bir tezgâhı vardır, ancak kendisine ait olan yerde, kendisine ait olan işi işler. Bir şehrin hâkimi gibi hani. Onun hükmü de yalnız o şehirde geçer, o şehrin dışında geçmez. Tanrı, bizi bir yerde hapsolmaktan, (gözlerimizi, kulaklarımızı, kalplerimizi) mühürlemekten, perde altında bıraktığı kullara göstermediği şeyleri bize de göstermekten korusun. Öyle olsun ey âlemlerin Rabbi!

(1 - 700 Beyitler)

Rahman ve Rahim Tanrı adıyla

1. Ey gönüllerin hayatı Hüsameddin, nice zamandır altıncı cildin yazılmasına meyledip durmaktasın. Husami-name, senin gibi bilgisi çok bir erin çekişiyle dünyayı dönüp dolaşmada. Ey mânevi er, Mesnevinin son cildi olan altıncı cildi de sana armağan sunmaktayım. Bu altı ciltle altı cihete nur saç da çevresini dolanmayan dolansın.

5. Aşkın beşle, altıyla işi yoktur. Onun maksadı, ancak sevgilinin kendisini çekmesidir. Belki bundan sonra bir izin gelir de söylenmesi lâzım olan sırlar söylenir. Bu ince ve gizli kinayelerden daha açık, daha anlayışlı bir tarzda anlatılır. Sır, ancak sırrı bilenle eşittir. Sır, onu inkâr eden kişinin kulağına söylenmez. Fakat Tanrı'dan davet etme emri gelince artık halkın kabul edip etmemesiyle ne işimiz var?

10. Nuh, tam dokuz yüz yıl kavmini davet edip durdu. Her an da kavminin inkârı arttı. Fakat söylemeden vazgeçti mi? Hiç sükût mağarasına çekilmeye kalkıştı mı? Köpeklerin havlaması ile kervan, hiç yolundan kalır mı? Ay ışığı olan gecede dolunay, köpeklerin havlaması ile yürüyüşünü ağırlaştırır mı, dedi. Ay, ışığını saçar, köpek de havlar durur. Herkes, yaradılışına göre bir hizmette bulunur.

15. Takdir herkese bir hizmet vermiş, herkesi bir işe lâayık görüp iptilâya salmıştır. Ay der ki: Köpek, o pis sesini bırakmıyorsa ben ayım, gidişimi nasıl bırakırım ki? Sirke, sirkeliğini artırdıkça şekerin artması gerek. Kahır, sirkedir, lütuf da bala benzer. Sirkengübünün temeli, bu ikisidir. Bal, sirkeden az oldu mu sirkengübün, iyi olmaz.

20. Nuh'un kavmi de, ona sirke döküp duruyorlardı, fakat Tanrı'nın lütuf ve ihsan denizi ona daha fazla şeker dökmekteydi. Onun şekerine cömertlik denizinden yardım edilmekte idi de o yüzden âlem halkının sirkesinden fazlaydı onun şekeri.

Tek bir kişi ama bine bedel... Kimdir o? Tanrı velisi. Hattâ o yüce Tanrı kulu, yüzlerce zamanın tek eridir.
Denize bir yol bulmuş olan küpün önünde ırmaklar bile diz çöker.
Hele şu deniz yok mu? Bütün denizler, bu örnekleri, bu sözleri duyunca,

25. Ulu bir ad, küçücük, ehemmiyetsiz bir ada eş oldu diye utançlarından ağızları acılaşır.
Bu dünyanın o dünya ile birleşmesinden bu dünya, utanır, ortadan kalkar.
Bu söz dardır, derecesi pek aşağıdır. Yoksa bayağı bir şeyin hasın hası ile ne münasebeti var?
Kuzgun,üzüm bağında kuzgunca bağıırır. Fakat bülbül, bunu duyup sesini azaltır mı?
Bu "Tanrı dilediğini yapar" pazarında her ikisi için de ayrı alıcı var.

30. Dikenliğin gıdası ateştir; sarhoş dimağının gıdası da gül kokusu.
Bir leş, bizce kötüdür, pistir ama domuzla köpeğe şekerdir helvadır.
Pisler, şu pisliklerini yapa dursunlar, sular da pisleri arıtmaya savaşır.
Yılanlar zehir saçar, acılar bizi perişan eder ama,
Bal arıları dağlarda, kovanlarda, ağaçlarda baldan şeker ambarları doldurur.

35. Zehirler, tesirlerini yapıp dururlar ama panzehirler de hemen o tesirleri gideriverir.
Şu âleme baksan görürsün ki baştanbaşa savaştan ibarettir. Zerre, zerreyle âdetâ dinin kâfirlerle savaşması gibi savaşır durur.
Bir zerre sola doğru uçmaktadır, öbürü sağa doğru gidip arayacağını aramada.
Bir zerre yücelere çıkmada, öbürü baş aşağı düşmede. Şöyle durur gibi görünürler ama onların savaşını bu durgunluk âleminde gör.
Onların fiilî savaşları, gizli savaşlarından ileri gelmededir. Bu aykırılığı gör de o aykırılığı anla.

40. Fakat güneşte mahvolan zerrenin savaşı, vasıftan, hesaptan dışarıdır.
Zerrenin kendisi de, nefesi de mahvoldu mu artık onun savaşı, ancak güneşin savaşıdır.
Onun kendiliğinden hareketi de kalmamıştır, duruşu da. Neden? "Biz Tanrıya dönenleriz" sırrından.
Biz, kendimizden geçip senin denizine döndük. Asıldan süt içtik, geliştik.
Ey gulyabaniye aldanıp yolun ferilerine dalan, ey usulsüz kişi asıllardan az bahset.

45. Bizim savaşımız da hakikatte bizden değildir. Sulhumuz da. Her halimiz, Tanrı'nın iki parmağı arasındadır.
Tabiat, iş ve söz bakımından cüzüleri arasındaki savaş, pek korkunç bir savaştır.
Fakat bu âlem, şu savaşla durmadadır. Unsurlara bak da anla.
Dört unsur, dört kuvvetli direktir. Dünyanın tavanı, onlarla düz durmada.
Her direk, öbürünü kırar. Su direği, ateş direğini yıkar.

50. Halkın yapısı, zıtlar üstüne kurulmuş. Hâsılı biz, zarar bakımından da savaştayız, fayda bakımından da.
Ahvalin, birbirine aykırı. Tesir dolayısıyla her biri öbürüne zit.
Her an kendi yolunu vurup durmadayım, artık başkasına nasıl bir çare bulabilirim?
Bana gelen hal askerlerinin dalgalarına bak; her biri, öbürüyle savaşmada, her biri, öbürüne kin gütmeye.
Kendindeki şu müthiş savaşa bak. Başkalarının savaşı ile ne meşgul olup durursun?

55. Meğer ki Tanrı, seni bu savaştan çeke de sulh âleminde bir tek renge boyanasın.
O âlem, ancak bâkidir, mamurdur, başka türlü olmasına imkân yok. Çünkü terkibi, zit olan şeylerden değil.
Bu yok olma, bitme, ziddin ziddini yok etmesinden ileri gelir. Zit olmadı mı ebedilikten başka bir şey olamaz.
O eşsiz, örneksiz Tanrı, cennetten zıddı giderdi. Orada güneş de yoktur, zıddı olan zemheri de.
Renklerin asılları, renksizliktir... Savaşların aslı, barışlardır.

60. Bu gamlarla dolu olan bucağın aslı, o âlemdir. Her ayrılığın aslı, buluşmadır.
Hocam, neden biz bu aykırılıklar içindeyiz? Neden birlik bu sayıları doğuruyor?
Çünkü biz fer'iz, bu birbirine zit olan dört asıl, feride kendi huyunu işliyor.
Halbuki can cevheri, ayrılıkların ötesinden. Onun huyu bu değil, onun huyu, ulu Tanrı'nın huyu.
Savaşlara da bak. O savaşlar, barışların asılları. Tanrı uğrunda savaşan Peygamber gibi hani.

65. O, iki cihanda da üstündür. Bu üstünü dil anlatmaz ki.
Irmak suyunu tamamıyla içmenin imkânı yok. Yok ama susuzluğu giderecek kadar içmenin de imkânı yok.
Mâna denizine susamışsan Mesnevi adasından o denize bir ark aç.
O arki o derece aç ki her an Mesneviyi, ancak ve ancak mâna denizi göresin.
Yel, derenin üzerindeki saman çöplerini temizledi mi su, tek renkliliğini meydana çıkarır.

70. Sen Mesnevide ter-ü taze mercan dallarını gör, can suyundan bitmiş meyveleri seyret.
Söz, harften, sestem ve soluktan ayrıldı mı hepsini bırakır, deniz kesilir.
Harfi söyleyen de, duyan da, hattâ harfler de, bu üçü de sonunda can olur.
Ekmek veren, ekmek alan ve pak ekmek, suretlerden kurtulur, toprak olur.
Fakat mânaları, yine birbirinden ayrı olarak ve daimî bir surette üç makamdadır.

75. Suret toprak olur ama mâna olmaz. Kim, olur derse de ki: Hayır buna imkân yok.
Ruh âleminde gâh suretten kaçarak, gâh surete bürünerek üçü de beklerler.

Suretlere gidin diye emir gelir, giderler. Yine onun emri ile suretlerden ayrılırlar.
Hâsılı "Halk da onundur, emir de" sırrını bil. Halk, surettir, emir de o surete binen can.
Binek de padişahın buyruğundadır, binen de. Cisim kapıdadır, can huzurda.

80. Su, testiye dolmak istedi mi padişah, can askerine binin diye emreder.
Sonra yine canları yücelere çekmek diledi mi padişah nakiplerinden ses gelir: İnin!
Bundan öte söz incelmiş. Ateşi azalt, odunu çok atma.
Atma da küçücük çömlek kaynamasın. Anlayış çömleri pek küçük ve pek yufka.
Noksandan münezzeh Tanrı, bir elmalık meydana getirmede, onları ağaçlara, yapraklara benzeyen harfler içinde gizlemedi.

85. Bu ses, harf ve dedikodu ağaçlığı arasında elmadan ancak bir koku alınabilir.
Bari sen de bu kokuyu aklına iyice çek, bu kokuyu iyice al da seni kulağından tutup asla kadar götürsün.
Nezle olmamaya, koku almaya bak. Halkın yelinden, nefesinden bedenini ört.
Onların havaları, kış rüzgârlarından da soğuktur. Örtün, bürün de burnuna girmesin.
Onlar, cansız, donmuş kişilerdir. Nefesleri, karlı dağlardan gelir.

90. Fakat yeryüzü bu karlı kefene büründü mü durma, hemen Hüsameddin'in güneş kılıcını vur.
Derhal doğudan Tanrı kılıcını çek, o doğuyla bu tapıyı ısıt.
Güneş, karı hançerledi mi dağlardan ovalardan seller yürür.
Çünkü o, ne doğudadır, ne batıda. Gece gündüz müneccimle savaşıyor durur.
Neden der, benden başka ve yol göstermeyen yıldızları bayağılık ve körlük yüzünden kible edindin?

95. Kuran'da o emin erin "Ben batanları sevmem" sözü hoşuna gitmedi.
Ayın önüne geçtin, beline eleğim sağlamadan kulluk kemerini bağladın da o yüzden ayın ikiye bölünüşünden incindin.
"Güneş dürülür" âyetini inkâr edersin. Çünkü sence güneş, en yüce bir mertebedir.
Havanın değişmesini yıldızların tesirinden bilirsin de "And olsun yıldıza, indiği zaman" âyetinden hoşlanmazsın.
Ay, ekmekten de tesirli değildir ya. Nice ekmek vardır ki adamın can damarını koparır.

100. Zühre, sudan daha tesirli değildir ya. Nice su vardır ki bedeni harap eder.
Fakat onun sevgisi senin canındadır da onun için dostun öğüdü bir kulağından girer, bir kulağından çıkar.
Fakat bil ki senin öğüdün de bize tesir etmez, bizim öğüdümüz de sana!
Meğer ki göklerin anahtarları elinde olan sevgiliden sana hususi bir anahtar ihsan edile.
Bu söz, yıldıza benzer, aya benzer. Fakat Tanrı buyruğu olmaksızın tesir etmez.

105. Bu cihetsiz yıldız, yalnız vahiy arayan kulaklara tesir eder.
Cihetten cihetsizlik âlemine gelin de sizi kurdu paralamasın der.
Onun yıldızlar saçan pırıltısı karşısında şu dünya güneşi, bir yarasaya benzer.
Yedi mavi gök, onun kulluğundadır. Bir çavuşa benzeyen ay, onun derdiyle yanmada, erimededir.
Zühre, bir şey soracak oldu mu ona el atar, Müşteri can nakdini eline alıp huzurunda durur.

110. Zühal, onun elini öpme havasındadır ama kendisini bu devlete lâîk görmez.
Merih onun yüzünden elini ayağını incitmiş, Utarit onun vafından yüzlerce kalem kırmıştır.
Bütün bu yıldızlar, müneccimle, ey canı bırakıp rengi seçen!
Can odur, bizse hep rengiz, sayılar ve yazılarız. Onun düşünce yıldızı, bütün yıldızların canıdır diye savaştadır.
Düşünce de nerede? O makam, tamamıyla pâk nurdur. Ey düşüncelere kapılan, bu düşünce lâîf senin için söylenmiştir.

115. Her yıldızın yücelerde bir evi vardır ama bizim yıldızımız, hiçbir eve sığmaz.
Yeri, yurdu yakan şey, nasıl olur da mekâna sığar? Haddi olmayan nur, nasıl olur da hadde girer?
Fakat sevdalı ve bir zayıf kişi anlatsın diye bir örnek verir, bir suretle tasvir ederler.
O şey, örnektir, onun misli değil. Bu örneği de donmuş kalmış akıl, bunu anlatsın diye getirirler.
Akıl keskindir ama ayağı gevşektir. Çünkü gönlü yıkıktır, bedeni sağlam.

120. Bu çeşit akıllı olanların akılları, neye takılırsa sınıksız takılır ama şehveti bırakmayı hiç mi hiç düşünmezler.
Dâva zamanı göğüsleri doğuya benzer, fakat takva zamanı sabırları, âdeta bir şimşektir.
Her biri hünerlerle kendini gösterir, âlim geçinir. Fakat vefa vaktinde âlem gibi vefasızdır.
Kendini görme zamanında cihana sığmaz, fakat ekmek gibi boğazda, mide de kaybolur gider.
Fakat yine de bütün bu vasıflar iyidir... İyilik aradı mı insanda kötü şey kalmaz ki.

125. Meni, benliğinde kaldıkça kokuşur, pis olur. Fakat cana ulaştı mı aydınlık âlemini bulur.
Cansız şey, nebatata yüz tuttu mu, baht ağacından hayat biter.
Canlıya yüz tutan nebat, Hızır gibi âbıhayat kaynağından içer.
Can da canana yüz tutarsa pılısını pırtısını sonsuz ömür iklimine çeker götürür.

Birinin , vaaz eden bir hocaya "Bir borcun üstüne oturmuş olan kuşun başı mı daha üstün ve yücedir, yoksa kuyruğu mu" diye sorması, vaaz edenin de, soran adamın anlayışına göre cevap vermesi.

Bir gün bilgisiz bir adam, vaaz eden birine sordu: Mimbemde senden daha yüce söz söyleyen, senden daha güzel vaaz eden bir adam bile yok.

130. Sana bir sorum var; ey akıllı er, bu mecliste sualime cevap ver.
Bir kale burcunun üstüne bir kuş otursa başı mı daha üstündür, kuyruğu mu?
Vaaz eden dedi ki: Yüzü şehre, kuyruğu köyeyse yüzü, bil ki kuyruğundan üstündür.
Yok... Eğer kuyruğu şehre, yüzü köyeyse o kuyruğa toprak ol, yüzünden yüz çevir.
Kanadı olan kuş, yuvasına kadar uçup gider. İnsanlar, insanların kanadı da himmettir.

135. Bir âşık, hayra, şerre bulanabilir. Sen onun hayrına şerrine bakma, himmetine bak.
Doğan, isterse beyaz ve eşsiz olsun; fare avladıktan sonra bayağıdır.
Fakat baykuşun meyli, padişaha olsa doğan sayılır, külâhına bakma.
İnsan, bir hamur teknesi boyuncadır ama gök yüzünden de üstündür, esirden de.
Hiç bu gökyüzü "Biz onu ululadık" sözünü duydu mu? Kim duydu bu sözü? Dertlere düşmüş Âdemoğlu.

140. Hiç kimse, güzelliğini, aklını, sözlerini, isteklerini yeryüzüne gösterdi, bildirdi mi?
Hiç yüzünün güzelliğini, reyindeki isabeti gökyüzüne göstermeye, söylemeye kalkıştı mı?
Oğlum, hiçbir gümüş bedenli dilber, hamam duvarlarına çizilmiş resimlere kendisini gösterir, onların karşısında cilvelenir mi?
O huri gibi güzel resimler şöyle dursun, kalkar, yarı kör bir kocakarıya karşı cilvelenirsin.
O kocakarıda olan ve resimlerde olmayan nedir ki seni o resimlerden tutup çeker?

145. Sen söylemezsin ama ben söyleyeyim: Akıldır, duygudur, anlayıştır, tedbirdir, candır.
Kocakarıda insanla kaynaşan can var. Halbuki hamamdaki resimlerde ruh yok.
Hamam duvarındaki resim, bir harekete gelseydi derhal seni kocakarıdan çekerdi.
Can nedir? Hayırdan, şerden haberdar olan, lütuf ve ihsana sevinen, zarardan yerinip ağlayan şey.
Madem ki canın sırrı, mahiyeti, insana hayrı, şerri haber vermede... Şu halde hakikatten kimin daha ziyade haberi varsa o, daha canlıdır.

150. Ruhun tesiri, bilgi ve anlayıştır. Kimde bu bilgi ve anlayış, daha fazlaysa o, daha ziyade Tanrılıktır.
Fakat bu tabiat âleminin ötesinde öyle haberler, öyle bilgiler vardır ki bu canlar, o meydan da cansız bir hale gelirler.
Bunlardan haberdar olmayan can, Tanrı tapısına mazhar oldu... Canların canı ise Tanrı'ya mazhar oldu.
Melekler de tamamı ile akıldan, candan ibarettiler. Fakat yeni bir can geldi. Âdem yaratıldı mı onun karşısında beden haline geldiler.
Kutluluktan o canı gördüler, ten gibi o ruha hizmetçi kesildiler.

155. Şeytana gelince, canla başla ondan baş çekti, canla birleşmedi, çünkü ölü bir uzuvdu.
Canı olmadığı için Âdem'e feda olmadı... Kırık bir eldi, cana itaat etmedi.
Fakat o uzvu kırıldıysa cana bir noksan gelmedi ya. Canın elindedir bu, onu yine yaratabilir.
Başka bir sır daha var, fakat bunu duyacak kulak nerede? O şekeri yiyecek dudu kuşu hani?
Has dudulara pek bol, pek değerli şeker var ama aşâğılık dudular, o taraftan göz yummuşlar.

160. Yalnız sureti derviş olan, o zekâtı, o arılığı nereden tadacak. O, mânadır, faûlün fâilât değil.
İsa'nın eşeğinden şeker esirgnemez ama eşek, yaradılış bakımından otu beğenir.
Şeker, eşeği neşelendirseydi önüne kantarla şeker dökülürdü.
"Onların ağızlarını mühürledik" âyetinin mânasını bil. Yolcuya bu, mühim bir şeydir.
Bunu bil de belki peygamberlerin sonuncusunun yolu hürmetine ağızdan o kuvvetli mühür kaldırılır.

165. Peygamberlerden kalan mühürleri, Ahmed'in dini hürmetine kaldırdılar.
Açılmamış kilitleri vardı; onlar, "İnna fettehna" eliyle açıldı.
O, bu dünyada da şefaattir, o dünyada da, bu dünyada insanı dine götürür, o dünyada cennetlere.
Bu dünyada "Sen onlara yol göster" der; o dünyada "Sen onlara ay gibi yüzünü göster" der.
Onun gizli, aşikâr işi, daima "Yarabbi, sen kavmime doğru yolu göster, onlar bilmiyorlar" demektir.

170. Onun nefesiyle iki kapı da açıktır. Duası, iki âlemde de müstecap olur.
Ona benzer ne gelmiştir, ne de gelecek. Bu yüzden son peygamber olmuştur.
Sanatında son derece ileri gitmiş bir üstadı görünce bu sanat, sende bitmiştir demez misin?
Ey peygamber, mühürleri kaldırmak, kapalı kapıları açmaktasın, Hatem'sin, bu iş, seninle ve sende bitmiştir. Can bağışlayanlar âleminde bir Hatem'sin sen.
Hâsılı mühürleri kaldırma ve kapıları açmada Muhammed'in işaretleri, tamamiyle açıklık içinde açıklıktır, açıklık içinde açıklıktır, açıklık içinde açıklık.

175. Onun canına, evlâdının gelişine ve zamanına yüz binlerce aferin !
Onun devlet ve ikbal sahibi halifesinin oğulları, onun can ve gönül unsurundan doğmuşlardır.
İster Bağdat'tan olsunlar, ister Herat'tan, ister Rey'den. Su ve toprak karışıklığı olmaksızın onun soyudur onlar.
Gül dalı, nerede biterse bitsin güldür. Şarap, nerede kaynayıp köpürürse köpürsün şaraptır.
Güneş, isterse batıdan baş gösterebilir, yine güneştir, başka bir şey değil.

180. Tanrım, sen örtücülüğünle ört, ayıp görenlere bunu gösterme, onları kör et.
Tanrı, ben, eşi olmayan güneşle kötü huylu yarasanın gözünü bağlamışım dedi.
Bakışı noksan yarasanın gözünden, o güneşin yıldızları da gizlidir.

**İman zevkine mâni olanı doğruluğun zayıflığına delâlet eden ve yüz binlerce
ahmağın yolunu kesen çürümüş,pörsümüş gayret ve hamiyetin kınanması.Nitekim koyunlar da bir
namussuzun yolunu keserlerdi , geçemezdi. Bu namussuz , çobandan "Koyunların, beni ısırırlar mı
acaba?" diye sordu . Çoban dedi ki: " Ersen ve sende erkeklik damarı varsa
hepsi sana feda olsun. Namussuz biriysen her biri , sana bir ejderha kesilir .
" Başka bir namussuz da vardı , koyunları gördü mü, derhal yoldan dönerdi. Çobana bir şe
y de soramazdı , sorarsam koyunlar,başıma üşüşür,beni ısırırlar derdi.**

Ey Tanrı ışığı Hüsameddin, ey ruh cilâsı, ey doğru yolu gösteren padişah gel!
Mesnevi'yi yayılmış bir mera haline getir, örneklerinin suretlerine can ver!

185. Can ver de bütün harfleri akıl ve can olsun, can cennetine uçup gitsin.
Zaten onlar, senin sayende can âleminden gelip harf tuzağına tutuldular, mahpus oldular.
Ömrün âlemde Hızır gibi uzasın, canlara can katsın, düşkünlerin ellerini tutsun, daimî olsun.
İlyas ve Hızır gibi dünyalar durdukça dur da yeryüzü, lütfunla gökyüzü haline gelsin.
Kötü gözlülerin şatafatı, nazarı olmasaydı lütfunun yüzde birini söyledim.

190. Fakat nefesi zehirli kem gözlerden ben ne can üzen zahımlar yedim.
Onun için senin halini, ancak başkalarının hallerini anarak remiz ve kinayeyle söylerim.
Bu bahanede, gönlüne ait bir hiledir ki gönlün ayakları, o yüzden, toprağa kakılmış kalmıştır.
Yüzlerce gönül ve can, yaratıcı Tanrı'ya âşık olmuştur da onlara ya kem göz mâni olmuştur, ya kötü kulak.
Bunların bir tanesi de Peygamber'in amcası. Arapların kınaması, ona pek korkunç göründü.

195. Arap, kendi çocuğuna uydu da, güvenilir dininden döndü, derlerse, ne derim?, dedi.
Peygamber, amca, dedi, bir kere şahadet getir de senin için Tanrı'ya şefaet edeyim.
Ebutalip, doğru ama duyulur, yayılır, herkes duyar. İki kişiyi aşan her sır yayılır, otuz iki diştten otuz iki orduya duyulur.
Bu Arapların diline düşerim. Onların yanında bu yüzden hor hakîr olurum, dedi.
Fakat Tanrı'nın ezeli lütfu olsaydı Tanrı çekişiyle beraber bu kötü gönüllülük olur muydu hiç?...

200. Ey düşkünlere yardım eden Tanrı, medet! Medet bu iki taraflı dileklerden!
Ben, gönlün hilesinden, düzeninden öyle perişan bir hale geldim ki feryada bile kudretim kalmadı.
Ben kim oluyorum? Gökyüzü bile yüzlerce işiyle, gücü ile, iktidarı ile, yüzlerce debdebe ve tantanası ile beraber bu
pusudan, bu dileğe uyma yüzünden feryada geldi.
Ey kerem sahibi, ey hilim sahibi, bu iki taraflı dilekten sen bana aman ver.
Ey kerem sahibi, doğru yolun bir taraflı çekişi, iki yol arasında tereddüde düşmekten hayırlıdır.

205. Bu iki yoldan da maksat sensin ama bu ikilikten adama âdeta can çekişmesi gelir.
Bu iki yolla da sana gelmeye azmedilir ama savaş, asla neşe meclisine benzemez, dedi.
Bunu, Kuran'daki "Göklerle yeryüzü Tanrı emanetini kabul etmekten korktular, çekindiler" âyetini oku da Tanrı'dan
duy.
Bu ikilikte kalış, acaba şu mu iyidir, hayırlıdır, yoksa o mu, diye tereddüde düşüş, gönülde bir savaş gibidir.
Tereddütte de bütün kudretleriyle korku ve ümit birbirine saldırır.

**Dileğiyle bir yolu seçme ve bu seçişin sebeplerini sınımadan Tanrı'ya sığınma ve münacat.Göklerle
yerler de bu ihtiyara sahip oluştan ve sebeplerinden ürktüler,korktular.Halbuki insan,yaratılışından
ihtiyarı ve ihtiyarının sebeplerini dilemeye haristir. Nitekim insan ,hastalandı mı ihtiyarını az görür de
ihtiyar sahibi oluştan sebep bulunan iyiliğini ister, bu suretle ve mevki sahibi olmakla ihtiyarının
çoğalmasını diler . Eski milletlerde de Tanrı kahrının inmesine sebep , ihtiyarın ve sebeplerinin
çokluğu idi.Firavun'u hiç kimse asla yoksul görmedi.**

210. Ey yüce Tanrı, önce bendeki bu çekiliş ve yükselip geliş senden meydana geldi, yoksa bu deniz, sakindi Yarabbi.
Bana bu tereddüdü, o makamdan verdin, kereminle yine beni tereddütsüz bir hale getir.
Medet ey feryada yetişen Tanrım, sen beni dertlere müptelâ etmekte. Senin verdiğin dertlerle erler bile kadınlara
döner.
Bu derde uğratis niceye dek, yapma Yarabbi. Bana bir yol başışla, on yol verme bana.
Sırtı yaralı arık bir deveyim; sırtımda bir semere benzeyen ihtiyar yüzünden sırtım yaralandı.

215. Arkamdaki bu mahfe, gâh ağır gelip beni bu yana çekmede, gâh öbür tarafa yanlayıp beni o yana sürüklemeye.
Bu uygunsuz yükü sırtımdan al da iyi kişilerin bahçelerini göreyim.
Uyanık olarak değil de Ashabı Kehf gibi uykuda olarak cömertlik bahçesinde yayılayım.
Sağıma, soluma yatıp uyuyayım, fakat ancak top gibi ihtiyarsız olarak yuvarlanayım.
Ey din Tanrısı, sağıma da dönersem senin döndürmenle döneyim, soluma da dönersem senin döndürmenle.

220. Yüz binlerce yıllardır havadaki zerreler gibi ihtiyarsızdım.

O zamanı ve o hali unuttum ama uykuda bu âlemden göçüp gitmem, bana o âlemden bir armağan. Uyku zamanı bu dört unsur çarmıhından kurtulur, şu daracık yurttan can yaylasına sıçrar, çıkarım. Uyku dadısından o geçmiş günlerin sütünü içerim ey bir şeye ihtiyacı olmayan ve herkes kendisine muhtaç olan Tanrı.

Bütün âlem, kendi ihtiyarından, kendi varlığından sarhoşluk âlemine kaçırmaktadır.

225. Bu suretle herkes, şarap, çalgı gibi şeylere düşer de kendi aklından bir an olsun kurtulmaya çalışır. Herkes bilir ki bu varlık tuzaktır. İnsanın kendi ihtiyarı ile bir şeyi düşünmesi, bir şeyi anması cehennemdir âdeta. Onun için herkes varlığından, kendiliğinden geçme âlemine, yahut sarhoşluğa kaçır, yahut da bir işe koyulup kendini unuttur.

Fakat yine bu âlemden kendini çeker, varlık âlemine gelirsin. Çünkü o kendini unutma âlemine Tanrı fermanı olmadan gitmiştik.

Ne cin, zaman kaydının hapsinden kurtulabilir, ne insan.

230. Yüce göklere çıkmak, ancak doğru yolu bulma kuvvetiyle olabilir.

İnsan, doğru yolu ancak Tanrı'dan çekinen kulun ruhunu, göklerden şeytanları kovan şahaplardan koruyan kuvvetle bulabilir.

Yok olmadıkça hiç kimseye ululuk tapısına varmaya yol yoktur.

Göklere yücelme nedir? Şu yokluk. Âşıkların yolu da yokluktur, dini de.

Aşk yolunda yalvarma bakımından pösteğiyle çarık, Eyaz'a mihrap olmuştur.

235. Gerçi onu padişah severdi.. İçi de güzeldi, dışı da.

Fakat kendisi de kibirsiz rıyasız, kinsiz bir hale gelmişti. Yüzü, padişahın güzelliğine bir anda kesilmişti.

Varlığından uzaklaştığı için işinin sonu da Mahmut oldu.

Eyaz, kibir korkusundan çekinirdi de onun için temkini, pek kuvvetli bir hale gelmişti.

O tertemiz bir hale gelmişti. Kibrin, nefsin boynunu vurmıştu.

240. Ya o düzenleri halka bir şey öğretmek için yapıyor, yahut korkudan uzak bir hikmet yüzünden böyle bir harekette bulunuyordu.

Yahut varlık, yokluk rüzgârları ile esip gelen bir baş olduğundan her gün çarlığını görmeyi istiyor,

Bu suretle de yokluk definesinin üstüne kurulan yapının kapısını açmak, o zevk yaşayışının yelini bulmak diliyordu.

Bu kaynağın malı, mülkü, atlası, çabuk yürüyüp giden cana bir zincirdir.

Buna kapılan, şu altın zinciri gördü de kapıldı, ruhu bir delik içinde kaldı, ovalara çıkamadı.

245. Görünüşü cennet ama hakikatte bir cehennem. Üstü güllü nakışlarla bezenmiş bir zehirli yılan.

İnanan kişiye cehennem zarar vermez ama oradan geçmemek daha iyidir ya.

Cehennem ona bir zeval vermez. Vermez ama herhalde cennet, onun için daha hoştur ya.

Ey noksan kişiler, şu gül yüzlülerden sakının. Onlarla konuşmaya kalktınız, düşüp kalkmaya başladınız mı anlarsınız ki onlar cehennemdir.

Bir Hintli köle, efendisinin kızına gizlice âşık olmuştu . Kızı, bir ulu adamın oğluna verdiler. Köle haber alınca hastalandı, yanıp yakılmaya başladı.Ne doktor,derdini anlıyordu,ne de onda söylemeye kudret vardı.

Zengin bir adamın Hintli bir kölesi vardı. Onu beslemiş, büyütmüş, Âdeta ölüyken diriltmişti.

250. Bilgi ve edep belletmiş, gönlünde hüner ışığını yakmıştı.

Çocukluğundan beri nazla yetiştirilmiş, o iyilikçi adam, onu lütuf kucağında büyütmişti.

Bu zengin adamında güzel, gümüş bedenli, yaradılışı ahlâkı hoş bir kızı vardı.

Kız, evlenme çağına girince kızı isteyenler, ona ağır nikâh parası vermeye başladılar.

Her ulu adamdan kız istemeye bir görücü geliyordu.

255. Adam, malın sebatı yoktur, gece gelir, gündüz dağılıverir.

Güzelliğin de değeri yoktur. Bir diken yarası ile renk solup sararır.

Büyük bir adamın oğlu olmak da bir şey değil. Bu çeşit gençler mala mülke gururlanırlar.

Nice büyük adamların oğulları vardır ki kötülükte bulunur, yaptığı kötü iş yüzünden babasına bir âr olur.

Hünerli, bilgili kişi iyidir ama İblisten ibret al, ona da az tap.

260. Onun da bilgisi vardı ama din aşkı yoktu, bu yüzden Âdem'in yalnız topraktan yaratılan suretini gördü.

Ey emin kişi, bilgide ne kadar ileri gidersen git onunla gaybı gören gözün açılmaz ki!

Can gözü açık olmayan, sakaldan, sarıktan başka bir şey görmez, adamın ileri, yahut geri oluşunu, onu tarif edenden sorup öğrenir.

Ey ârif, sen, birisini anlamak için onu bilen, söyleyip tarif eden kişiye müracaat etmezsin. Çünkü sen, doğmuş, parıl, parıl parlamakta olan bir nursun.

Senin takvan, dinin var, iyi işler işlersin, öyle ki âlem onlarla düzeler, kurtuluşa erer.

265. Kendisine öyle temiz ve iyi bir damat seçti ki bütün halkın övündüğü kişiydi o.

Kadınlar onun malı yok, mülkü yok, ululuğu yok, güzel değil, başına buyruk değil dediler.

Adam dedi ki: Onlar dine, zâhitliğe uymuş adamlar. O da yeryüzünde altını olmayan bir define. Hâsılı armağanlar sunuldu, nişan yapıldı, kumaşlar gönderildi, kızın verileceği ortalığa yayıldı. Evde küçük bir köle vardı. Bu sıralarda hastalandı, yanıp yakılmaya, eriyip solmaya başladı.

270. Hummaya tutulmuş bir hasta gibi eriyordu. Hekim, hastalığını anlayamadı. Akıl diyordu ki: Onun illeti, gönül illeti. Beden ilâcı gönlüne tesir etmez ki. Bu sevda yüzünden kölecğin gönlü yaralıydı ama derdini kimseciklere söyleyemiyordu. Bir gece zengin adam karısına dedi ki: Kimseye duyurmadan, gizlice onun halini sor soruştur bakalım. Sen onun anası sayılırsın. Derdini sana açar elbette.

275. Kadın, bu sözü kulağına koyunca ertesi gün kölenin yanına gitti. Yüzlerce nazla, muhabbetle başını karıştırmaya, saçlarını taramaya başladı. Şefkatli analar gibi onu yumuşattı, nihayet söyletmeye muvaffak oldu. Köle dedi ki: Senden bunu mu umardım ben? Kızını inatçı bir yabancıya veresin. Bizim efendimizin kızı olsun, biz de ona âşık olalım da o başkasına varsın? Yazık değil mi?

280. Kadın bu söze öyle kızdı ki onu dövüp damdan aşağıya atmak istedi. O kim oluyor diyordu, bir kahpenin Hintli bir oğlu. Nasıl oluyor da bir efendinin kızına tamah ediyor? Fakat bunları içinden söylemekle beraber sabretmek daha doğru deyip kendini tuttu. Kocasına, dinle şu şaşılacak şeyi dedi.. Biz, onu güvenilir bir adam sanıyorduk, umarmıydık böyle bir çalığışunun hain çıkacağını?

Efendinin, karısına "Sabret,köleyi takdir etme. Ben onu bu tamahtan öyle bir geçiririm ki ne şiş yanar,ne kebab" demesi.

Efendi dedi ki: "Sabret. Ona de ki: Kızı ona vermez sana veririz.

285. Bu suretle belki gönlünden o sevdayı çıkarırız. Sen hele bir hoşça bak, ben nasıl onu bu işten vazgeçiririm? Sen gönlünü hoş tut,bunu iyice bil ki kızımız, hakikaten de senin eşindir. A güzel müşteri, evvelce bunu bilmiyorduk, mademki bildik, elbette kızımıza daha lâıyıkısın sen. Ateşimiz, kendi mangalımızda; Leylâ, bizim Leylâ'mız, Mecnunumuz da sen, de İyice bir hayale, bir düşünceye düşsün. İyi düşünce insanı semirtir.

290. Hayvan,otla semirir,insan da yücelikle,şerefle gelişir. İnsan kulağından gelişir, duya duya canlanır. Hayvansa boğazından, yemesinden, içmesinden gelişir. Kadın, "Böyle bir arlanılacak sözü, ağızım nasıl varır da söyler? Onun için böyle abes bir sözü nasıl geveleyebilirim? Gebersin o şeytan huylu hain" dedi. Adam, hayır dedi, korkma. Sen böyle söyle de onun hastalığı geçsin, bu lütuf yüzünden iyileşsin.

295. Ondan sonra sevgilim onun derdini gidermeyi bana bırak sen. Yalnız o ince eleyip sık dokuyan bir kere iyileşsin. Kadın, o hasta köleye böyle söyleyince öyle ferahladı, öyle kabardı o köle ki âdeta yeryüzüne sığamaz oldu. Semirdi, gelişti, benzine kan geldi, kırmızı güle döndü, binlerce şükürler etti. Bazen de, hanımcığım, diyordu, sakın bu bir düzen olmasın! Efendi, Ferec'i evlendiriyorum diye bir dâvet yaptı, eşini dostunu çağırıldı.

300. Gelenler de "Ferec, kutlu olsun" diye onu kandırmaktaydılar. Ferec, bu sözleri duyunca artık kızı alacağına iyice inandı. Büsbütün iyileşti, hastalığı kökünden geçti gitti. Ondan sonra gerdek gecesi bir oğlanı kadın kılığına soktular. Elini, bileğini gelinler gibi kınaladılar. Âdeta ona tavuk gösterip horoz verdiler. Başını bağladılar, gelinler gibi elbiseler giydirdiler, gürbüz oğlanı kadın kıyafetine sokup koyverdiler.

305. Efendi halvet zamanı derhal mumu üfledi. Hintli köle öyle güçlü kuvvetli bir oğlanla yalnız kaldı. Oğlan, köleye saldırınca Hintlicik, feryada başladı ama dışarıdaki def gürültüsünden sesini kimse duymuyordu ki. Def çalması, el çırpması, kadın ve erkeğin naraları, onun sesini boğuyordu. Oğlan, sabaha kadar o Hintli köleceğizi berbat edip durdu. Köle, âdeta köpeğin önündeki un torbasına döndü. Sabahleyin tas ve büyük bir bohça getirdiler. Ferec damatlar gibi güvey hamamına gitti.

310. Gitti ama bitkin bir haldeydi. Ardı, külhancıların yırtık peştamalına dönmüştü. Zavallı hamamdan dönünce efendinin kızı, gelin gibi odaya geçip oturdu. Anası, köle, kızı gündüzün sinamaya kalkmasın diye oracıkta beklemekteydi. Köle, bir müddet kinle kıza baktı da sonra ellerinin on parmağını da ona doğru sallayıp dedi ki: Dilerim kimse seninle buluşmasın, senin gibi kötü ve pis bir geline düşmesin.

315. Gündüzün yüzün, kadınlar gibi ter-ü taze, geceleyin çirkin aletin, eşek aletinden beter. İşte şu âlemin bütün nimetleri, uzaktan pek hoştur ama yaklaştı mı sinamadan ibarettir. Uzaktan su görünür ,yanına vardın mı görürsün ki serapmış. O kokmuş bir kocakarıdır ama çok cilvelidir, kendisini yeni bir gelin gibi gösterir. Sakın onun yüzündeki boyaya aldanma; aman, onun zehirle karışık şerbetini tatmaya kalkışma.

320. Sabret, sabır sıkıntının anahtarıdır; sabret de Ferec gibi yüzlerce zahmete, mihnete düşme. Tanesi meydandadır da tuzağı gizlidir. Önce onun sana nimet verişİ hoş görünür ama sonu öyle değil!

Bu aldanış,yalnız o Hintli köleye ait değildir. Tanrı'nın koruduğu kişiden başka herkes,böyle bir aldanışa uğrar.

Ona ulaştın mı eyvahlar olsun sana. Nedamete düşer, ne kadar zarı zarı ağlarsın. Fakat beylik, vezirlik ve padişahlık adı, hakikatte ölümdür, derttir, can vermedir. Kul ol da yeryüzünde at gibi yürü. Cenaze gibi kimsenin boynuna binme.

325. Tanrı nimetine küfranda bulunan, ister ki herkes, kendisini yüklesin de ölüyü mezara götürür gibi götürsünler. Rüyada kimi tabuta binmiş, götürülüyor görürsen yüce mertebeli büyük mevkili bir adam olur. Çünkü o tabut, halkın boynuna bir yükür. Bu büyükler de halkın boynuna yük korlar, yük olurlar. Yükünü herkese yükleme, kendine yükle. Baş olmayı az iste, yoksulluk daha iyidir. Halkın boynuna binme de ayaklarına nikris iletme gelmesin.

330. Sonunda iki elinle bu biniciliğin alnını karışlarsın, fakat şimdi bir şehre benzemedesin. Şehre benziyorsun ama hakikatte bir yıkık köysün sen!

Şimdi bir şehir görünürken varlığından bez de pılını pırtını yıkık yerde çözme. Şimdi yüzlerce bağa, bahçeye sahipken vazgeç varlıktan da âciz ve yıkık yere tapar bir hale gelmeyesin. Peygamber, Tanrı'dan cenneti istiyorsan kimseden bir şey isteme. Kimseden bir şey istemezsen ben kefilim, cennete de girersin, Tanrıya da ulaşırsın dedi.

335. Bunu duyan sahabe de şu kefillik yüzünden öyle ayarı tam bir hale geldi ki bir gün ata binmiş, bir yere gidiyordu.

Elinden kamçısı düştü. Attan inip kendisi aldı, kimseden istemedi. Çünkü Tanrı, bir şey verdi mi iyidir, kimseye kötü bir şey vermez. O, bilir ve adamın dileğini insan istemeden verir. Fakat Tanrı emri ile dilersen caizdir. Çünkü o çeşit istek, peygamberlerin yoludur. Sevgili emredince kötü kalmaz. Küfür onun için olursa iman kesilir.

340. Onun emri ile olan kötülük, bütün âlem iyiliklerinden üstündür. Sedefin kabuğu paralanırsa ilenme, onda yüz binlerce inci vardır. Bu sözün sonu gelmez, dön de padişaha gel. Doğan kuşuna benze. Halis altın gibi dükkâna çık da ilenmeden, kınamadan kurtul. Bir suret, gönüle girdi mi insan, sonunda nedamete düşer, o suretten bezer.

345. Sonunda herkes, kapıldığı suretten tövbe eder, fakat yine unutuş gelir, onu o yana çeker. Pervane gibi uzaktan o ateşİ nur görür, yükünü o tarafa çeker. Fakat geldi mi kanadı yanıp kaçır. Kaçır ama çocuklar gibi yine gelir, yaraya tuz eker. Yine zanna, tamaha düşer, derhal kendisini o ateşe atar. Yine yanar, sıçırır. Fakat yine gönlündeki hırs, kendisine yandığını unutturur, sarhoş eder.

350. Hintli köle gibi bezdi de o işten vazgeçti mi işte o zaman yanmaktan kurtulur. Ey geceleri aydınlatan ay gibi yüzü parlak güzel, ey konuşup görüşmesine aldananı yakan yalancı, der. Fakat yine tövbe ve sızlanma, hatırından çıkar. Çünkü Tanrı, yalancıların düzenini zayıf bir hale getirir, bozar gider.

“Savaş ateşini yaktılar mı Tanrı söndürür” âyetinin herkese ait oluşu

Onlar, savaş ateşini yaktılar mı Tanrı, onların ateşini tamamiyle söndürür. İnsan azmeder der ki: Gönül, orada durma. Fakat yine unuttur, çünkü azim ehli değildir ki.

355. Doğruluk tohumunu ekmemiş olduğundan Tanrı, ona o unutkanlığı verir. Gönül çakmağını çakmak ister ama Tanrı, o kıvılcımı söndürüverir.

Bunu anlatan bir hikâye

Bir adam, geceleyin bir ayak pırtırtısı işitti. Mumu yakmak için çakmağı kavradı. Hırsız gelip adamın önüne oturdu, kav ateş aldıkça söndürmeye başladı. Kav ateş almasın diye boyuna kavı, yandıkça parmağı ile söndürüyordu.

360. Adam, kavı kendi kendine sönyör sanmakta, hırsızın söndürdüğünü görmemekteydi. Tuhaf şey dedi, bu kav, ıslak olmalı ki ateşlenirken hemen sönmeye. Pek karanlık olduğundan önünde oturan ve ateşİ söndüren hırsız göremiyordu. Senin de gönlünde böyle bir ateş söndüren var da kâfir gözün, körlüğünden görmüyor. Bilen duyan gönül, nasıl olur da dönen şeyi bir döndüren var, bunu bilmez?

365. Nasıl olur da kendi kendine geceyle gündüz, sahipsiz olarak nasıl gelir, nasıl gider demezsin? A aşığılık kişi, aklın aldığı şeylerin etrafında döner dolaşırsın ha... Bir de gel de şu akılsızlığını gör! Evi bir yapanın olması mı daha akla uygundur, yapıcısı olmayan kendi kendine yapılmış bir ev mi, a akli kıt? Yazıyı bir yazanın olması mı daha akla uyar, yoksa olmaması mı ey oğul?

Cim harfine benzeyen kulak, aynaya benzeyen göz, mime benzeyen ağız, nasıl olur da yazan olmadan yazılır, meydana gelir a kınanmaya değer adam?

370. Aydın bir mum, yakmayan oldukça mı bulunur, yoksa bilen bir yakıcı olunca mı?
Güzel bir sanat kör ve çolak bir adamın elinden mi çıkar, yoksa her tarafı bütün bir gözlünün elinden mi?
Madem ki seni kahredeceğini, başına mihnet topuzunu vuracağını bildin;
Hadi Nemrut gibi savaş, havayı okla bakalım!
Hani Moğol askerleri gibi... Onlar da biri hastalandı mı ölmesin diye göğe ok atarlar ya, sen de atadur.

375. Yahut da kaçabilirsen kaç, kurtul bakalım. İmkânı mı var? Onun eline bir kere rehin olmuşsun.
Yoklukta bile elinden kurtulamadın, şimdi nasıl kurtulabilirsin a güzelim!
İstek yok mu? İşte o, sıçramak, kaçmaktır; onun adaletine karşı takvanın kanını dökmektir.
Bu dünya tuzaktır, tanesi de istek. Tuzaklardan kaç onlardan yüz çevir.
Böyle hareket ettin mi yüzlerce ferahlık bulursun. Fakat istekten geçemedin mi fesatlıklara uğrarsın.

380. Bunun için Peygamber "Müftüler sana kuvvetli fetvalar bile verseler sen, kalbine danış" dedi.
İsteği bırak da Tanrı acısın. Bunun böyle olması lâzım, bunu denedin, sinadın ya.
Mademki kaçamıyorsun, ona kullukta bulun da hapsinden kurtul, gül bahçelerine git.
Her an kendini görür gözetirsin adaleti de görürsün, yüceliği de ey azgın.
Fakat perde ardına girer, gözünü kaparsan senin bu göz yummanla güneş, işinden gücünden kalır mı hiç?

Padişahın, Eyaz'ın hareketini beğenmiyen beylere onun yüceliğinin rütbesindeki üstünlüğün, maaşındaki fazlalığın sebeplerini, hiçbir delil getiremeyecekleri, hiçbir itirazda bulunamayacakları bir tarzda bildirip göstermesi

385. Beyler, hasetten coşunca nihayet padişahı bile kınamaya başlayıp dediler ki:
Bu senin Eyaz'ında otuz adamın aklı yokken nasıl olur da otuz beyin kaftan parasını yer?
Padişah, otuz beyle avlanmak üzere dağlara, ovalara çıktı.
Uzaktan bir kervan gördü, beyin birisine git de,
Sor bakalım, o kervan hangi şehirden geliyor? dedi.

390. Bey gitti, sorup geldi, dedi ki: Rey'den geliyor. Padişah, peki nereye gidiyormuş? deyince kalakaldı.
Bir başka beye, git bakalım yüce kişi dedi, sen de nereye gidiyor, şunu anla!
O da gidip geldi, Yemen'e gidiyormuş dedi. Padişah yükü neymiş? Deyince o da dinelip kaldı.
Padişah, bir başka beye hadi, sen de yükü neymiş, onu öğren dedi.
Bey gidip geldi, her cins mal var, fakat çoğu Rey kâseleri deyince,

395. Padişah, Rey'den ne vakit çıkmış? diye sordu. O aklı gevşek bey de âciz kaldı.
Böylece, otuz hattâ daha fazla beyin hepsi de âciz ve noksan çıktı.
Bunun üzerine padişah beylere dedi ki: Ben bir gün tek başıma Eyaz'ımı sinadım.
Şu kervan nereden geliyor? Git anla dedim. Gitti, hepsini sorup öğrenmiş.
Benim emrim olmadan kervanın bütün ahvalini, olduğu gibi bir bir anlattı.

400. Bu otuz bey, otuz defada ne öğrenebildiyse o, hepsini birden öğrenip geldi.

Beylerin, bu delili cebrice şüphelerle zayıflarmaya savaşmaları, padişahın onlara verdiği cevap

Beyler, bu bir zekâ işi, o da Tanrı vergisi, çalışmakla olmaz ki.
Aya o güzel yüzü Tanrı vermiş, güle o hoş kokuyu Tanrı ihsan etmiş dediler.
Padişah dedi ki: İnsanın elde ettiği şey zararsa çalışmamasından ileri gelmiştir, kârsa çalışıp çabalamasından.
Yoksa Âdem, "Rabbimiz, biz nefsimize zulmettik" der miydi.

405. Bu suç bahtımdan. Kader böyleymiş, ihtiyatın tedbirin ne faydası var? derdi.
İblis gibi hani. O da "Sen beni azdırdın. Hem kadehimizi kırıyor, hem de bizi dövüyorsun" demişti ya.
Halbuki takdir haktır ama, kulun çalışması da hak. Kendine gel de koca şeytan gibi kör olma.
İki iş arasında tereddütte kalıyoruz. Hiç ihtiyarımız olmasa bu tereddüt olur mu?
İki eli, iki ayağı bağlı olan adam bunu mu yapsam onu mu, der mi?

410. Denize mi dalsam, yücelere mi uçsam diye hiç tereddüde düşer mi?
Musul'a mı gitsem, yoksa büyü öğrenmek için Babil'e mi diye düşüncelere kapılır mı?
Şu halde tereddüt, bir kudrete delâlet eder. Böyle olmasa tereddüde düşenin bıyığına gülerler.
Yiğidim, kadere az bahane bul! Nasıl oluyor da suçunu başkalarına yükletiyorsun?
Zeyd, kana girsin, cezasını Amr çeksin... Amr, şarap içsin, Ahmet dayak yesin, bu olur mu?

415. Kendi etrafında dolan, kendi suçunu gör. Hareketi güneşten bil, gölgeden bilme.
Bir beyin bile ceza vermesi yanlış olmuyor, o gözü açık er, düşmanı biliyor.
Bal şerbeti içersen başkasına humma gelmiyor. Gündüzün çalışıyorsun, akşamleyin ücretini başkası almıyor.
Neye çalıştın da zararını, faydasını görmedin? Ne ektin de devşirme vakti onu biçmedin?
Canından, teninden doğan işin, çocuğun gibi gelir, senin eteğini tutar.

420. Yaptığın işe gayb âleminden bir suret verirler. Hırsızlık için darağacı kuruyorlar mı? Darağacı hırsızlığa benzemez ama gaypları bilen Tanrı'nın meydana getirdiği bir örnektir. Tanrı, şahsın gönlüne, adalet için şöyle bir suret düz diye ilhamda bulunur. Sen de bilir, anlarsın ki bu, bu işin karşılığı. Yoksa adalet sahibi olan Tanrı takdiri, insana yaptığına uygun olmayan cezayı nasıl olur da verir? Hâkim bile bunu seçer, bu çeşit hareket ederken bu hâkimlerin en doğru ve adaletli hüküm vereni olan Tanrı, nasıl hükmeder? Düşün artık.

425. Arpa ektin mi, arpadan başka bir şey bitmez. Borcu sen verdin kimden rehin istiyorsun ki? Suçunu başkasına yükleme. Aklını yaptığın işin cezasına ver, kulağını o yana aç... Suçu kendine bul, tohumu sen ektin. Tanrı'nın mücazâtıyla, adaletiyle uzlaş. Zahmetin sebebi kötülük etmektir. Kötülüğü yaptığın işlerde gör, talihimden deme. Talihe bakış insanı şaşı eder.Köpeği samanlıkta uyutur, tembel bir hale sokar.

430. Civanım kendi nefsinin suçlu bul da adaletin verdiği cezayı az kına. Ercesine tövbe et, yola baş koy. "Kim bir zerre kadar iyilik, yahut kötülük etse mükâfat ve mücazâtını görür." Nefsin afsununa az aldan, Tanrı güneşi, bir zerreyi bile örtüp kaybetmez. Şu cismani güneş karşısında bile bu cismani zerreler görünürse, Elbette hâtıra ve düşünce zerreleri, hakikatlar güneşine karşı görünecek.

Bir avcı,kuşlar kendisini ot sansınlar diye otlara,çimenlere bürünmüş,başına da külâh gibi gül ve lâleler koymuştu. Akıllı bir kuş,ben bu çeşit çayır,çimen görmedim,bu insan olsa gerek diye ondan bir koku almıştı ama tam değil .Çünkü bu ilk şüphesi, katî değildi ,ikinci şüphesi daha katî oldu,yani hayır,hayır dedi, herhalde çayır,çimen olmalı.Bu şüphe hırs ve tamahtan gelmişti.Hırs ve tamah hele ihtiyaç ve yoksulluk zamanı pek müşküldür.Peygamber , " Az kaldı yoksulluk küfür oluyordu " demiştir.

435. Bir kuş, çayırılığa gitti. Orada da av için bir tuzak vardı. Avcı yere birkaç tane saçmış, kendisi de orada pusuya sinmişti. Biçare avı yakalamak için kendisine yaprakları ,otları sarmıştı. Bir kuşçağz onu tanımayıp geldi, adamın etrafında dönüp dolaştı. Sen kimsin ki dedi, böyle yeşiller giyinmişsin, bu vahşi hayvanlar içinde ovada oturup duruyorsun.

440. Adam, bir zâhidim dedi, dünyadan elimi ayağımı çektim, burada otlarla kanaat edip gidiyorum. Zahitliği kendime yol yordam yaptım. Çünkü ecelimi önümde görmekteyim. Komşumun ölümü, bana, vaiz edici yeter. Bu öğüt, benim kazancımı, dükkânımı yıktı mahvetti. Sonunda mademki yapayalnız kalacağım, her kadınla, her erkekle düşüp kalkmaya alışmamak lâzım. Mademki sonunda mezara yüz tutacağım, tek Tanrı'ya alışmam daha iyi.

445. Güzelim, sonunda değil mi ki çenemiz bağlanacak, çenemi az oynatmam daha doğru. Ey altın sırmalı esvaplar giymeye, altın kemerler takınmaya alışmış adam, nihayet sana da bir dikilmemiş elbisedir giydirilecek. Yüzümüzü toprağa turalım, ondan bittik, geliştik. Neden gönlümüzü vefasızlara verelim? Bizim atalarımız akrabalarımız, eskiden beri dört tabiattır. Öyle olduğu halde biz, eğreti akrabalara tamah ettik. Yıllardır insanın cismi, unsurlarla görüşmede, konuşmada.

450. Ruhu da, nefislerle akıllardan ama ruh, kendi asıllarını unutmuş. O tertemiz nefislerle akıllardan, cana her an ey vefasız diye mektup gelmede. Beş günlük dostları buldun da eski dostlardan yüz çevirdin. Çocuklar oyundan hoşlanırlar ama, geceleyin onları çeke çeke evlerine götürürler. Küçük çocuk oyuna başlarken soyunur, hırkasını külâhını, ayakkabısını çıkarır atar. Hırsız da gelip ansızın onları kapıverir.

455. Çocuk, oyuna öyle bir dalar ki külâhı, gömleği aklına bile gelmez. Gece gelir çatar bir türlü oyunu bırakamaz. Eve bir türlü yüz çeviremez. Duymadın mı, "Dünya ancak bir oyundan ibarettir" denmiştir. Sense oyuna daldın, elbiseni yele verdin, şimdi korkuya düştün. Gece gelmeden elbiseni ara, gündüzü dedikoduyla zayi etme. Hâsılı ben de ovada kendime halvet bir yer seçtim, halkı elbise hırsızı gördüm.

460. Ömrün yarısı, sevgili isteğiyle geçti, yarısı düşmanların derdiyle. O, cüppeyi aldı götürdü, bu, külâhı. Biz de küçük çocuklar gibi oyuna daldık; Derken ecel gecesi yaklaştı. Artık bırak şu oyunu, yeter dönme oyuna gayrı. Tövbe atına binde hırsıza yetiş, hırsızdan elbiselerini al, geri dön. Tövbe atı acayip bir attır. Bir anda şu aşağılık âlemden ta göğün üstüne kadar sıçrayıp çıkar.

465. Fakat atını da hırsızdan gözet ha. Biliyorsun ya, o, gizlice elbiseni de çaldı. Aman şu atımı gözet de hırsız çalmasın.

Hırsızlar,birisinin koçunu çaldılar.Onunla kanaat etmediler de elbisesini çaldılar.

Birisinin bir koçu vardı. Boynuna bir ip bağlamış, ardından çekip götürüyordu. Bir hırsız geldi, ipini kesip koçu götürdü.

Adam haberdar olunca, koçu nereye götürdü diye sağa sola koşmaya başladı. Hırsızın bir kuyu başında eyvahlar olsun diye feryad etmekte olduğunu gördü.

470. Dedi ki: Üstat, neden feryat ediyorsun? Hırsız, kuyuya altın torbam düştü.

Çıkarabilirsen sana gönül hoşluğu ile beşte birini veririm.

Yüz altının beşte birine sahip olursun dedi.Adam, bu tam on koçun değeri.

Bir kapı kapandıysa on kapı açıldı. Bir koç gittiyse Tanrı, ona karşılık bir deve ihsan etti ,deyip ; Elbisesini çıkarttı, kuyuya indi. Hırsız da derhal elbiselerini alıp kaçtı.

475. Yolu köye çıkaracak bir tedbir gerek. Yoksa insana tamah tohumunu getiren tedbire tedbir demezler.

Tamah huyu fitneden ibaret bir hırsızdır ama hayal gibi her an bir surete bürünür.

Onun hilesini Tanrı'dan da başka kimse bilmez.Tanrı'ya kaç da o alçaktan kurtul!

Mustafa aleyhisselâm "İslâmda rahiplik yoktur" buyurmuştur . Bu esasa göre kuşun, avcıyla konuşup,görüşmesi

Kuş dedi ki: Azizim, halvette oturma. Ahmed'in dininde rahiplik iyi değildir.

Peygamber, rahipliği nehyetti. Sen, nasıl oldu da böyle bid'ate kapıldın.

480. Cuma namazını kılmak, namazı cemaatle eda etmek, halka iyilik yapmalarını, Tanrı buyruklarını tutmalarını emretmek, kötülükte bulunmaktan çekinmek lâzım.

Kötü huyluların zahmetlerini çekip sabretmek, bulut gibi halka menfaatli olmak gerek.

"İnsanların hayırlısı halka faydalı olanıdır" babacığım. Taş değilsen taşla toprakla işin ne?

Acınmış, Tanrı rahmetine erişmiş ümmetin arasında ol. Ahmed'in sünnetini bırakma, ona mahkûm et kendini.

Adam dedi ki: Akıllı tam olmayan, akıllı kişinin yanında taş kerpice benzer.

485. Ekmek isteğine düşen, eşekten farksızdır. Onunla konuşup görüşmek rahipliğin ta kendisidir.

Çünkü Haktan başka ne varsa hepsi mahvolur gider. Her gelecek, bir müddet sonra gelir, olacak olur.

Adam olmayan kişinin hükmü de, kiblesine benzer. O ölüyü arayıp durur, var onu da ölü say sen.

Böyle adamlarla düşüp kalkan da rahiptir. Çünkü düşüp kalktığı adamlar, taştan, kerpiçten başka bir şey değildir.

Hattâ onlar taştan, kerpiçten de beterdir. Çünkü taş ve kerpiç, kimsenin yolunu vurmaz. Halbuki bu kerpiçlerden insana yüz binlerce zarar gelir.

490. Kuş, iyi ama dedi, asıl savaş, yolda böyle yol vuranlar olunca savaştır.

Aslan gibi olan er, halkı korumak, onlara yardım etmek ve düşmanla savaşmak için emin olmayan yola gelir.

Erlik, yolcu düşmanla çatıştığı zaman meydana çıkar.

Peygamber, kılıçla gönderildi, ümmeti de saflar yaran er bir ümmettir.

Bizim dinimiz de iş, savaştadır. İsa dininde mağaraya, dağa çekilip ibadette.

495. Adam dedi ki: Evet ama insanda güç kuvvet varsa, kötülüklerle karşı durabilirse.

Kuvvet olmayınca çekinmek daha doğru. Takatin yetmeyeceği şeyden kaçmak daha yerinde bir iş.

Kuş, işe sarılmak için dedi, yüreğin doğru olması gerek. Yoksa insanın dostu eksik olmaz.

Sen dost ol da sayısız dost gör. Fakat dost olmazsan dostsuz, yardımsız kala kalırsın.

Şeytan kurttur, sen de Yusuf'a benzersin. Ey temiz er, sakın Yakup'un eteğini bırakma.

500. Kurt, çok defa, sürüden bir kuzu, yalnız başına bir yol tutup ayrıldı mı onu kapar,yer.

Sünneti ve topluluğu bırakan kişi, yırtıcı hayvanlarla dopdolu olan böyle bir yerde kendi kanını dökmez de ne yapar?

Sünnet yoldur, topluluk da yoldaşa benzer. Yolsuz yoldaşsız oldun mu bu daracak yerde helâk oldun gitti.

Akla düşman olan yoldaş, yoldaş değildir. O, bir fırsat arar ki elbiseni alıp götürsün.

Seninle beraber gider, gider ama bir aşılmaz bele, boğaza gelsin de varını yoğunu yağma etsin diye.

505. Yahut da o yoldaş dediğin kimse görünüşte cesurdur fakat hakikatte korkak. Bu sarp iş başa düştü mü dönmek için sana ders vermeye kalkışır.

Korkaklığından dostunu da korkutur. Böyle yoldaşı düşman bil, dost değil.

Bu yol, insanın canıyla başıyla oynayacağı yoldur. Her meşelikte, her sazlıkta yufka yürekliyi geriye çevirecek bir âfet vardır.

Din yolu, her puşt tabiatlının gideceği yol değildir. bu yüzden de tehlikelerle doludur.

Yoldaki bu korku, unu kepekten ayıran elek gibi insanların da yürekliğini yüreksizlerinden ayırt eder.

510. Yol, nasıl yoldur? Gidenlerin ayak izleri ile dopdolu bir yol. Dost nasıl dosttur? Rey ve tedbir bakımından merdivene benzeyen, seni akli ile her an irşat edip yücelten dost.

Totalım ki ihtiyatlısın da seni kurt kapmadı. İyi ama topluluk olmadıkça o neşeyi bulamazsın ki.

Yalnız olarak bir yolda neşeli neşeli giden kişinin neşesi, dostlarla, yoldaşlarla giderse birken yüz olur.

Eşek, ağır canlı olduğu halde eşiğiyle dostu ile giderse neşelenir kuvvet bulur.

Kervandan ayrılıp,yalnız yol almaya kalkışan eşiğe o yol, yüz kere daha uzar, o derece yorulur.

515. O çölü yalnız olarak aşincaya kadar kaç sopa fazla yer, kaç kere fazla nodullanır.
O eşek sana der ki: Eşek değilsen yola böyle yalnız düşme. Sen de bu öğüdü iyi dinle.
Yolu gözeterek tenhaca ve güzel güzel giden, şüphe yok ki dostlarla daha güzel gider.
Her peygamber, bu düz yolda mucize gösterdi, yoldaşları aradı.
Duvarların yardımı olmasa evler, ambarlar nereden meydana gelirdi?

520. Her duvar, birbirinden ayrı olsa tavan, havada nasıl olur da direksiz, dayanaksız durur.
Kâtibin, kalemin yardımı olmasa kâğıt üstüne yazı mı yazılır, sayı mı dökülür?
Bir kişi kamışları yere döşese, fakat örüp hasır yapmasa nasıl durur? Bir yel geldi mi alır, uçuruverir.
Tanrı, her cinsi eş yarattı, sonuçlar da topluluktan meydana geldi.
Hâsılı adam söyledi, kuş söyledi... bahisleri uzadı gitti.

525. Mesnevi'yi kısa ve gönlün istediği bir şekilde düz. Macerayı özlü ve kısa anlat.
Ondan sonra kuş dedi ki: Bu buğdaylar kimin? Adam, vasisi olmayan bir yetimin emaneti.
Beni emin bildikleri için emanet ettiler, yetim malı dedi.
Kuş dedi ki: Ben pek açım. Şu anda bana leş bile helâl.
Müsaade et de ey emniyetli, zâhit ve muhterem zat, şu buğdaydan yiyeyim.

530. Adam, zaruret hakkında fetva veren de sensin. Fakat zaruretin, ihtiyacın yok da yersen suçlu olursun.
Hattâ zaruretin varsa bile çekinmek daha iyi. Fakat mademki yiyeceksin, parasını ver bari dedi.
Kuş, o anda tamamiyle kendisinden geçmişti. Atı, yularını elinden almıştı.
Buğdayları yedi ama tuzakta kala kaldı. Nice Yâsin okudu, nice En'âm okudu.
Âciz kaldıktan sonra ister acıklan, ister ah et. Bu kara duman, o hale düşmeden gerekti.

535. Hırs ve heves, insanı harekete getirdi mi o zaman ey feryadıma yetişen, medet de.
Çünkü bu feryat, Basra harap olmadan edilen feryattır. Belki bu sınıklık yüzünden Basra kurtulur.
Ey ağlayan dövünen, bana Basra'yla Musul yıkılmadan ağla, dövün!
Ölümden evvel feryat et, başına topraklar saç. Ölümden sonraysa ağlama, dayan.
Ben felâkete düşmeden, helâk olmadan ağla bana, felâket tufanından sonraysa ağlamayı bırak.

540. Şeytan, yolunu vurmada Yâsin okumak gerek.
Kervan vurulup kırılmadan hayvan döv de yol alsın ey kervancı.

Bir kervancı, hırsızlar, tacirlerin mallarını tamamiyle alıp götürünceye kadar susması, ondan sonra gürültüye kalkışması

Bir kervan muhafızı uyunmuştu. Hırsız gelip kervanı soydu, aldığı malları toprağa gömdü.
Sabahleyin kervan halkı uyandı, malların, gümüşlerin, develerin yerinde yeller esiyordu.
Mallarımız ne oldu yahu? Söyle bakalım dediler.

545. Dedi ki: Gece hırsızlar geldiler. Gözümüzün önünde ne var ne yoksa alıp götürdüler.
Halk, a kum tepesine benzeyen herif, a arda kalasica, sen ne yaptın? dediler.
Dedi ki: Ben bir kişiydim, onlar yiğit, gürbüz, silâhlı bir alay adamdı.
Halk pekâlâ dedi, savaşmayacaktın bari uyanın kalkın diye bağırsaydın.
Dedi ki: Bağırmak istedim ama tam o sırada bana bıçak, kılıç gösterip sus, yoksa acımadan seni keseriz demek istediler.

550. Ben de korkudan ağzımı kapadım. Fakat şimdi istediğiniz kadar bağırıp çağırayım.
O zaman soluk bile alamıyordum, fakat şimdi dilediğiniz kadar feryat edeyim!
Kötü ve rüsva, şeytan, ömrünü zâyettikten sonra "Euzü" çekmek, "Fâtiha" okumak beyhudedir.
Beyhudedir ama yine de gaflete düşmek, feryat etmekten daha kötüdür ya.
Sen de beyhude olsa, tatsız tuzsuz bulunsa bile yine feryat et, sızlan; ey yüce ve üstün Tanrı, de... Lûtfet bu hor kişilere bir bak.

555. Feryada erişme zamanı da kaadirsin, o zaman geçince de. Allah'ım senden bir şey eksilmez ki!
Sen "Kaybettiğiniz şeylere hayıflanmayın" diyen padişahsın. Dilediğin şey nasıl olmaz?

Kuşun, bu tutuluşunu zâhidin hareketine, riya ve hilesine vermesi, zâhidin de cevabı

Kuş dedi ki: Zâhitlerin afsununu dinleyenin lâıyığı budur.
Zâhit, hayır dedi, nahak yere yetimlerin malını yiyen kişinin lâıyığıdır bu.
Kuş, bundan sonra öyle bir ağlayıp sızlanmaya koyuldu ki derdinden tuzak da titredi, avcı da.

560. Kuş, gönlümdeki birbirine zıt şeyler yüzünden belim kırıldı diyordu; sevgili, gel de ellerinle başımı okşa.
Elinin altında oldukça başım rahatlaşır. Elin lûtfu ve ihsan hususunda bir delildir senin.
Gölgeni başımdan çekme. Kararım kalmadı, kararım kalmadı, kararım kalmadı!
Senin derdinle ey selvilerin, yaseminlerin haset ettikleri güzel, uyku gözlerimden usandı.
Lâyık değilsem bile ne olur, bir an olsun bu dertlere düşmüş, dermana lâyık olmayan kulun halini sorsan ne olur ki?

565. Yoklukta ne liyakat vardı ki sen ona bunca lûtfu kapılarını açtın.

Uyuz bir toprağı, kerem ettin de insan haline getirdin; yenine, yakasına duygu nurlarından on inci doldurdun.
Ölü bir meni, bu beş zâhiri, beş bâtni duyguyla adam haline geldi.
Ey yüce nur, senin tevfikin olmadıkça tövbe nedir ki? Tövbenin bıyığına gülmeli.
Dilersen, tövbenin bıyıklarını bir bir yolarsın. Tövbe, bir gölgedir, sense aydın bir ay.

570. Ey yüzünden dükkânım, durağım yıkılmış olan dilber, kalbimi sıkıktasın, nasıl feryat etmeyeyim?
Senden nasıl kaçabilirim ki sensiz bir diri bile yoktur. Senin tanrılığın olmadıkça kulun varlığı olamaz.
Ey canların aslı, canımı al benim. Sensiz bu candan usandım artık.
Deliliğe âşığım, akıllılığa, usluluğa doydum.
Utancımı yırttım, paraladım mı hiç olmazsa sırrımı açık söylerim. Ne zamana dek bu sabır, ne zamana dek bu mihnet ve titreyiş?

575. Saçak gibi âr ve hayâ altında gizlendim kaldım. Birdenbire şu yorganın altından bir sıçrayayım.
Yoldaşlar, sevgili, yolları bağladı. Biz topal ceylânlarız, o avlanan bir aslan.
Ona teslim olmak, emrine boyun eğmekten başka, böyle bir kan döken erkek aslana karşı ne çaremiz var?
O, güneş gibi ne uyumakta, ne bir şey yemekte. Ruhları da uyutmamakta, ruhlara da bir şey yedirmemekte.
Gel demekte, ya ben ol, ya benim huyumla huylan da sana tecelli edeyim, yüzümü gör.

580. Görmediysen neden böyle çıldırdın... Topraktan neden dirilmeyi istiyorsun?
Mekânsızlık mekânından sana ot vermeseydi can gözün, o tarafa dikilir kalır mıydı hiç?
Kedi, delikten rızıklanır da onun için delik başında bekler durur.
Başka bir kedi de damlarda gezinir. Çünkü kuş avlar, onunla rızıklanır.
Birisı çulhacılığı kible edinmiştir, öbürü kaftan parası için padişaha bekçilik yapar.

585. Bir başkası da işsiz güçsüzdür, yüzünü mekânsızlık yurduna tutmuştur. Çünkü onun can gidasını da oradan sen vermedesin.
İradesini Tanrı'ya verenin işi iştir. O, Tanrı işi için her işten kesilmiştir.
Başkaları şu birkaç gün içinde ta göç gecesine kadar çocuklar gibi oyuna dalıp giderler.
Uyuyan biri sıçrayıp uyandı mı vesveseler dadısı ona işveler yapar.
Hadî der canım yavrum uyu. Kimsenin seni uyandırmasına razı değiliz biz.

590. Senin, kendi kendini uykudan çekip koparman lâzım... su sesini duyan susuz gibi hani.
Ben, susuzların kulağına gelen bir su sesiyim. Yağmur gibi göklerden yağarım ben.
Âşık, sıçra, şu ıstıraptan kurtul. Hem susuzluk, hem su sesini duymak, hem de uyku... Bu nasıl olur?

Bir âşık, sevgilisinin verdiği söze uyup geleceği yere geldi, fakat gece uzadı, o da beklerken uykusu gelip daldı. Sevgilisi, va'îinde durdu, geldi. Fakat onu uyur görünce cebini cevizle doldurup gitti

Eski zamanlarda bir âşık vardı, devrinde ahdinde duran bir âşıktı o.
Yıllarca zaman ay yüzlü sevgilisine bağlanmış, padişahına âdeta esir olmuştu.

595. Arayan nihayet bulur. Kurtuluş, sabırdan doğar.
Sevgilisi bir gün, bu gece gel dedi, senin için ballar börekler yaptım.
Falan odada gece yarısına kadar bekle de geceleyin sen çağırmadan ben gelirim.
Adam, kurban kesti, ekmekler dağıttı. Beklediği ay, toz altından çıkmış görünmüştü.
O hararetle âşık geceleyin, sevgilisinin vaadine ümitlenerek o odaya gelip oturdu.

600. Gece yarısı geçince va'îinde duran sevgilisi çıka geldi.
Fakat âşığını uyuyor buldu. Yeninden bir parça kesti.
Sen çocuksun, bunlarla oynaya dur diye cebine de birkaç tane ceviz koydu.
Âşık, geceleyin uykusundan sıçrayıp uyanınca yanı başında yenini, cebindedeki cevizleri gördü.
Dedi ki: Padişahımız, doğruluktan, vefadan ibaret. Bize ne geliyorsa bizden geliyor!

605. Ey uykusuz gönül, biz bundan eminiz. Çünkü bekçi gibi dam üstünde elimizde sopa beklemekteyiz.
Cevizlerimiz, bu değirmende kırıldı, derdimize ait ne söylesen azdır.
Ey bizi kınayan, bu macerayı ne vakte dek dinleyip duracağız? Bundan böyle artık deliye az öğüt ver.
Ben artık ayrılık işvesine ait sözleri duymak istemem. Bunu sınadım, ne vakte dek sinamaya devam edeceğim.
Bu yolda coşup köpürmekten, deli divane olmaktan başka ne varsa uzaklıktır, yabancılıktır.

610. Derhal kalk, ayağıma o zinciri vur. Çünkü ben, tedbir silsilesini yırttım gitti.
Fakat o devletli sevgilimin büklüm büklüm saçlarından başka iki yüz tane zincir getirsen kırarım.
Kardeş aşk ve namus doğru bir şey değil. Ey âşık, âr ve hayâ kapısında durma.
Artık vakti geldi, soyunayım, sureti bırakayım da baştanbaşa can olayım.
Ey utancın, düşüncenin düşmanı gel! Ben âr ve hayâ perdesini yırttım.

615. Ey canın uykusunu büyüyle bağlayan sevgili, sen şu âlemde ne katı yürekli sevgilisin.
Hemen sabrın boğazını sık da aşkın gönlü kutlu olsun.
Ey gönlümüzü yurt ve konak edinen dost, ben yanmadıkça aşkın gönlü kutlu olur mu hiç?
Sen kendi evini yakmadasın, yak. Kimdir bu caiz değil diyecek?

Ey sarhoş aslan, bu evi yak. Âşıkın evi, böyle olsun, bu daha doğru ve yerinde.

620. Bundan böyle bu yanışı kible edineyim, çünkü ben mumum yandıkça aydınım.
Babacığım, bu gece uykuyu bırak, bir gecelik olsun uykusuzlar mahallesine gel de,
Şu mecnun olanlara pervane gibi vuslat uğruna ölenlere bak.
Halkın aşk denizinde gark olan şu gemisine bak. Sanki aşkın boğazı bir ejderha!
Gizli, fakat gönüller kapan bir ejderha... Dağ gibi akılları çekiveren bir kehribar.

625. Hangi güzel koku satanın akli, ondan haberdar olsa ırmağa bütün tablalarını döküverir.
Yürü, yürü... hakikaten bu ırmağın ne misli vardır, ne eşi; sen, bu ırmaktan ebediyen çıkamazsın.
Ey yalancı gözünü aç da bak. Ne vakte dek ben şunu, bunu bilmem diyeceksin.
Riya ve mahrumiyet vebasından kurtul, diri ve daima işte güçte olan Tanrılık âlemine gir.
Gir de görmüyorum, görüyorum olsun... Şu bilmemler biliyorum haline gelsin.

630. Sarhoşluktan geç, sarhoşluk verir ol. Bu renkten renge girişi bırak, onun istivasına naklet.
Niceye bir bu sarhoşlukla nazlanıp duracaksın? Her mahalle başında bunca sarhoş var.
İki âlem de sevgilinin sarhoşları ile dolsa hepsi de bir olur ki, o bir de hor hakîr değildir.
Onlar bir olmakla derecelerinden düşmeyecekleri gibi çok olmakla da dereceleri düşmez. Hor hâkir kimdir? Bedene tapan cehennemlik!
Âlem, güneşin nuru ile dolsa o yalımı güzel ısıklık kaynağı, hor mu olur?

635. Fakat bütün bununla beraber yücelere çık, salın. Çünkü Tanrı'nın yeryüzü geniş, sana ram olmuştur.
Bu sarhoşluk, yüce bir doğan kuşuna benzer ama kutluluk mekânında ondan da yüceleri vardır.
Yürü, herkesten seçilmiş olmada, ruh başışlamada sarhoşlukta ve sarhoş etmede bir İsrafil kesil.
Sarhoşun gönlüyle alay etme, eğlenme hevesi düştü mü bunu bilmem, onu bilmem, demeyi tutturur.
Bunu bilmem, onu bilmem demek, bildiğimiz kimdir onu söylemen içindir.

640. Sözde bir şeyi nefyetmek. Bir şeyi ispat etmek içindir. Nefyi bırak da söze ispattan başla.
Bu değil, o değil sözünü terket de var olanı ileri getir.
Nefyi bırak da var olana tap, bunu o sarhoş Türk'ten öğren babacığım.

Mahmur Türk beyinin, sabah çağı çalgıcıyı çağırması; "Ulu Tanrı'nın dostlarına hazırladığı bir şarap vardır, onu içtiler mi sarhoş olurlar, sarhoş olunca da tertemiz bir hale gelirler.." hadisinin tefsiri Şarap , sırlar küpünde şunun için köpürür: Kim , her şeyden geçmişse o şarabı içer. Ulu Tanrı " İyi kişiler içerler" demiştir. Senin içtiğin şarap haramdır. Biz, helâl olan şaraptan başka şarap içmiyoruz. Çalış da yokluktan varlığa ulaş. Tanrı şarabıyla sarhoş ol.

Yabancı bir Türk, seher vakti uyandı. Sarhoşluğun verdiği mahmurlukla bir çalgıcı istedi.
Can çalgıcısı, insanın canına munistir. Sarhoşun mezesi, gıdası ve kuvveti odur.

645. Çalgıcı onları sarhoşluğa çeker. Sonra yine sarhoşluğu, çalgıcının, okuyucunun nağmesinden, nefesinden tadarlar.
Tanrı şarabı, insanı o çalgıcıya, o okuyucuya götürür; bu ten şarabı da bu çalgıcıdan, bu okuyucudan gıdalanır.
Söze gelince ikisi de birdir ama hakikatte bu Hasan'la o Hasan arasında fark çoktur.
Arada söze ait bir şüphe var ama gökyüzü nerede, ip nerede?
Sözdeki birlik, daima yol vurur. Kâfirle müminin birliği, ten bakımındandır.

650. Bedenler, ağızları kapalı testilere benzerler. Her testide ne var? Sen ona bak.
O beden testisi, âbihayatla doludur, bu beden testisi ölüm zehriyle.
İçindekine bakarsan padişahsın, dışına bakarsan yolunu azıttın gitti.
Söz, bil ki şu bedene benzer, manâsı da içindeki candır.
Baş gözü, daima bedeni görür, can gözü ise, hünerli canı.

655. Mesnevi'nin sözlerindeki suret de surete kaplıanı azdırır, yolunu kaybettirir, manâya bakan kişiye de yol gösterir, doğru yolu buldurur.
Tanrı da "Bu Kur'an, gönül yüzünden bazılarında doğru yolu gösterir, bazılarının da yolunu azıtır" buyurmuştur.
Arif, şarap dedi mi Tanrı için olsun abes görme. Arife nasıl olur da bir şey yok olur?
Sen, şeytanın içtiği şarabı anlarsan Tanrı şarabını nereden düşünebileceksin?
Çalgıyla şarap... bu ikisi de eşittir. Bu ona koşar, o buna.

660. Sarhoşlar, çalgının namesiyle, çalgıcının nefesiyle gıdalanırlar. Çalgıyla çalgıcı da onları meyhaneye çeker götürür.
O, meydanın başıdır, bu, sonu. Gönül, onun çevgânında bir top kesilmiştir.
Akılda ne varsa kulak oraya dikilir. Başta safra varsa yanınca sevda olur.
Sonra bu ikisi de kendinden geçer, orada baba da bir olur oğul da.
Neşeyle dert uzlaştı mı türkümüz çalgıcıları uyandırdı.

665. Çalgıcı uyutucu bir şarkı okumaya başladı: Ey yüzünü görmediğim sevgili, bana bir kadeh sun.
Sen, benim yüzümsün, hakikatimsin, seni görmezsem şaşılmaz. Yakınlığın son derecesi, şüpheye düşme perdesiyle

bürünmedir.

Sen aklımsın, seni görmezsem şaşılmaz. Karışık şeylerin birbirine girmesinden seni göremezsem şaşılacak şey değildir bu.

Sen, bana şah damarımdan daha yakınken, yâ diye nasıl sana hitap edebilirim? Yâ, uzakta olana hitaptır.

Ben, kıskançlığımdan yanımdaki sevgiliyi gizlemek, duyanları yanıltmak için dağlarda, çöllerde sana nida edip duruyorum.

**Bir körün Mustafa aleyhisselâm'ın evine gelmesi , Tanrı razı olsun ,
Ayşe'nin körden kaçması, Resûl aleyhisselâm'ın "Neye
kaçıyorsun ? O seni görmüyor ki" demesi üzerine Ayşe'nin , Peygambere cevabı**

670. Peygamberin huzuruna bir kör geldi, ey her hamur teknesine ihsanda bulunan dedi.

Sen, sulara, yağmurlara hâkimsin, ben de susuzum, su istiyorum. Ey beni suvaran medet, medet!

Kör kapıdan aceleyle gelince Ayşe, görünmemek için derhal kaçtı.

O temiz kadın, kıskanç peygamberin gayretini biliyordu.

Kim daha güzelse kıskançlığı daha artıktır. Çünkü oğullarım, kıskançlık nazdan meydana gelir.

675. Kokmuş kocakarılar, çirkinliklerini, kartlıklarını bilirler de kocalarına kendi elleriyle genç kadın alırlar, kendi elleriyle kendilerine ortak getirirler.

İki âlemde de Ahmed'in güzelliği gibi güzellik mi var? Tanrı nuru, ona yardım etmede.

İki âlemin nazı da onda olacak elbet. Bu bakımdan kıskançlık da, güneşten yüz kat daha parlak olan ona yaraşır.

Topumu Zühal yıldızına attım. Yıldızlar, yüzünüzü çevirin.

Benim eşi olmayan parlaklığıma karşı yok olun. Yoksa nuruma karşı rüsvay olursunuz.

680. Ben her gece keremimden kaybolurum, gider gibi görünürüm, yoksa nereye gideceğim?

Gider gibi görünürüm de, siz de bir gececik olsun bensiz şu âlemde yarasalar gibi kanat çırpın!

Tavus kuşları gibi kanatlarınızı gösterin, sarhoş olun, baş çekin, ululanın.

Fakat çarık nasıl Eyaz'ın mumu ise siz de arada bir o çirkin ayaklarınıza bakın.

Benlikle sol taraf ehlinde olmayasınız diye kulağınızı çekmek için sabahleyin yüz gösteririm der.

685. Bunu bırak da bu söz uzundur. Kün emri sözü uzatmayı nehyetmiştir.

**Mustafa aleyhisselâm'ın ,gönlümdekini biliyor mu,yoksa söylenen bir sözü mü taklit
ediyor diye anlamak için,Tanrı razı olsun, Ayşeyi sınaması ve "Neden gizleniyorsun?
Gizlenme. Kör, seni görmüyor ki" demesi.**

Peygamber, sınamak için "O kadar gizlenme, o seni görmüyor ki" dedi.

Ayşe elleriyle işaret ederek "O görmüyor ama ben onu görüyorum ya" demek istedi.

Bu öğüt vericinin sözlerinin benzetmelerle, örneklerle dolu olması, aklın, ruhun güzelliğine karşı kıskançlığından onu göstermek istemeyişinden ileri gelir.

Ruh, bu kadar gizliyen akıl, neden bu derece de onu kıskanır?

690. Onun nuru, kendi yüzünü örtmüştür. A kıskanç, kimden gizliyorsun?

Bu güneş, yüzünü örtmeden seyredip durmada. Fakat onun şiddetli nuru, yüzüne perde olmada.

Güneş bile ondan bir eser görmemekte. Artık sen, onu kimden gizlersin ki a kıskanç?

Fakat bende öyle bir kıskançlık var ki onu kendimden bile kıskanır, kendimden bile gizlemek isterim.

Şiddetli kıskançlık ateşimden gözlerimle, kulaklarımla savaşa girişmişim âdeta.

695. Ey can, ey gönül! Mademki bu kadar kıskançsın, ağzını yum, sözü bırak bari.

Fakat korkarım ,susarsam o güneş başka bir yerde perdesini yırtar, kendini gösterir.

Sükûtumuz ondan daha ziyade anlatmış olur. Onu görünmekten men edersek görünmeye olan meyli daha fazlaşır.

Deniz coşup kükredi mi, kükreyişi köpük halinde görünür; köpürüşü, "Bilinmeyi diledim, sevdim de halkı yarattım" sırrını meydana getirir.

Söz söylemekse o pencereyi kapatmak demektir. Söz söylemek, onu gizlemenin ta kendisidir.

700. Güle karşı bülbüle naralar at da ondan haberi olmayanlara korkusunu duyurma, oyala bu nağmelerle onları.

(701 - 1400 Beyitler)

701. Kulakları, sözle meşgul olsun da akılları, gülün yüzünü görme havasına kapılsın.
Hele pek aydın olan bu güneşin karşısında her delil hakikatte yol vurucudur.

**Çalgıcı ,Türk beyinin meclisinde şu gazeli okumaya başladı: Gül müsün, süsen mi, yoksa ay mı?
Bilmiyorum ki ,bu perişan âşıktan ne istersin ? Bilmem ki...Türk
beyi bunu duyunca "Bildiğini söyle be!" diye bağırdı, çalgıcı da ona cevap verdi.**

Çalgıcı, sarhoş Türk'ün huzurunda nağmelere gizleyerek elest sırlarını söylemeye başladı:
Bilmem ki ay mısın, put mu? Bilmem ki benden ne istersin?

705. Bilmem ki sana nasıl hizmet edeyim? Susup oturayım mı, yoksa söyleyeyim mi?
Şaşılacak şey şu: Hem benden ayrı değilsin, hem de ben neredeyim, sen neredesin? Bunu bir türlü bilmiyorum.
Bilmiyorum beni nasıl çekiyor da bazen karalar da yürütüyor, bazen kan denizlerine gark ediyorsun.
Böylece ağzını açıp bilmem, bilmiyorum demeye girişti, boyuna bu lâfi söylüyordu.
Bilmiyorum sözü haddi aşınca Türkümüz kızdı, kızıştı.

710. Yerinden fırlayıp topuzunu çekti, çalgıcının başına çöktü.
Hemen bir çavuş koşup topuzu yakaladı, çalgıcıyı öldürmek size yaraşmaz dedi.
Türk dedi ki: Bu sayısız tekerlemesi, kafamı şişirdi, bari ben onun kafasını ezeyim de görsün!
A kaltaban, bilmiyorsan nane yeme... Biliyorsan ne söyleyeceksen söyle.
A ahmak bildiğini söyle bari de bilmiyorum, bilmiyorum deyip durma.

715. Ben; neredensin, nerelisin be adam? diye soruyorum. Sen, ne Herat'lıyım ne Belh'li...
Ne Bağdat'lıyım, ne Musul'lu, ne de Tiraz'lı diyor, ne, ne diye uzatıp duruyorsun.
Nereliysen söyle bari de kurtul. Burada meramını söylememek aptallıktır.
Yahut da sana ne yedin diye soruversen ne şarap içtim, ne kebab yedim...
Ne et yedim, ne tirit, ne de mercimek diyorsun. Ne yediysen yalnız onu söyle, kâfi.

720. Sözü uzun uzun gevelemek neden? Çalgıcı dedi ki: Maksadım gizli.
Senin nefyetmeden, yoktur demenden ispat senden ürküp kaçmada. Var olanı bir türlü bulamıyorsun. İspattan bir
koku alasin diye nefyettim, bilmiyorum dedim.
Bu sazı, nefiyle nağmelendirdim. Ölünce de ölüm, sana yaşayış sırlarını söyler.

**Peygamberin "Ölmeden önce ölün" hadîsinin tefsiri
Dirilik istersen dostum, ölmeden önce öl.
İdris böyle ölümle öldü de bizce cennetlik oldu.**

Bir haylidir can çekiştin ama hâlâ perde arkasındasın. Çünkü bir türlü ölemedin; halbuki ölüm, asıldı.
Ölmedikçe can çekişmen, sona ermez. Merdiven tamamlanmadıkça dama çıkamazsın.

725. Yüz ayak merdivenin iki basamağı noksan olsa dama çıkmak isteyen çıkamaz, dama nâmahrem kesilir.
Yüz kulaç ipin bir kulacı eksik olsa kovaya kuyu suyunun dolmasına imkân yoktur.
Bu gemi, yükünden artık olan son batmanı da yüklemese batmaz beyim.
Son yüklenen yükü asıl bil, ne iş yaparsa o yapar. Vesvese ve azgınlık gemisini o batırır.
Akıl gemisi battı mı insan, bu gök kubbeye güneş kesilir.

730. Ölmediğin için can çekişmen uzadı. Ey Tiraz mumu, sabahleyin sön, öl.
Yıldızlarımız gizlenmedikçe can güneşi, bil ki gizlidir.
Topuzu kendine vur da benliğini darmadağın et. Çünkü bu ten gözü, kulağa tıkanmış pamuğa benzer.
Ey alçak, bende, benim hareketlerimde gördüğün benlik, senin benliğinin aksidir. Sen, kendi kendine topuz
vurmadasın.
Benim suretimde kendi aksini görmüş kendinle boğazlaşmak için coşmuş, köpürmüşsün.

735. Hani o aslan da kuyuda kendi aksini görmüştü de düşmanı sanıp saldırmıştı ya, onun gibi işte.
Yok demek, şüphe yok ki var olanın varlığın zıddıdır. Yok, diyorum, bilmem diyorum, sen de bu zıttla, zıddı olan varı
ve varlığı birazcık anla artık.
Bu zamanda zıddı nefyetmeden başka anlatış çaresi yok. Bu âlemde bir an bile yok ki tuzak olmasın.
Ey akıllı fikirli er, sevgiliyi perdesiz görmek istiyorsan ölümü seç, o perdeyi yırt.
Fakat, ölür mezara gidersin hani o ölümü değil. Seni değiştiren nura götüren ölümü seç.

740. Erkek, erkeklik çağına girdi, kendini bildi mi çocukluk, ölür gider; Rum diyarına mensup olur. Zencilik kalmaz.
Toprak, altın oldu mu topraklığı kalmaz. Gam ferahlık haline geldi mi insana keder verme dikenini yok olur gider.
Mustafa, bunun için ey sırları arayan, diri olan bir ölü görmek istersen dedi...
Diriler gibi şu toprak üstünde ölü olarak yürüyen, canı göklere yücelmiş,

Yüceleri yurt edinmiş birisini görmek dilersen...

745. Ölümden önce bu âlemden göçmüş, akılla değil de ancak sen de ölürsen anlayacağın bir hale gelmiş...
Canı, halkın canı gibi göçmemiş, bir duraktan bir durağa göçe göçe ta son durağa varmış,
Birisini, yeryüzünde bu sıfatlara bürünmüş gezip duran bir ölüyü görmek istersen...
Tertemiz Ebu Bekir'i gör ki o, doğruluğu yüzünden mahşere varmış, haşrolmuş kişilerin ulusudur.
Bu âlemde EbuBekris Siddiyk'a bak da haşri daha iyi tasdik et.

750. Muhammed'de elde bulunan, görünüp duran yüzlerce kıyametti. Çünkü o, her hakikati,her sırrı çözüp bağlama
yokluğunda hâl olmuş, hakiki varlığa ulaşmıştı.
Ahmet bu dünyaya ikinci defa doğmuştu. O, apaçık yüzlerce kıyametti.
Ondan kıyameti sorup dururlar ve "Ey kıyamet, kıyamete ne kadar zaman var" derlerdi.
Birisi o hakiki mahşer olan Peygamberden haşri sordu mu çok defa hâl diliyle "Mahşerden haşri soruyor" derdi.
İşte onun için o güzel haberler veren peygamber, ey ulular demistir, ölmeden önce ölü!

755. Nitekim ben de ölmeden öldüm de bu sesi, bu şöhreti o taraftan aldım, getirdim.
Kıyamet ol da kıyameti gör. Her şeyi görmenin şartı budur.
İster nur olsun, ister karanlık. O olmadıkça onu tamamı ile bilemezsin.
Akıl oldun mu akli tamamı ile bilirsin, aşk oldun mu aşkın yanmış, mahvolmuş fitillerini anlar, duyarsın.
Anlayış bunu kavrayabilseydi bu dâvanın delilini apaçık söylerdim.

760. İncir yiyen bir kuş gelip konuk olsa bu tarafta incir çoktur, incirin hiçbir değeri yoktur.
Âlemde bulunan kadın, erkek... Herkes her an can vermede, ölmededir.
Sözlerini de, ölüm zamanı babanın oğula vasiyeti say.
Da ibret al ,acin... Bu suretle de buğuz,haset ve kin, kökünden sökölüp çıksın.
Yakınlarına onlar ölünce nasıl yüreğin yanarsa o çeşit bak.

765. Gelecek şey gelmiştir onları ölmüş say, sevdiğini ölüyor, ölmüş onu kaybetmişsin bil.
Garezler senin bu çeşit bakışına perde oluyorsa onları yırt, at.
Bunları yırtıp atamazsan âcizim deyip kalma. Bil ki âciz olanı bir âcze salan var.
Âciz, bir zincirdir. Birisi gelmiş, sana o zinciri takmıştır. Gözünü açıp zinciri takanı görmek gerek.
Ey yaşayış yolunu gösteren ben bir doğandım, ayağım bağlandı, bu neden? diye yalvarıp sızlanmaya koyul.

770. Yarabbi de, kötülüğe kuvvetle adım attım. Bu yüzden kahrınla daima zarar ve ziyan içindeyim.
Senin öğütlerine karşı kulağım sağırdır. Put kırıyorum diye dâvadaydım ama put yapıyormuşum meğer.
Senin yaptığın şeyleri senin sanatlarını anmak mı farzdır, ölümü anmak mı? Ölüm, güz mevsimine benzer, sense
yaprakların aslısın.
Şu ölüm yıllardır davulçağızını döver durur da senin kulağın vakitsiz ve yersiz oynar.
Fakat can verme çağında ah ölüm dersin. Ölüm şimdi mi seni uyandırdı?

775. Ölümün, nâra atmadan boğazı yırtıldı sesi tutuldu; dövüle dövüle davulu patladı!
Sense kendini bir şeylere verdin, ince eleyip sık dokudun; ne sesini duydun, ne davulunu! Fakat ölümün ne demek
olduğunu şimdi anladın işte!

**Ömrü zayedip tam can verme çağında,o darlık zamanında tövbe etmeye koyulmak,her yıl Halep'teki
Şîa'nın âşure günlerinde Antakya kapısında yas tutmasına benzer.Garip bir
şair, yoldan gelmişti de:"Bu gürlütü,bu feryat nedir kime yas tutuluyor?" diye sormuştu.**

Âşure günü, bütün Halep'liler, Antakya kapısına gelirler, ta geceye kadar.
Kadın erkek, büyük bir kalabalık toplanır, Ehlibeyt'in yasını tutarlardı.
Bağırırlar, ağlarlar, feryat ederlerdi. Şîa, Kerbelâ vakası için yas tutardı.

780. Ehlibeyt'in Yezit'ten, Şimir'den çektikleri zulümleri, onlar tarafından uğradıkları sınamaları sayıp dökerler,
Sesleri ses verir, feryatları, bütün ovayı, çölü doldururdu.
Bir garip şair, âşure günü çölden geldi, o feryadı duydu.
Şehri bırakıp o tarafa yürüdü, feryadın sebebini araştırmaya koyuldu.
Merak etti, bu gam nedir, bu yas kime tutuluyor diye soruşturmaya başladı.

785. Herhalde bir ulu bey ölmüş olmalı diyordu; böyle bir topluluk, küçük iş değil.
Ben garibim siz buralısınız adını lâkaplarını söyleyin.
Adı neydi ne iş görürdü, nasıl adamdı? Bana bildirin de onun iyiliklerine ait bir mersiye söyleyeyim.
Ben şairim,bir mersiye düzüp okuyayım da,buradan bir yiyecek,bir azık parası alayım.
Bunu duyanların birisi dedi ki: Yahu, sen deli misin? Yoksa Şîa değilsin de Ehlibeyt düşmanı mısın?

790. Âşure gününü, o gün şehit olan cana yas tutmanın yüzlerce yıl yaşamadan daha üstün olduğunu bilmiyor
musun?
Bu dert Müminin yanında değersiz olur mu hiç? Kulağın aşkı, küpenin değerindedir.
Mümine göre o pâk nurun yası, yüzlerce Nuh tufanından da meşhurdur.

Şair'in,Halepteki Şiileri kınayan sözleri

Şair dedi ki: Doğru ama Yezit'in devri nerede? Bu yas buraya ne kadar da geç gelmiş?
Körler bile o kötülükleri gördüler, sağırın kulakları bile o hikâyeleri duydu.

795. Siz şimdiye kadar uyuyor muydunuz ki şimdi yas tutuyor, elbisenizi yırtıyorsunuz?
Ey uykuya dalanlar, kendinize ağlayın! Çünkü bu ağır uyku, çok kötü bir ölüm.
Tanrı'ya mensup ruh, zindandan kurtuldu. Neden elbisenizi yırtalım, niçin elimizi ısırıp duralım?
Onlar ,din sultanlarıydı. Bağı kırdıkları zaman onlara sevinç çağıdır.
Devlet saymanına uçup gittiler; tomruğu,zinciri çözüp attılar.

800. O gün devlet günüdür, güzellik ve saltanat günüdür. Bir zerrecik anlasan, bilsen bunun böyle olduğunu tasdik edersin?

Bilmiyor, anlamıyorsan yürü, kendine ağla. Çünkü göçmeyi mahşeri inkâr ediyorsun.
Kendi harap dinine, harap gönlüne ağla ki bu eski topraktan başka bir şey görmüyor.
Görüyorsan neden yiğitleşmiyor, Tanrı'ya dayanmıyor; neden gözü tok değil?
Nerede yüzünde din şarabının verdiği nur? Denizi gördüysen hani cömert elin, avucun?

805. Irmağı gören suyu esirgemez; hele o denizi, o bulutu görmüşse.

**Tanrı rızık vericiliğini ve rahmet hazinelerini, görmeyen haris ,büyük bir harman
yerinde, o geniş harmanı görmeyip de bir tek buğdaya yapışan ,uğraşa çabalaya,titrete,yorula
aceleyle onu götürmeye çalışan bir karıncaya benzer.**

Karıncı, güzelim harmanları görmez de bir tanecik buğdayın üstüne titrer.
O taneyi hırsla, korkuyla çeker durur da onca yığını görmez.
Harman sahibi de ey körlüğünden hiçbir şey görmeyen der;
Harmanlarımızdan ancak o bir tek taneyi gördün de ona canla başla sarıldın.

810. Ey surette zerre olan, Zuhal yıldızını gör. Sen bir topal karıncasın, yürü, Süleyman'a bak.
Sen bu cisimden ibaret değilsin, gözden ibaretsin. Canı görsen cisimden vazgeçersin.
İnsan gözdür, öte yanı deriden, etten başka bir şey değil. Gözü, neyi görürse değeri o kadardır insanın.
Bir küp, boyuna deniz suyu ile doldurulsa koca bir dağı sele verir.
Küpün canından denize bir yol açılırsa küp, ırmaktan üstün olur.

815. Onun için "Söyle" sözü, denizin sözüdür. Ahmed, neyi söylerse hakikatte o söz hakikat denizindir.
Onun sözleri denizin incileridir. Çünkü gönlü denizle birdir onun.
Deniz daima küpümüze yardım edip durursa artık bir balıkta denizin bulunmasına şaşılır mı?
Duygu gözü şu geçip gidici suretlere düşmüş, donup kalmıştır. Sen, o sureti geçip gidici görürsün ama hakikatte geçip gitmez o.
Bu ikilik şaşı gözün görüşüdür. Yoksa evvel, âhirdir, âhir de evvel.

820. Bu nereden bililir? Öldükten sonra dirilmeden. Öldükten sonra dirilmeyi ara da bundan az bahset.
Dirilme gününün gelmesine şart önce ölmektir. Çünkü dirilme, ölümden sonradır.
Herkes yokluktan korkar, işte bütün âlem, bu yüzden yol sapmıştır. Halbuki yokluk, asıl sığınılacak yerdir.
Bilgiyi nerede arayalım? Bilgiyi terk etmede. Barışı nerede umalım? Barıştan vazgeçmeden.
Varlığı nerede arayalım? Varlığı terk etmede. Elmayı nereden umalım? Elden vazgeçmeden!

825. Ey güzel yardımcı, yok gören gözü varlığı görür bir hale getirmeye de kaadirsin sen.
Yokluktan meydana gelen göz, varlığı tamamı ile yok gördü.
Fakat şu iki göz, değişti de nurlandı mı bu düzgün cihan mahşer olur.
Bu hamlara anlamak haram oldu da onun için bu hakikatler noksan göründü.
Tanrı cömerttir ama güzelim cennetin nimetleri cehennemliğe haramdır.

830. O, ebedî ahde vefa edenlerden değildir, onun için de cennet balı, ağzına acı gelir.
Müşteri olmadıkça alış veriş etmeye eliniz oynar mı?
Birisi gelir, mallara bakar, fakat bakmakla alıcı olmaz ki. O ahmak bakış ancak alay içindir.
Bu kaç? Şu kaç? Diye sorar, dolaşır. Fakat vakit geçirmek, içinden de gülüp eğlenmek için.
Usancından gelir, senden kumaş ister. Fakat ne müşteridir ne de kumaş arar.

835. Kumaşı yüz kere görür, yüz kere geri verir. O nerede kumaş ölçecek? Yel ölçer poyraz biçer!
Nerede müşterinin gelişi, alışverişi, nerede bir serserinin alayı, gönül eğleyişi?
Cebinde bir habbe bile yoktur. Ancak gevezelik eder, yoksa nereden cüppe alacak?
Alışveriş için sermaye yoktur; artık onun çirkin suratu nedir, alayı, gevezeliği ne oluyor?
Bu dünya pazarında sermaye altındır, orada da aşk ve iki ıslak göz.

840. Kim eli boş pazara giderse ömrü geçer, tamamı ile ham ve eli boş olarak geri döner.
Kardeş neredeydin? Hiçbir yerde. Ne pişirdin? Hiçbir şey!
Müşteri ol da elim oynasın, gebe olan madenimden lâl doğsun.

Fakat müşteri, gevşek ve soğuk bile olsa yine sen onu çağır. Çünkü böyle emredilmiştir. Doğan kuşunu uçur, ruh güvercinini tut. Dâvet yolunda Nuh'un yolunda yürü.

845. Tanrı için hizmette bulun. Halkın kabul etmesiyle, ret etmesiyle ne işin var senin.

Birisinin , gece yarısı bir evin kapısı önünde sahur davulu çalması, komşunun " Daha gece yarısı, sahur vakti değil. Bir de bu evde kimse yok, kimin için davul çaluyorsun" demesi, davulcunun cevabı

Birisi, büyük bir zatın evinin kapısında sahur davulu çalmakta idi. Gece yarısı aşk ile şevk ile davul çalıyordu. Ona kabiliyetli birisi dedi ki: Evvelâ bu davulu, seher vakti çal, gece yarısı bu kepezelik olmaz. Bir de ey hevesli adam, şunu da bil ki bu evde hiç kimse yok.

850. Burada şeytandan, periden başka kimse yokken ne diye vaktini zayediyorsun? Tefi, davulu birisi duysun diye çalıyorsan duyacak kulak nerede? Bunu anlamak için akıl lâzım, fakat akıl hani? Davulcu dedi ki: Sen sözünü bitirdin şimdi cevabımı dinle de şaşırıp kalma. Sence şimdi gece yarısı ama bence neşe sabahı yaklaştı. Her sınıklık bence kutlu bir hale geldi. Bütün geceler, gözüme gündüz kesildi.

855. Nil ırmağı sana kandır ama bence kan değil, sudur ey akıllı kişi. Sence o demirdir, tunçtur ama Davut peygambere mumdur. Dağ, sana karşı ağırdır, cansızdır, fakat Davut'un önünde usta bir çalgıcı, bir okuyucudur. Senin önünde o kırık taşlar susarlar. Fakat Ahmed'in önünde fasih bir hale gelir, hamdû senada bulunurlar. Senin önünde mescidin sütunu ölüdür, fakat Ahmed'e karşı gönlünü aldırılmış bir âşiktir.

860. Cihanın bütün cüzüleri halkın önünde ölüdür, Tanrı'ya karşı bilgi sahibi ve muti. Bu evde bu konakta kimse yok, neden bu davulu çaluyorsun, dedin. Bu halk, Tanrı için paralar verir, yüzlerce hayrın temelini atar, mescitler yaparlar. Sarhoş âşiklar gibi uzun bir yol olan Hacca giderler, seve seve canları ile, malları ile oynarlar. Hiç o evde kimse yok derler mi? Ev sahibi, ev içinde gizlenen cana benzer.

865. Tanrı nuru ile ışıklanan, sevgilinin konağını dolu görür. Nice dolu ve kalabalık konaklar vardır ki işin sonunu görenler, onları boş görürler. Kimi dilersen Kâbe'de ara da derhal önünde beliriversin. Ziyetli ve yüce olan bir suret, nasıl olur da Tanrı yurdu olmaz, boş olur? Ona kapı kapanmaz, o geldi mi derhal açılır. Fakat başkaları, aşkla değil, ihtiyaçlardan gelirler.

870. Hacca gidenler, neden bu ses duymadan "Lebbeyk" deyip duruyoruz derler mi? Hakikatte onlara şu "Lebbeyk" demeyi nasip ediş, her lâhza tek Tanrı'dan gelen bir sestir. Ben de koku aldım, biliyorum bu köşk, bu konak, can meclisinin kurulduğu yerdir toprağı da kimyadır. Hafif ve tiz nağmelerle bakırımı ebediyen onun kimyasına vurup duracağım. Nihayet bu sahur davulum, denizleri coşturacak, inciler saçacak, ihsanlarda bulunacak.

875. Halk, savaş safında Tanrı için canları ile oynar. Birisi Eyüp gibi belâlara düşer, öbürü Yakup gibi sabreder. Yüz binlerce susuz ve muhtaç kişi, Tanrı için tamaha düşer, çalışır durur. Ben de suçları yargılayan, örten Tanrı için bu kapıdan sahur davulu çalıyorum, benim de ümidim onda. Parasını almak için müşterimi istiyorsun? Gönül, Tanrı'dan daha iyi müşteri nerede var?

880. Malından pis dağırcığı alır, sana kendinden ışıklanan bir gönül nuru verir. Hakikatte yok olan şu buz kesmiş bedeni alır, vehmimize sığmaz bir saltanat ihsan eder. Birkaç katra göz yaşı alır, şekerlerin, balların hased ettiği kevseri bağışlar. Sevdalarla, dertlerle dolu ah-ı alır, her ah-a karşılık yüzlerce kârlı mevkii lûtfeder. Gözyaşı bulutunun sürdüğü ah bulutu yüzündendir ki Halil'e fazla ah eden dedi.

885. Gel de hemen şu eşi olmayan alışverişi durmayan pazarda eskileri sat, hazır ve elde bir olan beyliği al. Eğer bir şüphe gelir de yolunu vurursa ticarete bulunan peygamberleri kendine senet yap. O padişahlar padişahı, onların talihlerini öyle yaver etti, onlara öyle bir baht verdi ki dağlar bile onların pılı pırtılarını çekmeye muktedir değildir.

Bilâl, Hicaz sığağında Mustafa alihisselâm'ın sevgisiyle "Tanrı birdir, bir- Ahad ahad " derdi. Efendisi de kâfirlik gayretiyle kuşluk zamanları Hicaz güneşinin altında onu dikenle döverdi. Bilâl'in vücudu yaralanır, yaraların - dan kan fışkırır, fakat yine ihtiyarsız olarak ağzından " Ahad ahad " sözü çıkardı, nitekim dertliler de ihtiyarsız bir surette feryad eder, inlerler.. Bilâl ,aşk derdiyle doluydu. Firavun'un büyücüleri Cercis Peygamber ve daha sayısız erler gibi oda bu derde düştüğünden diken derdinden kurtulmayı düşünmüyor, o derde aldırış bile etmiyordu.

Efendisi, Bilâl'i terbiye etmek için diken dalı ile dövmekte, o da dikenlere canını feda etmekteydi.

Efendisi, neden Ahmed'i anmaktasın diyordu... Sen, kötü bir kulun, benim dinimi inkâr ediyorsun.

890. Efendisi onu güneş altında dövmekte, o da "Ahad" diye övünmekteydi.

Derken Sıddıyk, o taraftan geçti, onun "Ahad" demesini duydu.

Gözü doldu, gönlü incindi, o "Ahad" sözünden bir âşına kokusu aldı.

Sonra onu tenhaca görüp nasihat verdi, dedi ki: İnanışını kâfirlerden gizli tut.

Tanrı, gizli şeyleri bilir, maksadını gizle. Bilâl, tövbe ettim dedi.

895. Ertesi gün Sıddıyk, erkenden bir iş için oradan geçiyordu.

Yine "Ahad" sözüyle dayak sesini duydu. Gönlü ateşlendi.

Yine nasihat etti, o da tövbe etti ama aşk gelince tövbesini bozuverdi.

Böyle bir hayli tövbe etti, nihayet tövbeden bezdi.

İnanışını açığa vurdu, bedenini belâya attı, ey Muhammed dedi, ey tövbelere düşman!

900. Bedenim de seninle dolu, damarım da. Artık bu bedene nasıl olur da tövbe sığar?

Bundan böyle tövbeyi gönülden çıkaracağım. Ebedî hayattan nasıl olur da tövbe edebilirim?

Aşk, kahredicidir, ben de onun eline düşmüş, kahrolmuş birisiyim. Aşkın coşup köpürmesiyle, aşkın acılığıyla şeker gibi tatlılaştım.

Ey kasırğa, senin önünde bir yaprağım ben, nereye düşeceğimi ne bilirim?

Hilâl'sem de koşuşup duruyorum Bilâl'sem de. Senin güneşine uymuşum bir kere.

905. Ayın bedir oluş yahut zayıflayıp eriyerek hilâl haline gelişle ne işi var? O, güneşin ardına düşmüş gölge gibi koşar durur.

Kaza ve kadere karşı bir kararda durmaya kalkışan kendi sakalına güler.

Hem bir saman çöpü olup rüzgârın önüne düşmek, hem de bir yerde durmaya kalkışmak. Hem kıyamet, hem de sonra işe güce girişmeye kalkmak!

Ben aşkın elinde dağarcıktaki kedi gibiyim. Bir an yukarı çıkmadayım, bir an aşağı düşmede.

O, beni başının üstünde döndürüp durmada. Ne aşağıda kararım var, ne yukarıda.

910. Âşıklar kuvvetli bir selin önüne düşmüşlerdir. Onlar, aşkın takdirine razı olmuşlardır.

Değirmen taşı gibi durup dinlenmeden gece gündüz inleyip sızlanarak döner dururlar.

Değirmen taşının dönüp durması, kimse bu ırmak duruyor demesini diye ırmak arayanlara bir şahit olmuştur.

Arktaki suyu görmüyorsan gel de değirmen taşının dönüşünü gör der.

Feleğin, o dönüp durmadan usandığı, bir karara bağlandığı yok. Sen de ey gönül, yıldız gibi ol, durup dinlenmeyi dileme.

915. Hangi dala el atsan, nereye ulaşır yapışsan, aşk, o dalı kırar, o şeyi koparır.

Kaderin dönüp duruşunu görmüyorsan unsurların coşuşunu, dönüşünü seyret.

Denizin üstündeki çöplerle köpüklerin dönüp akışı, şerefli denizin köpürüp coşmasındandır.

Baş dönmüş rüzgârın dönüşünü seyret de onun emrine uymuş olan deniz dalgalarının coşup köpürüşünü gör.

Güneşle ay, iki değirmen öküzüdür. Dönüp dururlar ve etrafı korurlar.

920. Yıldızlar da konak konak koşarlar. Her kutlu ve kutsuz şeyin bineği olurlar.

Felekteki yıldızlar, uzak olduklarından, duyguların da tembel ve gevşek olup izleyemediklerinden onların hakikatini bilemezsin.

Bizim göz, kulak ve akıl yıldızlarımız, gece nerededir, uyanıkken nerede?

Gâh kutlulukla, vuslatta, gönülleri hoş. Gâh kutsuzlukla, ayrılıkta kendilerinden geçmişlerdir.

Felekteki ay, böyle dönüp durdukça bazen kapkaranlıktır bir zamanda apaydınlık.

925. Gâh balla süt gibi bahar ve yaz olur, gâh, bir ölüm yerine benzeyen kış, zemheri gelir çatar, karlar yağar.

Küllü olan şeyler bile onun önünde top gibi yuvarlanıp durur, çevgânına tâbi olur, secde eder.

Sen ey gönül, bu yüz binlerce varlık içinden bir cüzüsün, nasıl olur da onun hükmüne karşı kararsız bir hale gelmezsin?

Beyin emrindeki ata dön, at gâh ahırda mahpustur, gâh gezer dolaşır.

Seni de bir mıha bağladı mı sabret, çözdü mü yürü sıçra.

930. Güneş gökyüzünde eğri büğrü gitti mi yüzü kararır, Tanrı onu bir tutulmaya uğratır.

Sen de aklını başına devşir de tutulma yerine düşmemeye savaş, bu suretle de tencere gibi yüzü kara bir hale gelme.

Buluta da öyle yürüme, böyle yürü diye ateşten kırbaç vururlar.

Filân ovaya yağmur yağdır, buraya değil, kulağını aç diye kulağını bururlar.

Senin aklın, güneşten artık değildir ya. Nehyedilen fikirde kakılıp kalma.

935. Ey akıl, sen de dizginini eğiltme de tutulup nursuz bir hale gelmeyesin.

Güneşin suçu az oldu mu az tutulur, yarısını tutulmuş görürsün, yarısını nurlu.

Tanrı, bu suretle seni suçun ne kadarsa o kadar tutarım. Suça verilen ceza suç miktarıncadır.

İster iyi olsun ister kötü... İster âşikar olsun, ister gizli... Biz her şeyi duyarız, her şeyi görürüz der.

Babacığım, bundan geç, nevrüz oldu, halk, Tanrı lütfuna ulaştı, herkesin ağzına tat geldi.

940. Yine ırmağımıza can suyu geldi. Yine padişahımız köyümüze kondu.
Baht, salınıp gezmede, eteğini sürmede, tövbeyi bozma zamanı geldi diye naralar atmadadır.
Yine sel geldi, tövbeyi silip süpürdü. Bekçi uykuya daldı, fırsat vakti gelip çattı.
Her mahmur, şarap içti, sarhoş oldu. Bu gece varımızı, yoğumuzu rehine koyacağız.
O canlara canlar katan lâl şarapla, lâl içinde lâl olduk, lâl içinde lâl kesildik.

945. Yine meclis şenlendi, gönülleri parlattı. Kalk, kem göz değmesin diye mangala çörekotu at.
Güzel sarhoşların naralarını duyuyorum. Canım, ta sonuna kadar böyle olmayalım işte.
İşte bir Hilâl bir Bilâl'e dost oldu. Diken yarası, ona gül ve gülнар kesildi.
Beden, diken yarası ile kalbura döndü ama canım, bedenim, devlet gülistanı oldu.
Beden, o kâfirin dikeninin zahmı önünde ama canım, Tanrı'nın sarhoşu!

950. Canıma bir can kokusudur gelmede, merhametli sevgilimin kokusu erişmede.
Mustafa, Miraçtan geldi, Bilâl'ine ne mutlu ne mutlu!
Sıddıyk, doğru özlü, doğru sözlü Bilâl'den bu sözleri duyunca tövbesinden el yudu.

**Tanrı razı olsun,Sıddıyk'ın bu vakayı Mustafa aleyhiselâm'a söylemesi,
Bilâl'e, kâfirlerin yaptıkları zulümleri ve onun "Ahad ,Ahad" demesi yüzünden daha fazla
zulmettiklerini anlatması,onu almak için birbirleriyle danışmaları**

Sıddıyk bunun üzerine Mustafa'nın yanına gelip vefalı Bilâl'in halini anlattı.
Dedi ki: O felekleri ölçen çevik ve kutlu kanatlı Bilâl, şimdi senin aşkına düşmüş, senin tuzağına tutulmuştur.

955. Padişahın doğanyiken o kuzgunlardan zahmetlere uğramada. O ağır define, pislik içine gömülmüş.
Baykuşlar, doğana sitem etmedeler. Suçsuz olduğu halde kanatlarını yolmadalar.
Suçu ancak doğan oluşu. Yusuf'un güzellikten başka ne suçu var ki?
Baykuşun yeri yurdu yıkık yerlerdir. Onun için doğana kâfirce kızmadalar.
Neden o diyarı hatırlıyorsun? Neden padişahın köşkünü, bileğini anıyorsun?

960. Baykuşların köyünde gevezelik ediyor, buraya bir kargaşalıktır salıyorsun.
Feleğin üstündeki esir bile, yuvamıza haset ederken sen oraya yıkık yer diyor, orayı hor görüyorsun.
Deli oldun galiba ki baykuşların seni padişah ve başbuğ yapmaları hevesine kapıldın.
Vehme, sevdaya kapılıp dönmede, dolaşmada, bu cennete virane adını takmadasın.
Kötü huylu herif, bu delilik, bu saçma fikirler, kafadan çıkıncaya kadar kafana vuracağız senin.

965. Bu sözlerle onu doğruya karşı çarmıha geriyorlar, elbiselerini soyup çıplak vücudunu diken dallarıyla dövüyorlar.
Bedeninden yüzlerce kan ırmağı fıskırmada. Öyle olduğu halde "Ahad" diyerek baş koymada.
Dinini gizle, melûn kâfirlerden sırrını sakla diye öğütler verdim.
Fakat o âşık, kıyamete ulaşmış... Ona tövbe kapısı kapanmış.
Hem âşıklık, hem tövbe, hem de sabretme imkânı. Bu, pek imkânsız bir şeydir canım efendim.

970. Tövbe bir kurtçağızdır, aşksa bir ejderhaya benzer. Tövbe, halkın sıfatıdır, aşksa Tanrı sıfatı.
Aşk, kimseye niyazı ve ihtiyacı olmayan Tanrı'nın vasıflarındandır.Ondan başkasına âşık olma, geçici bir hevestir.
Çünkü mecazi aşk, altınlarla bezenmiş bir güzelliştir. Görünüşü nurdur, fakat içi dumandır.
Nur gitti de duman meydana çıktı mı mecazi aşk, derhal soğur, donar.
O güzellik aslına gider, beden kokmuş rüsvay, kötü bir halde kalır.

975. Ayın nuru da aya döndü mü duvardaki aksi gider, o duvar simsiyah kesilir.
O nakış, o boya gitti mi su ve toprak kalır. Ay olmayınca o duvar şeytan gibi bir hale düşer.
Kalp altının yüzünden altını gidince, o altın, kendi madenine dönünce,
Kepaze bakır, duman gibi kala kalır. Bu yüzden de ona âşık olanın yüzü kararır.
Gözlülürse altın madenine âşık olurlar. Aşkları, her gün biraz daha artar.

980. Çünkü altın madenine altınlıkta ortak yoktur. Merhaba ey şüphesiz, hilesiz altın madeni!
Kim kalp bir akçayı altın madenine ortak ederse asıl altın, mekânsızlık madenine gitti mi,
Âşık da ıstırabından ölür, mâşuk da. İkisi de âdeta suyu çekilmiş girdaptaki balığa döner.
Tanrı'ya ait olan aşk, yücelik güneşidir. Halk da gölge gibi onun nurunun emrindedir.
Mustafa, bu vakayı duyunca hoş bir surette ferahladı, neşelendi Ebubekir'de bu hali görünce söz söylemeye
ıştahlandı.

985. Mustafa gibi bir dinleyici duyunca her kılı, ayrı bir dil oldu.
Mustafa dedi ki: Peki, ne çaresi var şimdi? Ebubekir ben ona müşteriyim dedi...
Efendisi ne isterse zarara ziyana bakmadan alacağım.
Çünkü o yeryüzünde Tanrı esiri olmuş, Tanrı düşmanlarının hismine uğramış.

**Mustafa aleyhisselâm'ın , Sıddıyk'a -Tanrı razı olsun -Bilâl'e müşteri olunca mutlaka inatlarından
pahalya satacaklardır,beni de bu fazilette kendine ortak et, vekilim ol, yarı parasını benden al
demesi**

Mustafa dedi ki: Ey devlet arayan, bu hususta ben de sana ortağım.

990. Vekilim ol, müşteri olup onu al, yarı parasını ben de sana ortağım.

Ebubekir ,baş üstüne deyip derhal amansız kâfirin evine gitti.

Kendi kendine çocukların elindeki inciyi almak kolaydır diyordu.

Yol yanılta Şeytan, dünya malına karşılık bu ahmak çocukların aklını, imanını satın alır ya.

Leşe o kadar ziynet verir ki karşılık olarak onlardan iki yüz tane gül bahçesi satın alır.

995. Büyü yapar da o kadar ay ışığı gösterir ki aşağılık adamlardan yüzlerce keseyi kapar.

Peygamberler, onlara alışveriş etmeyi öğrettiler, onların önünde din mumunu yaktılar.

Fakat şeytan ve yol yanılta büyücü, hileyle, büyüyle peygamberleri onlara çirkin gösterdi.

Düşman büyü yaparak karı ile kocayı birbirine çirkin gösterir, nihayet aralarına ayrılık düşer.

Onların gözlerini büyüyle kapattılar da böyle değerli bir inciyi aşağılık kişiye sattılar.

1000. Bu inci, iki âlemde de üstündür. Gel de hemen şu eşek gibi bir şeyden anlamayan çocuktan satın al.

Eşeğe göre katır boncuğu ile inci birdir. O eşek ,zaten inciyi denizin vücudunda şüphe eder.

O denizi de inkâr eder, incilerini de. Hiç hayvan, inciyi süsü püsü arar mı?

Tanrı, lâl ve inci aramaz. Tanrı, onun kafasına böyle bir şey koymamıştır.

Hiç eşeklerde küpe gördün mü? Eşeğin kulağı da yeşilliktedir aklı da.

1005. Vettini suresindeki "İnsanı en güzel şekilde yarattık" âyetini oku. Ey dost ,en değerli inci candır.

En güzel şekli olan insan şekli, arştan da üstündür, düşünceye de sığmaz.

Bu paha biçilmez şeyin değerini söylesem ben de yanarım, duyan da yanar.

Burada artık sus dudağını yum, eşeğini bu tarafa sürme. Siddiyk da o eşeklerin yanına gitti.

Kapının halkasını dövdü. Kapı açılınca o kâfirin evine âdeta kendinden geçmiş bir halde girdi.

1010. Kendinden geçmiş sarhoş ve ateşli bir halde oturdu. Ağzından bir hayli acı sözler çıktı.

Dedi ki: Bu Tanrı dostunu nasıl dövüyorsun? Ey apaçık düşman bu ne haset?

Kendi dininde doğru isen doğru sözlü bir adama zulmetmeye gönlün nasıl razı oluyor?

Ey kâfirlik dininde karı olan, nasıl oluyor da bir şehzadeye karşı böyle bir zanda bulunuyorsun?

Ey ebedî lânete uğramış, ey merdut adam, daima adamı eğri büğrü gösteren aynaya bakma.

1015. O anda Siddiyk'ın ağzından çıkan sözleri söylesem elini ayağını kaybedersin.

O hikmet kaynakları cihetsizlik makamından coşmada, dudağından Fırat gibi kaynayıp akmada idi.

Herhangi bir taşta su kaynar, akar. Bu su, taşın ne yanından gelir, ne ortasından.

Tanrı o taşı kendisine bir siper yapmıştır. O gök renkli suyu, o taşta akıtıp durmadadır.

Nitekim senin göz kaynağından da nur, hiç eksilmeden akıp durmadadır.

1020. O nur, ne yağdan meydana gelir, ne deriden. Dost, yaratılıştan, o gözü, nura bir vesile yapmıştır.

Kulak boşluğunda da çekici bir yel vardır. Söyleyenin yalan olsun doğru olsun sözlerini duyar anlar.

O küçük kemikteki yel nasıl bir yeldir ki söz söyleyenin harfini, sesini alıyor?

Kemikle yel ancak bir vesileden ibarettir. İki âlemde de Tanrı'dan başka kimse yoktur.

Perdesiz olarak duyan da odur söyleyen de. Çünkü "Kulaklar başta sayılır."

1025. Kâfir dedi ki: Ey ikramcı adam, eğer acıyorsan para ver, al onu. G

önlün yanıyorsa onu benden satın al. Müşkülün parasız hallolmaz.

Ebubekir, yüzlerce hizmette bulunur, Tanrı'ya karşı da beş yüz kere şükür secdesine kapanırım. Güzel bir kulum var, fakat kâfir.

Vücudu beyaz ama gönlü kara, gönlü nurlu kulu ver bana.

Birisini gönderip kölesini getirtti, hakikatten o köle pek güzeldi.

1030. Bir derece ki o kâfir, hayran oldu, taş benzeyen yüreği âdeta yerinden oynadı.

Surete tapanların hali budur. Taş gibi yürekleri, bir suret gördüler mi mum gibi erir.

Fakat yine dayandı, inat etti, bu hiçbir şey değil, bundan başka daha para vermelisin dedi.

Ebubekir, o kâfirin, hırsı yatışınca, gönlü razı oluncaya kadar da para verip Bilâl'i satın aldı.

Bu alışverişte Siddiyk aldandı sanarak kâfir gülmeye koyuldu

O taş yürekli kâfir acıklanarak, eğlenerek, alay ederek bir kahkaha attı.

1035. Siddiyk dedi ki: Bu kahkaha neden? Herif cevap vereceği yerde büsbütün gülmeye kahkahasını arttırmaya başladı.

Dedi ki: Bu kara köleyi almaya bu kadar düşmesen, bu kadar sevdalanmasan,

Ben de ısrar etmezdim , bu verdiğin paranın onda biriyle almış olurdu.

Bence o yarım akça bile etmez. Fakat pahasını bağıra çağıra sen arttırdın.

Siddiyk, a ahmak diye cevap verdi, çocuk gibi bir cevize karşılık bir inci verdin.

1040. Bence o iki cihana değer. Ben cana bakıyorum sen renge bakıyorsun.

O kızıl altın, fakat şu ahmaklar yurdunda oturanların hasedi yüzünden kara görünmede.

Cisimlerin Şu yedi rengini gören baş gözü, bu perde ardından o ruhu göremez.
Eğer satıŐta biraz daha nekeslik etseydin bütün malımı mlkm verirdim.
Daha ziyade üstüne dŐseydin baŐkalarından bir etek dolusu altın borę alır, onu da verirdim.

1045. Fakat bedava buldun da ucuz verdin. Hokkayı açıp da içindeki inciye görmedin.
Cahilliğinden st kapalın okkayı verdin, yakında görürsün sen ne zarara girdin!
Ll dolu hokkayı yele verdin. Zenci gibi kara yüzlü oluŐuna da seviniyorsun.
Sonunda çok eyvah dersin. Hiçbir kimse bahtı, devleti satar mı?
Baht sana köle elbiselerini bürünmüş de gelmişti. Fakat talihsiz gözün, zhirden başka bir Şey görmedi ki.

1050. O sana kulluğunu gösterdi, fakat çirkin huyun onunla hileye, düzene girişti.
A herzevekil bu bedeni ak, gönlü kara köleyi puta taparcasına al bakalım.
Bu senin, o da benim. İkimiz krlıyız a kâfir. Senin dinin senin, benimki benim!
Put a tapanların lyiği budur zaten. ulu atlas olur atı sopa.
Kfirlerin mezarı gibi dumanla ateşle doludur ii, fakat dıŐarısı yüzlerce nakıŐla, ziynetle bezenmiştir.

1055. Zlimlerim malları gibi hani. DıŐarıdan güzel görünür ama hakikatte mazlm kanıdır, vebalidir.
Münafık gibi görünüşte orucu, namazı görünür de hakikatte otsuz, imensiz kapkara topraktır.
Gar gur edip duran boş buluta benzer. Ondan ne yeryüzünde bir fayda vardır, ne buğdaya bir kuvvet.
Hileli ve yalan vde gibi hani. Sonu rsvaylıktır, fakat n parlak görünür.
Ondan sonra Bilâl'in elini tuttu, o mihmetin dıŐlerinde bir hille dönmüş olan dostun eline yapıştı, yola düştüler.

1060. O bir hille dönmüş de ağza yol bulmuştu, tatlı dilli birine gitmekteydi.
Zayıf, hasta bir haldeydi. Mustafa'nın yüzünü görünce sırt üstü düşüp bayıldı.
Uzun müddet kendisinden geçmiş olarak öyle baygın kaldı. Kendine gelince sevincinden gözyaşları dökmeye başladı.
Mustafa onu kucakladı. Ona ne baęıŐladı, ne ihsanlarda bulundu kim bilir?
Sanki bir bakırdı, iksire kavuŐmuŐ. Sanki bir mflisti, bol bir define elde etmiş.

1065. Perişan balık denize düşmüştü, yolunu kaybetmiŐ kervan yol bulmuştu.
Peygamberin o anda söylediği sözler, geceye söylenseydi gecelikten çıkar,
Sabah gibi apaydın olurdu. Ben, o sözleri anlatamam ki!
Hamel burcundaki güneş, otlara ve henüz olmamış hurmalara ne yapar? Bilirsin ya.
Arı duru su, çiçeklerle fidanlara neler söyler? Onu da bilirsin.

1070. Tanrı'nın sanatı, cihanın bütün czilerine karşı âdet a fsuncuların ağzından çıkan soluğun, harfin tesirini yapar.
Tanrı ekiŐi, tesir ve sebeplerle olur. Harfsiz, dudaksız yüzlerce söz söyler Tanrı.
Tesir ediş de kaderden değil midir? Fakat tesiri, akılla anlaŐılmaz.
Akıl, asıllarda mukallit olduğu için bil ki ferilerinde de mukallittir.
Akıl peki, ben aslı bilmede de mukallidim, fer'i bilmede de fakat asıl maksat nedir, diye sorarsa de ki: Asıl maksat
Öyle bir Şeydir ki sen onu bilemezsin vesselâm!

**Mustafa aleyhisselâm'in Tanrı razı olsun Siddıyık'a "Ben sana beni de ortak et dememiŐ miydim ?
Neye yalnız aldın? Diye darılması onun da özür getirmesi**

1075. Peygamber dedi ki: Ey Siddıyık, sana demedim mi ki bu ihsanda beni de ortak et.
Ebubekir, biz dedi, ikimiz de senin kullarınız. Ben, onu senin rızan için azat ettim.
Sen beni kul et, bana dostum de, de senden hiç azatlık istemem.
Benim azatlığım sana kul olmamdır. Sensiz olursam mihnetlere, azaplara uğrarım.
Ey Tanrı seilmiŐi, bu seiliŐinle dünyayı dirilttin. Halkın geri kalanlarını ileri götürdün, hele beni yok mu?

1080. Gençliğimde rüya görmüŐtüm, değirmi güneş, bana selm vermişti.
Beni yerden almış, gökyüzüne ıkarmıŐti. Bu yceliŐte ona yoldaş olmuştum.
Bu rüya, olmayacak bir Şey, malihulyadan ibaret. Hiç olmayacak Şey, benim halime uyar mı, benim vasfım olur mu?
demiŐtim.
Fakat seni görünce kendimi gördüm. Aferin o güzel aynaya!
Seni görünce olmayacak Şey, bana hâl oldu. Canım ululuklara daldı.

1085. Ey Őehirlerin ruhu, seni görünce bu güneşin sevgisi, harareti, gözümden düştü.
Gözüm senin yüzünden yüce bir himmet sahibi oldu, artık ayırılığa, çimenliğe hor bakıyor, onları hoş görmüyor.
Nur aradım, kendimi nurun nuru olarak gördüm. Huri aradım, kendimi hurilerin bile kıskandıkları derecede güzel
buldum.
Ltif ve gümüş bedenli bir Yusuf aradım, sen de bir Yusuf'lar yurdu gördüm ben.
Cennet peŐindeydim, arayıp duruyordum. Her cüzün, bana bir cennet göründü.

1090. Bu vŐte bana nispetledir, yoksa bu vŐ sana bir kınamadır, bir hicivdir.
Hani, Tanrı Kelim'i Musa'ya karşı, o sf oban, Tanrı'yı övüyor.
Gel de bitlerini kırayım sana süt iireyim, arığını dikeyim, önüne çevireyim diyordu ya.
Fakat Tanrı onun bu sözlerini medih, saydı; sen de merhamet eder, benim sözlerimi medih sayarsan Şaşılmaz.

Anlayışlara acı, kusurludur onlar ey akılların, vehimlerin ötesinde olan Tanrı!

1095. Ey âşıklar, eskileri yenileyen âlemden yepyeni bir ikbal, bir devlet erişti.

O âlem, öyle bir âlemdir ki biçarelere çareler, arar. Dünyanın yüz binlerce bulunmaz matahı o âlemedir.

Ey kavim, müjdelersun, ferahlık vakti geldi, zahmet devri geçti, ferahlanın ey kavim!

Ey Bilâl, bizi ferahlandır demek için bir güneş, hilâlin evine gitti.

Ey Bilâl, düşman korkusu ile dudak altından söylediğin sözü minarelere çık da kâfirlerin körlüğüne rağmen bağır!

1100. Müjdeci, her dertlinin kulağına, kalk ey talihsiz, devlet yolunu tut diye bağırma.

Ey bu hapiste, şu kokmuş yerde, bitler içinde kalan, kendine gel... kimse duymasın, kurtuldun ,sus!

Dostum, her kılın dibinden bir davul sesi gelmede... Neden şimdi susuyorsun?

Hasetçi düşman öyle bir sağır oldu ki bu kadar davul sesine karşı hani, ses nerede ki diyor.

Bak, ne taze diye yüzüne reyhan vuruyorlar da körlüğünden bu eziyet de nedir ki demekte.

1105. Huri, elini sıkır; kör neden beni incitiyor diye hayretlere düşer, elini çeker.

Bedenimi, elimi ne diye çekiştirip duruyorlar.. Ben uyuyorum, bırakın da güzelce dalayım, bir rüya göreyim der.

Rüyada arayıp durduğun burada... gözünü aç, o izi kutlu ay, önünde!

Onun için yücelere daha fazla belâ geldi. Çünkü sevgili, güzellere daha fazla cilvelenir.

Her yolda güzellerle lâtife eder, kendisini onlara gösterir, onlarla cilvelenir. Fakat bazen körleri de bir çoşturur.

1110. Bir an için kendisini körlere de verir. Bu yüzden de körlerin mahallesinden bir feryattır kopar.

Hilâl Tanrı'ya ihlâs güder bir kuldu. Mukallit değildi,can gözü açıktı.Acizinden değil de kendini gizlemek için mahlûklara kulluk ederdi. Nitekim Lokmanla Yusuf ve saire de görünüşte kul olmuşlardı.

Hilâl de beyin kulu ve seyisiydi. O bey müslümandı ama kördü.

Kör de bilir ki bir anası vardır. Fakat o ana nasıldır?Vehmine bile getirmez

Bu bilgisiyle anasını ulularsa körlükten kuttulması mümkündür ."Tanrı, bir kuluna hayır vermek isterse kalbinde iki göz açar,o kul o gözlerle gayb âlemini görür"

Bilâl'in bazı vasıflarını duydum. Şimdi de Hilâl'in zayıflığını dinle.

O, yürüyüşte, gidişte Bilâl'den ileriye; kötü huylarını daha fazla tepelemişti.

Senin gibi ardına ardına gitmez, her an daha ziyade gerilemezdi; senin gibi mücevheri bırakıp taşla koşmazdı.

Hani şunu gibi: Bir adama konuk geldi. Adam, konuğun yaşını sormaya, ne vakit doğduğunu araştırmaya koyuldu.

1115. Oğul dedi, kaç yaşındasın? Söyle, saklama anlat bakalım.

Konuk, on sekiz dedi ,yahut on yedi, on altı. Yahut da kardeşlik, on beş!

Ev sahibi hadi bakalım şaşkın hadi, biraz daha geri geri git de ananın rahmine gir!

Bu sözü anlatan bir hikâye

Birisi bir beyden at istedi. Bey, yürü dedi, o güzel atı al. Adam, ben onu istemem deyince neden dedi. Adam dedi ki: Pek huylu geri geri gidiyor.

1120. Boyuna gerisin geri gitmede. Bey dedi ki: Sen de kuyruğunu eve çevir!

Senin nefis atının kuyruğu da şehvettir. Bu sebepten, o kendisine tapan, geri geri gider.

Şehvet, sana aslından kuyruk olduysa o şehveti çek çevir, ahirete şehvetlen.

Şehvetini yemeden içmeden kestir mi, şehvet yüce akıl cihetine düşer, oradan baş gösterir.

Hani bir ağacın kötü dallarını budarsın da iyi dallarından dal budak verir, o dallar kuvvetlenir ya.

1125. Kuyruğunu o tarafa çevirdin mi geri geri gitse bile sığınılacak yere kadar varır, dayanır.

Ne mutludur binicisine râm olan ve doğru giden atlar. Onlar, ne geri giderler, ne huysuzluk ederler.

Tanrı Kelim'i Musa gibi hızlı hızlı gider, bir kilim gibi Bahreyn'e kadar varır, yayılır.

Musa'nın gittiği yol, tam yedi yüz yıllık yoldu, o sevda ile bu kadar uzun yolu aştı.

Bedenindeki gidiş gayreti bu kadardı. Canındaki gayretse ta İlliyn'e değdi.

1130. İyi biniciler, birbirlerini geçmek için atlarını sürdüler. Karınları şiş battallarsa ahırda kala kaldılar.

Örnek

Hani bir kervan bir köye gelip çatmış, orada açık bir kapı görmüştü.

Kervan halkından biri bu kocakarı soğuşunda eşyamızı buraya atalım, birkaç gün burada kalalım dedi.

İçeriden bir ses geldi: Hayır ,neyiniz varsa önce dışarıya bırakın da ondan sonra içeri girin.

Atılması gereken ne varsa dışarıya at da öyle gel. Onlarla içeriye girmeye kalkışma ki bu meclis pek yüce bir meclistir.

1135. Hilâl, gönlü üstat, ruhu aydın bir zattı. İnanmış bir adamın kuluydu, ona seyislik etmekteydi.

Ahırda seyislik ediyordu, ay, kuldu, köleydi ama hakikatte padişahlar padişahıydı.

Beyin, kölesinden haberi bile yoktur. Çünkü ona ancak şeytanın Âdem'e baktığı gibi bakıyordu.

Ancak su ve toprak görüyordu, ondaki defineden haberi yoktu. Beş duyguyla altı ciheti görüyordu, beş duygunun aslını değil.

Toprağın rengi meydandaydı, din nuru görünmüyordu. Her peygamber âlemde böyleydi.

1140. Birisi minareyi görür, minaredeki kuşu göremez. Minaredeki hünerli doğanı gözü alamaz. İkincisi, kanatlarını çırpın kuşu görür, fakat kuşun ağızındaki tüyü göremez.

Tanrı nuru ile bakansa hem kuşu görür, hem ağızındaki tüyü.

Öbürüne der ki: Tüyü gör tüyü. Tüyü göremedikçe düğüm açılmaz.

Birisi insanı nakışlarla bezenmiş balıktan bir suret görür öbürü ilim ve amelle dolu bir balık!

1145. Beden minaredir, ilim ve ibadet kuşa benzer, onu ister üç yüz tane say ister iki tane.

Orta görüşlü adam, yalnız kuşu görür, kuştan başka önde, artta hiçbir şey göremez.

Tüyse, kuşta gizli olan tüydür, kuşun canı onunla kaimdir.

Gagasında tüy bulunan kuşun işi, hiç eğreti olmaz.

Onun bilgisi daima canından coşar. Ne eğretidir, ne borç!

Hilâl hastalandı, efendisi onu hor görür, tanımazdı, hastalığını da duymadı. Mustafa aleyhisselâm'ın gönlüne doğdu. Hilâl'in hatırını sormaya, ona geçmiş olsun demeye gitti.

1150. Hilâl kazara hastalandı, zayıflamaya, erimeye başladı. Mustafa, vahiyle onun halini anladı.

Efendisi, onu, pek hor gördüğünden hastalığından da haberdar olmadı.

O ihsan sahibi ahırda tam dokuz gün yattı. Hiç kimse halini bilmiyordu.

Er olan, erlere padişahlar padişahı kesilen, kendisini yüzlerce akıl, bir deniz gibi kaplayan,

Peygambere vahiy geldi, Tanrı merhameti dertlilere derman oldu, iştihakını çeken Hilâl hastadır.

1155. Mustafa kadri yüce Hilâl'i görmek, ona geçmiş olsun deyip hatırını sormak için o tarafa doğru yola çıktı.

O ay, vahiy güneşinin ardına düşmüş, sahabe de yıldızlar gibi onun ardınca gitmedeydi.

Ay "Sahabem yıldızlara benzer. İyilere, doğru yolu gösterirler, azgınları taşlarlar" diyordu.

Beye, o padişah geldi dediler. Neşesinden çılgın bir halde yerinden sıçradı.

O padişahlar padişahını, kendisi için gelmiş sanıp sevinçten ellerini çırpı.

1160. Aşağıya inip muştucuya canlar saçıyordu âdeta.

Yeri öptü, selâm verdi. Yüzü, sevincinden gül gibi kızarmıştı.

Buyurun, dedi, yurdumuzu şereflendirin de burası cennete dönsün.

Evim, gökyüzünden üstün olsun, çünkü zamanın kutbunu gördüm.

O hürmete değer sultan, onu azarlar gibi dedi ki: Ben seni görmeye gelmedim.

1165. Bey; ruhum sana feda olsun, dedi, hattâ ruh da nedir ki? Lütuf et, bu geliş kimin için? Söyle.

Söyle de senin lütuf ve ihsan başına dikilmiş bir fidan olan o zatın ayaklarına toprak olayım.

Mustafa, arşın Hilâl'i nerede? Tevazuundan ay ışığı gibi yerlere döşenen.

Kullukta gizlenen padişah, o sırları duymak için dünyaya gelmiş er nerede?

O bizim kulumuz, seyisimiz deme. Şunu bil ki define yıkık yerlerdedir.

1170. Binlerce dolunay, ayaklarının altına döşenmiş olan Hilâl, hastalıkla ne âlemde acaba? dedi.

Bey; hastalığından haberim yok ama dedi, birkaç gündür yanıma gelmedi.

O, atlarla katırlarla düşer kalkar, seyis olduğu için şu ahırda yatar.

Mustafa aleyhisselâm'ın, Hilâl'e geçmiş olsun demek için o beyin ahırına girmesi ve –Tanrı razı olsun— Hilâl'e iltifatta bulunması.

Peygamber, Hilâl'i görmek üzere ahıra girdi araştırmaya başladı.

Ahır karanlık, pis ve berbattı. Fakat ülfet zamanı gelip çatınca bu kötülüklerin hepsi ortadan kalktı.

1175. O erkek aslan, Yusuf'un kokusunu alan Yakup gibi Peygamberin kokusunu aldı.

Mucizeler, imana sebep olmaz, sıfatları çeken cinsiyet kokusudur.

Mucizeler, düşmanı kahretmek içindir. Halbuki cinsiyet kokusu, gönül almaya insanı âşık etmeye sebep olur.

Mucizeler, düşmanı kahreder ama dostu değil. Hiç dostun boynu bağlanır mı?

Hilâl uykudayken Peygamberin kokusunu aldı, bu gübrelik içindeki şu güzel koku nedir ki? dedi.

1180. Derken atların, katırların ayakları arasında o eşi olmayan Peygamberin tertemiz eteğini gördü.

Sürüne sürüne ahırın bucağından gelip o erin ayağına yüzünü, gözünü sürdü.

Peygamber, yüzünü yüzüne sürdü. Başını, yüzünü, gözünü öptü.

Rabbim dedi, sen ne gizli mücevhersin. Ey arş garibi, nasılsın, iyi misin?

Hilâl dedi ki: Uykusu dağılmış bir âşıkın ağızına gün doğarsa ne hale gelir?

1185. Toprak çiğneyen bir susuzu su, güzel bir halde başı üstünde taşırsa nasıl olur?

Mustafa aleyhisselâm, İsa aleyhisselâm'ın su üstünde yürüdüğünü duyunca "Yakıyni artsaydı hava üstünde yürürdü" buyurmuştur.

İsa gibi hani. İrmak onu baş üstünde tutardı; Abıhayat içinde gark olmadan emindi.

Ahmed dedi ki: Eğer yakıynı fazla olsaydı hava ona binek olurdu.

Benim gibi... Ben de havaya bindim, miraç gecesi hava üstünde yürüdüm.

Hilâl dedi ki: Kör ve pis bir köpek, uykudan sıçrayıp kalkar da kendisini aslan olmuş görünce ne hale gelir?

1190. Fakat okla vurulan aslan gibi bir aslan değil, korkusundan kılıçların temrenlerin kırıldığı bir aslan!

Yılan gibi karnı üstünde sürünüp giden bir körün gözü açılır, bağı, baharı görürse ne olur?

Mahiyet ve keyfiyetten kurtulan, keyfiyetsizliğin ebedi hayat yurduna ulaşan birisi nasıl olur?

Mekansızlık yurduna mahiyet ve keyfiyet bağışlayan bir hale gelir, bütün keyfiyet ve mahiyetler, köpekler gibi sofrasının etrafına toplanırsa.

Keyfiyetsizlik âleminden onlara kemik verirse ne olur? Cenabetken sus, bu sûreyi okuma.

1195. Keyfiyetten gusül edip, tamamı ile yıkanıp arınmadıkça sen bu musafa dokunma oğlum.

Fakat ey padişahlar, pis olayım, temiz olayım, âlemden bunu okumayayım da neyi okuyayım?

Sen bana sevaba girmem için diyorsun ki yıkanıp arınmadan su havuzuna girme.

Fakat havuzun dışında topraktan başka bir şey yok. Havuza girmeyen temizlenemiyor.

Suyun bu lütuf ve keremi olmasa, her an pislikleri kabul edip temizlemese,

1200. Vay ona iştıyak çekenlere, vay ona ümit bağlayanlara, vay onların ebedi hasretine!

Suyun yüzlerce lütfu vardır, yüzlerce ihsanı vardır. Pislikleri kabul eder vesselâm.

Ey Hak ziyası Hüsamettin, nur seni kötü kuşlardan korur, gözetip bekler.

Ey yarasalardan gizli olan güneş, Tanrı nuru ve onun yücelişi, senin gözcün, bekçindir.

Güneşin yüzündeki perde, ancak parlaklığının fazlalığı ve ışığının keskin ve şiddetli oluşudur.

1205. Güneşin perdesi de Tanrı nurudur. Ondan nasipsiz olan yarasadır, gecedir.

Her ikisi de güneşten uzakta ve perde ardında kaldığından ya yüzleri kararmıştır, yahut da donup kalmışlardır.

Hilâl'e ait hikâyenin bir kısmını yazdım. Şimdi de dolunaya ait hikâyeyi dile getir.

Hilâl'le dolunay birdir. İkilikten, noksandan, gidilmeden uzaktır onlar. Hilâl hakikatte noksan kabul etmez,

görünüştteki noksan, yavaş yavaş dolunay haline gelmek, kemal bulmaktır.

1210. Geceleyin geceye yavaşlık hususunda ders verir. Sıkıntının yavaş yavaş açılacağını gösterir.

Yavaşlıkla ey ham aceleci der, dama dayanan merdivenden basamak basamak çıkılır.

Tencereye yavaş ve ustaca kayna, delice kaynayan yemekten hayır gelmez der.

Tanrı, âlemi bir kere Kün demekle yaratmaya kadir mi değildi? Bunda şüphe mi var?

Peki neden bu yaratış, altı gün sürdü; her gün de tam bin yıl kadardı?

1215. Neden çocuk dokuz ayda yaratılmada? Çünkü padişahların âdeti bir şeyi yavaşlıkla yapmaktır.

Neden Âdem'in yaratılışı kırk sabah sürdü, yavaş yavaş o balçığı insan haline getirdi?

Tanrı, senin gibi aceleci değildir a ham adam. Sen, şimdi sıçrayıp koştun; çocuk olduğun halde kendini şeyh göstermedesin.

Kabak gibi her şeyin üstüne çıktın. Nerede sen de savaşa direnecek ayak

Ağaçlara, duvarlara dayandın, kabak gibi yukarı çıktın a kelceğiz!

1220. Önce bineğin, usul boylu selvidir ama sonunda kupkuru, içi boş bir hale gelirsin!

A su kabağı, yeşil rengin tez sararır, çünkü o renk iğreti bir boyadır, aslında yok ki.

Bir kocakarı çirkin suratındaki kılları yolar, yüzünü boyar, kızılaştırırdı ama bir türlü olamazdı

Doksan yaşında bir kocakarı vardı. Yüzü bumburuştu, rengi safran gibi sarıydı.

Yanağı, sofranın baş tarafları gibi kat kattı. Fakat erkek aşkıandan vazgeçmemişti.

Dişleri dökülmüş, saçları süt gibi ağarmıştı.

Boyu yay gibi bükülmüş, her duygusu değişmişti.

1225. Böyle olduğu halde koca isteği ve şehvet hırsı hâlâ yerindeydi. Erkek avlamaya aşkı vardı da tuzağı paramparça olmuştu.

Vakitsiz öten bir horoza, yolsuz, yolcusuz bir yola benziyordu. Kızgın ateşe konmuş boş bir tencereydi sanki.

Meydana âşıkta, fakat ne atı vardı, ne ayağı. Düdük çalmaya sevdalıydı, fakat ne dudağı vardı ne zurnası!

İhtiyarlıkta Tanrım, kâfire bile hırs vermesin. Bu hırsı Tanrı kime verdiyse ne kötüdür o kul!

Köpek kocaldı, dişleri döküldü mü adamlara salamaz, ancak pisiğe, gübreye salar.

1230. Öyle olduğu halde şu altmış yaşındaki köpeklere bak ki her an köpek dişleri biraz daha keskinleşmede.

İhtiyar köpeğin, derisinden tüyler dökülür; fakat şu ipekler giymiş kart köpeklere bak bir kere de!

Bu köpeklerin aşkı da alt yanlarıyla paraya, hırsları da. Kocaldıkça da bu aşkları artırıyor, hele bak şu köpek soylarına!

Böyle ömür cehennem sermayesi. Gazap kasaplarına salhane.

Ömrün uzun olsun dediler mi hoşlanır, güler de ağız açık kalır.

1235. Böyle bir bedduayı dua sanır. Gözünü açmaz, kafasını bir türlü kaldırmaz.

Kıl ucu kadar ahret ahvalini görseydi, böyle diyene "Senin ömrün uzun olsun" derdi.

Bir yoksulun Geylân'lı birisine "Tanrı seni selâmetle evine barkına kavuştursun" diye dua etmesi

Ekmeğe tapan, bir erkek bir yoksul, bir zembilli dilenci, bir gün Geylân'lı zengin birisinden Ekmek alınca dedi ki: Yarabbi sen bu kulunu hoşlukla, selâmetle evine barkına kavuştursun. Geylân'lı kızıp a çirkin herif dedi, eğer ev bark, benim gördüğüm ev barksa oraya Tanrı, seni kavuştursun!

1240. Aşağılık kişiler, her söz söyleyeni hor hakir bir hale getirirler. Sözü yüceyse, değerliyse bile o sözün kaderini düşürürler.

Çünkü söz, dinleyene göre söylenir; terzi kaftanı adamın boyuna göre biçer. Mademki meclisteki dinleyenler aşağılık kişiler, aşağılık söz söylemeden başka çare yok. Bu sözü rehine koy da yine o kocakarının hikâyesine başla. Bir insan kocaldı da bu yolda er olmadı mı adını kocakarı takiver!

1245. Ne sermayesi var, ne değeri, ne de bir sermaye kabul edecek kabiliyeti. Ne hoş ve güzel bir şey verir, ne alır. Ne manâsı var ne anlama liyakati. Ne dili var ne kulağı, ne akli var; ne gözü. Ne kendinde, ne kendinden geçmiş, ne de düşünceye sahip. Ne niyazı var, ne nazlanacak güzelliği. Soğan gibi kat kat ve her katıda kokmuş! Ne bir yol varmış, ne yola gidecek ayağı kalmış. O kahpenin ne bir yanıklığı var, ne bir ah ve feryadı.

Bir yoksul,evin birinden ne istediye "yok" cevabını aldı.

1250. Evin birine bir yoksul geldi. Kuru ekmek, yahut taze nane istedi. Ev sahibi, burada ekmek ne arar? Burası ekmekçi dükkânı mı, aptal mısın sen dedi. Dilenci bâri biraz yağ ver deyince dedi ki: Burası kasap dükkânı değil ki. A ev sahibi, birazcık un ver bari deyince de, yine ev sahibi, burasını değirmen mi sandın dedi. Dilenci her şeyden vazgeçtik, bir çanak su olsun ver dedi. Ev sahibi cevap verdi: Burası ırmak, yahut çeşme değil.

1255. Hâsılı ekmekten kepeğe kadar ne istediye ev sahibi kendisiyle alay etti, acılandı, yok dedi. Yoksul içeri girip eteklerini kaldırdı evin içinde aptes bozmaya niyetlendi. Ev sahibi; hey çirkin herif ne yapıyorsun, deyince dedi ki: Böyle yıkık yere bâri aptes bozayım da ferahlayayım. Burada yaşamanın madem ki imkânı yok, böyle eve ancak aptes bozulur. Padişah kolunda beslenmedin, avlanmayı bellemedin; zaten doğan değilsin ki av tutasın.

1260. Tavus kuşu da değilsin ki yüzlerce nakışlarla bezenesin de gözleri neşelendiresin. Dudu değilsin ki sana şeker versinler, tatlı sözlerini dinlesinler. Bülbül değilsin, âşıkçasına ağlayıp inleyesin, çayırılıkta, çimenlikte yahut lâle bahçelerinde güzel güzel çileyesin. Hüthüt değilsin ki çavuşluk edesin. Leylek değilsin ki yücelerde yurt tutasın. Ne istesin sen? Seni ne diye satın alsınlar? Ne kuşusun sen? Seni ne diye yesinler?

1265. Bu değer bilmezlerin dükkânından vazgeç, yücel "Tanrı satın alır" ihsanının dükkânına gel! Köhneliğinden kimsenin almadığı o kumaşı o kerem sahibi alır. Onun yanında hiçbir kalp red edilmez; çünkü alış veriştin kâr beklemez ki.

Kocakarının hikâyesi

O bunak sokağa bir gelin gibi çıkmak istedi; o azgın karı, kaşlarını yoldu. Yanağını, yüzünü, ağzını güzelleştirip süslenmek için aynanın önüne oturdu.

1270. Yüzüne neşeyle birkaç kere allık sürdü; fakat pörsümüş suratını bir türlü boya tutmadı. Kuran'ın aşır başlarındaki tezhipleri kesti, pis mundar suratına yapıştırdı. Bu suretle yüzünün buruşuklarını örtmek, güzeller halkasına yüzük taşı olmak istiyordu. O tezhipli yerleri yapıştırdıkça yapıştırıyor, fakat çarşafını giydi mi hepsi yere düşüyordu. Yine onları alıp tükürüklüyor, yüzüne yapıştırıyor,

1275. Fakat yine çarşafına büründü mü hepsi, yere dökülüyordu. Bir hayli çalıştı, çabaladı. Nihayet şeytana yüzlerce lânet dedi. Bu sözü der demez İblis göründü de dedi ki: A kademsiz kadit olmuş, kurumuş, kokmuş kahpe! Ben bütün ömrümde bunu düşünmediğim gibi senden başka da bu işi yapan kahpe görmedim. Kötülükte acayip bir tohum ektin, âlemde musaf bırakmadın.

1280. Sen şeytan ordusunda yüz tane şeytan ordususun. A pis kocakarı, bırak beni! Yüzün elma gibi kızarsın diye kitap bilgisinden nice aşirler çaldın. Satmak ve onlarla kendine şeref ve mevki satın almak için Tanrı erlerinin nice sözlerini aşırdın. Fakat eğreti renk senin yüzünü kızartmadı. Hurma ağacına bağlanan dal, hurma vazifesini görmedi. Sonunda ölüm çarşafı gelip seni bürüdü mü bütün bu ziynetler, yanağından düştü.

1285. O göç zamanının "Hadi... kalk, kalk" sesi geldi mi bütün dedikodular yok olur gider. Sükût âlemi gelir çatar. Bari sen, o gelmeden sus. Vay o kişiye ki ölümle ünsiyeti yoktur! Gönlünü bir iki günceğiz cilâla da o aynayı kendine defter edin. Sahip kıran Yusuf'un sayesinde Züleyha yeni baştan gençleşti. Kocakarı soğğunun o soğukluğu, temmuz güneşiyle deşişiverir.

1290. Meryem'in sızıldanışıyla kurumuş hurma dalı yeşerir, hurma verir.
A kocakarı, kaza ve kaderle niceye bir savaşıp duracaksın, geçmişi bırak da eldekini ara.
Mademki yüzünün güzelleşmesine imkân yok; ister allık sür, ister kara mürekkep!

Hekimin iyileşmesinden ümit kestiği hasta

Birisi hastalandı. Hekime gidip dedi ki: Nabzımı ele al da,
İçimdeki derdi anla. Çünkü nabızdaki damar, kalbe ulaşır.

1295. Kalp görünmez, kayıptır. Onun hali, nabızdan anlaşılır, çünkü nabızla ilişiği vardır.
Ey emin kişi, yel de gizlidir; kopardığı tozdan, uçurduğu yapraklardan anlaşılır.
Sağdan mı esiyor, soldan mı? Onu sana yaprakların hareketi söyler.
Gönül sarhoşluğu nerededir? Görmezsin. Onu nergise benzeyen mahmur gözlerde ara.
Tanrının zatından da uzak olduğun için onu peygamberlerle mucizelerden bile bilirsin.

1300. Gizli olan mucize ve kerametler, temiz pirlere gönüllere akseder.
Onların gönüllerinde yüzlerce hazır kıyamet vardır... En aşağısı şudur: Komşuları sarhoş olur.
Kutlu bir kişinin yanına göçen talihli, Tanrı ile düşüp kalkıyor demektir.
Cansız şeylere tesir eden mucize ya sopa (nın ejderha olması) dir, ya deniz(in bölünmesi) dir, yahut da ayın ikiye ayrılışı.
Fakat vasıtasız olarak cana tesir ederse gizlice bir ilgiyle ilgilenir.

1305. Mucize ve kerametlerin cansız şeylere tesiri eğretidir,geçip gider.Fakat ruha tesiri daimidir, birbiri ardınca ulanır durur.

Bu suretle o cansız şeyden adamın gönlüne tesir eder. Ne hoştur hamur heyulası olmayan ekmek.
Ne hoştur Mesih'in hiç eksilmeyen sofrası, ne hoştur Meryem'in bağısız, bahçesiz yetişen meyvesi.
Kamil erin canından kopup gelen mucizeler, talibin canına, gönlüne hayat gibi tesir eder.
Mucize denizdir, nakıs kişiyse karada yaşayan kuş. Suda yaşayan kuş, helâk olmadan emindir.

1310. Her namahremi canını âciz eder, fakat hem dem olan kişinin canına kudret bağışlar.
İçinde bu kutluluğu bulamazsan her an zahirden istidalde bulun.
Tesirler, insanın duygularında görünür durur. Bunlar, tesir edeni haber verirler.
Her ilâcın manâsi hakikati, her hünerin sanatı, sihri gibi gizlidir.
Fakat yaptığı işe ve eserlerine bakarsan hakikati gizli olmakla beraber onu meydana çıkarırsın.

1315. İçinde gizli olan kuvvet, fiile gelince açığa çıkar, görünür.Bunların hepsi, sana eserleriyle görünür de nasıl olur.
Tanrı, eserleriyle görünmez?

Sebeplerle tesirler, iç ve kabuk değil mi? Araştırırsan hepsi de onun eserleri değil mi?
Eserlerine bakıyor da bazı şeyleri seviyorsun, peki, neden eserleri bağışlayandan haberin yok?
Bir hayale kapılıp halkı seviyorsun da doğu ve batının padişahını nasıl sevmiyorsun?

1320. Ey ulu kişi, bu sözün sonu gelmez. Bu husustaki hırşımız da dilerim bitmesin.

Hasta hikâyesi

Dön de hasta hikâyesini söyle, ayıpları örten hekimle macerasını anlat.
Hekim, hastanın nabzını tutup halini anladı. İyileşme ümidi hiç yoktu.
Dedi ki: Gönlün ne dilerse onu yap da bedenindeki bu eski dert gitsin.
Hatırına ne gelirse yap, geri durma da sabır ve perhiz, sana eziyet vermesin.

1325. Bil ki sabır ve perhiz, bu hastalığa ziyandır, gönlüne geleni yap.
Hastaya, Tanrının dediği gibi âdeta "Dilediğinizi yapın" dedi.
Hasta âlâ dedi, haydi sen git, hayra karşı. Ben ırmak kıyısına seyre gidiyorum.
Kendisine sıhhatten bir kapı açılsın, iyileşsin diye gönlünün dilediğince ırmak kıyısında gezinip duruyordu.
Su kenarında bir sofi oturmuş, elini yüzünü yıkıyor, temizken bir kat daha temiz oluyordu.

1330. Hasta sofinin kafasını görünce hülyaya kapıldı, içinden bir sille vurmak isteği coştı.
Bulgur aşına tapan sofinin kellesine vurmak için elini kaldırdı.
Hekim, içinden geçeni yapmazsan o, sana dert olur dedi.
Tanrı da "Kendinizi, elinizle, tehlikeye atmayın" buyurmuştur. Hele bir sille aşk edeyim.
Bu sabır ve perhiz, bir tehlikedir. Başkaları gibi çekinme, bir iyice vur bakalım diyordu.

1335. Silleyi aşk edince sofinin kellesinden şırrak diye bir ses çıktı. Sofi, hey asi kaltaban diye bağırdı.
Ona iki üç yumruk vurmak, sakalını, bıyığını yolmak istedi ama vazgeçti.
Halk da hastadır, hummalıdır, çaresizdir. Şeytanın igvasıyla böyle sille vurur durur.
Hepside suçsuzları incitmeye haristir. Birbirlerinin kafasını noksan görürler
Ey suçsuzların kafasına vuran, bunun cezasını kendi kafanda görmüyor musun?

1340. Ey hava ve hevesini hekimlik sanıp zayıfları tokatlamaya kalkışan!
Sana bu ilâhtır diyen, seninle alay etmiş, sana gülmüştür. O, Âdem'e de buğdaya kılavuzluk ettiydi ya!

Ey Tanrı yardımını dileyen Âdem ve Havva, ilâç için bunu yiyin, "Ebedi olarak yaşarsınız" demişti ya! Şeytan, Âdem'in ayağını titretti, sürçtürdü, onun kafasına vurdu. Fakat o sille döndü, şeytanın kafasına geldi, ona ceza oldu.

Şeytan, Âdem'i adam akıllı sürçtürdü ama Âdem'in arkası Tanrı idi, elini tutan Haktı.

1345. Âdem bir dağdı, yılanla dolsa ne çıkar? Tiryak madeniydi, ona hiçbir zarar gelmedi.

Sende tiryaktan bir zerre bile yok, kurtulacağını nasıl umuyor, nasıl aldanıyorsun?

Nerede sen de Halil'cesine Tanrıya dayanma, nerede sende Kelîm'deki keramet?

Nerede o Tanrıya dayanma ki kılıcın İsmail'i kesmesin, nerede o keramet ki Nil'in dibini ana cadde yapasın?

Kutlu bir adam, minareden düşse elbisesine rüzgâr dolar, onu yere yavaş indirir, kurtulur.

1350. Ey güzel adam, o bahta inanmıyorsan neden kendini yele veriyorsun ya?

Bu minareden Âd gibi yüz binlercesi tepesi üstüne düştü, başlarını da yele verdiler, canlarını da.

Bu minareden tepesi üstüne düşen milyonlarca kişiye bak.

İp üstünde oynamayı bilmiyorsan ayaklarına şükret, yeryüzünde yürü.

Kendine kâğıttan kanat yapıp dağdan uçmaya kalkışma. Bu sevdada niceler başından oldu.

1355. O sofi, kızgınlıktan ateşlendi, ateşe döndü ama işin sonuna göz attı.

Taneyi almayan ve tuzağı gören kişi, ilk saftan adım atar atmaz durur, ileri gitmez.

İşin sonunu gören gözlere ne mutlu. Onlar, bedeninin bozulup çürüyüşünü görürler.

Ahmed'in gözü de onu görmüş, cehennemi buradayken kıldan kila seyretmişti.

Arşı, kürsüyü, cennetleri görmüş, gaflet perdelerini yırtmıştı.

1360. Zarardan kurtulmak istiyorsan gözünü işin önünde kapa, sonuna bak.

Sona bak da yokları var gör, varları, duyguyla duyulan aşâğılık bir şey bul.

Bâri şunu gör:Akıllı olan herkes gece gündüz yoku aramadadır.

Yoksulluğa düşüp de cömertliği kim aramaz, dükkânlarda bir kâr elde etmeyi kim istemez?

Tarlalarda kim mahsul istemez, fidanlıklardan kim bir fidan ummaz?

1365. Medreselerde bilgi elde etmeyi istemeyen, ibadet yurtlarında Tanrı lütfunu dilemeyen var mı?

Bütün bunlar varları, ardlarına atmışlar yokları istemekte, yoklara kul olmaktadırlar.

Çünkü Tanrı sanatının madeni mahzeni, yokluktan başka bir yerde tecelli etmez.

Bundan önce bir remizdir söylemiştik. Sakın bunu ve onu iki görme.

Demistik ki her sanat sahibi, sanatını meydana getirmek için yokluk arar.

1370. Mimar, yapılmamış bir yer, yıkılmış, tavanları çökmüş bir yurt arar.

Saka, içinde su olmayan kap peşindedir. Dülger, kapısı bulunmayan bir ev aramaktadır.

Avlanma zamanında hepsi de yokluğa saldırırlar. Ondan sonra da hepsi yokluktan kaçarlar.

Mademki ümidin yoklukta, neden çekiniyorsun ondan? Tamahının enis olduğu şeyden bu çekinme nedir?

Mademki tamahın o yokluktur, yokluktan, yok oluştan bu kaçışın neden?

1375. Eğer bir yuvaya enis olmuşsan neden yokluk pususunda bekliyorsun a canım?

Elinde ne var, ne yoksa hepsinden gönlünü çekmiş, gönül oltasını yokluk denizine salmışsın.

Öyle olduğu halde bu murat denizinden kaçışın neden? O denizden oltana yüz binlerce av düştü.

Neden kârın adını ölüm taktın? Büyüye bak ki kâr sana ölüm görünmede.

Onun büyüündeki sanat, iki gözünü de bağladı da canlar, kuyuya rağbet ettiler.

1380. Tanrı hilesiyle hayaline kuyunun üstündeki ova tamamı ile yılan zehrinden ibaret görünür.

Hâsılı kuyuyu, sığınılacak yer sanır, nihayet ölüm de onu kuyuya atar.

Söylediğim bu çeşit yanlışları Attar'ın sözlerinden dinle azim!

Sultan Mahmutla Hintli köle

Tanrı rahmet etsin, hikâye etmiş, Gazi padişah Mahmud'u anarak inciler delmiştir.

Hint savaşında o ulu ve temiz kişi bir köle elde etti.

1385. Onu halife yaptı, tahta oturttu. Ona ordu verdi, onu kendisine oğul edindi.

Bu hikâyeyi uzun boylu ve etraflı olarak o din büyüğünün kitabında bul oku.

Hâsılı o çocuk, o güzelim tahtın üzerinde o büyük padişahın yanı başında otururdu.

Daima yanar yakılır, ağlar dururdu. Padişah dedi ki: Ey bahtı kutlu!

Neden ağlıyorsun? Devletin mi bozuldu? Padişahlardan üstünsün, padişahlar padişahıyla düşüp kalkmadasın.

1390. Sen şu tahtın üstünde oturuyorsun. Vezirlerle asker, tahtının önünde ay ve yıldızlar gibi saf saf duruyorlar.

Çocuk, şundan ağlıyorum dedi; Anam memleketimizde.

Beni daimi seninle korkutur, seni aslan Mahmud'un elinde göreyim derdi.

Babam, anama sıkılır, bu ne kızgınlık, bu ne kötü dilek.

Bundan başka bir beddua bulamıyor musun da böyle kötü ve öldürücü bedduada bulunuyorsun.

1395. Ne merhametsiz, ne taş yürekli anasın, onu âdeta yüzlerce kılıçla kesip öldürmedesin diye kızar, savaşırđı.

Ben ikisinin sözüne şaşardım, gönlüme bir korkudur, bir derttir düşerdi.
Mahmud acaba ne cehennem adamki derdim, helâke, felâketlere örnek olmada.
Senin korkundan titrer dururdum, keremlerinden, ağırlamalarından tamamıyla gafildim.
Neden anan şimdi gelsin de beni taht üstünde görsün ey cihan padişahı!

1400. İşte yoksulluk da ey daralmış adam, o Mahmud'a benzer, tıpkısıdır. Tabiatın, seni yoksullukla korkutur durur.

Fakat bu yüce ve adalet sahibi Mahmud'un merhametini bilsen sonu hayır olsun, Mahmut olsun dersin.
Ey gönlü korkup duran, yoksulluk sana göre Mahmut'tur. Seni yoldan çıkaran tabiatını pek dinleme.
Yoksulluğu adam akıllı avlasan o çocuk gibi kıyamete dek ağlarsın.
Beden, insanı besleme hususunda anaya benzer ama sana yüz düşmandan daha düşmandır.

1405. Bedenin hasta oldu mu sana ilaç aratır, kuvvetlendi mi seni şeytanlaştırır, bir put haline sokar.
Şu sitemlerle dopdolu olan bedeni bir zırh bil; ne kışa yarar ne yaza.
Sabredersen kötü arkadaş iyidir. Sabır, insanın göğsünü açar, insanı genişletir.
Ayın gece sabretmesi , onu apaydın bir hale kor. Gülün dikene sabrı, onu güzel kokulu bir hale getirir.
Aslanın pislik ve kan içinde kalıp sabretmesi , onu deve yavrularıyla doyurur.

1410. Peygamberlerin münkirlere sabretmesi onları Tanrı hassı yapmış , sahipkıran etmiştir.
Kimde bir düzgün esvap görsen bil ki onu sabretmek , uğraşıp kazanmakla elde etmiştir.
Kimi aç , çıplak görürsen bu hali , sabırsızlığına tanıktır.
Kim ürker , canı dertler içinde kalırsa mutlaka bir kötü kişiye arkadaşlık etmiştir.
Eğer sabretsen ülfetine tahammül edip vefa göstersen sevdiğinden ayrılmaz , başını dövmezsin.

1415. Balla sütün karıştığı gibi Tanrı huyuyla huylansaydın "Ben batanları sevmem" der,
Kervandan arda kalmış ateş gibi yol üstünde yalnız başına kala kalmazdın.
Sabırsızlıktan Tanrı'dan başkasına eş oldun mu onun ayrılığıyla dertlenirsin , hayrın kalmaz.
Sohbetin halis altınsa nasıl oluyor da haine emanet ediyorsun ?
Tanrıyla düş kalk, onun huylarıyla huylan da emanetlerin zâyi olmaktan da emin olsun, eksilmekten de.

1420. Huyları yaratanın huyuyla huylan,peygamberlerin ahlâkını yetiştirip besleyen Tanrı'nın ahlâkına bürün.
Ona bir kuzu versen sana bir sürü başışlar.Her sıfatı , kemale götüren zaten Tanrı'dır.
Kuzuyu kurda emniyet edebilir misin?Sakin kurtla Yusuf'u yoldaş etme.
Kurt kurnazlıktan gelir, tilkilenirse sakın aldanma , ondan iyilik gelmez.
Bilgisiz adam bir müddet seninle gönül arkadaşlığında bulunsa bile nihayet cahillikten sana bir zahım vurur.

1425. Onun iki aleti vardır, o hunsadır.Her iki aletin işi , nihayet meydana çıkar.
Erlük aletini kadınlardan saklar, onlara bir kız kardeş olur.
Erlerden de kadınlık aletini , eliyle örtüp gizler.Kendisini erkek gösterir.
Tanrı , "Onun gizli ayıbını meydana çıkarır, burnunun üstünde erlik aleti gibi gösteririz" de
Gözü olan kullarımız o işvecinin hilelerine aldanıp çuvala girmezler" dedi.

1430. Hâsılı her alet insanı erkek etmez. Eğer bilgin varsa kendine gel de bilgisizlikten kork.
Tatlı sözlü cahil dostun sözlerine pek kapılma.O sözler eskimiş,yıllanmış zehire benzer.
Anasının canı, gözümün nuru der ama günden güne artan dertten, hasretten başka bir şey vermez sana.
O ana, babaya açıkça, yavrucuğum mektepten bezdi, soldu sarardı der..
Başka karından olsaydı ona bu kadar cefada bulunmazdın.

1435. Doğrusunu istersen bu yavrucuk, senin oğlun olmasaydı ve ben doğurmasaydım, yine anası, bu sözü söylerdi!
Kendine gel, bu anadan , onun merhametinden kaç. Babanın sillesi, onun helvasından yeğdir.
Ana nefistir..Baba da cömert akıl. Akla uyan önce daralır ama sonunda yüzlerce genişliğe uğrar.
Ey akılları ihsan eden Tanrı, feryada yetiş. Sen bir şey dilemezsen hiç kimse dilemez.
İstek de sendedir, ihsan da. Biz kimiz ki? Evvel de sensin , âhır da.

1440. Hem sen söyle, hem sen dinle, hem sen ol. Biz bunca malımız mülkümüzle yine hiçbir şey değiliz.
Yarabbi, bize tekliflerde bulundun, lütfet de secdeye rağbetimizi artır;bize cebir tembelliğini gönderip şevkimizi söndürme.
Cebir, kâmillerin kolu, kanadıdır.. Tembellerin bağı, zindanı.
Bu cebri, Nil suyu gibi bil. Mümine sudur, kâfire kan.
Kana, doğan kuşlarını padişaha götürür, kuzgunları mezarlığa.

1445. Şimdi sen, yokluğu anlatmayı bırak. Çünkü panzehire benzer de zehir sanırsın.
Ey kapı yoldaşı, kendine gel. Hintli çocuk gibi yokluk Mahmudundan korkma sakın.
Şimdi bürünmüş olduğun varlıktan kork. O varlık hayali bir şey değildir, sen de bir şey değilsin!
Hiçbir şey olmayan bir şey, hiçbir şey olmayan bir şeye âşık olmuş; hiç var olmamış , hiç var olmamışın yolunu kesmiştir.
Bu hayaller, ortadan kalktı mı akla sığmaz şeylerin apaçık görünür sana!

“Geçip gitmiş olanlara ölüm yüzünden elem ve

sıkıntı yoktur; onlar ancak ellerinde olanı kaybettiler, ona acınırlar”

1450. İnsanların başbuğu doğru söylemiştir: “Dünyadan geçip giden kişinin Ölüm yüzünden bir derdi, bir acısı yoktur. Elindekini kaçırdığından dolayı, yüzlerce acıya düşer.” Neden her devletin , her nimetin mahzeni olan ölümü kible edinmedim? Şaşkınlığımdan bütün ömrümce hayalleri kible edindim, onlar da ecel gelince kaybolup gittiler der. ölenlerin hasreti ölüm değildir. Neden suretlere kapıldık? Diye acınırlar.

1455. Bunların bir suretten, köpükten ibaret olduğunu görmedik. Halbuki köpük, denizden doğar, denizde gelişir ve hareket eder. Deniz , köpükleri karaya attı mı mezarlığa git de o köpükleri seyret! Nerde sizin hareketiniz, oynasmanız? Deniz sizi mahvolmaya mı terk etti de. Onlar sana dille, dudakla değil de hal diliyle bu soruyu bize sorma, denize sor desinler. Köpük gibi olan suret de dalga olmadan nasıl oynar? Yel olmadıkça toprak nasıl olur da havalanır?

1460. Suret tozunu gördün ya, yeli de gör. Köpüğü gördün ya , icat denizini de seyret. Gör, gör ki sende yalnız bu görüş, bu bakış işe yarar. Bundan ötesini sorarsan yağsın, etsin, ilik ve sinirden ibaretsin. Fakat yağın mumları ışıklandırmaya yaramaz. Etin , sarhoşa kebab olmaz. Bütün bu bedenini bakışta erit, bakışa yürü, bakışa git, bakışa var! Bir vardır, iki fersahlık yolu görür; bir bakış vardır, iki âlemi görür, padişahın yüzünü de.

1465. Bu ikisinin arasında sayıya sığmaz fark var. Gizli şeyleri Tanrı bilir ama gözüne bir sürme ara. Yokluk denizini anlattık, duydun ya. Çalış da daima bu denizde ol. Çünkü tezgâhın aslı yokluk âlemidir; orada hiçbir şey yoktur, bomboştur, oranın nişanesi bulunmaz. Bütün ustalar, işlerini göstermek için yokluğu ve sınıklık yurdunu ararlar. Ustaların ustası Tanrı'nın da tezgâhi yokluktur.

1470. Nerde yokluk fazlaysa orası Tanrı tezgâhidir, Tanrı işi oradadır. Yokluk , en yüksek derece olduğundan yoksullar, oraya vardılar, ödülü aldılar. Hele bedenini, malını yok etmiş derviş, hepsinden ileridir. Fakat iş beden yokluğundadır, dilencilikte değil. Dilenci, malı bitmiş kişidir; kanaat sahibi ise, bedenine kıyan kişi. Artık dertten şikâyet etme. Çünkü dert , insanı yokluğa sürüp götüren rahvan bir attır.

1475. Ben bu kadarını söyledim, ötesini sen düşün. Fikrin donmuşsa , düşünemiyorsan yürü, zikret. Zikir, fikri titretir, harekete getirir. Zikri bu donmuş fikre güneş yap. İşin aslı cezp eder. Fakat kardeş , işten kalıp o cezbeyi bekleme. Çünkü işi bırakmak , nazlanmaya benzer. Canıyla oynayan hiç nazlanabilir mi? Oğul, ne kabul edilmeyi düşün, ne reddedilmeyi. Sen daima emri, nehyi gör, gözet.

1480. Derken cezbe kuşu , birden bire çerden çöpten yapılmış yuvasından uçar, görünür. Onu gördün mü sabah oldu demektir, mumu o vakit söndür. Gözler , perdeleri delip hakikati görmeye başladı mı bu nur, onun nurudur artık. Bu nura sahip olan , dışa bakar, içi görür. Zerrede ebedî varlık güneşini görür, katrada bütün denizi.

Yine sofi hikâyesi,sofiyle kadı

Sofi dedi ki: Kafaya yenen bir sille yüzünden körçesine baş vermeye gelmez. Teslim hırkasını giyinmişim, bana sille yemek kolay gelir.

1485. Düşmanını pek arık gördü, ben de düşmanca bir yumruk vursam. Kalay gibi eriyip akıverecek. Derken padişah kısas emredecek. Zaten çadır harap, direk kırık, yıkılmaya bahane arıyor. Bu ölü herif için kılıç altına gitmek, kısasa razı olmak yazıktır doğrusu, yazık dedi. Onu dövemediğinden kadıya götürmeyi kurdu.

1490. Çünkü kadı, Tanrının terazisidir. Kilesine şeytan hilesi giremez. O, hasetlerin, çekişlerin makasıdır. İki düşmanın savaşını, dedikodusunu keser. Afsunu ,şeytanı şişeye hapseder. Kanunu, fitneleri yatıştırır. Tamahkâr düşman teraziyi görünce serkeşliği bırakır, onun hükmüne uyar. Fakat terazi olmazsa çok bile versen payına razı olmaz.

1495. Kadı rahmettir, savaşı defeder, kıyametteki adalet denizinden bir katradır o. Karta, küçük ve ayağı kısa bile olsa denizin letafeti, ondan belli olur. Gözündeki tozu temizledin mi bir katra'dan Dicle'yi görebilirsin. Cüzüleri küllerin haline tanıktır. Gün battıktan sonra batıda beliren kızılılık, güneşin varlığını bildirir. Tanrı “Güneş battıktan sonra batıda beliren kızılığa and olsun” dediği zaman Ahmed'in cismine yemin etmiştir.

1500. Karınca, bir tanecik buğdayı görüp harmanı anlasaydı hiç o bir tane buğdayın üstüne titrer miydi? Sen yine sözüne gel, sofi sabırsız. Yediği sillenin cezasını acele istemekte. Ey zulümler eden, nasıl oluyor da gönlün hoş, yaptığını çekmeyeceksin mi sanıyorsun da gafil oluyorsun? Yoksa yaptıklarını unuttun mu ki gaflet, perdelerini indirdi? Ardında düşmanların olmasaydı kâinat sana haset ederdi.

1505. Fakat sende olan hukuk yüzünden hapistesin. Yaptığın isyanlar yüzünden azar azar özür dilemeye bak. Bak da ceza veren seni birden tutmasın. Ey dost, suyunu durult. Sofi kendisine sille vuran adamın yanına gidip dâvacı gibi eteğine yapıştı. Onu çeke çeke kadının yanına götürdü. Bu ters eşeği ya eşeğe bindir, halka göstererek ceza ver. Yahut da döverek cezalandır. Artık hangisini münasip görürsen onu yap.

1510. Senin verdiği cezadan ölse bile ölür gider, soran bile olmaz. Kadının şer'an vurduğu sopayla birisi ölürse kadı, onu ödemez. Çünkü şeriat'ın emri oyuncak değildir. O, Tanrı vekilidir, Tanrı adaletinin gölgesidir. Her hak sahibiyle cezaya müstahak olanın aynasıdır o. O, mazlumun hakkını hak etmek için ceza verir, kendi ırzı için kızgınlığından yahut da bir şey kazanmak için değil. Onun cezası, Tanrı içindir, kıyamet günü içindir. Bu ceza da bir hata olsa bile ona diyet lâzım gelmez.

1515. Çünkü birisini kendisi için döven borçludur. Tanrı için döven her şeyden emindir. Baba oğlunu dövse de oğlu ölse kan diyetini vermesi lâzımdır. Çünkü onu, kendi işi için dövmüştür. Oğlun, babaya hizmeti vaciptir. Fakat çocuğu öğretmeni dövse de çocuk, bu dayaktan ölse korkma, öğretmene hiçbir şey olmaz. Çünkü öğretmen Tanrı vekilidir, emindir. Her eminin hakkındaki hükümde böyledir.

1520. Talebenin öğretmene hizmeti farz değildir. Bu yüzden de üstat ona kendisi için bir ceza vermez. Baba döverse kendi hizmeti için döver, bundan dolayı, kan pahasından kurtulamaz. Ey Zülfikar, kendi varlığının, benliğinin başını kes. Kendinden geç, derviş gibi yok ol. Kendinden geçtin, varlığını bıraktın mı, ne yaparsan Tanrı yapar. "Sen atmadın, Tanrı attı" hükmüne girersin, eminsin. O diyet Tanrıyadır, emin olan adama değil. Bu, "Fıkıh" ta uzun uzadıya ve etraflıca anlatılmıştır.

1525. Her dükkânın ayrı bir sanatı, ayrı bir kârı vardır. Mesnevide yokluk dükkânıdır oğul. Kunduracı dükkânında güzel deriler bulunur. Herhangi bir tahta parçası görürse bil ki kundura kalıbıdır. Kumaş satanlarda kumaşlar, ipekliler bulunur, demir olsa olsa arşın olarak vardır. Mesnevimiz vahdet dükkânıdır. Orada birden başka ne görürsen puttur. Halkı tuzağa düşürmek için putu övmeyi "Onlar ak ve yüce kuşlardır" sözü gibi say.

1530. Peygamber, onu "Vennecmi" suresinde okudu ama o söz, surede bir âyet değildi, sinama için söylenmiş bir sözdü. Sonunda bütün kâfirler de secde ettiler. Bu, bir sırdı, bu suretle onlar da yere baş koydular. Bundan sonra anlaşılması güç, karışık bir söz vardır. Sen, Süleyman'la bulun, şeytanlara karışma. Yine sofi ile kadı hikâyesine gel, o zayıf ve perişan, fakat zalim adamın hikâyesini anlat. Kadı dedi ki: Oğul, önce tavanı durdur da ondan sonra ona hayır, şer bir resim yapayım.

1535. Vuran nerede? Vurduğu yer neresi? Yahu, bu, hastalıkla bir hayal olmuş! Şeriat, dirilerle zenginler içindir. Hiç mezardaki ölümlere şeriat hükümleri tatbik edilebilir mi? Yoklukla kendilerinden geçmiş olanlar, o ölümlerden yüz kat daha ölüdür. Ölü, bir kere ölmüş, bu âlemden geçip gitmiştir. Halbuki sofiler, yüz taraftan ölmüşlerdir. Ölüm, bir kere öldürülmedir. Halbuki bu, üç yüz ölümdür, her birine de sayısız diyet vardır.

1540. Tanrı, bunları defalarla öldürmüştür ama diyetleri için de ambarlar dökmüştür. Bunların her biri hakikat âleminde Circis'e benzerler. Altmış kere öldürülmüşler, altmış kere dirilmişlerdir. Bu çeşit adam, ihsan sahibi kılıcın zevkiyle öldürülmüştür; fakat bir kere daha vur diye yanar, sızlanır durur. Vallahi şehit olan, o canlar bağışlayan varlığın aşkıyla ikinci defa öldürülmeye öyle bir âşık ki! Kadı dedi ki: Ben dirilere hükmederim, mezarlıkta yatan ölümlere değil.

1545. Bu, görünüşte mezarda alçalmış, ölü değil ama mezarlar onun varlığında gizli. Mezarda ölüyü çok gördün, bir de ölüde mezarı gör ey kör adam. Bir mezardan üstüne bir kerpiç düşse ne yaparsın, akıllılar kalkarlar, mezardan dâvacı olurlar mı? Ölüye kızıp da kinlenmeye, oç almaya kalkışma. Hamam duvarındaki resimle kavgaya girişme. Şükret ki sana bir diri vurmadi. Çünkü dirinin reddettiğini Tanrı da reddeder.

1550. Dirilerin kızgınlığı, Tanrı kızgınlığıdır, Tanrı zahmıdır. Çünkü o dışı temiz kişi, Tanrıyla diridir. Tanrı onu öldürmüş, ayağından üflemiş, çabucak kasap gibi derisini yüzmüştür. Tanrı'nın üfmesi, ona ebedî olarak kalır. Tanrı'nın üfmesi kasabın üfmesine benzemez. Fakat Tanrı üfmesiyle kasap üfmesi arasında çok fark vardır. Bu, baştan aşağıya kadar lûtuftur, kemaldir, öbürü tamamıyla ayıp ve ar. Bu dirilik, o üflemeyle mahvolmuştur; o dirilik, o üflemeyle gelmiştir, ebedîdir.

1555. Bu soluk, o soluk değildir ki söze sığsın, anlatılabilsin. Kendine gel de şu kuyunun dibinden köşkün üstüne çık, yücel!

Bunu eşeğe bindirmenin şeriatında yeri yok. Soplanın resmini eşeğe bindiren var mıdır hiç?

Onu eşeğe değil, tabuta bindirmek daha doğru, daha yerinde.

Zulüm nedir? Bir şeyi lâıyk olduğu yere koymamak. Sen de onu, ona lâıyk olan yerden başka bir yere koyup zâıy etme.

Sofî dedi ki: Peki, hiçbir suçum, günahım yokken bana bir sille vurmasını reva görüyor musun?

1560. Demek ki bir değirmen eşeği, hiçbir suçu olmayan sofiye bir sille aşk edebilir ha?

Kadı, zayıf adama, az çok paran var mı? diye sordu. Adam, dünyada yalnız altı kuruşum var, deyince,

Peki dedi, üç kuruşunu sen harcan, üç kuruşunu da hiç lâf etmeden ver bu adama.

O da zayıf, yok yoksul bir adam. Üç kuruşla kendine ekme katık alır.

Hasta adamın gözü kadının ensesine ilişti. Baktı ki onun kellesi, sofininkinden daha hoş.

1565. Vurduğum sillerin cezası ucuz deyip vurmak için elini kaldırdı.

Kadının yanına gidip kulağına bir şey söyleyecek gibi yaptı, ensesine bir hudayı sille aşketti.

Dedi ki: Altı kuruş bölüşün ben de hırıltıdan gürültüden kurtulayım!

Kadının bundan kızması,sofinin ona sitemde bulunması

Kadı kızınca sofi, hey dedi. Şüphe yok ki senin hükmün adalettir, azgınlık değil.

Ey din şeyhi, ey emin adam! Kendine yapılmasını istemediğin şeyi kardeşine nasıl hükmediyorsun?

1570. Bilmiyor musun ki benim için kuyu kazarsan nihayet kendin düşersin.

"Kim kardeşine kuyu kazarsa kendi düşer" hadisini okumadın mı? Okuduysan a babasının kuzusu önce o hükme sen uy.

Kafana bir sille inmesine sebep olan şu tek hükmün yok mu? Eğer öbür hükümlerin de böyleyse,

Vay senin hükümlerine. Kim bilir onlar da başına, ayağına ne dertler getirir?

Bir zalime, sana harcamak için üç kuruş lâzım diye acırsın ha.

1575. Acımanın yeri mi? Zalimin elini kes. Halbuki sen, hükmü, dizgini o zalimin eline veriyorsun.

Sen ey adaleti bilinmez adam, kurt yavrusuna süt veren keçiye benziyorsun!

Kadının sofiye cevap vermesi

Kadı dedi ki: Kaza ve kaderden gelen her silleye her cefaya razı olmamız gerek.

Alnımızın yazısına içten razıyım, yüzüm ekşidi ama hoş gör; hak, acıdır.

Gönlüm bağıdır, gözüm buluta benzer. Bulut ağladı mı bağ güler, neşelenir, hoş bir hale gelir.

1580. Kıtık yılında gülüp duran güneşin yüzünden bağlar, bahçeler ölüm haline girer, can çekişirler.

Tanrı'nın "Çok ağlayın" emrini okumuşsundur. Peki, ne diye pişmiş kelle gibi sırtıp kaldın ya?

Mum gibi daima göz yaşı dökersen mum gibi evi aydınlatmış olursun.

Ananın, yahut babanın ekşi suratı, çocuğu her zarardan korur.

Ey sersem sersem gülüp duran, gülmenin zevkini gördün, bir de ağlamanın zevkini seyret. O, şeker madenidir.

1585. Seni cehennem ağılatırsa onu anmak, sana cennetten hoştur.

Gülmeler, ağlamalarda gizlidir. Ey sâf ve temiz kişi, defineyi yıkık yerlerde ara.

Zevk gamlardadır. Onların izini kaybetmişler, abıhayatı karanlıklara çekip götürmüşlerdir.

Yolda konak yerine kadar tersine nal izleri var. İhtiyatlı ol gözünü dört aç.

İbret gözünü dört aç. Sevgilinin iki gözünü de kendi gözlerine dost et.

1590. Kuran'dan "Onlar, işlerini danışarak yaparlar" âyetini oku. Sevgiliyle dost ol, nazlanarak of deme.

Dost, yolda arkadaş, sığınaktır. İyice bakarsan görürsün ki yol sevgiliden ibarettir.

Dostlara, sevdiklere ulaştın mı sus, otur. O halkaya kendini yüzük taşı yapmaya kalkışma.

Aklını başına devşir de Cuma namazına bak. Herkes toplanmıştır, bir düşünce dedir, susup dururlar.

Varını yoğunu sükût diyarına çek. Nişan arıyorsan kendini nişane yapmaya kalkışma.

1595. Peygamber dedi ki: Bil ki karanlıkta yıldızlar nasıl yol gösterirse dostlar da elemeler, sıkıntılar denizinde öyle yol gösterir.

Gözü yıldızlara dik, yol ara. Söz, bakışı bulandırır, sus, söylenme.

İki doğru söz söyledin mi, uydurma söz de ona uyar, ulanır gider.

Söz, sözü açar derler; hiç duymadın mı bu lâfı?

Sakın doğru söze de girişeyim deme. Çünkü söz, doğrudan eğriye gidiverir.

1600. Ağzını açtın mı artık söz, senin elinde değildir. Sâf sözün ardından bulanık söz de akar.

Fakat Tanrı vahyinin yolunda mâsum olanın sözleri, tamamı ile sâftır, onun için böyle dam ağzını açar, söze başlarsa caizdir.

Çünkü peygamber, kendi heva ve hevesinden söz söylemez. Tanrı mâsumundan heva ve heves doğar mı hiç?

Hal sahibi ol da söz söyle; bu suretle de benim gibi söze düşkün olma!

Sofinin, kadıdan sorusu

Sofi dedi ki: Mademki altın, bir madendendir. Neden bunda fayda var, onda zarar?

1605. Hepsi bir elden geldiği halde neden bunun akli başında, öbürü sarhoş?
Bu ırmaklar, hep bir denizden akıyor da neden bu tatlı, öbürü ağza zehir gibi gelmede.
Bütün nurlar, ebedîlik güneşindedir de doğru sabahla, yalancı aydınlık nasıl meydana geliyor?
Bakanın gözüne çekilen sürme, aynı sürme. Doğru görüşle şaşkınlık nereden çıkıyor?
Para basılan yerin sahibi Tanrı iken nasıl oluyor da paraların bir kısmı iyi basılıyor, bir kısmı fena?

1610. Tanrı, yola "benim yolum" dedikten sonra neden bu ahde vefa etmede, öbürü yol kesmede.
Mademki hür kişiyle şaşkın kişi, bir karından doğmada, "Çocuk, babanın sırrıdır" sözü nasıl doğru oluyor?
Binlerce suretle görünen birliği kim görmüştür? Daimî olarak duran bir varlıktan nasıl oluyor da yüz binlerce hareket meydana geliyor?

Kadının sofiye cevabı

Kadı dedi ki: Ey sofi, şaşırma. Bunu bir örnekle anlatacağım dinle!
Âşıkların kararsızlığı da sevgilinin karar ve sebatından ileri gelir.

1615. O dağ gibi nazlanıp durur, âşıklar da yapraklar gibi titrerler.
Onun gülüşü ağlamalar koparır, yüzünün suyu yüz sularını yerlere döker.
Bütün bu keyfiyetler, köpük gibi denizin üstünde oynar durur.
Fakat denizin zatında da bir zıttı, bir ortağı benzeri yoktur, işinde de. Varlıklar, varlık libaslarını ondan giyerler.
Zıt, kendisine zıt olan şeye nasıl olur da varlık verir? Onu yaratması şöyle dursun belki ondan kaçır, uzaklaşır.

1620. Eş ne demektir? Misil demektir, iyinin kötünün misli. Misil kendisine misil yaratır mı hiç?
Ey Tanrıdan korkup çekinen, Tanrı, birbirine benzer, birbirinin misli iki varlık olsa yaratıcılıkta bu, neden öbürüne üstün olsun yani?

Bir bahçedeki yapraklar kadar birbirine eş ve zıt varlık olsa onlar, yine zıttı ve eş olmayan denizin köpüklerine benzerler.
Denizin bu zıt görünüşlerini, bu sayısız tecellilerini, keyfiyetsiz olarak gör. Denizin varlığına keyfiyet nasıl sığar?
Onun en aşağı oyunu, canındır. Bu nelik ve nitelik cana nasıl sığar? Can nasıldır, nicedir diyebilir misin?

1625. Peki, her katradaki akıl ve can bile bedene bigâne olan böyle bir deniz,
Nasıl olur da sayı ve keyfiyetin daracık sahasına sığar? Aklıkül bile orada bilmeyenler arasına katılmıştır.
Akıl, bedene ey cansız şey der, hiç o dönüp varacağı denizden bir koku aldın, bir şey duydun mu?
Beden der ki: Ben ancak senin bir gölgenim. Gölgeden kim yardım ister ki?
Akıl da burası der, anlayabilecek kişinin, anlayamayacak kişiden daha âciz olduğu bir yerdir. Öyle bir hayret makamıdır burası ki,

1630. Burada parlak güneş bile bir zerreye kulluk etmede, köle gibi hizmetlerde bulunmaktadır.
Aslan burada ceylânın önüne baş kor. Doğan burada çil kuşunun yanında kanat çıkar.
Buna inanmıyorsan neden Mustafa yoksullardan dua ister durur du ya?
Bu, belletme içindi dersin bilgisizlik, nasıl olur da anlatma vesilesi kesilir?
O biliyordu ki padişahlara lâyük defineyi, padişah, yıkık yerlere gömer.

1635. O yıkık yerin her cüzü, defineyi gösterir ama kötü zan, o defineyi kaybetmek için tersine çakılmış nal izlerine benzer.

Hattâ doğrusu hakikat, hakikatte garkolmuştur da bu sebeple yetmiş fıkra, belki de yüz fıkra meydana çıkmıştır.
Sofi, can kulağını iyi aç, sana kendi saçma sözlerini anlatıyorum.
Takdir sana bir zahım vurdu mu bekle, ondan sonra bir ağır elbise giydirecektir.
Çünkü o, silleyi vurduktan sonra taç ve taht başılamayacak bir padişah değildi.

1640. Bütün dünya, onca bir sinek kanadı değerindedir. Bir silleye karşı da sonsuz ihsanlarda bulunur.
Boynunu, dünyanın şu altın boyunduruğundan çabuk kurtar da Tanrıdan sille satın almaya bak.
Peygamberler de dertlere, musibetlere sabrettiler de o yüzden başlarını yücelttiler.
Fakat yiğidim, hazırlan, bekle de gelince seni evde bulsun.
Yoksa eve geldim, kimsecikler yoktu diye getirdiği elbiseyi geri götürür ha!

Sofinin, yine kadıya sorması

1645. Sofi dedi ki: Ne olurdu yâni, bu âlem, ebedî olarak insana gülseydi, hiç kaşlarını çatmasaydı.
Her an ortaya bir acılık katmasaydı, değişip durarak insana zahmetler vermeseydi.
Gündüzün nurunu gece çalmasaydı, zevk ve sefalar sürülen bahçeyi kış talan etmeseydi.
Sihhat kadehi humma taşı ile kırılmasaydı, eminliği dert ve elem korkusu bozmasaydı.
Hâsılı nimetinde bir hırıltı, gürültü olmasaydı cömertliğinden, ne eksilirdi ki?

Kadının sofiye cevap vermesi ve Türkle terzi hikâyesini örnek getirmesi

1650. Kadı, pek bomboş bir sofinin sen. Kûfî yazıdaki keş gibi bomboşsun, bir parçacık bile aklın yok. Ağzından şekerler saçan hikâyeci, geceleri terzilerin hainliklerini anlatır, hiç duymadın mı sen? Onların halkı nasıl soyup soğana çevirdiklerine dair geçmiş zamanlardaki hikâyeleri anlatır durur. Kumaş keserlerken kumaşın bir parçasını nasıl çaldıklarını şuna buna söyler. Hikâyecinin biri de geceleyin yine terzi masalı okumaya koyulmuştu. Halk başına toplanmıştı.

1655. Dinleyici bulunduğundan bütün cüzleri hikâyeye olmuştu âdeta.

Peygamber aleyhisselâm "Şüphe yok Tanrı, dinleyenlerin himmetince vaiz edenlerin diline hikmet telkin eder" buyurdu.

Birisinin sözü güzelse dinleyicidir. Öğretmenin heyecanı ve işe iyi sarılması, çocuğun tesiriyledir. Yirmi dört şubeden çalgı çalan bir çalgıcıya, dinleyen olmadı mı çalgısı bir yük olur. Aklına ne bir yanık nağme gelir, ne bir güzel, ne de on parmağı, çalgının perdelerinde ve tellerde oynar! Gayb haberlerini dinleyen bir kulak olmasaydı hiçbir mustucu gökten vahiy getirmezdi.

1660. Tanrı sanatlarını gören gözler olmasaydı ne gökyüzü dönerdi, ne yeryüzü gülerdi. "Sen olmasaydın" sözü, keskin ve görür gözler içindir.

Fakat halk, kadın ve yemek aşkından nereden Tanrı sanatına bakacak, nereden Tanrı aşkına düşecek? Yiyecek birkaç köpek olmadıktan sonra tutmaç suyunu köpeklerin yiyecekleri yere dökmezsin ki. Yürü, Tanrı mağarasının köpeği ol da o, seni seçsin, bu yal yerinden kurtarsın.

1665. Hikâyeci, terzilerin insafsızca hırsızlıklarını anlattı, çaldıkları kumaşları nasıl sakladıklarını söyledi. Halk arasında Hıta'lı bir Türk vardı. Bu sırrın açılmasına pek kızdı öfkeleni. Gece, kıyamet günü gibi o sırları, hakikat ehline açıp durmaktaydı. Nereye gitsen de orada birbirlerinin sırlarını açan iki düşmanı savaşır görersen; O anı, anılıp söylenen mahşer bil. O sır söyleyen boğazı da sur say.

1670. Tanrı, öfke sebeplerini hazırlamış, o kötülükleri ortaya atmıştır. Hikâyeci, terzilerin bir çok hainliklerini sayıp döktü. Türk acılandı, kızdı, dertlendi. Dedi ki: Ey meddah, şehrinizde hilede, hıyanette en usta hangi terzi?

Türk'ün ,terzi benden bir şey çalamaz diye bahse girişmesi

Meddah dedi ki: Ciğeroğlu derler bir terzi vardır, hırsızlıkta, çeviklikte halkı öldürür âdeta. Türk, benden dedi, bir iplik bile çalamaz. Sizinle bahse giriyorum.

1675. Senden daha akıllı nice kişileri mat etti, bahse girişme, böyle kanatlanıp uçmaya kalkma. Yürü, aklına böyle mağrur olma. Onun hileleriyle sen de kendini kaybedersin dediler. Türk, büsbütün kızdı, benden ne yeni, ne eski hiçbir şey alamaz diye bahse girişti. Tamah edenler de onu büsbütün kızdırdılar. Bahse girip ağzını açarak dedi ki: Şu Arap atım rehin olsun. Benden hileyle kumaş çalabilirse at sizin olur.

1680. Fakat hile yapamaz, çalamazsa ben sizden bir at alırım. Türk, o gece kızgınlığından uyuyamadı. Hırsızın hayali ile savaşıp durmaktaydı. Sabah çağı bir atlas kumaş koltukladı, çarşıya o hilebazın dükkânına gitti. Terziye selâm verdi. Usta hemen yerinden kalkıp selâmını aldı, merhaba hoş geldin dedi. Türk'e haddinden fazla saygı gösterdi, hal ve hatır sordu, kendisini sevdi.

1685. Türk, ondan bu bülbül gibi çilemeyi görünce o İstanbul atlasını terzinin önüne attı. Bana, dedi, bundan savaş için bir kaftan biç. Belinden aşağısı bol olsun yukarısı dar. Belden yukarısı dar olsun da güzel dursun, beni bezesin. Fakat aşağı tarafı bol olmalı ki savaşta ayağıma dolaşmasın. Terzi, sevimli müşterim, sana yüzlerce hizmette bulunayım deyip elini gözünün üstüne koydu, baş üstüne dedi. Kumaş önce bir ölçtü, ne kadardan çıkacak onu anladı, sonra Türkü lâfa tuttu.

1690. Başka beylerin hikâyelerini söylemeye, onların lûtufları ve ihsanları övmeye koyuldu. Nekeslerden, onların aşağılık huylarından bahsetti. Güldürmek için tuhaf tuhaf sözler söyledi. Ateş gibi makasını çıkardı, kumaş kesmeye başladı. Ağzıysa masallarla afsunlarla doluydu.

Terzinin güldürecek şeyler söylemesi, Türk'ün kahkahalarla gülmesi ve küçücük, daracık gözlerinin kapanması, terzinin de bu suretle kumaş çalmaya fırsat bulması

Türk, hikâyelere gülmeye başladı. Daracık gözü tamamı ile örtüldü.

Terzi, kumaştan bir parça çalıp oyluğunun altına gizledi. Tanrı'dan başka kimsecikler görmedi.

1695. Tanrı, her şeyi görür ama huyu, örtmektir. Fakat haddini aşın mı açan da odur ha! Türk, onun masallarının lezzetinden giriştiği bahsi tamamen unuttu.

Atlas neymiş, bahis neymiş, rehin ne? Türk, o terzi beyinin lâtifesine kapıldı gitti, âdeta sarhoş oldu, kendinden geçti.

Tanrı için olsun, lâtifelerin canıma gıda oldu, gülünecek bir şey daha söyle diye yalvardı. O hain gülünecek bir şey daha söyledi. Türk kahkahasından sırt üstü yere yıkıldı.

1700. Gafil Türk, gülüp dururken terzi kumaştan bir parça daha çalıp gömleğinin yakasından koynuna soktu.

Hıta'lı Türk, üçüncü defa, Allah aşkına gülünç bir şey daha söyle dedi.

Terzi, ikinci lâtifesinden daha gülünç bir şey söyledi, Türkü tamamı ile avladı.

Gözü kapanmış, aklı gitmiş şaşırılmış kalmış, bahse giriştiği halde kahkahayla sarhoş olmuştu.

Bu sırada Türkün gülmesinden meydanı boş bulup kumaştan bir parça daha çaldı.

1705. Hıta'lı Türk, ustadan dördüncü defa olarak yine gülünç bir şey isteyince,

Herif rahme geldi, hilesini,düzenini başkalarına yapmaya niyetlenip,

Amma da gülünecek şeye harfıs ha dedi, zararından, ziyanından haberi bile yok.

Türk, ustayı öperek; Allah aşkına bir hikâye daha söyle diye yalvarıyordu.

Ey masal, hikâye olmuş, varlıktan geçmiş adam, masalı ne zamana kadar deneyeceksin?

1710. Senden daha ziyade gülünecek masal yok. Yıkık kabrinin başına git de bir güzelce dur.

Ey bilgisizlik ve şüphe mezarına düşmüş kişi, feleğin lâtifesini, masalını niceye bir arayacaksın?

Ne vaktede şu cihanın işvesini tadacaksın? Ne aklın düzenin de kaldı, ne canın.

Hor ve zalim bir arkadaş olan şu felek, senin gibi yüz binlerce kişinin yüz suyunu döktü.

Herkesin terzisi olan felek, yüz yaşındaki ham bebeklerin elbiselerini yırtar, diker!

1715. Lâtifesi, bahçelere bir letafet verir ama kış gelince verdiği şeylerin hepsini yele verir!

Halbuki ihtiyar oğlancıklar, ihtiyaçları yüzünden onun kutlu, kutsuz devriyle alay etmek, eğlenmek için önüne oturmuşlardır!

Terzinin,kendine gel,sus,yoksa bir gülünecek sey daha söylersem kaftanın dar gelir demesi.

Terzi dedi ki: A hadım ağası, vazgeç. Bir lâtife daha söylersem vay haline.

Sonra kaftanın dapdaracık olur. Hiç kimse kendi kendine böyle iş işler mi?

Gülüyorsun ama gülmenin yeri mi?Eğer bilseydin güleceğin yerde kan ağlardın.

İşsizlerle masal arayanlar, o Türk'e benzerler, gaddar ve aldatici âlem de o terziye benzer. Şehvetler ve kadınlar,bu dünyanın gülünç şey söylemesidir .Ömür, ebedilik kaftanı ve takva elbisesi dikilmek üzere o terzinin önüne verilmiş atlas kumaştır.

1720. Ömrünün atlasını, ay makasıyla gurur terzisi kesip parça parça ediyor.

Sense yıldızım, hep beni güldürseydi, hep kutlu olsaydı der, bunu istersin.

Onun terbilerine pek kızar, cilvesinden, kininden, aletlerinden hiddetlenirsin.

Susmasından, kutsuzluğundan, tutukluluğundan, kinciliğinden incinirsin.

Neden Zühre çalıp çığırıyor dersin. Fakat onun kutluluğuna, oynayışına, çağırışına pek güvenme.

1725. Yıldızın der ki: Lâtifeyi biraz daha fazlaştırırsam seni tamamı ile aldatır, borçlu çıkarırım.

Bu yıldızların işvesine bakma da ey hor hakîr kişi, erkeklere olan aşkına bak!

Birisi yola düşmüş, dükkâna gidiyordu. Gördü ki kadınlar yolu kapamış.

Hızlı yürümeden ayağı yanmaktaydı. Yolsa ay gibi kadınlarla doluydu, yol açmaya âdeta imkân yoktu.

Bir kadına yüz çevirdi de dedi ki: A bayağı mahlûklar, a kızcağızlar, ne de çoksunuz.

1730. Kadın, ona yüzünü döndü, ey emniyet sahibi dedi, bizim bolluğumuzu kötü görme.

Bu kadar çoğuz ama öyle olduğu halde size bu çokluk bile az gelmede.

Kadın kıtlığından oğlancılığa düşüyorsunuz da yapan da dünyaya rezil rüsva oluyor, yaptıran da!

Zamanın hâdiselerine bakma. Feleğin acılıklarını, hazım olunmaz şeylerini görme.

Rızkın, geçimin darlığına, şu kıtlığına, korkuya, titreyişe bakma.

1735. Şuna bak sen: Bu kadar acılıklarıyla beraber yine de onun için ölüyor, ondan bir türlü kendinizi çekemiyorsunuz.

Acı imtihanı bir rahmet bil, Belh ve Merv ülkelerine sahip olmayı bir gazap say.

O İbrahim, telef olmaktan çekinmedi, ateşe atıldı, fakat yanmadı, bu İbrahim, şereften saltanattan kaçtı, kendisini ateşe attı.

Şaşılacak şey. Ateş onu yakmadı, bunu yaktı. İstek yolunda böyle tersine nallar vardır işte!

Sofinin tekrar sual sorması

Sofi dedi ki: Yardımı dilenen Tanrı, kârımızı ziyansız etmeye kadirdir.

1740. Ateşi gül ve ağaç haline getiren, bunu da zararsız bir hale getirebilir. Dikenden gül çıkaran şu kişi da bahar edebilir.

Her serviyi hür bir halde sere serpe yücelten, derdi de neşe haline getirir.

Onun lûtfuyla her şey, yokluktan var oldu. Var ettiğini ebedî kılsa nesi eksilir ki?

Bedene can verip diriltten, dirilttiğini öldürmezse ziyana mı girer?

1745. O cömert Tanrı, kulunun isteğini çalışmadan verse ne çıkar?

Artık kullarından pusuda bekleyen nefis hilesiyle melûn şeytanın hilesini uzak tutsa ne olur ki?

Kadının sofiye cevap vermesi

Kadı dedi ki: Acı emir olmasaydı, dünyada çirkin, güzel taş ve inci bulunmasaydı, Nefis, şeytan heva ve hevese... Zahmet, meşakkat, savaş olmasaydı, A perdesi, yırtılmış adam; padişah kullarına ne ad takardı?

1750. Nasıl ey sabırlı, ey hilim sahibi, ey yiğitlik, ey hikmet ıssı diyebilirdi?

Yol kesen ve melûn şeytan olmasaydı sabırlılar, doğrular ve yoksulları doyuranlar, nasıl belli olurdu?

Rüstem ve Hamza'yla namussuz, aynı ve bir olsaydı bilgi ve hikmet bâtil olurdu.

Bilgi ve hikmet, doğru yolla yolsuzluğu göstermek içindir. Her taraf yoldan ibaret olsaydı hikmet, abes ve boş bir şey olurdu.

Sense bu acı sulu tabiat dükkânı için iki âleminde yıkılmasını hoş görüyorsun.

1755. Ben bilip duruyorum ki sen paksın, ham değilsin. Bu soruşunda aşağılık kişilerin anlaması için.

Devranın cefası ile âlemdeki bütün eziyetler, Tanrı'dan uzak olmadan ve gafil bulunmadan daha kolaydır.

Çünkü bunlar hep geçer de onlar geçmez. Devlet, ona derler ki insanın canı uyanık olsun!

Zahmete sabretmek ,sevgilinin ayrılığına sabretmetken kolaydır.

Kadının biri kocasına dedi ki: Ey adamlığı bir adımda aşan!

Bana hiç bakmıyorsun, neden? Ne vaktedek bu horlukta kalacağım?

1760. Kocası dedi ki: Boğazına bakıyorum, çıplağım ama elim ayağım var, çalışıp çabalıyorum.

Güzelim, ere kadının boğazına ve elbisesine bakmak farzdır. Ben ikisine de bakıyorum. Bu hususlarda eksikin, gediğin yok.

Kadın, gömleğinin yenini gösterdi. Pek kaba ve kirliydi.

Dedi ki: Kabalığından bedenimi yiyor. Kimse kimseye bu çeşit elbise verir mi?

Kocası, a kadın dedi, sana bir sorum var: Yoksul adamım ben, elimden bu geliyor.

1765. Doğru, bu çok kaba, çok çirkin, fakat ey düşünceli kadın, bir düşün.

Bu mu daha kötü, yoksa boşanmak mı? Bu mu sana daha kötü geliyor ,yoksa ayrılık mı?

Ey kınayıp duran belâ, yoksulluk, eziyet ve mihnet de böyledir işte.

Şüphe yok ki heva ve hevesi terk etmek acıdır ama Tanrıdan uzak olma acılığından elbette daha iyidir.

Savaş ve oruç güçtür, çetindir. Fakat bu güçlük ve çetinlik, Tanrının, kulu kendinden uzaklaştırmasından, böyle bir derde uğratmasından yeğdir.

1770. İhsan ve lûtuflar ıssı Tanrı, bir gün, ey benim hastam, ey benim mihnetime uğrayan kul, nasılsın? derse hiç zahmet ve eziyet kalır mı?

Hattâ böyle demese bile, böyle dediğini duymasan, anlamasan bile senin o zevkin yok mu? Tanrı'nın senin hatırını sormasıdır işte.

Gönül hekimleri olan güzeller, hastaların hatırını sormaya düşkünderler.

Utandır, söz olmasın derlerse bir çare bulurlar, yine haber gönderirler.

Haber bile göndermeseler bunu düşünürler ya. Hâsılı hiçbir sevgili yoktur ki âşıkından haberi olmasın?

1775. Ey duyulmamış, eşsiz hikâyeler arayan, âşıkların hikâyesini oku.

Bunca uzun zamanlardır kaynar durursun ama yine de tatar aş gibi yarı pişman bir haldesin ey kadid olmuş adam!

Bir ömürdür Tanrı adaletini görmüş, o tadı almışsın da yine görmeyenlerden daha namahremsin.

Talebelik eden üstat olur. Öyle olduğu halde sen günden güne geri gitmişsin a inatçı kör.

Anandan,i babandan haberin yok, geceyle gündüzden de ibret almamışsın.

Örnek

1780. Bir ârif, papazın birine sordu: Sen mi daha yaşlısın sakalın mı?

Papaz dedi ki: Ben ondan önce doğdum. Sakalsız nice zamanlarım var.

Ârif dedi ki: Sakalın ağarmış, eski halini terk etmiş. Öyle olduğu halde yazıklar olsun, kötü huyun hâlâ dönmemiş!

O senden önce doğmuş seni geçmiş. Sense tirit sevdası ile böylece kala kalmışsın.

Önce doğduğun renktesin hâlâ. Ondan bir adım bile ileri atmamışsın.

1785. Hâlâ kaptaki ekşi ayransın. Hâlâ o yoğurdun yağını ayıramamışsın.
Hâlâ balçık küpteki hamursun, bir ömürdür ateşli tandırdasın ama hâlâ pişmemişsin.
Heves yeli ile başın dönüyor ama tepedeki ot gibi ayağın toprakta.
Musa kavmi gibi Tih çölünün ıssısında, durduğun yerde tam kırk yıl kala kalmışsın a akılsız adam!
Her gün, ta akşama kadar koşup duruyorsun. Fakat kendini yine de ilk konak yerinde görmedesin!

1790. O öküze âşık oldukça şu üç yüz yıllık uzaklıktan kurtulamazsın.
Onların da gönüllerinden öküzün hayali çıkmadıkça ıssı bir girdaba benzeyen o çölde kaldılar.
Bu öküzü bir tarafa bırak, Tanrıdan sonsuz lûtuflara ermiş, nihayetsiz nimetler görmüşsün.
Fakat öküz tabiatlısın, onun için o büyük büyük iyilikler, bu öküzün aşkı ile gönlünden gidiverdi.
Bâri şimdi bedeninin bütün cüzilerinden sor. Şu dilsiz uzuvlarının yüzlerce dili vardır.

1795. Âleme rızık veren Tanrı'nın nimetlerinin zikri, zaman yapraklarında gizlenmiştir.
Sen gece gündüz hikâye arar durursun. Halbuki senin cüzilerinin cüzileri, sana hikâyeler söyler durur.
Onlar yokluktan var olalı nice neşeler gördüler, nice gamlar tattılar.
Çünkü hiçbir cüzi lezzetsiz bitmez. İstiraplarla zayıflar, kuru kalır.
Halbuki senin cüzün kaldı da o iyilik, o nimet, aklından gitti. Daha doğrusu gitmedi, beş duygunla yedi endamından gizlendi.

1800. Yaz gibi hani. Yazın pamuk biter de o kalır, fakat yaz hatırlanmaz olur.
Yahut da buz gibi. Kışın olur da kış gizlenir, buz bize kalır.
Bu o güçlükten bir armağandır. Kışın da yazın armağanları şu meyvelerdir.
Ey yiğit bunun gibi senin her cüzün de bedeninde Tanrı'nın bir nimetini söylemededir.
Şu kadın gibi yirmi oğlu vardı da her oğlu, bir güzel halini anlatmadadır.

1805. Sarhoşluk ve oynaşma olmadıkça gebe kalınmaz. Bahar olmayınca bahçelerde bir şey doğar mı?
Gebelerle kucaklarındaki çocuklar, baharın o kadınların aşkına delâlet eder.
Her ağaç, çocuklarını emzirmedi. Hepsi, Meryem gibi gizli bir padişahın gebe kalmıştır.
Ateş suyla gizlenir ama üstünde yüz binlerce köpük coşar.
Ateş pek gizlidir, fakat köpük, on parmağı ile ateşin varlığına delâlet etmektedir.

1810. Vuslat sarhoşlarının cüzleri de, bunun gibi hal ve söz timsallerinden gebe kalır.
Hal güzelliğine karşı ağızları açık kalmıştır onların. Gözleri, cihan nakşına örtülmüştür.
O doğanlar bu dört unsurdan doğmazlar. Onun için de bu gözlere görünmezler.
Onlar, tecelliden doğmuşlardır. Bu yüzden renksiz perdeyle örtülüdürler.
Doğmuşlar dedim ya, hakikatte doğmamışlar da. Bu söz, ancak anlatmak için söylenmiş bir sözdür.

1815. Sus da "Kul-söyle" padişahı söylesin. Bu çeşit güllere karşı bülbüllük satmaya kalkışma.
Bu gül, coşmuş köpürmüş, söylenip duran bir güldür. Ey bülbül, bana karşı sözü kes de kulak kesil!
Her ikisi de, yani hal de, söz de, tertemiz iki güzele benzer. Vuslat sırrına iki âdil şahittir bunlar.
Bu iki seçilmiş lâtif güzellik de gebeliklere ve geçmiş zamandaki haşirlere şahadet ederler.
Yeniden yeniye gelen temmuz ayında buzun, her an kış hikâyelerini söylemesi gibi.

1820. Hani buz da, soğuk rüzgârları, zemheriyi, yaz günlerinde o güç zamanları söyler ya.
Kışın meyve ve Tanrı lûtfunun hikâyelerini anlatır.
Güneşin gülümsediği zamanları, çimen gelinlerine dokunup eksiltmesini söyler.
İşte onun gibi senden de hal gitti, cüzün o halin armağanı olarak kaldı. Ya ona sor, yahut da hatırla.
Gama giriftar oldun mu çeviksen derhal sıçrar, o ümitsizlik deminden kurtulursun.

1825. Ona, ey hali, nimetleri o yüceliği inkâr eden gam, dersin...
Her dem baharda, neşede değilsin de gül yığınınına benzeyen bedeninin, neyin ambarı ya?
Gül yığını bedeninin, düşüncen de gül suyu gibi. Gül suyu, gülü inkâr ediyor ha. Şaşılacak şey bu işte!
Nimetleri inkâr eden maymun huylulardan saman bile esirgenir. Fakat peygamber huylu kişilere güneş ve bulut, saç olarak saçılır.
O küfür inadı, maymun âdetidir. Şu hamd-ü şükürse Peygamberin yoludur.

1830. Perdelerin yırtılması, maymun huylulara neler etti? Peygambere benzeyenlerse ibadetleri, ne faydalar verdi!
Mamur yerlerde kuduz köpekler vardır. Yücelik ve nur definesi, yıkık yerlerdedir.
Şu doğma, ayın tutulmasında olmasaydı bunca filozof, yolu kaybeder miydi hiç?
Akıllı fikirli kişiler, bu yol yitirme yüzünden burunlarının üstünde ahmaklık dağı görürler!

Kazanmadan rızık dileyen yoksul hikâyesi

Çaresiz bir müflis, derde düşmüştü. Hiçbir şeyi yoktu, binlerce zehir yutmuştu.

1835. Namazlarda, dualarda yalvarmakta, ey Tanrım, ey kurdu kuşu koruyan!
Sen, beni yorulmadan, çalışıp çabalamadan yarattın. Şu âlemde rızıkımı da benim kazancım olmadan ver.

Başımda gizli olan beş inci verdin. Beş duygu daha ihsan ettin ki onlar da gizli.
Bu ihsanların sayıya sığmaz. Ben utanıyorum, anlatmadan âcizim.
Beni yaratan yalnız sensin. Rızkımı da sen düzene koy demekteydi.

1840. Yıllarca bu duada bulundu. Nihayet ağlayıp yalvarışı tesir etti.
Hani çalışmadan, yorulmadan helâl bir rızık isteyen adam vardı ya, onun gibi.
Nihayet Tanrı adaletine sahip Davut Peygamber zamanında bir öküz, onu kutluluğa ulaştırmıştı.
Bu adamda yüzünü yerlere sürdü, yalvarıp sızladı, nihayet meydandan icabet topunu çeldi.
Bazen duasının kabul edilmeyişine bakıp kötü zanlara düşüyor, niçin duam kabul edilmiyor diyor,

1845. Derken yine Tanrı'nın lûtuft ve keremi, gönlüne muştuluklar veriyor, duasının kabul edileceğine delil oluyordu.
Çalışıp çabalarken yorulup ümitsizliğe düşünce Tanrı tapısında gel sesini duyuyordu.
Tanrı alçaltıcıdır, yücelticidir. Bu ikisinden başka hiçbir işi yoktur.
Yerin alçalışına bak, göğün yücelişine bak. Kâinatın devranı bu ikisinden hâli değildir.
Şu yerin yücelip alçalışı da bir başka çeşittir. Yılın yarısında çorak bir hale gelir, yarısında yeşerir, tazeleşir.

1850. Mihnetle dolu olan zamanın yücelip alçalması, büsbütün başka bir tarzdadır. Yirmi dört saatin yarısı günden olur, yarısı gece.

Zitlarla uzlaşan mizacın yükselmesi, alçalması da şudur: Gâh insan sıhhatli olur, gâh hastalanır, inler.
Dünyanın bütün hallerini böyle bil. Kıtık, bolluk, barış, savaş, hep denemelerden meydana gelir.
Şu dünya, havada bu iki kanatla uçar. Canlar da bu ikisi yüzünden korku ve ümit yurtlarında yurt edinirler.
Böylece dünya, şimal rüzgârına benzeyen hayatla ve sam yeli gibi olan ölümle titrer durur.

1855. Nihayet İsa'mızın tek renge boyayan birlik küpü yüzlerce renkli küpleri kırar.
Çünkü o âlem, tuzlaya benzer. Oraya ne düşerse renkten arınır.
Toprağa bak. Çeşit, çeşit renkte bulunan insanları mezarlarda bir renge sokmada.
Bu, görünen bedenlerin tuzlası, mâna âlemine ait tuzlaysa bundan tamamı ile ayırır.
O mâna tuzlası mânevidir. O, ezelden ebede kadar yenilikler içindedir.

1860. Eskilik bu yeniliğin zıddıdır. Halbuki o âlemin yeniliği zıtsızdır, eşsizdir, sayıya da sığmaz.
Nitekim Mustafa'nın nurunun cilâsı ile yüz binlerce çeşit karanlık ışık kesildi.
O ulu er yüzünden Yahudilerin, Tanrı'ya şirk koşanların, Hıristiyanların, Mecusilerin hepsi bir renge boyandılar.
Yüz binlerce kısa ve uzun gölgeler o sır denizinin nurunda bir oldular.
Ne uzunluk kaldı, ne kısalık, ne genişlik. Çeşit, çeşit gölgeler, güneşe rehin oldu.

1865. Fakat mahşerdeki tek renge boyanış, iyiye de apaçık görünür, kötüye de.
O âlemde mânalar, surete bürünürler. Suretlerimiz, hülyalarımıza uygun olur.
O zamanda mektupların sureti açığa çıkar, elbiselerin astarı yüz olur, herkesin içi, dışına döner.
Şimdi gizli şeyler, alçalı öküzle benzer. Söz işi, âlem içinde yüzlerce renkte bir iplik gibi görünür.
Şimdi yüzlerce renge boyanma, yüzlerce gönül sahibi olma devri. Tek renkli olma âlemi nereden tecelli edecek?

1870. Şimdi zencilik zamanı. Rum diyarına mensup olanlar, beyaz güzeller gizli. Şimdi gece, güneş gizli.
Kurdun devri, Yusuf kuyunun dibinde. Kıptilerin nöbeti, Firavun, padişah şimdi.
Bu suretle de herkese lüzumlu, lüzumsuz gülüp duran ve kimseden esirgenmeyen rızktan şu köpekler de birkaç gün rızıklansınlar, hisselerini alsınlar bakalım.

"Gelin" buyruğu verinceye kadar aslanlar, orman içinde beklemedeler.
Bu emir geldi mi o aslanlar, yayıldıkları yerden çıkarlar. Tanrı, hicapsız olarak yayılacakları, geçinecekleri yeri gösterir.

1875. İnsanın mahiyeti, insanlık, karayı da kaplar, denizi de. Alçalı öküzler o kurban gününde kesilirler.
O kurban günü, korkunç bir kıyamettir. Müminlere bayramdır, öküzlere helâk olma günü.
O kurban gününde bütün su kuşları, gemiler gibi deniz üstünde akarlar, yüzerler.
Bu suretle de "Helâk olan apaçık delillerle helâk olur." Kurtulan kurtulur ve yakıyne erer.
Doğan kuşları, padişaha giderler, kuzgunlar, mezarlığa.

1880. Kemikle ekmek gibi pis şeylerin cüzileri, bu cihanda kuzgunların mezesidir, gıdasıdır.
Hikmetin kadrini bilme nerede, kuzgun nerede? Gübrede yaşayan kurt nerede, bağ bahçe nerede?
Nefsiyle savaşmak, kahpe adama lâyük değildir. Eşeğin ardında öd ağacı yakılmaz, eşeğin ardına da misk sürülmez.
Kadınlara savaş yazılmamıştır. Nefisle savaşmaksa onların işi olamaz. Çünkü bu, büyük savaştır.
Ancak nadir olarak bazı kadında da bir Rüstem vardır. Meryem gibi gizlidir o.

1885. Nitekim erlerin bedeninde, yüreksizliklerinden kadınların gizlendiği vardır.
Kim, erliğe hazırlanmamış, er olmamışsa o dişilik, öbür âlemde surete bürünür.
O gün adalet günüdür. Adalet, her şeyi lâyük olduğu yere koymaktır. Ayakkabı ayağındır, külâh başın.
Bu suretle her isteyen isteğine erişir her batan batacağı yere kavuşur.
Hiçbir istek, isteyenden esirgenmez. Parlaklığın eşi güneştir, suyun eşi bulut.

1890. Dünya, Tanrı'nın kahr yurdudur. Kahrı seçtiysen kahr göre dur.
Kahr kılıcı, denize, karaya düşmüş. Kahrolanların kemiklerine, kıllarına bak.

Damin çevresinde kuşların kanatlarını, ayaklarını seyret. Bunlar, sessiz, sözsüz sana Tanrı kahrını anlatırlar. Ölü, gömüldüğü yerde bir yığın toprak kaldı. Öldüğü zaman geçtikçe o yığın da düzeldi gitti. Tanrı adaleti, herkesi eşitlemiş; fili fille, sivrisineği sivrisinekle.

1895. Ahmed'e mecliste dört seçilmiş dost, enis olur, Ebucehl'e de Utbe'yle Zül-hımar!
Cebrail'le canların kiblesi Sidre'dir, karnına kul olanların kiblesi sofa.
Arifin kiblesi vuslat nurudur, filozaflaşan aklın kiblesi hayal.
Zâhidin kiblesi ihsan sahibi Tanrı'dır, tamahkârın kiblesi altınla dolu torba.
Mâna gözetenerin kiblesi sabırdır, surete tapanların kiblesi taştan yapılan suret.

1900. Bâtın âleminde oturanların kiblesi lûtf ve ihsan sahibi Tanrı'dır, zâhire tapanların kiblesi kadın yüzü. Böylece eski yeni... Say dur. Usanırsan yürü, işine bak!
Bizim rızığımız, altın kâse içindeki şarap, köpeklerin rızkı, yal yedikleri yere dökülen tutamaç suyu.
Ne huyla huylandırdıysak ona lâıyısın. Seni o rızık için göndermişizdir.
Onu ekmeğe âşık ettik, o huyu verdik ona. Bunu sevgiliye âşık ettik, sarhoş yaptık, bu huyu verdik buna.

1905. Huyundan razıysan, hoşlanıyorsan neden ondan kaçıyorsun öyleyse?
Dişilik hoşuna gittiyse çarşafa gir. Rüstelikten hoşlanıyorsan al hançeri!
Bu sözün sonu yoktur. O yoksul da yoksulluk derdiyle arıkladı, gücü kuvveti kalmadı.

**Yoksulun üstünde "Bir kubbenin yanında dur,
yüzünü kibleye çevir,bir ok at,nereye düşerse
orada define vardır" yazılı bir kağıdı ele
geçirmesi**

Bir gece rüyasında gördü. Ne rüyası, rüya nerede? Doğru özlü sofi, uyumadan rüya görür.
Hâtif ona dedi ki: Ey bir çok yorgunluklar görmüş er, kâğıtçılarda bir kâğıt ara.

1910. Komşun olan kâğıtçıda gizlidir o. Kâğıtlarını ele al.
Onların arasında şu şekilde, şu renkte bir kâğıt var. Onu gizle bir yerde oku.
Oğul, onu kâğıtçıdan çaldın mı kalabalıktan, iyi kötü adamlardan bir kenara çekil.
Yalnızca oku. Okurken kimseyi yanında bulundurma.
İş yayılır, ortaya düşerse bile dertlenme. O defineden senden başka hiç kimsecik, bir arpa bile alamaz.

1915. Elde etmen uzarsa sakın ümitsizlenme. Her an " Tanrıdan ümit kesmeyin" âyetini vird edin.
O muştucu, bunu söyleyip elini, adamın göğsüne koydu, hadi dedi, yürü, zahmet çek!
O genç, dalgınlık âleminde kendine gelince ferahından âdeta dünyaya sığmıyordu.
Tanrı'nın koruması ve lûtfu olmasaydı sevincinden çatlayacaktı doğrusu.
Öyle bir sevinmişti ki. Kulağı, altı yüz perdenin ardından Tanrı sesini duymuştu.

1920. İşitme duygusu, perdeleri aşmış, başını yüceltmiş, feleği geçmişti.
Öyle bir an olur ki insanın görüş duygusu, ibret ıssı olur, gaip perdesinden bile geçer.
Duyguları, perdeyi aştı mı artık birbiri ardına ve boyuna görür, duyar.
Adam, kâğıtçı dükkânına geldi. Meşk kâğıtlarına el attı.
O yazılı kâğıt, çabucak gözüne ilişti, Hâtif'in söylediği âlametlerin hepsinde o kâğıtta vardı.

1925. Kâğıdı koltuğuna koyup hayırlı pazarlar olsun usta, ben gidiyorum artık, dedi.
Tenha bir bucağa çekildi, kâğıdı okudu. Âdeta şaşırıldı kaldı.
Bir definenin yerini göstermekte olan böyle bir değer biçilmez kâğıt, meşk kâğıtlarının arasına nasıl girmişti?
Sonra aklına şu geldi: Her şeyi koruyan, Tanrıdır.
Koruyucu Tanrı, nasıl olur da birisinin, abes yere bir şey aşırmasına müsaade eder?

1930. Ova, baştanbaşa altınla, para ile dolu olsa hiç kimse, Tanrının izni olmadıkça bir arpa bile alamaz.
Tutulmadan, kekelemeden yüzlerce kitap okusan Tanrı taktir etmediyse aklında hiçbir şey kalmaz.
Fakat Tanrı'ya kulluk edersen bir kitap bile okumadan yeninden, yakandan duyulmadık bilgiler bulursun.
Musa'nın avucu, koynundan ziyalandı, nurlar saçtı; nuru, gökyüzündeki aydan da üstündü.
Bu heybetli gökyüzünden dilediğin, ey Musa, koynundan baş gösterdi.

1935. Bil ki yüce gökler, insanın anladığı şeylerin aksidir; gökler, o akisten ibarettir.
Yüce ulu Tanrı'nın eli, iki âlemde de önce akli yaratmadı mı?
Bu söz, hem apaçıktır, hem de pek gizli. Çünkü sinek, ankaya mahrem olamaz.
Oğul, yine hikâyeye dön de defineyle o yoksulun kıssasını tamamla.

Yoksul ve definenin bulunduğu yer

Kâğıtta şu yazılıydı: Bil ki şehrin dışında bir define var.

1940. İçinde mezar olan filân kubbe var ya. Hani arkası şehre, kapısı Ferkat yıldızına karşı.
O türbeyi ardına al, yüzünü kibleye çevir. Sonra yayla bir ok at.
Kutlu kişi, yaydan oku attın mı okun düştüğü yeri kaz!

O yiğit kuvvetli bir yay aldı, oku boşluğa doğru attı.
Derhal kazma kürek getirdi. Sevine,sevine okunun düştüğü yeri kazmaya koyuldu.

1945. Hem kendi körleşti, hem kazması, küreği. Fakat gizli defineden hiçbir eser görünmedi.
Böylece her gün ok atıyor, düştüğü yeri kazıyor, fakat bir türlü definenin yerini bulamıyordu.
Bunu âdet edindi. Daima orayı burayı kazıp durduğundan şehre bir dedikodudur yayıldı, iş halkın ağızına düştü.

Definenin halkın ağızına düşmesi ve padişah tarafından duyulması

Pusuda duran, fırsat gözleyen adamlar, bu işi padişaha haber verdiler.
Filân, bir define bildiren kâğıt bulmuş diye söylediler.

1950. Adam, padişah tarafından duyulduğunu anlayınca teslim olmadan, kadere boyun eğmeden başka çare görmedi.

Padişah kendisine işkence yapmadan, kâğıdı padişahın önüne koydu.
Dedi ki: Şu kâğıdı buldum ama defineyi bulamadım. Define yerine hadsiz, hesapsız zahmetlere girdim.
Defineden bir habbe bile meydana çıkmadı. Fakat ben yılan gibi bir hayli kıvrandım durdum.
Bir aydır ağzımın tadı yok. Bunun ziyarı da haram oldu bana, kârı da.

1955. Belki bahtın şu perdeyi açar ey savaşı kutlu olan kaleler fethetmiş padişahım!
Padişah da altı ay, belki de daha fazla ok attı,okun düştüğü yeri kazdırdı.
Nerede katı bir yay varsa buldurdu,o attı, her yanda define aradı durdu.
Fakat eziyetten, dertten, sıkıntıdan başka bir şey elde edemedi. Define âdeta ankaya benziyordu, ismi var, cismi yok!

Padişahın, defineyi bulmaktan ümidini kesip aramaktan usanması

İşin eni, boyu uzayıp duruyordu. Padişah, nihayet o defineden usandı.

1960. Her tarafı yer yer eşirmiş,kuyu haline getirmişti. Günün birinde kâğıdı, herifin önüne atıp
Dedi ki: Al şu kâğıdı. Definenin eseri bile görünmedi. Senin işin yok, bu iş sana daha lââyık.
Bu işi olanın yapacağı şey değil. Gülü yakıp dikenin etrafında dolanmak akıl kârı değil.
Demirden ot bitmesini bekleyen olabilir ama bu hülyaya tutulan, az olur.
Bu iş için senin gibi yorulma bilmez bir adam gerek. Sen mademki yorulmuyorsun, var ara.

1965. Bulursan ne âlâ, onu sana helâl ettim. Bulamazsan yorulmazsın, kazar durursun!
Akıl, ümitsizlik yoluna gider mi hiç? Aşk lâzım ki o tarafa koşsun!
Hiç bir şeye aldırmayan aşktır, akıl değil. Akıl, faydalanacağı şeyi arar.
Aşk yılmaz, canını sakınmaz, utanma nedir bilmez. Değirmen taşının altına gitmiş gibi belâlara uğrar, sabreder.
Öyle pek yüzlüdür ki hiç arkasını dönmez. Bir fayda elde etmek ümidini öldürmüştür içinde.

1970. Neyi var, neyi yoksa ortaya kor, oynar, yutulur, bir ücret aramaz. Tanrı'nın aldığı gibi yine hepsini Tanrıya verir, tertemiz olur.
Tanrı, ona sebepsiz olarak bu varlığı vermiştir.O cömert er de sebepsiz olarak Tanrı vergisini Tanrıya bağışlar.
Cömertlik, sebepsiz olarak vermektir. Temizlik, her şeyi Tanrıya verip arınmak, her şeriatın dışındadır.
Çünkü şeriat, ya Tanrı ihsanına nail olmayı, yahut Tanrı kahrından kurtulmayı arar. Varlıktan arınarlarsa Tanrı'nın has kurbanlarıdır.
Onlar, ne Tanrıyı sınarlar, ne de ziyana, kâra aldırış ederler.

Padişahın, definenin yerini gösteren kâğıdı "Al, biz bundan vazgeçtik" diye yoksula vermesi

1975. O dertli definenin kâğıdını padişah, o dertlere uğramış fakire verince;
Yoksul adam, düşmanlarından, onların saçmasından emin oldu, gidip sevdalandığı şeye adamakıllı sarıldı.
İnsanı dertlere düşüren aşka yâr oldu. Köpek, yarasını yalaya yalaya iyi eder.
Aşk ıstırabına hiçbir yâr, hiçbir ortak yoktur. Âşığa âlemde bir tek mahrem bile bulunmaz.
Âşıktan daha deli kimse yoktur. Akıl, onun sevdasına karşı kördür, sağırdır.

1980. Çünkü bu, herkesin deliliğine benzemez ki. Hekimlik bilgisinde bunu iyileştirecek hükümler yoktur.
Bir hekim, bu çeşit deliliğe uğrasa hekimlik kitabını kanı ile yıkar, yazılanların hepsini silerdi.
Bütün akılların hekimliği, aşka göre çizilmiş suretlerden başka bir şey değildir. Bütün güzellerin yüzleri, onun yüzünün perdesidir.
Ey aşk mezhebine giren, yüzünü kendine çevir. Sana meftun olan, senden başkası değildir.
O adamda kendini kible yapmış, dua edip durmuştu. "İnsan ancak çalıştığını elde eder."

1985. Bundan önce bir cevap duymadan yıllarca dua etmişti.
İcabet edilmeden dua ediyor, Tanrı kereminden "Lebbeyk" sesini gizli olarak işitiyordu.
O illetli adam, ulu yaratıcının cömertliğine güvendiğinden tefsiz oynuyordu.

Ona ne bir hatif sesi gelmişti, ne bir haberci ulaşmıştı. Ümit kulağı, "Lebbeyk" sesiyle doluydu ama. Ümidi, dilsiz, sessiz "gel" demektedir. O dâvet, gönlünden usancı silip süpürüyordu.

1990. Dama gelmeyi öğrenen güvercini çağırma, kov, o bir yere gidemez, kanadı bağlıdır.
Ey hak Ziyası Hüsameddin, onu kovsan da seninle buluştuğu için can kanadı bitmiştir;
Kovsan da can kuşu, sebepsiz olarak senin damının etrafında döner dolaşır.
Onun yiyeceği ,içeceği, konacağı yer, hep senin damındır. Yücelerde kanat çırpır ama tuzağına âşiktir.
Hattâ ruh, bir an hırsızlamacasına o fütuhattan dolayı sana şükretmese, münkir olsa.

1995. Durup dinlenmeden kin güden aşk sahnesi, derhal o inkâr eden göğüse ateş dolu bir leğen koyuverir.
Aya gel, tozdan vazgeç. Aşk padişahı seni çağırır, çabuk dön der.
Ben, güvercin gibi sarhoşçasına bu damın, bu güvercinliğin etrafında kanat çırpıyordum.
Aşk Cebrailim, Sidre'm sensin. İletliyim, Meryem oğlu İsa sensin bana.
O inciler saçan denizi coştur. Şu hastayı bu gün bir hoşça sor, soruştur!

2000. Çünkü sen, onunsun, deniz de onundur. Bu an, onun nöbet zamanıdır ama aldırma.
Zaten bu, onun meydana getirdiği bir feryattan ibarettir. Yarabbi, sen gizli olanı koru, onu meydana çıkarma.
Ney gibi iki ağızımız var. Bir ağız, onun dudaklarında gizli.
Öbür ağız, size görünmede, feryat etmede, havaya bir hay huydur salmada.
Fakat can gözü açık olan bilir ki bu baştan çıkan feryat da o baştan çıkmadadır.

2005. Neyin bu feryadı, onun soluklarından. Ruhun hay huyu, onun hay huylarından.
Ney, onun dudakları ile hemdem olmasaydı âlemi şekerle doldurabilir miydi?
Kiminle yattın, hangi tarafından kalktın da böyle deniz gibi coşup köpürmedesin?
Yahut da "Ben rabbime konuk olurum" hâdisini okudun, ateş denizinin ta içine atıldın.
Fakat "ey ateş, soğ" nârası, ey kendisine uyulan zat, senin canını korudu.

2010. Ey hak Ziyası, din ve gönlün Husam'ı! Hiç güneş, balçıkla sıvanır mı?
Bu toprak parçaları, senin güneşini örtmek istediler ama,
Dağların gönlündeki lâ'l madenleri, sana delâlet etmede. Bağlar, bahçeler, senin gülümsemelerinle dopdolu.
Senin erliğine mahrem olacak Rüstem nerede ki senin yüzlerce harmanından bir buğday tanesini söylemeye kalkayım.
Senin sırrından bir ah etmek istersem ancak Ali gibi bir kuyuya gitmeli, kuyunun içine ah etmeliyim.

2015. Kardeşlerin gönüllerinde kin olduğundan Yusuf'umun kuyu dibinde kalması daha iyi.
Sarhoş oldum, kendini ortaya atacağım artık. Kuyu nedir ki? Ben gidip ovanın ta ortasına çadır kuracağım.
Ateşli şarabı ver avucuma da ondan sonra benim sarhoşça debdebemi, azametimi seyret.
O yoksul, defineyi elde edemedi ama söyle, beklesin. Çünkü biz, bu anda neşeye gark olduk.
Ey yoksul, artık sen Tanrıya sığın. Ben gark oldum, benden yardım isteme!

2020. Artık o hikâyelerde işim yok benim. Ne kendimden haberim var, ne sakalımdan!
İçine bir kıl bile sığmayan şaraba gurur, izzeti nefis filân sığar mı hiç?
Sâki, büyük bir sağrak sun da şu zengini sakalından, bıyığından kurtar.
Gururundan bize bıyık buruyor, fakat bize hasedinden de sakalını yolup durmada.
Onun bütün riyalarını, düzenlerini biliyoruz. O mattır, mattır, mat.

2025. Pir, beş yüz yıl sonra, ondan ne doğacak? Kıldan kıla ve apaçık görür.
Halkın aynada gördüğünü, pir, pişmemiş kerpiçte görür.
Kaba sakallının evinde görmediği, köseye bir bir görünür.
Denize git, sen balık oğlusun. Neden çerçöp gibi sakalına düştün böyle?
Çerçöp değilsin sen, bu senden uzaktır. Sana inciler bile haset eder. Denizde, dalgalar arasında olman daha doğrudur.

2030. Deniz birdir. Eşi, ortağı yoktur. İncisi balığı da dalgasından başka bir şey değildir.
Ona eş, ortak olsun... Buna imkân yoktur. Böyle şey, o denizden, o denizin pak dalgasından uzaktır.
Denizde ikilik ve ıstırap yoktur. Fakat şaşıya ne söyleyeyim? Hiç, hiç!
Ey şemen, şaşılara arkadaşız madem, müşrikçe konuşmak gerek.
O birlik, vasıf ve hal bakımındandır. Fakat söz meydanına ancak ikilik gelebilir.

2035. Ya şaşı gibi bu ikiliği iç, yahut ağzını yum, güzelce sus!
Yahut da nöbetle gâh sus, gâh söyle. Hâsılı şaşıcı davul döv vesselâm.
Bir mahrem gördün mü can sırrını söyle. Gül gördün mü bülbüller gibi nâra at.
Hileyle, geçici şeylerle dolu bir tulum görürsen dudağını kapat, kendini küp haline sok.
O, suyun düşmanıdır, onun önünde oynama. Yoksa bilgisizlik taşını atar, küpü kırar.

2040. Cahilin eziyetlerine sabretmek, ehil olanlara cilâdır. Nerede bir gönül varsa sabırla cilâlanır.
Nemrut'un ateşi, İbrahim'e bir ayna temizliği verdi, aynayı cilâlâr gibi onu da arıttı, cilâlâdı.
Nuh kavminin cefası ile Nuh'un sabrı, Nuh'a ruh cilâsı oldu.

Tanrı,sırrını kutlasın Şeyh Hasan-ı Harkani'ye ait hikâye

Bir derviş, Ebül-Huseyn-i Harkan'ın şöhretini duyup Talkan şehrinde yola çıkmıştı.

2045. Dağlar aştı, uzun ovalar geçti. Şeyh'i görmek için özü doğru olarak, Tanrıya yalvarıp yakararak bunca yol aldı. Yolda gördüğü cefalar, çektiği eziyetler, anlatılmaya değer ama ben kısa kesiyorum.

O genç, yolu bitirip maksadına ulaştı. O padişahın evini sordu.

Öğrenip kapısına geldi, yüzlerce saygıyla kapı halkasını vurdu. Şeyhin karısı, kapıdan başını çıkardı. Ey kerem sahibi, ne istiyorsun? dedi. Derviş, ziyaret için geldim deyince.

2050. Kadın kahkahayla gülüp dedi ki: Sakalına bak yahu. Hele şu yolculuğa, şu uğradığın derde bak. Yerde, yurdunda işin yok muydu da beyhude yere yollara düştün?

Bir ahmağı görmek hevesine mi düştün, yoksa yurdundan mı usandın?

Yahut da şeytan sana bir boyunduruk urdu, vesveseler verdi, sana bu yolculuk kapısını açtı.

Birçok kötü sözler söyledi, küfürlerde bulundu, dırıldandı durdu. Onların hepsini söyleyemem ben.

2055. Kadının sayısız gülümsemesinden, hikâyeler söylemesinden derviş, pek dertlendi, dertlere uğradı.

Derviş'in Şeyh nerede,onu nerede arayalım diye sorması,Şeyh'in karısının da kötü kötü cevap vermesi

Dervişin gözlerinden yaşlar aktı, dedi ki: Bütün bunlarla beraber o adı tatlı padişah nerede? Söyle bana!

Kadın dedi ki: O bomboş riyâkar bir hilebazdır. Ahmaklara tuzaktır. Yol azıtanlara kementlik eder.

Senin gibi sakalını değirmende ağartan yüz binlerce kişi azgınlıktan ona düşmüştür.

Onu görmez, esenlikle yerine yurduna dönersen senin için daha hayırlıdır. Onu görüp de azmazsın hiç olmazsa.

2060. Onun işi gücü lâftır, kâse yalayıcı, hazır sofraya oturucu bir heriftir. Fakat davulunun sesi, etrafa yayılmış nasılsa.

Bu kavim İsrail oğullarına benzer, öküze taparlar. Böyle bir öküze el vurup adarlar işte.

Bu hazır sofraya oturan adama kapılan, geceleyn bir leştir, gündüzün işsiz güçsüz bir adam.

Bunlar, yüzlerce bilgiyi, yüceliği bırakmışlardır da bir hileye, bir riyâyâ kapılmışlardır. İşte hal bu.

Nerede Musa'nın soyu? Gelse de şu öküze tapanların kanlarını dökse...yazık!

2065. Şeriatı, Tanrıdan ürküp sakınmayı ardına atmış. Nerede Ömer? Gelse de şiddetle doğruluğu emretse!

Bunlar, her kötü şeyi mübah biliyorlar. Bu ibahilik bunlardan yayıldı, fesatçı kalleşe de ruhsat oldu âdeta.

Nerede Peygamberle sahabesinin yolu. Nerede namaz, nerede tesbih, nerede onların edepi.

Kadının küfürde bulunması ve saçma sözler söylemesi üzerine o dervişin kızıp ona ağır sözlerle cevap vermesi

Genç, yeter diye bağırdı, apaydın günde bekçinin ne lüzumu var?

Erlerin nuru doğuyu da tuttu batıyı da. Gökler bile hayrette kalıp secde ettiler.

2070. Tanrı güneşi Hamel burcundan doğdu da bu güneş utancından perde arkasına girdi.

Senin gibi bir şeytanın saçmaları, nereden beni bu kapının tokmağından döndürecek?

Ben bulut gibi yele kapılıp gelmedim ki beni bu kapıdan bir tozla çevirebilesin.

Öküz bile o kerem kiblesi olunca nur kesilir, fakat o nur olmadı mı kible, küfüdür, puttur.

Heva ve hevesten gelen, ibahilik sapıklıktır, azgınlıktır, fakat Tanrı'dan gelen, ibahilik yüceliktir.

2075. O hesaba sığmaz nurun doğup parladığı yerde küfür iman kesildi,şeytan Müslüman oldu.

O, yücelik mazharıdır, Tanrı sevgilisidir. Bütün ileri meleklerden öndülü kapmıştır.

Melekten Âdem'e secde etmeleri ,ondan ileri olmalarındandır. Deri ,daima içe secde eder.

A kocakarı, sen Tanrı mumunu üflüyorsun ama hem sen yanıyorsun, hem başın, ey ağzı kokmuş!

Bir köpeğin ağızından deniz pislenir mi? Güneş, üflemeyle söner mi?

2080. Eğer görünüşe göre hüküm veriyorsan bu aydınlıktan daha aydın, daha görünür ne var? Söyle.

Zâhirden olanların hepsi, bu zuhurun karşısında noksanın, kusurun en ilerisindedir.

Kim Tanrı mumunu üflerse o mum sönmez, üfleyenin ağzı yanar.

Senin gibi bir çok yarasalar rüya görürler ama bu âlem, güneşten yetim kalır mı?

Ruh denizlerinde öyle kuvvetli dalgalar olur ki Nuh tufanından yüzlerce defa üstündür.

2085. Fakat Kenan'ın gözünde kıl bitmiştir de o yüzden Nuh'u da bırakmıştır, gemiyi de. Dağa tırmanmaya kalkmıştır.

Fakat derhal yarım bir dalga, dağı da aşağılıkların dibine atmıştır, Kenan'ı da.

Ay, nurunu saçar, köpek havlar durur. Hiç köpek, ayı kendisine ortak edebilir mi?

Ay ışığı ile geceleyn yol alanlar, köpek havlaması ile yollarından kalırlar mı?

Cüzü, külle doğru ok gibi gider. Kokuşuk kocakarının ardına düşer mi hiç?

2090. Şeriatın canı da âriftir, takvanın canı da. Marifet, geçmiş zamanlardaki zâhitliğin mahsulüdür. Zâhitlik, ekmeye çalışmaktır. Marifet de o ekilenin bitmesidir. Şu halde çalışmak ve inanmak, bedene benzer. Bu ekmenin canı da biten mahsuldür ve onu devşirmektir.

Doğruluğu emretmek de odur, doğruluk da o. Bu günümüzün de padişahıdır, yarınımızın da. Deri, daima lâtif içe kuldur.

2095. Şeyh "Ben Tanrırım" dedi ama ileri gitti, bütün körlerin boğazını sıktı. Kulun varlığı, Tanrı varlığında yok olunca ne kalır? Bir düşün a çifit! Gözün varsa aç da bak. Lâ dedikten sonra artık ne kalır? O göğşe, aya tüküren dudağın, boğazın, ağzın kesilseydi keşke! Şüphesiz yok ki o tükürük, göğşe çıkmaz, döner, senin suratına gelir.

2100. "Ebuleheb'in ruhuna kıyamete kadar "Elleri kurusun" bedduası geldiği gibi o tükürük de kıyamete kadar Tanrı'dan, senin suratına gelir.

Davulu var, bayrağı var, ülkesi var. Böyle bir padişaha hazır sofraya oturur diyen köpektir. Gökler, onun ayına kuldur. Doğu da ondan ekmek dilemektedir, batı da. Fermanında "Sen olmasaydın gökleri yaratmazdım" hadîsi yazılı olan zat, bir zattır ki herkes, onun nimetlerine, onun rızık taksimine muhtaçtır. O olmasaydı gökyüzü olmazdı, dönmezdi, nurlanmazdı, meleklerle yurt kesilmezdi.

2105. O olmasaydı denizler olmaz, denizlerdeki heybet vücut bulmaz, balıklar ve padişahlara lâyük inciler meydana gelmezdi.

O olmasaydı yeryüzü olmaz, yeryüzünün içinde defineler, dışında yaseminler yaratılmazdı. Rızıklar da onun rızıkını yemektir. Meyveler de onun yağmuruna karşı dudakları kupkuru bir haldedir. Kendine gel , bu işteki düşüm, tersine düşümlenmiştir. Sana sadaka verene sen sadaka ver! Ey yoksul zengine zekât ver. Bütün altınlar, bütün ipekli kumaşlar, yokluktur, yoksuldadır.

2110. Senin gibi bir kötü, o makbul ruha eş olmuş, Nuh'un nikâhındaki kâfir gibi âdeti. Bu yurda mensup olmasaydın şimdi seni paramparça ederdim. O Nuh'u da senden halâs ederdim, ben de kısasa uğrar, Şeyh'in yolunda ölmek şerefiyle yücelirdim. Fakat zamanın padişahlar padişahının evinde bu çeşit küstahlıkta bulunamam. Yürü, dua et ki bu yurdun köpeğisin. Yoksa şimdi yapacağımı yapardım sana.

Dervişin, Şeyh'in evinden dönmesi ve Şeyh'i halktan sorması, onların da filân ormana gitti diye haber vermeleri

2115. Ondan sonra derviş, herkese sormakta, Şeyh'i her tarafta araştırmadığı. Birisi dedi ki: O kutup, odun getirmek üzere ormana gitti. O Zülfikâr düşünceli ve ateşli derviş Şeyh'in havasına uyup ormanın yolunu tuttu. Şeytan, aklına ayı tozla örten bir gizli vesvese vermekteydi. Bu din şeyhi neden böyle bir kadını evinde tutuyor, onunla düşüp kalkıyor?

2120. Zıt, nasıl olur da zıddıyla beraber bulunur? Halkın imamı olan bir zat nerede, maymun nerede? diyordu. Sonra yine ateş gibi dönüyor, Lâ havle okuyor, ona itirazım küfüdür, kindir diyordu. Ben kim oluyorum ki Tanrı'nın işlerine karşıyorum? Nefsimden neden böyle şüpheler, kınamalar geliyor? Derken nefsi yine saldırıyor, bu yüzden, gönlünden kuyumcular potasından çıkar gibi duman tütüyordu. Şeytan'la, diyordu, Cebrail'in ne münasebeti var ki onunla konuşsun, düşüp kalksın, beraber yatsın, uyusun!

2125. Azer, nasıl olur da Halil'le geçenebilir? Yol kesen, nasıl olur da kılavuzla beraber bulunur?

Müridin, muradını bulması, dervişin, ormana yakın bir yerde Şeyh'le buluşması

O, bu düşüncedekeyken ünlü Şeyh, bir aslana binmiş, çıkageldi. Kükremiş aslan odununu çekmekteydi. O kutlu zat da odunlarının üstüne binmişti. Kamçısı bir yıldı. Yücelikle yılanı bir kamçı gibi eline almıştı. İyice bil ki, her şeyh, sarhoş aslanın üstüne biner.

2130. O görünür, bu görünmez ama can gözünden gizli değildir. Onların altında yüz binlerce aslan vardır, odun çeker durur. Gayp gözü, onu görür. Fakat adam olmayan da görsün diye Tanrı, onları bir bir baş gözüne de gösterir. O padişah, dervişini uzaktan görüp güldü. Sakın dedi, aldanma, şeytanı dinleme. O ulu şeyh, gönlünün nuru ile dervişin içinden geçeni bildi. O nur, ne güzel bir delildir.

2135. O hünerli zat, dervişin yola düşmesinden o ana kadar aklından geçenleri bir bir söyledi. Ondan sonra o güzel güzel çileyip şakıyan zat, kadını kınaması hususunda da ağzını açıp, Dedi ki: O tahammül, nefis havasında değildir. Bu zan senin nefsinin havasıdır, orada durma! Ben sabredip bu kadının yükünü çekmeseydim aslan, benim yükümü çeker miydi hiç? Ben de Tanrı yükünün altında kendinden geçmiş sarhoş ve köpürmüş bir deveyim.

2140. Onun buyruğunda yarı ham bile değilim ki halkın kınaması, yermesini düşünüyüm.
Bizim geri kalanımızda onun buyruğudur, ileri gidenimizde. Canımız yüz üstü koşarak onu aramadadır.
Bizim teklüğümüz, çiftliğimiz, hava ve hevesten değildir. Canımız, mührü gibi Tanrı elindedir.
O ahmağın nazını da çekeriz, onun gibi yüzlercesinin nazını da. Bu, renk aşkından, koku sevdasından değildir.
Bu kaza ve kader, bizim dersimizin talebeleridir. Artık savaşımızın debdebesi nereye varır, bir düşün.

2145. Nereye mi varır? Yere bile yol olmayan bir yere. Işığ, gözleri alan Tanrı ayına ancak!
O nur, bütün vehimlerden ve tasavvurlardan uzak olan nurun nurunun nurunun nurunun nurudur!
Dedikoduyu senin için aşağılattım. İbret al da kötü huylu arkadaşla arkadaş ol, uzlaş.
"Sabır, sıkıntının anahtarıdır" sırrına ermek için gülerek hoşlanarak onun derdini çek.
Bu aşağılık kişilerin aşağılığını çekersen sünnetlerin nuruna ulaşırsın.

2150. Peygamberler aşağılık adamların zahmetlerini çok çektiler. Bu çeşit yılanlardan nice ıstıraplara uğradılar.
Yargılayan Tanrı'nın muradı, hükmü, ta ezelden tecelli ve zuhur etmekte.
Zıddı olmadıkça bir şey görünemez. O misli olmayan padişahın zıddı yoktur.

"Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" âyetindeki hikmet

Bunun için padişahlığına ayna olmak üzere bir gönül sahibini halife edindi.
Ona hadsiz, hesapsız arılığını ihsan etti, ondan sonra karanlıklardan da ona bir zıt verdi.

2155. Ak ve kara iki bayrak dikti. Birisi Âdem'di bunların öbürü yol kesen İblis.
O iki büyük ordu arasında savaşlar oldu, geldi geçti.
İkinci devre Habil geldi, onun pak nurunun zıddı Kaabil oldu.
Adalet ve zulümden ibaret olan bu iki bayrak, böylece devir devir, Nemrud'a kadar geldi dayandı.
O, İbrahim'in zıddı ve düşmanı oldu. O iki ordu birbirine kin güttü, savaştı durdu.

2160. Savaşın uzamasından hoşlanmayınca ikisinin arasını ateş ayırdı.
O iki taifenin müşkülü halledilsin diye ateşi, azabı hakem yaptı.
Devir devir zaman zaman bu iki fırka, Firavunla esirgeyici Musa'nın zamanına kadar
Yıllarca savaştı. Aralarındaki savaş bitmedi tükenmedi. Bu iş, haddi aşırıp usanç verince de
Tanrı, denizi hakem yaptı; bakalım hangisi öndülü alacak dedi.

2165. Mustafa'nın devrine, onun zuhuruna kadar bu böyle gitti. O zuhur edince Ebucehil'le o cefa askerinin
başbuğuyla savaştı.
Tanrı, Semud kavmi için, bir haykırış hizmetkâr tuttu, onların canlarını alıverdi.
Âd kavmi için tez kalkan ve hızlı giden bir hizmetkârı tuttu, yeli kullandı.
Kaarun'un halini de bildi, onu defetmek için de yeryüzünü kullandı. Yer, halim olmakla beraber ona kinlendi, onu
yuttu.
Yerin halimliği âdeta kahroldu da Kaarun'u da dibine kadar sömürdü, hazinesini de.

2170. Bu bedeninin direği lokmadır. Açlık kılıcına karşı ekmek, bir zırhtır.
Öyle olduğu halde Tanrı, senin ekmeğine bir kahır mayası kodu mu o ekmek boğaz iletisi gibi kursağında durur,
boğazını sikar, seni öldürür.
Seni soğuktan koruyan şu elbiseye Tanrı, zemheri mizacını verir.
Bu güzelim cüppe buz gibi soğuk olur, kar gibi ziyan verir.
Kürkten de kaçarsın, ipekli elbisenden de. Ondan kaçır zemheriye sığınırısın.

2175. Sen iki dağ tepesi değilsin, bir dağ tepesinin, yalın kat bir adamsın sen. Zelle azabından gaafilisin.
Şehire, köye Tanrı emri geldi: Eve, duvara, onlara gölge verme,
Yağmura, güneşe mâni olma dendi. Bu suretle o ümmet peygamberlerinin yanına koşular.
Ey ulu kişi dediler, çoğumuz öldük. Artık arkasını tefsirden oku.
O eli sopalı er, sopayı yılan yaptı. Aklın varsa bu nükte sana yeter.

2180. Gözün var ama anlayışın yok. Âdeta donmuş bir kaynak, bir et parçası.
Bunun içindir ki düşünceleri meydana getiren, bezeyen Tanrı, ey kul, anlayışlı bir surette bak demektedir.
Soğuk demiri döv demiyor, bunu istemiyor, fakat ey demir, hiç olmazsa Davut'un yanında dön dolaş!
Bedenin ölmüş, İsrail'in yanına koş. Gönlün donmuş, yürüyüp giden güneşe git.
Hayallerden öyle libaslara büründün ki neredeyse kötü zanlı Sofestailere karışacaksın.

2185. Sofestai'de zaten akıl yoktu. Bu yüzden duygudan da oldu, varlıktan da mahrum kaldı.
Kendine gel, şimdi söz çiğnemek devri. Söylersen halka rezil rüsva olursun.
İm'an ne demektir? Kaynaktan su akıtmak. Bedenden can gitti mi o cana "giden revan" derler.
Canı beden bağından çözüp kurtararak çayırlığa, çimenliğe salveren hakîm.
Hayatla ruhu ayırt etmek için ona bu iki lâkabı taktı. Bunu fark edenin canına aferin!

2190. Bu suretle de Tanrı fermanına uyan, dilerse gülü diken, dikenini gül yapan kişideki ruhu anlattı.

Azap yeli estiği zaman Hûd Aleyhisselâm'ın inanmış Ümmetini kurtarması ve mucize göstermesi

İnananlar, o zararlı yelin elinden kaçmışlar, hepsi bir daire içine sığınmışlardı.
Yel, âdetâ tûfandı, onun lûtfu da gemi. Onun bu çeşit nice gemileri var, nice tûfanları.
Tanrı, bir padişahı gemi yapar. Hırsı ile kendisini saflara vurur.
Maksadı halkın emin olması değildir, ülke zapt etmektir.

2195. Değirmen beygiri koşar, döner durur. Maksadı da dayak yemeden kurtulmaktır.
Su çekmekten, yahut susamdan şırlagan yağ çıkarmaktan haberi bile yoktur.
Öküz, arabayı çekmek eşyayı götürmek için değil, dayak korkusundan yürür, yeler.
Fakat Tanrı, ona öyle bir acı korkusu vermiştir de o yüzden işler de görülür gider.
Her kazanç sahibi de bunun gibi âlemi islâh için değil, kendisi için çalışır.

2200. Her biri derdine bir melhem arar. Derken bir âlem de bu yüzden düzene girer.
Tanrı korkuyu bu âleme direk yapmıştır. Herkes, can korkusu ile bir işe sarılmıştır.
Tanrı'ya hamd olsun ki böyle bir korkuyu mimar etmiş, onunla yer yüzünü düzene koymuştur.
Bunların hepside iyiden, kötünden korkarlar. Fakat hiçbir kimse yoktur ki kendi kendisinden korksun.
Şu halde hakikatte herkese hakîm olan birsidir ve o, duygularla duyulmaz ama çok yakındır insana.

2205. O, bir gizli yerde duyulur ama bu evin duyguları ile duyulmaz.
Tanrı'nın anlaşılacağı, duyulacağı duygu, bu cihanın duygusu değildir, o duygu, başka bir duygudur.
Hayvan duygusu, o suretleri görseydi öküzle eşek de vaktin Beyazıd'ı olurdu.
Bedeni, ruha mazhar eden, gemiyi Nuh'a burak yapan,
Dilirse ey nur arayan, gemiyi değiştirir, tûfan haline getirir.

2210. Ey yoksul, her an sana bir tûfandır, bir gemidir. Seni gama, neşeye ulaştırır durur.
Gemiyle denizi görmüyorsan bütün cüzilerindeki şu titreyişi, şu kaynaşmayı gör.
Gözler, korkunun aslını görmediğinden çeşit çeşit hayallerden korkar insan.
Sarhoş bir herif, körün birine bir yumruk indirir. Kör sanır ki kendisini deve tepti.
Çünkü o sırada deve sesini duymuştur. Körün aynası kulaktır, göz değil.

2115. Derken yine hayır, bu bir taş olacak. Belki şu cınlayıp duran kubbeden geldi der.
Bu da değil, o da değil, öbürü de değil. Bunları o korkuyu yaratan gösterir.
Korku ve titreyiş, mutlaka başkasındandır. Hiçbir kimse kendisinden korkar mı?
O filozofçuk, korkuya vehim der. O, bu dersi eğri anlamıştır.
Hakikati olmayan vehim olur mu hiç? Hiç gönül doğru olmayan bir yere akar mı?

2220. Yalancı, doğru olmasa bir yalan kıvrabilir mi? İki âlemde de her yalan doğrudan meydana gelir.
Doğrunun revacına, parlaklığına bakar da yalancı, o ümitle yalan söyler.
Ey yalancı, bu yalanın da doğru yüzünden geçmede. Nimete şükret de doğruyu inkâr etme.
Filozofluk taslayandan mı söyleyeyim, onun sevdasından mı bahsedeyim? Yoksa Tanrı'nın gemilerini denizlerini mi
anlatayım?
Hadi onun gemilerinden bahsedeyim. Çünkü o bahis, gönle öğüt verir. Külden bahsedeyim. Çünkü cüz, küllün
içindedir.

2225. Her velîyi Nuh ve kaptan bil, bu halkın sohbetini de tûfan say.
Aslandan ve erkek ejderhadan az kaç da âşinalarından, akrabalarından daha fazla sakın.
Onlar, seninle buluşup ömrünü ziyân ederler. Onları anma, gayb âleminden elde ettiğin mahsulü bitirir.
Susuz eşek gibi her birinin hayali, beden kabından düşünce şerbetini emer, sömürür.
O kovucuların hayali, abıhayattan elde ettiğin çiğ tanesini emiverir.

2230. Daldan suyun çekilmesine alâmet, o dalın kupkuru kalması, oynamamasıdır.
Hür uzuv taze dala benzer. Ne yana çekersen eğilir.
Dilersen ondan sepet, hatt3a çember bile yaparsın.
Fakat suyu çekildi mi, kökünden su almaz oldu, kurudu mu dilediğin gibi bükülmez.
Kur'an'dan "Namaza kalksalar da üşenerek kalkarlar" âyetini okusana. Dal kökünden meme emmiyor ki.

2235. Bu alamet, taş gibidir. Kısa keseyim de yoksulu, definesini onun hallerini söyleyeyim.
Her fidanı yakan ateşi gördün ya. Hayali yakan can ateşini de seyret.
Candan böyle bir ateş yalındandı mı ne hayale aman vardır ne hakikate.
O, her aslanın, her tilkinin düşmanıdır. "her şey helâk olur, ancak onun hakikati bâkidir."
Onun hakikatine var, varlığından geç. "Bismi" deki elif gibi kelimedede kaybol.

2240. O elif, Bismi'de gizlenmiştir. O, hem Bismi'de vardır, hem yoktur.
Böyle ulanmak için hazfedildi mi kelimedede yok olur.
O, ulanma içindir, be harfiyle sin harfi, onunla birbirine ulanmıştır. Fakat be harfiyle sin harfinin ulanması, elifin
bulanmasına razı olmaz.
Bu ulanmada, bu buluşmada bir harf bile sığmazsa artık sözü kısa kesmem lâzım benim.
Bir harf bile sin'le be'yi ayırıyor. Burada susmak, en lüzumlu bir şey.

2245. Elif, varlığından yok olmuştur ama o harfi olmaksızın da be'yle sin, elifi söyler durur. "Sen atmadın attığın vakit, o attı" âyeti Peygamberin varlığı olmadan inmiştir. Peygamber de kendi varlığından geçmiş, susmuş, Tanrı diliyle söylemeye koyulmuştur da ondan sonra "Allah dedi" demiştir. İlâç, ilâç olarak kaldıkça tesirsizdir. Fakat içildi, yendi de varlığından geçti mi tesir eder. Ormanlar kalem olsa, denizler mürekkep olsa yine Mesnevi'nin biteceğini umma. Toprak oldukça ve kerpiç dökücü, toprağı karıp dört sopadan meydana gelen kalıba döktükçe bu kitabın şiiri de uzar gider.

2250. Hatt3a toprak kalmasa, yapılan kerpiç kurusa yine onun denizi coşar, köpürür... Köpüklerden toprak düzer. Orman kalmasa, ağaçlar tükense ormanlık, bu sefer denizin içinden biter, baş gösterir. Onun için sıkıntıları gideren o zat, "Bizim denizimizden zuhur eden sözleri rivayet edin. Bu hususta size bir teklif yoktur" dedi.

Denizden dön, yüzünü karaya ko. Oyundan oyuncaktan bahset, çocuğa bu daha iyi!
Çocukluğunda oyunla oynarsa da yavaş yavaş akıl denizine âşına olur, o denize dalar, yüzer.

2255. Çocuk, oyunla akıllanır, oynaya oynaya akli başına gelir onun. Oyun, görünüşte akla uymaz ama iş böyledir işte:

Deli çocuk, oyun oynar mı? Cüzü lâzım ki külle dönsün.

Kubbe ve define hikâyesi

İşte o yoksulun hayali, riyasız olarak gel, gel demekle beni âciz bıraktı.

Onun sesini sen duymazsın ama ben duyarım. Çünkü gizlilik âleminde onun sırdaşımı ben. Onu define arıyor sanma. Define kendisi. Dost, mânada dosttan başka bir şey olabilir mi?

2160. Her lâhza o, kendisine secde etmede. Yüzünü görmek için önüne bir ayna koymuş secde ediyor. Aynada hakikati bir habbecik görseydi ondan bir hayalden başka bir şey kalmazdı. Hayalleri de yok olurdu, kendisi de. Bilgisi, bilgisizlikte mahvolmak olurdu. Bizim bilgisizliğimizden başka bir bilgi, şüphe yok ki benim diye apaçık baş gösterirdi. Âdem'e secde edin diye ses gelip durmada. Âdem'seniz bir an olsun kendinizi görün!

2265. Bu ses, meleklerin gözünden şaşılığı giderdi de yeryüzü, onlarca lâcivert gökyüzünün aynı oldu. Tanrı'dan başka tapacak yoktur dedi, tapacak yalnız Tanrı'dır demekle ondan başka varlık yoktur demiş oldu ve birlik açıldı.

O dostun, o doğru yolu bulmuş sevgilinin kulağımızı çekmesi zamanı geldi.

Kulağımızı tutup çeşmeye götürerek ağzını burada, bu suyla yıka, halktan gizlediğin şeyleri söyleme demesinin tam vakti.

Fakat söylesen de o meydana çıkmaz ki. Yalnız sen açmayı kastetmekle suçlu olursun, o kadar.

2270. Fakat ben, onların etrafında dönüp duruyorum işte. Bunu söyleyen de benim dinleyen de.

Yoksulun ve definenin suretini söyle. Bunlar, eziyet çekenlerdir, o eziyeti anlat bakalım!

Rahmet çeşmesi, onlara haram oldu. Öldürücü zehri kadeh kadeh içiyorlar.

Eteklerine toprak doldurmuşlar, şu kaynakları doldurmaya geliyorlar.

Denizden yardım gören bu kaynak, şu iyi kötü bir avuç toprağın çalışıp çabalaması ile dolar mı hiç?

2275. Fakat sizi bıraktım, size karşı kurudum, ebediyen de akmayacağım der...

Halk, iştah bakımından ters tabiatlıdır. Öyleleri vardır ki suyu bırakır, içmez de toprak yer.

Halk peygamberlerin tabiatlarına zıttır, tutar ejderhaya dayanır.

Tanrı'nın göze mühür vurmasını, gözü kapatmasını bildin, fakat neden göz yumdun, bunu da bildin mi?

Gözünü yumdun da onun yerine şu gözlerini neye açtın? Bir bir, bil ki kapadığın gözün yerine gelen kötü gözlerdir onlar.

2280. Fakat inayet güneşi parlayıp doğmuş, ümidini kesenlere lûtfetmiştir.

Rahmetiyle görülmemiş bir tavla oyununa girer. Küfrün ta kendisini tövbe haline kor.

O cömert Tanrı halkın bu bahtsızlığını görüp iki yüz tane sevgi çeşmesi akıtmıştır.

O, koncaya dikenden sermaye verir, dikenden gonca bitirir. Yılan boynuzu ile yılanı süsler, bezer.

Gece karanlığından gündüzü çıkarır. Yoksulun elinden zenginlik izhar eder.

2285. Halil'e kumu un yapar, Davut'a dağı enis kılar.

O karanlık bulutların altındaki dağ, olanca vahşetiyle beraber ağız açar, zir ve bem perdelerinden çenk çalar.

Ey halktan nefret eden Davut, kalk. Onları terk ettin, yerine bizi dinle, beraber çalalım der.

O define isteyen yoksulun bir çok araştırmadan sonra âciz kalıp ey her şeyi meydana çıkaran, sen bu gizli sırrı meydana çıkar diye ulu Tanrı'ya yalvarması

O derviş dedi ki: Ey sırları bilen, bu define için ömrümü zây ettim.

Hırs şeytani, acele ettirdi, bana. Ne yavaşlığım kaldı, ne tedbirim, ne ihtiyatım.

2290. Tencereden bir lokma bile yemedim. Yalnız avucum siyahlandı, ağzım yandı.

Bunu iyice bilmiyorum, bari bu düğümü bağlayana müracaat ederek çözeyim demedim.
Tanrı'nın sözünü de Tanrı sözü ile tefsire kalkış. Kendine gel de zannına uyup hezeyan etme a pek yüzlü!
Düğümü kim bağladıysa o çözer. Bu nükteleri, bu sırları, yine söyleyen açar.
Sana o çeşit söz, kolay anlaşılır gibi gelir ama Tanrı remizleri kolay anlaşılır mı hiç?

2295. Adam yarabbi dedi, bu işten tövbe ettim. Kapıyı sen kapadın, yine sen aç!
Duada da bir hünerim yokmuş, yine başımı hırkaya çekiyor, sana yalvarıyorum.
Hüner nerede, ben neredeyim, doğru bir gönül nerede? Bunların hepside senin aksin, hepsi de sensin.
Her gece rüyada bir tedbire girişmede, bir fikre düşmedeyim. Suda gark olan gemiye döndüm.
Ne ben kalıyorum, ne hünerim kalıyor. Beden de bir leş gibi bihaber olarak bir tarafa düşüyor.

2300. O yüce padişah, seher çağına kadar her gece " Rabbiniz değil miyim?" diye sormada. "Evet" diye cevap vermede.
Nerede "Evet, Rabbimizsin" diyen? Hepsini de uyku seli aldı götürdü. Yahut da bir timsah, hepsini paraladı, yedi.
Sabah çağı, karanlıklar kınından parlak kılıcını çekip de,
Doğu güneşi, geceyi dürünce bu timsah da yediklerini kusar.
Yunus gibi o timsahın midesinden kurtulur, koku ve renk âlemine yayılırız.

2305. Halk, Yunus gibi Tanrıyı tesbih etti, o karanlıklar âleminde o yüzden rahat kaldı.
Her biri seher vakti, gece balığının karnından çıkınca der ki:
Yarabbi, ey kerem sahibi, o korkunç geceye rahmet definesini gömmüş, ona bunca tat vermişsin.
O üstü pul pul, yol yol olan ve bir timsaha benzeyen gece, gözlerimizi, kulaklarımızı kuvvetlendiriyor, bedenimiz rahatlaşıyor.
Bundan böyle senin gibi birisi, bizimle beraber olduktan sonra bize korkunç görünen şeylerden kaçmayız.

2310. Musa, onu ateş gördü ama nurdu. Biz geceyi bir zenci gibi gördük, halbuki o huridir.
Bundan böyle denizi, çerçöpün örtmemesi için senden bir göz isteyelim.
Büyüklerin gözleri açıldı da ellerini çırpmaya, oynamaya başladılar. Ama bu elle, bu ayakla değil.
Halkın gözünü, ancak sebepler bağlar. Sebepten korkup titreyen, eshaptan değildir.
Fakat bizim eshabımız; hakikat ehlidir. Tanrı, onlara kapı açmış, onları odanın baş köşesine geçirmiştir.

2315. Tanrı eline nispetle müstahak olan da Tanrı azatlısıdır, bağdan kurtulmuştur, müstahak olmayan da.
Yokluk âlemindeyken hak mı kazanmıştık da bu cana ulaştık, bu bilgiyi elde ettik?
Ey her ağyarı yar eden, ey dikene gül libası ihsan eyleyen!
Toprağımızı ikinci defa olarak yine süz de hiçbir şey olmayanı yine bir şey haline getir!
Bu duayı da önce sen emrettin, yoksa bir toprak parçasında sana dua etmeye kudret mi olurdu?

2320. Ey hikmetine hayran olduğumun Tanrısı, mademki dua etmemizi emrettin, bu emrettiğin duayı sen kabul et.
Geceleyin anlayış ve duygular gemisi kırılır. Ne bir ümit kalır, ne korku, ne yeis.
Tanrım, beni rahmet denizine daldırır, bakalım, ne hünerle doldurup geri gönderecek?
Birisini ululuk nuru ile doldurur, öbürünü vehimlerle, hayallerle.
Kendimde bir rey, bir tedbir olsaydı her yaptığım, her giriştiğim iş, kendi hükmümce olurdu.

2325. Geceleyin aklım, benim buyruğum olmadan gitmezdi. Kuşlarım, tuzağımda dururdu.
Can duraklarını bilir, uykumda da, uyanıkken de, sınıdığım zaman da onları anlardım.
Bu işleri bağlayıp çözmek elimde değil, değil de yine de bu ululanmam, bu kendimi beğenmem nedir?
Gördüğümü görmemiş sandım da yine dua zembilini kaldırdım.
Ey kerem sahibi, elif gibi hiçbir şeyim yok... Mimin gözünden daha dar bir gönlüm var ancak.

2330. Bu elif, bu mim, varlığımızın anasıdır. Anamız olan mimin eli dardır, elifse ondan daha yoksul!
Elifin bir şeyi yok demek gaflettir, mim gibi gönlü daralmış bir hale gelmek akıl alâmetidir.
Kendimden geçtiğim zaman hiçim. Fakat aklım başıma geldi mi ıstıraplara düşer, kıvrınır dururum.
Artık böyle bir hiçe bir şey yükleme. Böyle kıvrandıran şeye devlet adını takma.
Zaten beni iyileştirecek bir şeyim yok. Bu yüzlerce derde de vehimden uğradım.

2335. Hiçbir şeyim yok, o haldeyim işte. Bana lûtfet. Zahmetler çektim, rahatlaştır beni, rahatımı arttır benim.
Göz yaşlarıma gark oldum, üryan bir halde durmadayım. Senin kapını göreceğim göz yok bende.
Gözsüz kuluna rahmet et de gözyaşları, şu yazıda bir yeşillik, bir ot bitirsin.
Gözyaşım kalmazsa gözyaşı ihsan et. Peygamberin yaş dökücü gözleri gibi hani.
O bile bunca devletiyle, bunca ululuğuyla, bunca ileri oluşuyla beraber Tanrı kereminden gözyaşı istedi.

2340. Artık benim gibi eli boş bir kâse yalayıcı, nasıl olur da kanlı gözyaşlarını iplik gibi salmaz?
Öyle bir göz bile gözyaşına meftun olduktan sonra benim göz yaşlarım, yüzlerce ırmak olmalı.
Onun göz yaşlarının bir katrası, benim iki yüz ırmağımdan yeğdir. Çünkü o bir katrayla insanlar da kurtuldu, cinler de.
O cennet bahçesi bile yağmur isteyince çorak ve çirkin toprak nasıl istemez?
Kardeş, elini duadan ayırma. Kabul edilmiş, edilmemiş, bununla ne işin var senin?

2345. Ekmek bile bu göz yaşına mâni olursa elini ekmekten yumak gerek.
Kendine çeki düzen ver, çevikleş, yan yakıl da ekmeğini göz yaşlarınla pişir!

Hatifin, define arayan yoksula seslenmesi ve definenin hakikatini bildirmesi

O böyle dua edip dururken Tanrı'dan ilham geldi, bu müşküller açıldı.
Dendi ki: Hatif sana yaya bir ok koy, at dedi, yayın zihnini adamakıllı çek demedi ki.
Yayı iyice ta kulağına kadar çek demedi, bir ok koy,atıver dedi.

2350. Sen, ukalâliğinden yayı çekmeye okçuluk hünerini göstermeye kalkıştın.
Bu katı yayı bırak da yürü, alelâde yaya bir ok koy, fazla gitmesine savaşıma.
Düştüğü yeri kaz, defineyi orada bulmaya çalış, altınları elde et.
Tanrı, şah damarından yakındır insana. Halbuki sen ok gibi olan düşünceni uzaklara atmadısın.
Ey yayı kurup oku atan! Av yakında, sen uzağa düşmüşsün.

2355. Kim daha uzağa ok atarsa daha uzaktadır. Böyle bir defineden daha uzağa düşer o.
Filozof kendisini düşünceyle öldürdü. Koş de ona, zaten defineye arkasını çevirmiştir o.
Koş de. Ne kadar fazla koşarsa gönlünün muradından o kadar uzaklaşır.
Padişah, "Bizim için savaşanlar" dedi, bizden uzaklaşmaya çalışanlar demedi a kararsız adam!
Kenan gibi hani. O da Nuh'dan arlandı da o koca dağın tepesine çıkmaya kalkıştı.

2360. Kurtulmak için dağa ne kadar koştu, tırmandıysa kurtuluştan o kadar uzaklaştı.
Her sabah, daha katı bir yayla daha uzağa ok atıp define arayan bu yoksul gibi.
Daha katı olan her yayı, eline aldıkça defineden o derece mahrum olmaktadır.
Bu atalar sözü, âlemde söylenir durur: Şeytanın canı azapta gerek.
Çünkü bilgisiz kişi hocadan utanır, kalkar, gidip yeni bir dükkân açar.

2365. Ustana danışmadan açtığın o dükkân, bil ki kokmuş bir dükkândır, akreplerle, yılanlarla doludur o suretten ibaret adam!
Çabuk yık bu dükkânı da yeşilliğe, gül fidanlarına, içilecek suların bulunduğu yere dön!
Kibrinden, işin iç yüzünü bilmediğinden gûya kendisini kurtaracak dağı kurtuluş gemisi yapmaya kalkışan Kenan'a benzemez.
O define arayana da okçuluğu hicap oldu. Halbuki isteği hazırды, koynundaydı.
Nice bilgi, nice zekâ, nice anlayış vardır ki yolcuya bir gulyabani, bir harami kesilir.

2370. Cennetliklerin çoğu ahmaktır. Bu suretle de filozofun şerrinden kurtulur onlar.
Kendini faziletten de üryan bir hale getir, saçma şeylerden de... Böylece rahmet, her an sana insin dursun.
Anlayışlı olmak; sınıklığın, niyazın zıddıdır. Anlayışlı olmayı bırak, ahmaklıkla uzlaşmaya bak.
Anlayışı hırs ve tamah tuzağı bil. Temiz kişinin şeytan gibi akıllı olmakla ne işi var?
Akli, fikri ileri olanlar, bir sanatla kanaat ederler. Fakat o kadar ileri anlayışlı olmayanlar sanatı görür, sanatkârı bulurlar.

2375. Ana, küçücük yavrusunu gündüzün kucağına alır, ona el ayak olur, onu her şeyden korur.

Biri Müslüman , öbürü Hıristiyan, üçüncüsü de Yahudi olan üç yolcu, bir konak yerinde yiyecek buldular. Hıristiyanla Yahudi tokdu, bunu yarın yiyelim dediler Müslüman, o gün oruçluymdu, fakat onlarla başa çıkamadığından aç kaldı

Oğul, burada bir hikâye dinle de hünerine kapılıp belâlara uğrama.
Bir Yahudi, bir Müslüman, bir de Hıristiyan yolda arkadaş oldular.
Bir mümin, iki sapıkla yoldaş oldu. Akılın, şeytan ve nefisle arkadaş olması gibi.
Yol hali bu, bir de bakarsın, bir Maraga'lı ile bir Rey'li arkadaş olur. Beraber yerler, beraber içerler.

2380. Baykuş, karga ve doğan, bir kafese düşebilir. Hapiste bir temiz kişiyle bir beynamaz arkadaş olabilir.
Bir konaktaki kervan sarayda doğu ve batı halkıyla Maveraünnehir'li bir araya gelir.
Aşağılık ve yüce kişiler, kış ve kar yüzünden bir kervansarayda günlerce kalırlar.
Fakat yol açıldı, mâni kalmadı mı hepsi ayrılır, her biri, bir yana gider.
Akıl padişahı, kafesi kırdı mı kuşların her biri, bir tarafa uçar.

2385. Bundan önce neşelenerek, sevinerek kendi cinsinin havası ile geldiği yere uçar giderdi ya.
Kafeste ve zindan da iken de her an ağlayıp inleyerek kanat açar ama uçmaya yol ve imkân yoktur.
Fakat yol oldu mu her biri, anarak kanat açtığı yere uçar, yel gibi uçup gider.
Ağlayıp ah ettiği tarafa fırsat buldu mu koşar, uçup kavuşur.
Bedenine bak. Bu cüzüleri, nereden toplanıp bedenine geldi.

2390. Kimisi suya, kimisi toprağa, kimisi yele, kimisi ateşe mensup. Kimi arştan gelmiş, kimi ferştan. Kimisi güzel, kimisi çirkin.
Her biri kar korkusundan bu kervansarayda sinmiş, geldikleri yere tekrar dönmeyi umuyor.
Çeşit çeşit kar var, her taraf donmuş, hiçbir yerde hayat kalmamış. O adalet güneşinden uzak kalmışlar, o uzaklık

kışından buz kesilmişler.

Fakat o kızgın güneşin harareti bir geldi mi dağ bile kum ve yün kesilir.

Can verirken beden nasıl erirse kendilerinde candan eser olmayan cansızlar bile öyle erir.

2395. Bu üç yoldaş bir konağa vardılar. Orada bir devletli, kendilerine helva hediye etti.

Bir ihsan sahibi, "Ben yakınım", sofrasından her üç garibe de helva götürdü.

Tanrı'dan sevap ümidi ile sıcak somun ve bal helvası hediye etti.

Şehirliler, edep ve zekâ ehli olurlar. Toy vermek yoksul doyurmak da köylülere verilmiştir.

Tanrı, garibe ziyafet çekmeyi köylülere vermiştir.

2400. Köylerde her gün Tanrı'dan başka imdadına yetişecek hiç kimsesi olmayan yeni bir misafir vardır.

Köylerde her gece yeni bir topluluk vardır ki onların Tanrı'dan başka kimseleri yoktur.

O iki yabancı, adamakıllı yemek yemişler, imtilâya uğramışlardı. O Müslüman ise oruçluymdu.

Akşam namazı vakti o helva gelince Mümin, pek aç olduğundan yemek istediye de,

İkisi de biz boğazımıza kadar tokuz. Bu yemeği bu gece bırakalım da yarın yeriz.

2405. Bu gece sabredelim, yemeyelim de helvayı yarına saklayalım dediler.

Mümin dedi ki: Sabrı bırakalım da bu gece yiyelim yarının sahibi var.

Ona sen, böyle hikmet satarak yalnız yemek istiyorsun galiba dediler.

Dedi ki: Dostlar, biz üç kişi değil miyiz? Bana razı değilseniz pay edelim.

Kimse ne düşerse diler yesin, diler saklasın.

2410. İkisi birden hayır dediler, pay etmeyi bırak, "her pay eden cehennemdedir" sözünü duy.

Mümin, burada pay eden, kendi havasına uyup pay edendir. Tanrı için pay eden değil.

Sen de Tanrınının onun payısın. Onun payını başkasına verirsen ona şirk koşmuş olursun.

Eğer o kötü kişilerin zamanı olmasaydı bu aslan, köpeklerle üstün olurdu.

Onların kasti o Müslüman'ın gam yemesi, o geceyi aç geçirmesiydi.

2415. Tanrı'ya teslim oldu, boynunu eğdi, dostlarım dedi, baş üstüne, dediğiniz gibi olsun.

O gece yatıp uyudular, sabahleyin kalkıp kendilerini bezediler.

Yüzlerini, ağızlarını yıkadılar. Her biri, kendi yolunca virdini okumaya koyuldu.

Bir zaman virtlerine yüz tutup Tanrı'dan lûtf ve ihsan dilediler.

Müminde ulu padişaha yüz tutar, Hıristiyan da Yahudi de; Mecusi de.

2420. Hattâ taş, toprak, dağ ve suyun bile Tanrı'ya gizli bir duası, ilticası vardır.

Bu sözün sonu gelmez. Her üç dostta ibadetlerini bitirdikten sonra dostçasına birbirlerine yüz çevirdiler.

Biri dedi ki: Her birimiz gördüğünü rüyayı anlatsın.

Kimin rüyası daha güzelse bu helvayı o yesin, üstün olan alt olanın payını alsın.

Aklı en üstün olanın yemesi herkesin yemesi demektir.

2425. Onun nurlarla dolu olan canı üstün gelmiştir, arda kalanların derdine o deva eder.

Akıllılar, ebediliğe ulaşmışlardır. Şu halde onların vücudu ile bu âlemde mâna bakımından bâkidir.

Bunu üzerine önce Yahudi gördüğünü söyledi, geceleyin ruhu nerelerde gezdiyse anlattı.

Dedi ki: Yolda önüme Musa çıktı. Öyledir, kedi rüyasında yağlı kuyruk görür.

Musa'nın ardında Tur dağına gittim. Ben de Musa'da Tur dağı da nura gark olduk, görünmez bir hale geldik.

2430. O güneşin nuru ile üç gölge de mahvoldu. Ondan sonra o nurdan bir kapı açıldı.

O nurun içinden bir başka nur göründü. O ikinci nur, çabucak yüceldi.

Ben de, Musa'da, Tur dağı da... Üçümüzde o nurun doğmasıyla kaybolduk.

Ondan sonra gördüm, Tanrı nuru, ona üfürünce dağ üçe ayrıldı.

Heybet sıfatı ona tecelli edince parçalar, birbirinden ayrıldı, her bir parçası bir tarafa gitti.

2435. Bir parçası denize doğru gitti. Zehir gibi acı olan deniz suyu, bu yüzden tatlılaştı.

İkinci parçası yere geçti, yerden tatlı sular, deva çeşmeleri kaynadı.

Tertemiz vahyin kutluluğundan o sular, bütün hastalara şifa kesildi.

Öbür parçası da derhal uçup da Kâbe'nin yanına gitti, Arafat dağı oldu.

Sonra tekrar o sestem kendime geldim, bir de gördüm ki Tur yerindeydi, ne eksiği vardı, ne fazlalığı.

2440. Fakat Musa'nın ayağı altında buz gibi eriyordu. Ne çukuru kaldı ne tepesi.

Heybetten yerle bir oldu, tepesi de o heybetle eteğiyle birleşti.

Derken yine kendime geldim, gördüm ki Tur'la Musa, eskisi gidi durmakta.

Yalnız dağın eteğindeki çölde yüzleri Musa'ya benzeyen bir alay halk var.

Onun gibi onların ellerinde de birer asâ var, hırkası, tıpkı onların hırkasına benziyor. Hepside eteğini çemremiş kendi turuna gitmekte.

2445. Hepsi ellerini duaya kaldırmış, "Rabbim bana görün" demeye koyulmuş.

Sonra yine o dalgınlıktan kendime geldim, her birinin sureti bana başka türlü göründü.

Hepsi de Tanrı âşığı peygamberdi bunların. Bu suretle bana peygamberlerin birliği anlatılmış oldu.

Bu sırada yine o ulu melekleri gördüm. Kardan meydana gelmişti bunlar.
Bunlardan başka yardım dileyen bir halka melek daha vardı ki onlarda ateşten yaratılmışlardı.

2450. O çift böyle söyleyip duruyordu. Nice Yahudi vardır ki sonu iyi olur.
Hiçbir kâfiri hor görmeyin. Müslüman olarak ölebilir olur ya.
Ömrünün sonundan ne haberin var ki ondan tamamı ile yüzünü çeviriyorsun.
Ondan sonra Hıristiyan söze geldi. Dedi ki: Rüyada Mesih göründü..
Onunla dördüncü kat göğe âlemin güneşinin bulunduğu durağa çıktım.

2455. Gök kalelerinin şaşılacak şeylerini gördüm. Bu âlemdeki alâmetlere hiç benzemiyorlardı.
Oğulların gökçeği, herkes bilir ki gökyüzünün hüneri, elbette yeryüzünden üstündür.

Öküz, deve ve koç, yolda bir deste ot buldular. Her biri ben yiyeceğim dedi.

Bir deve, bir öküz ve bir koç, yolda giderlerken bir bağ ot buldular.
Koç dedi ki: Bunu paylaşırsak hiç birimiz doymayacağız.
Fakat kimin ömrü daha artıksa bu otu o yesin.

2460. Yaşlılara hürmet Mustafa'nın sünnetlerindedir çünkü.
Aşağılık kişilerin hükmettiği bu devirde ise halk, yaşlıları iki yerde öne geçirirler.
Ya ateş gibi sıcak yemeğe buyur derler, yahut bakımsızlıktan yıkılacak dereceye gelen köprüde ileri sürerler.
Aşağılık kişiler kötü bir maksatları olmadıkça bir şeyhi, bir büyüğü, bir kılavuzu ağırlamazlar.
Onların hayırları budur, artık kötülüklerini var sen kıyas et.

Örnek

2465. Bir padişah camiye gidiyordu. Yaverleri, sopalı memurları, halkı dövmedeydi.
Sopalı damlar, birinin başını yarıyor, öbürünün gömleğini yırtıyor, padişaha yol açıyorlardı.
O arada bir yoksul da yasakçılardan suçsuz olarak on sopa yedi.
Kanlar içinde kaldı. Padişaha yüz dönüp dedi ki: Şu apaçık zulme bak, gizlisini ne soruyorsun?
Camiye gidiyorsun gûya. Hayrın buysa şerrin ve kötülüğün nedir ey azgın?

2470. Bir pîr, aşağılık bir adamdan bir tek selâm işitmez ki nihayet ondan bir hayli derde uğramasın.
Böyle bir kötü kişinin veliye musallat olmasındansa kurdun musallat olması daha iyidir.
Kurt, çok zâlimdir ama hiç olmazsa hilesi, düzeni yoktur.
Hilesi, akli fikri olsa hiç tuzağa düşer mi? Hile insandadır tamamı ile.
Koç, öküzle deveye arkadaşlar dedi, mademki böyle bir ota rastladık.

2475. Hadi bakalım her biriniz ömrünüzün başlangıcını söyleyin. Kim daha yaşlı anlaşılınsın, öbürleri de sussun.
Benim vücuda gelişim, İsmail'in koçu ile başlar. O vakitten beri varım ben.
Öküz, ben dedi, Âdem peygamber, bir öküzle çift sürüyordu ya, işte o vakit küçücüküm.
Halkın atası Âdem'in yeryüzünde çift sürdüğü öküzle eşim ben.
Deve, öküzle koçtan bu sözleri duyunca çok şaşırıldı. Başını indirip otu aldı.

2480. Havaya kaldırdı. Hiçbir söz söylemeden o esrik deve, otu yedi, sonra dedi Kİ:
Benim için doğum tarihine zaten hacet yok. Bende bu çeşit gövde ve bu uzun boy varken buna ne hacet?
Yavrum, herkes bilir ki ben, sizden küçük değilim.
Akıl, fikir sahipleri, bilirler ki yaratılışım sizden üstündür.
Hıristiyan da, hepimiz bilirsiniz ki dedi bu yüce gök, şu eski yeryüzünden yüzlerce defa geniştir.

2485. Nerede gökyüzünün acayip genişlikleri, nerede şu yerin köşeleri, bucakları?

Müslümanın, arkadaşları olan Yahudi ve Hıristiyana gördüğü rüyayı söylemesi ve onların hayıflanmaları

Müslüman, bunu üzerine dedi ki: Dostlar, sultanım Mustafa zuhur etti.
Bana dedi ki: Onların birisi Tur'a gitti, Tanrı Kelim'ine arkadaş oldu, aşk tavlasi oynamaya girişti.
Öbürünü de sahip kıran İsa aldı, dördüncü kat göğe çıkardı.
Kalk a arda kalmış zarar görmüş adam! Bari o helva ile yahniyi sen ye.

2490. O hünerli, sanatlı kişiler, koştular; devlet ve mevki mektubunu okudular.
O iki faziletli er, lûtuft ve ihsanlar buldular, meleklerle karıştılar.
Ey arda kalmış sâf ve bön! Kalk, sıçra da helva kâsesinin başına otur!
Bu sözü duyunca Hıristiyan'la Yahudi a haris dediler, yoksa helvayı yedin mi?
Müslüman, "O emrine itaat edilen padişah, emredince ben kimim ki buyruğuna uymayayım?"

2495. Sen Yahudi'sin Musa'nın emrinden baş çekebilir misin? Seni iyi ve kötü bir şeye koşsa emrinden nasıl olur da dışarı çıkabilirsin?
Sen de Mesih'e tâbisin, hayır veya şer, herhangi bir işte Mesih'in emrine karşı durabilir misin?
E... Artık ben nasıl olur da peygamberlerin övüldüğü Peygamberimin emrinden dışarı çıkabilirim? Helvayı yedim

tabîî, şimdi de sarhoşum işte!” dedi.

Bunun üzerine vallahi dediler, rüya, senin rüyan. Bu gördüğün rüya, bizim yüzlerce rüyamızdan üstün. Ey neşeli zat, senin uykun, uyanıklık. Rüyanın eserini uyanıklıkla bile görüyorsun.

2500. Sen de faziletten, yiğitlikten, hünerden geç, iş hizmette ve güzel huydadır.

Tanrı, bizi bunun için meydana getirdi. “İnsanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım, cinleri de” dedi. Samiri’nin hüneri, neyini fazlalaştırdı ki? O hüner kendisini Tanrı kapısından sürdürdü.

Kaarun’un başına kimya bilgisinden neler geldi? Seyret de bak. Yer, onu ta dibine kadar çekti. Ebülhakem, hünerinden ne elde etti? Küfrüyle inkârıyla baş aşağı cehenneme gitti.

2505. Hüner odur ki ateşi apaçık göresin; duman ateşe delalet eder demeyesin bunu böyle bil!

Senin delilin hakikatte hekimin delilinden daha kokmuştur.

Oğul, senin delilin bundan başka bir şey değilse pislik ye, sidiğe bak dur.

Delilin, asâya benzer senin. Elindedir de körlüğünden göremediğin şeyleri, güya onunla anlarsın. Bu gürültüyü, bu kap tutu göremiyorum, beni mazur tut diyorsun âdeta.

Tirmiz padişahı Seyyid’in “ Kim filân işi görmek üzere Semerkand’a üç yahut dört günde gidebilirse ona elbise, at, köle ce cariyeye şu kadar altın vereceğim” diye tellâl çağırması, köyde bulunan Delkak’ın bunu duyup “Ben gidemem, bu iş benim işim değil” diye padişaha müracaat etmesi

2510. Delkak, Tirmiz’de padişah olan Seyyid’in her şeyi bilen akıllı bir maskarasıydı.

Padişahın Semerkant’da mühim bir işi vardı. O işi derhal yapıp gelecek bir adam aradı.

“Beş günde oraya gidip gelecek ve bana haber getirecek olana hazineler vereceğim” diye tellal çağırtdı.

Delkak, köydeydi. Bunu duyunca eşeğine bindi. Tirmiz’e doğru koşturmaya başladı.

Öyle koşturuyordu ki eşek sakatlandı. Ata bindi at da çatladı.

2515. Nihayet yol tozlarına bulanmış bir halde Tirmiz’e gelip divana girdi. Vakitsiz olmakla beraber padişahın huzuruna girmek istedi.

Divana bir fısıltıdır düştü. Padişah da vehimlendi âdeta.

Şehrin ileri gelenleri de ürktüler, geri kalanları da. Acaba diyorlardı, ne fitne ne kötülük çıktı?

Kuvvetli bir düşman mı kast etti bize, yoksa kaza ve kaderden helâk edici bir felakete mi uğradık?

Ne oldu da Delkak, köyden kalktı, böyle aceleyle yola düştü, yolda birkaç tane Arap atını çatlattı?

2520. Halk, padişahın sarayının kapısına toplandı. Bakalım Delkak, böyle acele niçin geldi diye bekliyorlardı. Onun acelesinden, o telaşından Tirmiz’de bir gürültüdür koptu.

Biri iki eliyle dizlerini dövüyor, öbürü eyvahlar olsun, başımıza gelenler nedir, diye bağıırıyordu.

Herkes, korkudan, gürültüden bir felaket düşünmede, bir başka çeşit düşünceye kapılmada, yüzlerce hayallere düşmedeydi.

Hırkamıza düşen bu ateş nedir, diye herkes aklınca bir şeyler kuruyordu.

2525. Delkak, huzuruna gitmek istedi. Padişah derhal izin verdi. Yeri öpünce padişah “Ne oldu yahu” dedi.

Kim, o ekşi suratlı adama bir şey sorduysa parmağını ağzına götürüp sus demekteydi.

Bu hareketinden halkın, vehmi artıyor, herkes derleniyor, şaşırıp kalıyordu.

Delkak, padişahın emri üzerine ey kerem sahibi padişahım dedi, bir an dur da nefes alayım.

Aklım başıma gelsin. Çünkü acayip bir âleme düştüm.

2530. Bir an geçti ama padişah da vehme, zanna kapıldı. Boğazı da acıdı, ağzının tadı da kaçtı.

Çünkü Delkak’ı hiç böyle görmemişti. Ondan daha hoş bir nedimi yoktu.

Daima hikâyeler söyler, lâtifeler eder, padişahı sevindirir, güldürürdü.

Huzurda oturdu mu öyle bir güldürürdü ki padişah, kahkaha atarken iki eliyle karnını tutmaya mecbur olurdu.

Kahkahadan terlere batar, yüzüstü yerlere yıkılırdı.

2535. Bu günse yüzü sapsarıydı, suratı asıktı. Parmağını ağzına götürüp sus padişahım diyordu. Bu ne haldi?

Padişah, ne felâket var acaba diye vehimlendikçe vehimleniyor, hayallendikçe hayalleniyordu.

Harzemşah, pek zâlimdi, pek kan dökücüydü. Padişahın gönlünde o yüzden zaten gam, gussa vardı.

O taraflardaki birçok padişahları ya hileyle, ya kuvvetle öldürmüş, yok etmişti o inatçı.

Tirmiz padişahı da bundan vehimleniyordu zaten. Delkak’ın halinden vehim büsbütün arttı.

2540. Dedi ki: çabuk söyle, ne var? Kimden bu derece perişan oldun?

Delkak cevap verdi: Köyde duydum ki padişah, her ana caddenin başında bir tellal bağıırtmış.

Üç günde Semerkant’a kadar gidecek adama hazineler bağııslatacağım demiş.

Koşa, koşa aceleyle geldim ki ben de o kudret olmadığını söyleyeyim.

Benden böyle çeviklik gelmez. Hiç olmazsa bunu benden umma!

2545. Padişah hay canına lânet olsun dedi, şehre yüzlerce korku saldın.

A ham herif, bu kadar şey için ota da ateş saldın, otağa da.

Şu davullu, bayraklı hamlar da, biz yokluk yurdundan haberciyiz diye bağıırıp dururlar ya!

Hepsi dünyaya bir şeyhlik lâfıdır atmış, kendisini Beyazid yerine koymuştur.

Kendi kendine yola girmiş, kendi kendine ulaşmış; bir dava yurdunda meclis kurmuştur.

2550. Kendi kendisine gelin güvey olan gibi. Kız tarafını hiç bundan haberi yokken güvey evi birbirine girer. İş yarıdan yarıya düzeldi, biz, bize gereken şartları yerine getirdik. Evleri süpürdük, bezedik. Bu hevesle âdeta sarhoş olduk, bu işe hoş bir surette giriştik der. Fakat o taraftan bir haber geldi mi hayır.

O damdan bir kuş uçup bu yana ulaştı mı? Hayır!

Bu birbiri üstüne ulanan elçilikler, bu gürültü patırtı üzerine o taraftan size bir cevap geldi mi? Ne gezer?

2555. Gelmedi ama sevgilimiz biliyor ya. Mutlaka gönülden gönle yol vardır derler.

Peki ama umduğumuz sevgiliden niye mektubumuza cevap gelmedi, niye yol bomboş öyleyse?

Gizli aşikâr yüzlerce nişane var, fakat yeter, bu kapının perdesini bundan fazla açma.

Sen yine, zevzekliğinden kendi kendisini derde atan o ahmak Delkak'ın hikâyesini söyle.

Vezer dedi ki: Ey doğruya bir direk, bir dayak olan padişahım! Şu aşağılık kul bir söz söyleyecek, onu lûtfen dinle.

2560. Delkak, köyden bir iş için geldi. Bir şey söyleyecekti. Şimdi vazgeçti, pişman oldu.

Yağdan, baldan bahsetmede, söyleyeceğini gizlemede, maskaralıkla bu işten kurtulmaya savaşmada.

Kını gösteriyor, kılıcı gizliyor. Onu acımadan sıkıştırmak gerek.

Fıstığı, yahut cevizi kırmadıkça ne içi meydana çıkar, ne ondan bir yağ çıkarılır.

Onun bu saçma sözlerini, bu maskaralığını dinleme de titreyişine, yüzünün rengine bak.

2565. Tanrı, "Niyetleri yüzlerine görünüp durur" dedi. Çünkü yüz içteki sırrı söyler, açığa vurur.

Bu görünen şey, duyulan sözün zıddıdır. Çünkü insan şerle yoğrulmuştur.

Delkak, feryat ve figan ederek, coşup köpürerek vezer dedi, bu yoksulun kanına girmeye kalkışma.

Gönle nice şüpheler, vehimler gelir ki doğru ve yerinde değildir.

"Şüphe yok ki şüphenin bazısı suçtur, günahtır." Sitem, hele yoksula olursa hiç doğru değildir.

2570. Padişah kendisini inciten kişiye bile kötülük etmezken nasıl olur da onu güldürene kötülük eder?

Fakat vezirin sözü, padişahın gönlüne yer etmişti.

"Delkak'ı zindana götürün, maskaralığına, riyasına pek kapılmayın.

Boş karnına davul gibi vurun da davul gibi nesi var, nesi yoksa bize haber versin.

Davul kuru olursa sesi başka türlü çıkar, yaş olursa başka türlü. İçinde bir şey olursa başka türlü bir ses verir, boş olursa başka türlü. Sesi ne halde olduğunu bildirir bize.

2575. Siz de onu dövün de zorundan içindekini söylesin, gönüllerimiz kabul edinceye kadar nesi var, nesi yoksa açığa vursun.

Parlak ve açık doğru söz, gönle rahatlık verir. Gönül, yalan sözle yatışmaz.

Yalan, çerçöpe benzer, gönül de ağza. Çöp ağızda gizlenmez.

Ağızda çöp oldu mu dil dolanır durur, nihayet onu ağızdan atar.

Hele göze bir çöp girerse göz yaşarır, kapanıp açılmaya başlar.

2580. Biz, bu çöpü, ağızımıza, gözümüze girmeden ayağımızın altında ezelim" dedi.

Delkak padişahım yavaş ol dedi. Yavaşlık ve yarlıgama yüzünü pek yırtma.

Beni azaba sokmak için neden bu kadar acele ediyorsun? Senin elindeyim, kuş değilim ki, uçayım.

Tanrı için verilen cezada acele etmek doğru değildir.

Fakat kendi kızgınlığından, kendi gelip geçici heva ve hevesinden verilen cezada acele edilir. Adam, kendini bir an önce razı etmeye bakar.

2585. Kaza ve kadere razı olursa kızgınlığı yatışır. Öç almadan geçer, o zevkten mahrum kalır. Bundan korkar işte.

Yalancı şehvet, yemeye atılır, onun lezzetini, zevkini kaybedivereceğinden korkar ki bu zaten derttir.

İştah varsa acele etmemek, yenen şeyin iyice sinmesi için ağır ağır yemek daha doğrudur.

Sen, benim belâmı defetmek, gördüğün gediği tıkamak istiyorsun.

O gedikten bir felâket gelmesin diyorsun ama kaza ve kaderin o gedikten başka daha nice gedikleri, nice delikleri var.

2590. Belâyı def etmenin çaresi, sitem etmek değildir. buna çare ihsandır, aftır keremdir.

Peygamber "sadaka belâyı defeder" dedi. Ey yiğit hastalığını sadakayla tedavi et.

Sadaka, yoksulu yakmak, hilim gözleyen gözü kör etmek değildir.

Padişah dedi ki: Hayır, yerinde yapılırsa iyidir. Yerinde bir hayırdan bulunursan bu, doğru bir harekettir.

Ruh, yerine şah sürmek işi harap etmektir. Şah yerine atı sürmek de bilgisizliktir.

2595. Şeriatta ihsan da var ceza da. Padişah, baş köşeye geçer; at ahıra bağlanır.

Adalet nedir? Bir şeyi lâıyk olduğu yere koymak. Zulüm nedir? Lâıyk olmadığı yere koymak.

Tanrı'nın yarattığı bir şey abes değildir. Kızgınlık, hilim, öğüt, hile... hepsi doğrudur.

Bunların hiç biri mutlak olarak hayır değildir. aynı zamanda mutlak olarak şer de değildir.

Her birinin yerinde faydası vardır, yerinde de zararı. Onun için bilgi vaciptir, faydalıdır.

2600. Yoksula yapılan öyle cezalar vardır ki sevap bakımından ekmekten de yeğdir, helvadan da.

Çünkü helva, vakitsiz yenirse safra yapar. Halbuki helva verilecek yerde ona bir sille vurulsa kötülükten kurtulur. Yoksula vaktinde bir sille vur da boynu vurulmaktan kurtulsun. Vurmak, hakikatte kötü huyadır. Kilim dövülmez, tozu dövülür. Meclis de var, zindan da. Her ikisi de lâzım. Meclis ihlas sahibi olana, zindan ham kişiye.

2605. Yarayı deşmek lazım. Deşeceğin yerde üstüne merhem korsan pisliği kökleştirmiş olursun.

Yaranın altındaki eti yer. Yarı faydası olsa elli tane ziyanı olur.

Delkak, beni bırak demiyorum dedi, işi ara, sor, tahkik et diyorum. Sabır yolunu kapama, acele etme. Sabret de birkaç gün düşün.

Bu düşünce esnasında bir şeye iyice karar verirsin de kulağımı bilerek çekersin.

2610. Neden yürüyüşte "Yüzü üstünde sürünme" sözü söylenir? Daima doğru yürümek gerekken yüzüstü sürünme neden?

İyi kişilerle danış, görüş. Peygamber "İşlerini meşveretle yapar onlar" dedi, bunu böyle bil!

İşleri meşveretle yapmak, şunun içindir: Meşveretten hata ve eğrilik, az meydana gelir.

Bu akıllar, aydın kandillere benzer. Elbette yirmi kandil bir kandilden daha ziyade aydınlık verir.

Belki aralarına gökyüzünün nurundan yanmış bir kandil düşüverir.

2615. Tanrı gayreti, ortaya bir perde salmıştır. Aşağılık ve yücelik âlemine mensup olanları birbirine karıştırmış, karmıştır.

"Yürüyün âlemi gezin" demiştir. Sen de gez, dolaş da bahtını, rızkını sınaya dur.

Meclislerde, peygamber de bulunan akıl gibi bir akıl ara.

Çünkü peygamberden, miras kalan ancak odur. Bu akıl, gaypları önden de görür, arttan da.

Bu kısa kesilen kitapta anlatılmasına imkan bulunmayan gözü de gözler arasında ara.

2620. İşte o azametli peygamber, rahipliği, dağlara çekilip yalnızca ibadet etmeyi bunun için menetmiştir.

İnsanlar birbirleri ile buluşsunlar diye bunu kaldırmıştır. Çünkü böyle bir göze sahip adamın bakışı bahttır, ebedilik iksiridir.

Temiz kişiler arasında tertemiz biri vardır ki padişah, onun fermanının üstüne "Şah" çekmiştir.

Onun duası, icabet edilir. İnsanların, cinlerin en ulularının içinde bile ona eşit yoktur.

Onunla inada girişen, ister tatlı olsun, ister ekşi; Tanrı'ya karşı hiçbir delili yoktur.

2625. Çünkü biz onu yücelttik... Özü, delili ortadan kaldırdık.

Tanrı, kibleyi ortaya apaçık bir surette çıkardı mı bil ki artık kible aramak abestir.

Kendine gel, araştırmadan yüz çevir, başını döndürüp durma artık. Döneceğin yer ve konaklayacağın mekân, meydanda işte.

Bu kiblede bir an gafil oldun mu her batıl kiblenin maskarası oldun gitti.

Sana temyiz verene hamd etmezsen kibleyi tanıma kabiliyetini kaybedersin.

2630. Bu ambardan bir şey elde etmek, bir ihšana uğramak niyetindeysen seninle hemdert olanlardan bir an bile ayrılma.

Çünkü bu yardımcından ayrıldığın an kötü bir arkadaşın derdine uğrarsın.

Farenin kurbağayla arkadaş olması, ayaklarını uzun bir ipe bağlamaları, karganın fareyi yakalaması kurbağanın da ona bağlı olarak havalanması, feryat ve figana başlaması, kendi cinsinden olmayan bir hayvanla dost olduğuna pişman olması

Tesadüf bu ya, bir fare, vefalı bir kurbağa ile su başında tanıştılar.

Her ikisi de bir buluşma zamanı tayin ettiler. Her sabah bir bucaktan çıkıyorlar,

Birbirleri ile gönül tavlasi, oynuyorlar, gönüllerini vesveseden artıyorlardı.

2635. Bu buluşmadan ikisinin de gönlü ferahlıyor, birbirlerine hikâyeler anlatıyorlar, birini söylediğini öbürü dinliyordu.

Gâh baş diliyle, gâh hal diliyle sırlarını ortaya koyuyorlar. "Topluluk rahmettir" sözünü tevil diyorlardı.

O kötü mahlûk, kurbağa ile eş oldu mu neşeleniyor, beş yıllık vakaları hatırlıyordu.

Sözün coşması, ulanıp gitmesi, dostluk nişanesidir. Söz söyleyememekte ülfetsizliktendir.

Gönül, dilberi gördü mü nasıl olur da surati ekşi bir halde kalır? Bülbül, gül görür de nasıl susar?

2640. Kızarmış balık bile, Hızır'ın himmetiyle dirildi, denize sıçradı, orada karar kıldı.

Sevgili, sevgiliyle beraber oturdu mu yüz binlerce sır levhini bilir.

Sevgilinin alını Levhi mahfuzdur. Dost, onun alnından iki âlemin sırrını da apaçık görür.

Dost kudümiyle âdeta yol kılavuzudur. Mustafa, bunun için, "Sahabem yıldıza benzer" demiştir.

Yıldız çölde de kılavuzdur, denizde de. Yıldıza göz dik, o kılavuzdur, yol gösterir.

2645. Gözünü onun yüzüne eş et. Onunla bahse girişmeye kalkma, bu çeşit hareketlerle toz koparma.

Çünkü o tozla yıldız, görünmez olur. Halbuki göz, sürçen dilden elbette daha iyidir.

Yalnız Tanrı'dan vahiy alan kişi söylerse o başka. Çünkü o toz koparmaz, tozu yatıştırır.

Âdem, vahiy ve sevgiye mazhar olunca sözü "Allemel esmâ" sırrını açtı.

Her şeyin adı nasılsa öylece gönül sahifesinden diline aktı, her şeyi bildirdi.

2650. Her şeyi gönül gözü görmüştü, onun için hepsinin hassasını ve mahiyetini apaçık söylüyordu. Her şeye lâyıf olan adı söyledi, puşta aslan demedi.

Nuh da tam dokuz yüz yıl doğru yolda vaaz etti. Her gün yeni bir öğüt verdi.

Lâal dudakları, kalplerin yakutuydu. Ne risale okumuştun, ne de "Kuutül kulûb!"

Vaazlarını şerhlerden öğrenmiyordu. Sözleri, keşifler kaynağından coşuyordu, ruh şerhiydi.

2655. Bir şarap var. O içildi mi söz suyu dilsizden bile kaynar, köpürür.

Yeni doğan çocuk fasih söz söyler bir edip olur, Mesih gibi, ergen adamların hikmetini okur.

O şaraptan içip dudağını hoş bir hale getiren dağ, Davut peygamber gibi yüzlerce gazel öğrenir.

Bütün kuşlar, cik cik ötüşlerini bırakmışlar, padişah olan Davut'a uymuşlar, ona dost olmuşlar, onunla ırlamaya başlamışlardı.

Kuş bile onu duyup sarhoş olduktan sonra demir, onun sesini duymuş, bunda şaşılacak ne var?

2660. Kasırğa, Âd kavmini kırmış geçirmiş, fakat Süleyman'a hamal olmuş, onu sırtında taşımıştır.

Kasırğa, o padişahın tahtını yüklenmiş, her sabah, her akşam bir aylık yol götürmüştür.

Hem ona hamal olmuş, hem casusluk yapmıştır. Uzakta olan birisini sözünü duydu mu,

Derhal gelir, o sözü Süleyman'ın kulağına fıslardı.

"Fılan kişi, şimdi böyle söyledi ey Süleyman ey sahip kıran ay" derdi.

Farenin kurbağaya, "Seni görmek isteyince suya dalamıyorum. Aramızda bir vasıta lâzım. Su kıyısına gelip seni arayınca haber alabilmeliyim. Sen de benim deliğimin başına gelince bana haber verebilmelisin ve saire" demesi

2665. Bu sözün sonu yoktur. Fare, bir gün kurbağaya ey akıl kandili dedi;

Zaman oluyor ki sana bir sır söylemek istiyorum. Halbuki sen suyun dibinde bulunuyorsun.

Su kıyısında nâra atıyorum ama suyun içindeyken âşıkların nârasını duymuyorsun sen.

Ey yiğit er, ben bu muayyen buluşma vakitleri ile kanaat edemiyor, senin sohbetine doyamıyorum.

Namaz ve yol gösteren ibadet, beş vakit olarak farz edildi. Fakat âşıklar daima namazdadır.

2670. Ve sarhoşluk o başlardaki mahmurluk, ne beş vakitle yatıştır, ne beş yüz bin vakitle.

"Beni az ziyaret et" sözü âşıklara göre değildir. Doğru özlü âşıkların canı, pek susuzdur.

"Beni az ziyaret et" sözü, balıklara göre değildir. Çünkü onların canları, deniz olmadıkça hiçbir şeyle ünsiyet edemez.

Bu denizin suyu pek korkunçtur ama balıkların mahmurluğuna göre bir yudumcuktur.

Âşığa bir an ayrılık, bir yıl gibi gelir. Bir yıllık vuslat bile onca bir hayalden ibarettir.

2675. Aşk susuzdur, susuzu arar. Bunlar, geceyle gündüz gibi birbirinin ardına düşmüşlerdir.

Gündüz geceye âşıktır, onsuz olamaz. Fakat bakarsan görürsün ki gece, ona, ondan ziyade âşıktır.

Onlar, birbirlerini aramadan bir lâhza bile durmazlar. Daima, birbirlerinin ardından koşup dururlar.

Bu onun ayağına yapışmıştır. O, bunun kulağına. Bu, ona hayrandır, o, buna âşık.

Sevgilinin gönlünce herkes âşıktır, herkesi âşık görür o. Azra'nın gönlünde daima Vamık vardır.

2680. Âşığın gönlünde de sevgiliden başka kimse yoktur. Onların aralarında ne az, ne çok fark edici bir şey olamaz, onları birbirinden ayıracak kimse bulunamaz.

Bu iki çan bir devededir. Artık buraya "Az ziyaret et" sözü nasıl sığar?

Hiç kimse, kendisine "Beni az ziyaret et" der mi? Hiç kimse kendisine nöbetle zamanla dost olur mu?

Bu birlik aklın alacağı şey değildir. Bunu anlamak, insanın ölümüne bağlıdır.

Eğer bu, akılla anlaşılıysaydı, insanın nefsinin öldürmesi neden vacip olurdu ki?

2685. Akıllar padişahı, bu kadar merhametliken nasıl olur da zaruretsiz olarak insana "Kendini öldür" der?

Farenin, kurbağaya pek çok yalvarması ve arada bir vasıta bulmak için sızlanması

Fare dedi ki: Ey merhametli, sevgili dost, ben seni görmedikçe bir an bile karar edemiyorum.

Gündüzün nurum, kazancım, ışığım sensin; geceleyin kararım, neşem, uykum sen.

Beni sevindir, vakitli vakitsiz kerem eder anarsın lütfedersin.

Ey iyiliğimi isteyen, buluşmak için yirmi dört saatte bir kuşluk çağını tâyin ettin.

2690. Fakat ciğerim yanıyor, beş yüz kere susuzum, her susuzluğumda bir öküz açlığı var âdeta.

Benim derdimden haberin bile yok. Mevkiinin zekâtını ver de bu yoksula bir bak.

Bu bîdedep yoksul, buna lâyıf değil ama senin umumî lütfun, bundan çok üstün.

Herkese lütfetmekteisin. Lütfetmen için bir lüzuma hacet yok. Güneş, pisliklere de vurur.

Fakat nuruna bir ziyan gelmez. O pislik, onun hararetiyle kurur, odun haline gelir.

2695. Bu yüzden de bir külhana girer, nurlanır, hamamın kapısını duvarını kızdırır, parlatır.

Pisken bezenir, nurlanır. Çünkü güneş, ona öyle bir afsun okumuştur işte.

Güneş yeryüzünün içini de kızdırır da artakalan pislikleri yer.

Bu pislikler, bu suretle toprağın cüzü olur, ondan otlar biter. İşte Tanrı da kötülükleri iyiliklere böyle çevirir.

Güneş en kötü şey olan pislğe bunu yaparsa yeşilliklere, güllere, nergislere neler yapmaz?

2700. Bir düşün, Tanrı da ibadet güllerine karşılık ne vefada bulunur, ne mükâfatlar verir, ne ihsanlar eder. Kötülüklerle böyle elbiseler verirse temizlere neler bağışlar?

Tanrı onlara gözlerin görmediği şeyler verir. Dile, lûgata sığmaz lûtuflar eder.

Biz kimiz ki bu derece lûtfu hak edelim? Gel sevgili, güzel huyunla benim günümü de aydınlat.

Çirkinliğime, kötülüğüme bakma. Dağdaki yılan gibi zehirlerle doluyum ben.

2705. Ben çirkinim, huylarım da tamamı ile çirkin. Beni diken olarak dikti, artık ben nasıl gül olabilirim?

Dikene güldeki güzelliğin ilk baharını ver. Bu yılanı tavus güzelliğini sen ihsan et.

Çirkinliğin son derecesine varmışım ben. Fakat senin lûtfun da ihsan etmede son derecededir.

Bu kötülüğün çirkinliğin son derecesine varmış olan kulun hacetini, son derecede olan lûtfunla reva et ey usul boylu selvilerin bile haset ettikleri güzel!

Ben ölürsem yine senin lûtfun, bana gözyaşı döker, kerem sahibisin, buna ihtiyacın yoktur ama yine sen ağlarsın bana.

2710. Mezarımın başında çok oturursun. O güzel gözlerinden çok yaşlar akar.

Mahrumiyetime ağlar, mazlumluğuma gözlerini yumup yaş dökersin sen.

İyisi mi o lûtufların birazcığını şimdi yap. O sözleri, şimdi benim kulağıma küpe et.

Toprağıma söyleyeceğin sözleri şu gamla kulağıma saç, şimdi söyle bana.

Farenin " Bahaneler icadetme. İşi yarına bırakıp savsaklama. Bu hacetimi hemen yerine getir. İleriye atmada âfetler, tehlikeler vardır. Sofi, vakit oğludur. Oğul, babasının eteğinden el çekmez. Sofinin esirgeyici babası olan vakit de onu, yarına bakmaya muhtaş etmez, sağıncılık halka benzemez. O, gelecek zamanı beklemes. Nehre mensuptur, daima oluş halindedir, dehre mensup değildir, zamana mukayyet olmaz. Çünkü " Tanrı yanında ne sabah vardır, ne akşam." Geçmiş, gelecek, ezel ve ebed, orada yoktur. Geçmiş Âdem'le gelecek Deccâl oraya sığmaz. Bunlar, akli cüzi'nin ve hayvanî ruhun sahasındaki şeylerdir. Mekânsızlık ve zamansızlık âleminde bunlar yoktur. Şu halde Tanrı birdir dendi mi, nasıl bir olan hakikatın değil, ikiliğin olmadığı anlaşılırsa sofi, vakit oğludur sözünden de geçmişin, içinde bulunduğumuz zamanın ve gelecek zamanın, ezel ve ebedin yokluğu anlaşılır" diyerek kurbağaya yalvarması.

Gümüş paralar veren bir ihsan sahibi, sofinin birine dedi ki: Ey ayaklarının altına canımı döşediğim zat.

2715. Ey padişahım! Bugün sana bir kuruş mu vereyim, yoksa yarın kuşluk çağında üç kuruş mu? Hangisini istersin?

Sofi dedi ki: Bugünkü de vaat, yarınki de. Dün yarım kuruş verseydin bugün elimde olsaydı. Buna, bugünkü

vereceğin bir kuruştan da daha ziyade sevinirdim, yarın vereceğin yüz kuruştan da.

Peşin sille, veresiye keremden hayırlıdır. İşte kafam önünde, başımı eğiyorum, vur, tek peşin olsun!

Hele sille, senden geldikten sonra hiç gam yemem. Baş da o elin sarhoşudur, sille de.

Ey canımın canı, ey yüzlerce cihan değer dost, aklını başına devşir, bu peşin şeyi ganimet say.

2720. Ay gibi yüzünü gece yolcularından gizleme. Ey akar su, bu arkta baş çekme.

Hep buradan da ak da ırmak kıyısı bu akar suyla gülsün, kenarlarında yaseminler boy atsın.

Uzaktan ırmak kıyısında sarhoş yeşillikler gördün mü bil ki orada su vardır.

Tanrı "Gönüllerindeki yüzlerinden anlaşılır" dedi. Yeşillikte yağmuru suyu anlatır.

Yağmur gece yağarsa kimse görmez. Çünkü herkes uykuya dalmıştır.

2725. Ama her güzel gül bahçesi gizli bir yağmura delâlet eder.

Kardeşim ben toprak hayvanlarındım, sen su hayvanlarındın. Fakat rahmet ve ihsan padişahısın.

Öyle lûtfet, öyle bir ihsan da bulun ki arada bir huzuruna gelebileyim.

İrmak kıyısında seni canla başla çağırıyorum ama sen merhamet edip cevap vermiyorsun.

Suya dalmama imkân yok. Çünkü terkibim topraktan meydana gelmiş.

2730. Ya bir elçi gönder, yahut kerem et, bir nişâne ver de benim sesimi sana ulaştırırsın.

Bu iş için o iki dost konuşup görüştüler. Nihayet şuna karar verdiler:

Bir uzun ip bulacaklardı. Bu ipin çekişi, onların sırrını birbirine duyuracaktı.

Fare, ipin bir ucunu sana karşı iki büküm olan bu kulun ayağına bağlarız, öbür ucunu da senin ayağına.

Bu suretle ikimiz, birbirimize ulanmış, bağlanmış oluruz; bir bedendeki can gibi birbirimize karışırız dedi.

2735. Beden de canın ayağında bir ipe benzer, onu gökyüzünden yere çeker durur.

Can kurbağası, kendinden geçme suyuna hoş bir surette dalmışken, beden faresinden güzelce kurtulmuşken.

Beden faresi o ipe yine onu çeker. Can, bu çekişten ne acılar tadar!

Beyni kokmuş farenin çekişi olmasaydı kurbağa, suyun içinde rahatça yaşardı.

Bunun ötesini, gündüz olup da ecel uykusundan uyanınca güneşe nurlar bağışlayandan duyarsın.

2740. İpliğin bir ucunu benim ayağıma bağla, öbür ucunu kendi ayağına düğümle

De bu kupkuru yerde iktiza edince ipi çekebileyim, sen de bu vesileyle benim derdimi anlayasın dedi.

Bu söz kurbağanın gönlüne acı geldi. Bu pis beni bağlıyor galiba dedi.

İyi adamın gönlüne kötü bir düşünce geldi mi bu boş değildir, bir aslı vardır bunun.
O anlayışı vehim sayma, Tanrı anlayışı bil. Gönüldeki nur, onu külli leviheden okumuş, anlamıştır.

2745. Biliyorsun ya, filcinin o kadar çalışmasına, korkunç bir surette bağırıp çağırmasına rağmen fil, Tanrı evine gitmemiştir.

Ayağı, o kadar kötüye rağmen az çok, Kâbe tarafına gitmiyordu vesselam.
Sanki ayakları kurumuştu, yahut da o saldıran canı, bedeninden çıkmıştı dersin.
Fakat başını Yemen tarafına döndürdüler mi o erkek fil yüz at süratinde koşmaktaydı.
Filin duygusu, gayb zahmını anlamıştı. Bu böyle olunca artık kendisine Tanrı'dan ilham gelen velinin duygusu nasıl olur?

2750. O güzel huylu Yakup peygamber de, kardeşleri, Yusuf için Babalarından izin alıp onu birazcık sahraya gezmeye götürmek istedikleri zaman bir şeyler sezinlemişti.
Hepsi de ona, Yusuf'a bir zarar gelir diye düşünme. Bir iki günceğiz müsaade et baba.
Neden bize emniyet etmiyor, neden Yusuf'unu bizimle gezmeye, eğlenmeye göndermiyorsun?
Yeşilliklerde beraber gezip tozalım. Biz, onu çağırıyoruz ama emniyet ve ihsan sahibi kişileriz dediler.

2755. Yakup, şu kadar biliyorum ki onu benim yanımdan alıp götürmenizden gönlümde bir dert, bir elem peydahlanıyor.

Gönlüm, asla yalan söylemez. Çünkü o arş nurundan nurlanmıştır dedi.
Yakup'un şu gönlünün burkulması yok mu işte o, bu işte bir kötülük olduğuna katî bir delildi. Fakat kaza ve kaderden kaçmasına imkan yoktu.

Kaza ve kader hükmünü işleyecekti. Onun için Yakup da bu kadar nişaneler gördüğü halde yine de Yusuf'u gönderdi.
Körün, kuyuya düşmesine şaşılmaz, fakat yolu gören de düşer, buna şaşılır işte.

2760. Bu kaza ve kaderin çeşit çeşit işleri vardır. Adamın gözünü, Tanrı nasıl dilerse öyle bağlar.
Gönül hilesini hem bilir, hem bilmez. Mührünü vurmak için demiri bile yumuşatır, muma döndürür.
Gönül derdi ki: Mademki Tanrı taktiri böyle, bunu istiyor, ha olsun, ne yapalım?
Kendisini bundan gafil tutmaktaydı. Can da, onun ipiyle bağlanmış kalmıştı.
O yüce kişi, taktir yüzünden mat olursa bu, alt olma değildir, Tanrı kazasına uğramadır.

2765. Bir musibet, onu yüzlerce musibetten kurtarır. Bir iniş onu yüceliklere çıkarır.
Hani ham bir şuh, bir şen adam gibi. Gece içtiği şarap, onu sarhoş etti, yüz binlerce ham kişinin sarhoşluğundan kurtardı.

Nihayet o da pişti, usta oldu, cihanın esirliğinden kurtuldu, hürriyete kavuştu.
Zevali olmayan Tanrı şarabını içti, sarhoş oldu. Kendisine her şeyi, herkesi anlayacak bir kabiliyet geldi, halktan kurtuldu.

Onların gevşek ve taklitçi inanışlarından, görmez gözlerinin gördüğü hayalden halâs oldu.

2770. Şaşılacak şey! Onların anlayışı, bu nişanesiz denizin met ve cezrine ne yapabilecek ki?
Bu yapılmış, düzölmüş mamureler, o çölden geldi. Saltanat, padişahlık, vezirlik, oradan verildi.
Yokluk çölünden bu görünen âleme iştiyaklarla bölük bölük varlıklar gelip durmada.
Bu çölden her akşam, her sabah kervan üstüne kervan geliyor.
Geliyor, biz geldik, nöbet bizim, siz gidin diye yerimizi yurdumuzu alıyor.

2775. Oğul, akıl gözünü açtı mı baba, hemencecik yükünü kağnıya koyuyor.
Padişahım biz kimiz ki devlete, kutluluğa layık olalım? Sen gel, talihimi devlete döndür.
O âlemden buraya bir ana yol var. Oradan buraya geliyorlar, buradan oraya gidiyorlar;
İyi dikkat et. Oturmuşuz ama gidiyoruz, yeni bir yere hareket etmişiz, fakat görmüyorsun sen.
Sermayeni ağzını bugün için değil, ilerisi için, ileride bir iş yapmak için hazırlarsın.
Ey yola tapan, yolcu odur ki yüzü ve gidişi, ileriyedir.

2780. Nitekim gönül perdesi ardından da anbean yorulmadan, usanmadan hayal alayı gelip durur.
O düşünceler, hep bir fidanlıktan kopup gelme nasıl olur da hepsi yol bulur, gönle gelip çatar?
Bölük, bölük düşünce ordumuz, susamış bir halde gönül çeşmesine geliyor.
Testilerini doldurup gidiyorlar. Daima meydanda ve daima gizli bunlar.
Düşünceleri, gökyüzünün yıldızları say. Fakat bunlar, başka bir gökyüzünde dönmedeler.

2785. Kutluluk gördün mü şükret, ihsanda bulun. Kötülük gördün mü sadaka ver, yargılanma dile! Çark vur.
Ayın nuru ile ruhu parlat. Çünkü tutulma yerine geldi, zararlar gördü, can simsiyah oldu.
Onu yine hayalden vehimden, zandan kurtar. Yine kuyudan çıkar, cefa ipinden halâs et.
Bu suretle de bir gönül, senin güzel gönül alışımla kanatlınsın, uçsun, şu balçıktan kurtulsun!

2790. Ey Mısır azizi, ey ahdinde duran zat, mazlum Yusuf, senin zindanıdır.
Onu kurtarmak için çabucak bir rüya görüver, Tanrı, ihsan sahiplerini sever.
Yedi arık ve hasta öküz, yedi semiz öküzü yutmada. Yedi kuru ve çirkin beğenilmeyecek başak, yedi taze ve yemyeşil başağı otlamada.
Ey aziz, gönül Mısırında kıtlık başlıyor. Aman padişahım bunu caiz görme.

2795. Padişahım, senin hapsinde bir Yusuf'um ben. Lûtfet, beni kadınlardan kurtar.
Arşta oturup duruyordum. Anamın şehveti "inin" emri ile beni buraya attı.
O tam yücelikten bir kocakarının hilesiyle rahim zindanına düştüm.
Ruhu ta arştan bu yurda getirdi. Hasılı kadınların hilesi pek büyük.
İnişim, önce de kadın yüzünden, sonra da kadın yüzünden. Ruhtum, nasıl oldu da bedene büründüm?

2800. Ya bu düşkün Yusuf'un ağlayıp inmesini duy, yahut o âşık Yakub'a merhamet et.

Kardeşlerimden mi feryat edeyim, kadınlardan mı? Âdem gibi cennetlerden düştüm ben!
Kış yaprağı gibi soldum, çünkü vuslat cennetinde buğday yedim.
Senin lûtfunu, ihsanını, o barış selâmını o güzel haberini duyunca,
Kötü göz değmesin diye ateşe çöreotu attım, fakat çöreotuma da kötü göz değdi.

2805. Önde de sonda da her kötü gözü def eden, ancak ve ancak mahmur gözlerindir.
Padişahın kötü gözü, senin güzel gözlerin mat eder, mahveder; ne güzel ilâç bu.
Hattâ senin gözünden kimyalar erişti mi kötü göz bile iyi göz olur.
Padişahın gözü, doğanın gözüne değdi mi doğan, yücelir, himmetli bir göze sahip olur.
O bakıştan öyle bir himmete sahip olur ki, öyle yücelir ki artık erkek aslandan başka bir şey avlamaz olur.

2810. Aslan da nedir ki? O mânevi yüce doğan, hem senin avındır, hem de seni avlar.
Din çayırında can doğanının ıslığı "Ben batan şeyleri sevmem" nâraları olur.
Senin izinden uçup duran gönül doğanı da sayısız ihsanlarla uğradı, gözün, bir kerecik ona düştü.
Burnu bir koku aldı, kulağı senin nağmelerini duydu. Her duygusu, muayyen olamayan nasipler elde etti.
Sen, hangi duyguya gayb âleminin yolunu açarsan o duygu, artık eskimez, yıpranmaz, ölmez.

2815. Mülk senindir. Duyguya bir şey ihsan edersin; o duygu, öbür duygulara padişahlık eder.

Sultan Mahmud'un bir gece, hırsızların arasına düşerek " Ben de sizlerdenim " demesi ve onların hallerini anlaması

Sultan Mahmut, bir gece yalnız başına şehri dolaşırken bir bölük hırsıza rastladı.
Hırsızlar ey vefalı adam dediler, sen kimsin? Sultan Mahmut, ben de sizlerden biriyim diye cevap verdi.
Hırsızların biri, ey daima hileye düzene baş vuranlar, hadi bakalım, her birimiz hünerini söylesin.
Yaratılıştan ne hüner ne marifet var? Şu gece vakti arkadaşlarına anlatsın dedi.

2820. Birisi dedi ki: Ey hünerini göstermeye kalkışan kavim, benim kulaklarımda bir hassa vardır.
Köpek havladı mı, ne diyor, anlarım. Öbürleri, bu iki metelik eder ancak dediler.
Bir başkası ey altına tapanlar, benim bütün hassam gözümde dir.
Geceleyin karanlıkta kimi görsem, hiç şüphe yok, onu gündüz tanırım dedi.
Başka biri, benim hünerim kolumdadır. Kolumun kuvvetiyle duvarları delirim dedi.

2825. Başka biri dedi ki: Benim marifetim burnumda. İşim, toprakları koklamaktır.
"İnsanlar madenlere benzerler" sırrına ermişim. Peygamber, onu ne için söylemişti.
Ben, toprağın bedeninde ne kadar para var, ne madeni gizli anlarım.
Bir yerde sayısız altın gizli, öbür tarafın masrafı, gelirinden fazla meselâ, derhal bilirim.
Mecnun gibi toprağı koklarım, yanılmaksızın Leylâ'nın bulunduğu toprağı bulurum.

2830. Her gömleği koklar, içinde Yusuf mu var, şeytan mı anlarım.
Ahmet gibi hani. O da Yemen'den koku alırdı ya. Benim de şu burnum, o nasibe erişmiştir işte.
Hangi toprak altına komşu, hangisi sıfırdan ibaret. Beş para etmez? Bu, bana malûm olur.
Bir başkası da benim hünerim de dedi, elimdedir. Dağ tepesine kadar kement atarım.
Ahmet gibi... Onun canı da bir kement attı, kemendi ta göğe ulaştı.

2835. Tanrı dedi ki: Ey gökyüzündeki Beyt-i Mâmur'a kement atan, atışı benden bil. "Attığın vakit sen atmadın ben attım"

Nihayet dediler ki: Ey yüce ve vefalı dost, sen de söyle. Senin ne hünerin ne marifetin var?
Sultan Mahmut dedi ki: Benim hünerim sakalımdadır. Onunla suçluları cezadan eziyetten kurtarırım.
Suçluları cellâtlara verdiler mi, sakalım oynayınca onlar kurtuluverirler.
Acıyıp sakalımı oynattım mı öldürülmeden de kurtulurlar, dertten de, elemenden de.

2840. Hırsızlar, bu sözü duyunca kutbumuz sensin dediler; minnet gününde kurtuluşumuz senden olacak.
Sonra hep beraber yola düzuldüler, o kutlu padişahın köşküne doğru hareket ettiler.
Bu sırada sağ taraftan bir köpek havladı. Köpek sesinden anlayan, köpek diyor ki dedi, padişah sizinle beraber.
Kokudan anlayan bir yandaki toprağı kokladı, bu dedi, bir dul kadının odasının toprağı.
Kement atan, kemendini attı, yüksek bir duvara ulaştılar.

2845. Koku alan bir başka yeri kokladı, dedi ki: O eşsiz padişahın hazinesi burada.
Delik delen, duvarı deldi, hazineye girdiler. Her biri bir şeyler aldı.
Bir hayli altın sırmalarla bezenmiş kumaş, ağır mücevherler alıp hemen gizlediler.

Padişah konakladıkları yeri, şekillerini, adlarını, yollarını iyice öğrendi.
Onlardan gizlenip geri döndü. Sabahleyin divanda bu macerayı anlattı.

2850. Hemen yiğit çavuşlar yolladılar. Hırsızları tutup başladılar.
Hepsini eli bağlı olarak divana getirdiler. Can korkusu ile tir tir titriyorlardı.
Padişahın huzurunda durdular. O ay gibi parlayan padişah, geceleyin kendileri ile arkadaşlık eden adamdı.
Geceleyin kimi görse gündüz şüphesiz bir surette tanıyan,
Padişahı tahtında görünce bu adam dedi, geceleyin bizimle arkadaşlık eden adamdır.

2855. Sakalında o kadar hüner, marifet vardı ya hani; bu tutulmamızda yine ondan oldu.
Gözü, padişahı tanımış olduğundan bu tanışıklıkla ağzını açtı, tesirli bir suretle söze başladı;
Dedi ki: "Nerede olursanız olun, o sizinledir" dedikleri bu padişah işte. Bizim yaptığımızı görüyor, sırrımızı duyuyordu.
Gözüm, geceleyin padişahı tanıdı; Bütün gece onun ay gibi yüzü ile aşk oyununa girişti.
Ben, ondan ümmetimi dileyecek, şefaatte bulunacağım. O, hiçbir âriften yüz çevirmez.

2860. Bil ki ârifin gözü, iki âlemde de insana aman verir. Herkes, onunla yardıma nail olur.
"Gözü Tanrı'dan başka bir şeye kaymadı" da onun için Muhammed, her derdin şefaatchisi oldu.
Dünya gecesinde güneş, perde ardındayken o Tanrı'yı görüyordu, ümidi ondandı.
İki gözü de "Biz senin göğsünü açmadık mı, ferahlatmadık mı seni?" sürmesiyle sürmelemişti. Cebrail'in bile görmeye tahammül edemediğini o, gördü.
Tanrı bir yetime sürme çekti mi onu, doğru yola girmiş eşsiz, iri bir inci haline getirir.

2865. Nuru incilerden üstün olur. Öyle bir istenen, arzulanan, Tanrıyı ister, arzular.
Kulların duraklarını gördü; hasılı o yüzden Tanrı, onun adını "Gören tanık" taktı.
Şahidin aleti keskin gözle keskin kulaktır. Geceleri bile uyanıktır; sırlar ondan gizlenemez.
Binlerce dâvacı, davaya kalkışsa kadı, kulağını şahide verir.
Hüküm verirken kadıların hüneri budur. Onların aydın gözleri, tanıktır.

2870. Onun için şahidin sözü, göz yerine geçer. Çünkü o, garezsiz olarak sırrı görmüştür.
Dâvacı da görmüştür ama gazezle görmüştür. Garez, gönül gözüne perdedir.
Tanrı diler ki sen zahit olasın; garezi bırakasın da tanık kesilesin.
Bu gazezler göze perdedir. Göze perde indi mi insan, yukarı aşağı, bunca şeyi, göremez, "Sevdiğin şeyler seni kör ve sağır eder."

2875. Fakat bir adamın gönlüne güneşin nuru vurdu mu onca yıldızın bir kadri, kıymeti kalmaz artık.
Sırları perdesiz olarak görür. Müminle kâfirlerin ruhlarının ne makamlarda bulunduğunu seyreder.
Tanrı'nın, yeryüzünde de, yüce gökte de insan ruhundan daha gizli bir şeyi yoktur.
Hak, kuru, yaş; her şeyi bildirdi de ruhu "O benim işimdir" diye mühürledi, gizledi.
Yüce kişinin gözü, ruhu gördü mü artık ona hiçbir gizli şey kalmaz.

2880. O, her kavgada, şahadeti makbul bir şahit olur. Sözü, her baş ağrısını keser, sersemliğini giderir.
Tanrı'nın adı "adalet sahibi" dir, şahit de onun adamıdır. Onun için sevgilinin gözü adalet sahibi bir şahittir.
İki âlemde de Tanrı'nın baktığı yer, gönüldür. Padişah daima gönle bakar.
Tanrı'nın aşkı, onu şahidi "güzeli" sevmesi, bütün bu perdeleri düzüp koşmasına sebep oldu.
Onun için bizim şahit (güzel) seven Tanrımız, Miraç gecesini, Peygamberle buluşunca "Sen olmasaydın gökleri yaratmazdım" dedi.

2885. Bu kadı, iyiye de hüküm etmede, kötüye de. Fakat şahit, kadıya bile hüküm etmiyor mu?
Hüküm sahibi, şahide esir oldu. Sevin ey Tanrı rızasını kazanan kişinin keskin gözü.
Tanrıyı bilen, bilinen Tanrı'dan pek ziyade niyazda bulundu; ey sıcakta soğukta bizi gözleyen Tanrı dedi...
Sen hayırda da danıştığımız zatsın, şerde de. Fakat gönlümüz, senin remizlerinden, buyruklarından bihaberdir.
Biz seni görmeyiz, fakat sen gece gündüz bizi görürsün. Sebebi görmemiz bizim gözümüzü bağlar.

2890. Benim gözüm, gözler arasından seçildi de geceleyin güneşi gördü.
Ey yüce, ey ulu Tanrı, o, senin lûtfundu. Lûtfun yüceliği, tamamlanmasındandır.
Yarabbi, nurumuzu kıyamette de fazlalattır, tamamla. Bizi kahredici kötülüklerden kurtar.
Gece dostuna gündüz ayrılığı verme. Yakınlığı görmüş canı uzaklaştırma.
Senden uzaklaşmak, dertli, veballi bir ölümdür. Hele bu ayrılık, bu uzaklaşma, buluştuktan sonra olursa!

2895. Seni göreni gözsüz bırakma, ondan gizlenme. Bitmiş, boy atmış yeşilliğine su serp.
Ben, yürüyüşte küstahlık etmedim, sen de ceza ve cefada aldırılmazlıktan gelme.
Yüzünü göreni, lûtfet, cemalinden uzaklaştırma.
Senden başkasının yüzünü görmek, boğaza takılan bir zincirdir. "Tanrı'dan başka her şey bâtıldır, asılsızdır."
Bâtıldır ama bana hak görünmedeler. Çünkü bâtil, bâtilleri çeker.

2900. Yeryüzünde, gökyüzünde ne varsa hepsi de zerre zerre kehlibar gibi kendi cinsini çekmededir.
Mide, ta dibine kadar ekmeği çekmededir, ciğerdeki hararet, suyu.
Güzellerin çekici gözleri de buralarda döner, dolaşır, gül bahçelerindeki kokuları arar durur.

Çünkü gözün duygusu, rengi çeker; beyin ve burun, güzel kokuları.

Bu çekilişleri de sırları bilen Tanrı'dan bil. Sen, kendi çekişinle bizi buralardan kurtar Yarabbi!

2905. Ey müşterimiz olan Tanrı, sen bu çekicilerden üstünsün. Âcizleri satın alırsan değer, yaraşır. Kadir gecesi, o dolunayı tanıyan, susuz kişinin buluta yüz çevirmesi gibi yüzünü padişaha döndürdü. Dili de onundu zaten, canı da. Onun olan, ona küstahça söz söylese ne çıkar? Dedi ki: Biz can gibi balçığa kakılıp kaldık. Kıyamet gününde can güneşi sensin. Ey gizlice yürüyen padişah, vakti geldi... Kerem et, hayırlısı ile bir sakalını oynat.

2910. Her birimiz hünerimizi gösterdik, fakat o hünerler, ancak bahtsızlığımızı arttırdı. O marifetler, boynumuzu bağladı, o mevkiler yüzünden baş aşağı düştük, alçaldık. O hünerler, boynumuza bağlanmış bir hurma lifi oldu. Ölüm günü, onların hiç birinden fayda yok. Ancak geceleyin gözü padişahı tanıyanın o güzel duygusu işe yarar. O marifetlerin hepsi yolda görünen adamın yolunu şaşırtan gulyabanidir. Yalnız geceleyin padişahın yüzünü gören göz başka.

2915. Padişah, hüküm gününde yalnız geceleyin yüzünü gören, kendisini tanıyan adamdan hayâ eder. Muhabbet padişahını tanıyan köpeğe de Ashabı Kehf'in köpeği adını takmalıdır. Köpeğin sesini anlayıp aslandan haber alan bir kulağa sahip bulunan kişinin hüneri de, iyi bir hüner. Köpek, geceleri bekçiler gibi uyanık olduğundan padişahın geceleri uyanık olan kullarından da bihaber değildir. Adı kötüye çıkanlardan utanmaya lüzum yok. Onların sırlarını anlamak gerek.

2920. Adı tamamı ile kötüye çıkana gelince artık onun hamlıkta bulunup iyi bir ad san aramaya kalkışmasına hiç lüzum yok. Nice altın vardır ki yağma edilmekten, zarara uğramaktan kurtarmak için üstünü karartırlar.

Susığı, denizin dibinden şımşırak taşını çıkarıp deniz kıyısına kor, onun ışığıyla otlar. Bir tâcir, pusudan çıkar, sığır, taştan çok uzaklaşmış bulunduğundan o taşı balçıkla örter, kendisi de ağaçlığa gizlenir.

Susığı, denizden bir mücevher çıkarır, onu kıyıya koyar, ışığı ile etrafını görür, otlamaya koyulur. Mücevherin nuru ile aydınlanan sahadaki sümbül ve süsenleri hemencecik yer. Böyle güzel kokulu çiçeklerle geçindiğinden, gıdası nergis ve nilüfer olduğundan da onun pisliği amberdir.

2925. Birini gıdası, ululuk nuru olursa artık nasıl olur da o adamın dudağından sihri helâl doğmaz? Gıdası, arı gibi vahiy olan kişinin evi, nasıl olur da balla dolu bulunmaz? Susığı, yine o mücevherin ışığı ile otlar dururken ansızın mücevherden pek uzağa düştü. Bir tâcir, bunu görüp otağın, çayırın kararması için mücevheri balçıkla örttü. Kendisi ağacın arasına gizlendi. Sığır kuvvetli boynuzları ile onu süsmek için bir hayli aradı.

2930. Düşmanı boynuzlamak için o çayırın etrafını belki yirmi kere döndü, dolaştı. Düşmanını bulmadan ümit kesince mücevheri koyduğu yere geldi. Fakat o iri, o padişahlara lâyük mücevherin üstündeki balçığı görünce şeytan gibi o da balçıktan korktu. Şeytan bile toprağı anlamadıktan, toprağa karşı kör ve sağır kesildikten sonra artık toprakta mücevher olduğunu ökü, nereden bilecek? "İnin" emri ile canı bu aşağılık yeryüzüne indirdi. Bu hayız hali, onu namazdan mahrum etti.

2935. Yoldaşlar, bu dertten kaçın, bu dedikodudan çekinin. Çünkü heva ve heves, erkeklerin hayzıdır. "İnin" emri, canı bedene soktu da Âdem incisi, toprakta gizlendi. Onu tâcir bilir, fakat öküz bilmez. Gönül ehli olanlar anlarlar, fakat her toprak kazan anlamaz. İçinde mücevher bulunan topraktaki o mücevher, öbür toprağın da sırrını söylemektedir. Fakat Tanrı rahmetinin saçısından bir nur elde etmemiş olan toprak, inciyle, mücevherle dolu olan toprakların sohbetini anlamaz.

2940. Bu söze son yoktur. Faremiz, ırmak kıyısında bizi bekliyor, kulağı bizde.

Farenin, ırmak kıyısında kurbağayı görmek isteyince ipi çekmesi

Fare, doğru yolu bulmuş olan kurbağa ile buluşmak isteyince o aşk ipini çekerdi. Anbean elime böyle bir vasıta, böyle bir vesile geçirdim diye o ipe güvenirdi. Can ve gönül de bu geçeli, görüşmek için artık bir ipliğe döndü âdeta derdi. Derken ansızın bir alaca karga geldi, fareyi yakaladı. Kurbağa da onunla beraber havalandı.

2945. Fare karganın gagasında havalanınca kurbağa da ona bağlı olduğundan onunla beraber sudan çıktı. Fare, karganın gagasındaydı, kurbağa da ipe bağlı olduğundan havalanmaktaydı. Halksa hele bak diyordu, karga, hileyle suda yaşayan kurbağayı nasıl da avladı. Nasıl suya girdi, nasıl da onu kaptı? Suda yaşayan kurbağa, nasıl olur da alaca kargaya avlanır? Kurbağa, bu, suda yaşamayan susuz hayvanlar gibi, aşağılık bir mahluka eş olanın lâiyğidir.

2950. Feryat adamın kendi cinsinden olmayan dostundan, feryat. Ey "ulu" lar, sizinle düşüp kalkacak iyi bir dost

arayın, diyordu.

Akıl da ayıplarla dopdolu bulunan nefisten feryat eder. Nefis, güzel bir yüzdeki çirkin buruna benzer.

Akıl, ona der ki: Cins oluş, iyi bil ki su ve toprak bakımından değil, mâna, bakımındandır.

Kendine gel de surete tapma, suret sözüne kapılma, cins oluşu surette arama.

Suret, cansız şeye, taşta benzer. Cansız şeyin, kendisiyle cins olandan, yahut olmayandan haberi var mıdır?

2955. Can, karıncaya benzer, beden de bir buğday tanesine. Karınca o buğday tanesini her an çeker durur.

Karınca bilir ki o kendi cinsinden olmayan buğdaylar, nihayet yenecek, kendisine karışacak. Bunlar, benim cinsimden olacaklar der.

Karıncanın biri, yoldan bir arpa tanesi bulur, çekip götürmeye koyulur. Öbürü, bir buğday yakalar, koşa koşa götürmeye başlar.

Arpa, buğdayın bulunduğu yere gelmez ama karınca, karıncanın bulunduğu yere gelir ya.

Arpanın gitmesi, buğdaya tâbidir. Karıncaya baksana, dönüp kendi cinsine nasıl geliyor.

2960. Buğday, neden arpaya doğru gidiyor deme. Gözünü aç da düşmanı gör, alınan, götürülen şeyi değil.

Kara bir karınca, siyah kilimin üstünde bir taneyi almış gitmekte meselâ. Tanenin gittiği görülür de karınca görünmez.

Akıl der ki gözünü iyi aç da bak. Hiç tane onu bir götüren olmasa gider mi?

Köpek bu yüzden Ashabı Kehf'in bulunduğu yere geldi, onlara katıldı. Suretler, tanelerdir ama karınca, kalptir.

İsa bu yüzden gökyüzündeki temiz meleklerle karıştı. Kafesler ayrıydı ama kuş yavrusu bir cinsten.

2965. Bu kafes meydandadır da kuş yavrusu gizli. Fakat kafesi bir götüren olmasa kafes, kendi kendine nasıl gider?

Ne mutlu o göze ki akıl, onun başında buyruktur; işin sonunu görür, her şeyi bilir, aydıdır, nurludur.

Çirkinle güzeli, akılla ayırt edin; şu karadır, bu ak diyen gözle değil.

Göz, pislikte biten yeşilliğe de aldanır. Fakat akıl, onu bir de bizim mehengimize vur der.

Yalnız isteği gören göz, kuşa bir âfettir; fakat tuzağı gören akıl, onu âfetlerden kurtarır.

2970. Ama bir tuzak daha vardır ki onu akıl da bilemez. İşte gayb âleminde bulunanları gören vahiy, onun için bu tarafa koşup geldi.

Cinse cins olmayanı akılla bilmek, tanımak gerek. Hemencecik suretlere koşmamalı.

Cins oluş, ne senin için suretledir, ne benim için. İsa, insan şeklindeydi, fakat melek cinsindendi.

Onun için gökyüzü kuşu, karganın kurbağayı havalandırması gibi onu alıp bu gök kubbenin üstüne çıkardı.

Abdulgavs'i perilerin kapıp götürmeleri,yıllarca periler arasında kalması, yıllardan sonra şehrine, çocuklarının yanına gelmesi, fakat perilerden olduğu ve mâna bakımından gönlü onlarda bulunduğu için dayanamayıp cinsiyet yüzünden yine perilerin yanına gitmesi

Abdulgavs da peri cinsindendi de peri gibi tam dokuz yıl gizlice kanat çırpıp uçtu.

2975. Karısı başka bir kocaya vardı, ondan çocukları oldu. Kendi yetimleriyle babalarının ölümünü konuşurlar;

Acaba onu kurt mu parladı, yoksa eşkiya mı öldürdü; yoksa bir kuyuya mı düştü, yahut da bir pusuya mı uğradı? Derlerdi.

Çocuklarının hepsi de düşüncelere dalarlar, hiç biri babamız sağ demezdi.

Tam dokuz yıl sonra fakat yine iğreti olarak meydana çıktı, bir müddet sonra yine gözden kayboldu.

Bir ay oğullarına konuk oldu. Ondan sonra hiç kimse, bir daha onun rengini bile görmedi.

2980. Kılıç yarası, bedenden ruhu nasıl çalarsa peri cinsinden oluşu onu, insanlar arasından öyle kaptı işte.

Cennetlik, cennet cinsinden olduğu için bu cinsiyet bakımından Tanrı'ya tapar.

Peygamber "Hamd ve cömertlik, dünyaya uzanmış cennet dallarıdır" demedi mi?

Bütün sevgileri, lûtufları, sevgi ve lûtuf cinsinden bil, bütün kahırları da kahır cinsinden.

Küstahlık, küstahlığı doğurur, aldatan aldanır. Çünkü bunlar akıl bakımından birbirlerinin cinsidir.

2985. İdris yıldızların cinsindendi. Onun için sekiz yıl Zuhal'de kaldı.

Zuhal, doğularda da onun dostu oldu, batılarda da, herhalde onunla konuştu, onun sırlarına mahrem oldu.

Kaybolduktan sonra tekrar dünyaya gelince yeryüzünde nücum bilgisine dair ders verirdi.

Önünde yıldızlar güzelce saf kurarlar, dersinde bulunurlardı.

Bir derecede ki aşâğılık yukarılık bütün halk, yıldızların seslerini duyarlardı.

2990. Cins olma çekişi, yıldızları ta yeryüzüne kadar çekmiş, onun yanına getirmişti.

Her yıldız, kendi adını, halini, nasıl rasat edileceğini ona açar, söylerdi.

Cinsiyet nedir? Bir çeşit bakış. Bununla bir cinsten olanlar, birbirlerine yol bulur, birbirlerine kavuşurlar.

Tanrı, birisine verdiği bakışı sana da verse sen de onun cinsinden olursun.

Bedeni her yana çeken nedir? bakıştır. Haberdar olan, nasıl olur da bihaberi bildiği tarafa çeker?

2995. Erkekten kadın huyu oldu mu puşt olur, namussuzluk eder.

Kadına erkek huyu verdi mi kadın, kadın arar, sevici olur.

Tanrı, sana Cebrail sıfatlarını verirse kuş gibi uçar, havalarda yol ararsın.

Gözün, havayı gözler durur. Yeryüzüne yabancı kesilir, gökyüzüne âşık olursun.

Fakat sana eşek huyu verirse yüzlerce kanadın olsa uçar, ahıra konarsın!

3000. Aşağılık fare, suret bakımından aşağı olmadı. Pisliğinden çaylağa zebun oldu. Yemek peşinde koşan hain olan, karanlığa tapan, peynir, fıstık ve pekmeze sarhoş olur. Eşsiz doğan kuşunda bile fare huyu olursa farelere ar olur, hayvanlar ondan utanırlar. Oğul Harut'la Marut'a Tanrı insan huyunu verdi, melek huyları değişti. "Biz Tanrıya ibadet için saflar kurmuşuz" makamından aşağıya düştüler, Bâbil kuyusuna baş aşağı asıldılar.

3005. Levhi mahfuz, gözlerinden uzaklaştı, levhleri büyü yapan ve büyülenen kişilerin bedenleri oldu. Kanatları aynı, başları aynı, bedenleri aynı fakat birisi arz üstünde Musa, öbürü aşağılık yerlerde hor hakir Firavun. Huy peşinde yürü, iyi huyluyla düş kalk. Gül başına bak, nasıl gülün huyunu almış. Mezar toprağı bile insanla şereflenir; gönül ona elini kor, yüzünü sürer. Toprak bile temiz bir bedenle komşu olduğundan şereflenir, devlet bulursa,

3010. Artık sen "Önce komşu gerek sonra ev" de. Gönülün varsa yürü, bir gönül sahibi dost ara.

Onun toprağı bile can huyunu almış, aziz kişilerin gözlerine sürme olmuştur. Nice toprak gibi mezarlarda yatanlar var ki faydaları, feyizleri bakımından yüzlerce diriden yeğ. Gölgesini gizlemiş ama toprağı, gölge vermekte. Yüz binlerce diri, onun gölgesinde gölgelenmekte.

Bir adamın Tebriz muhtesibinden aylığı vardı. O aylığa güvenerek borç etmişti. Muhtesibin ölümünden haberi yoktu. Hâsılı onun borcunu kimse vermedi, yine o ölmüş olan muhtesip verdi. Nitekim demişlerdir: Ölüp rahatlaşan ölü değildir, Ölü, yaşadığı halde ölen kişidir

Bir yoksul borçlanmış, civar memleketlerden kalkıp Tebriz'e gelmişti.

3015. Dokuz bin altın borcu vardı. O vakit de Tebriz'de Bedrettin Ömer, muhtesipti. Bu öyle bir erdi ki gönülü âdeta bir denizdi. Her kılı bir Hatem kesilmişti. Hatem, dünyada olsa ona yoksul olur, önüne baş kor, ayağına toprak olmayı canına minnet bilirdi. Birisine bir deniz dolusu iyi su verse o vergisinden utanırdı. Bir zerreyi doğu güneşi haline getirirse bu ihsanı bile kendisine lâyük görmezdi.

3020. O garip, muhtesipten bir kerem umarak gelmişti. Çünkü o, gariplere bir dost, bir hısım olmuştur âdeta. O garip kişi de âdeta onun kapısına kapılanmış, ihsanını umarak tekrar borç vermeye başlamıştı. O kerem sahibine güvenerek, onun vergilerini umarak borçlanmaktaydı. O ümitle bir hayli borca girmede, o huyu kerem ve ihsandan ibaret olan zatın lûtfu denizine dayanarak şundan bundan borç almaktaydı. Borç verenlerin suratları asılıyor, o ise o ululuklar, keremler bahçesinin lûtfuna güvenerek gül gibi gülüyordu.

3025. Birisinin sırtı, Arab'ın güneşinden kızışırsa artık ona Ebuleheb'in kızgınlığından ne gam? Bir adam bulutla sözleşti mi sakaların suyuna muhtaç olur mu artık? Tanrı elini bilen büyücüler, bu ele, bu ayağa el, ayak derler mi hiç? Aslana güvenen tilki, yumruğu ile kaplanların bile kellesini kırar!

Tanrı razı olsun, Cafer'in, tek başına bir kaleyi zaptetmeye gelmesi, kaleye sahibolan padişahın onu alt etmek için vezirle görüşmesi, vezirin padişaha "Kaleyi teslim et". Bilgisizlikle hiddete kapılma. Çünkü bu adam, Tanrı'dan kuvvet bulmada. Tanrı onun ruhuna pek büyük bir ordu ihsan etmiş ve saire" demesi

Cafer, tek başına bir kaleyi zapt etti. Kale, onun sonsuz ve kurumuş dudağına bir yudumcuk suydı.

3030. Bir tek atlı, yürümüş, kaleye kadar gelmiş, savaşa hazırlanmıştı. Kaledelikler ürküp kapıyı kapattılar. Kimsede karşı duracak cüret yoktu. Gemidekilerin ne hadleri vardı ki timsaha karşı koysunlar. Padişah, vezire yüz çevirip "Seninle danışıyorum, böyle bir zamanda ne çare var, ne yapalım?" dedi. Vezir dedi ki: Kibri, hileyi bırakıp eline bir kılıç al, boynuna bir kefen at, huzuruna git. Padişah peki ama dedi, bu tek bir kişi değil mi? Vezir, doğru, fakat onun tek oluşunu görüp de bunu ehemmiyetsiz bulma.

3035. Gözünü aç, kaleye dikkat et. Önünde cıva gibi titreyip durmada. O ise eyerin üstüne öyle bir oturmuş ki sanki doğudakiler de onunla berabermiş, batıdakiler de. Hiçbir şeye aldırıyor. Birkaç fedai, ona saldırdı; kendilerini onun önüne attılar. Fakat hepsini de gürzüyle öldürdü. Hepsini de onun atının ayakları altına baş aşağı düştüler. Tanrı kudreti, ona öyle bir ordu vermiş ki tek başına bir ümmete saldırıyor.

3040. Gözüm, o eri görünce sayı çokluğu gözümde düştü. Yıldızlar çoksa da güneş birdir ve bütün yıldızlar da onun önünde darmadağın olur, görünmezler. Binlerce fare baş kaldırırsa kedi, ne korkar, ne çekinir. Nasıl olur da fareler, toplanıp kedinin karşısına çıkarlar? Onlarda böyle bir yürek yoktur ki.

Topluluk, suret bakımından olursa beyhudedir. Kendine gel de Tanrı'dan mâna topluluğu iste.

3045. Topluluk, bedenlerin çokluğundan meydana gelmez. Cismi de isim gibi yel üstünde durur bir şey bil!
Farelerin yüreklerinde topluluk kudreti olsaydı kızarlar, gayrete gelirlerdi de birkaç tanesi bir araya gelir;
Fedai gibi aman vermeden kediye saldırırdı.
Bir tanesi gözünü ısırır, oyar, öbürü kulağını dişleyip yırtar,
Bir başkası yanını delerdi. Kedi bu topluluktan kurtulamazdı.

3050. Fakat farede topluluk için yürek yoktur. Kedinin sesini duydu mu aklı başından gider.
Hilebaz kedinin önünde kuruyup kalır. İsterse farenin sayısı yüz bin olsun ne çıkar?
Koyun sürüsü çok olmuş kasaba ne gam? Akıl çokluğu uykuyu def edebilir mi?
Mülkün sahibi Tanrı'dır. Topluluğu o verir, bu yüreği o ihsan ederde aslan, yaban sığırı sürüsüne atılır.
On çatallı boynuzları olan yüz binlerce yiğit gevik aslanın saldırışına karşı, âdeta yok olur.

3055. Mülkün sahibi O'dur. Bir Yusuf'a güzellik saltanatını verir de onu ak buluttan yağın lâtif yağmura döndürür.
Bir yüze bir yıldız parlaklığı ihsan ederde koca bir padişah bir kızın kölesi kesilir.
Bir başkasının yüzüne kendi nurunu verir, o adam, gece yarısı her iyiyi her kötüyü görür.
Yusuf'la Musa, Tanrı nuruna sahip oldular, yüzlerinde, gönüllerinde o nur parladı.
Musa'nın yüzü, öyle bir nur saçtı ki nihayet yüzüne bir nikap tutunmaya mecbur oldu.

3060. Yüzünün nuru âdeta hücum eden yılanın gözünü zümrüt nasıl alırsa gözleri öyle almaktaydı.
Musa, o kuvvetli nuru örtmek üzere Tanrı'dan nikap istedi.
Tanrı da o nikabı, yürü, var, kiliminden yap. Çünkü o, emniyet sahibi bir ârifin elbisesidir.
O elbise Tanrı nurundan bir sabra nail olmuştur, dokumasında can nuru vardır.
Böyle bir hırkadan başka bir şeyle korunamazsın. Nurumuza, ondan başka hiçbir şey tahammül edemez.

3065. Kafdağı bile o nura mâni olmaya kalkışsa o nur, Kafdağı'nı da Tur gibi parçalar dedi.
Erlerin bedenlerine Tanrı kudretinin yüceliği öyle bir tahammül vermiştir ki neliksiz niteliksiz Tanrı nuruna dayanırlar.
Tur dağının zerresine tahammül etmediği nur, Tanrı kudretiyle bir sırçayı yer eder.
Kandil duracak yer ve bir sırça kandil, Kafdağı ile Tur'u paramparça eden nura mekân olur.
Onların bedenlerini kandil konacak yer, gönüllerini de sırça bil. Bu kandilin nuru, arşa da vurur, göklere de.

3070. Arşın ve göklerin nuru, bu nura karşı şaşırıp kalır, kuşluk çağındaki yıldız gibi yok olur gider.
Peygamberlerin sonuncusu, bunu hiçbir an zevali olmayan padişahlar padişahından nakletmiştir.
Tanrı demiştir ki: Ben göklere, boşluğa, yüce akıllarla nefislere sığmadım da,
Konuk gibi vardım, müminin gönlünde keyfiyetsiz, mahiyeti anlaşılmasız bir şekilde yurt tuttum, oraya konuk oldum.
Bu gönül vasıtası ile yücelerde bulunanlar da benden padişahlılar, baht ve devletler bulurlar, aşağıda bulunanlar da.

3075. Böyle bir ayna olmadıkça güzelliğinden hiçbir şey görünmez, ne yeryüzünde, ne de zaman içinde nurum tecelli etmez.

İki âleme de merhamet atını sürdüm de geniş bir ayna düzdüm.
Her an bu aynadan elli düşün halkı doyar. Aynayı işit fakat nasıldır? Sorma!
Hâsılı Musa'da bu elbiseden nikap yaptı, yüzünü örttü. Çünkü o yay gibi parlak nurun tesirini anlamıştı.
Elbisesinden başka bir şeyden nikap yapsaydı sağlam ve yüce bir dağ olsa, hatta dağdan da sağlam bulunsa yine paramparça olurdu.

3080. Tanrı nuru demir duvarlardan bile geçtikten sonra artık nikap ona ne yapabilir?
O nikap, hararetili bir ârifin coşkunluk zamanındaki hırkasına benziyordu âdeta.
Kav, önce yakılır, alıştırılır da ondan sonra ateş alır.
O doğru yolu gösteren nurun aşkıyla Safura, iki gözünü de yele verdi.
Önce bir gözünü kapatıp baktı, Musa'nın gözündeki nuru görünce o gözü uçtu, kör oldu.

3085. Ondan sonra sabrı kalmadı, o gözünü de açıp baktı, öbür gözünü de o ayın uğruna harcadı.
Savaş eri de önce yoksulara ekmek verir. Fakat ibadet nuru ona vurdu mu canını bağışlar.
Bir kadın Safura'ya, "O nergis gibi gözlerin elden gitti, açıklanıyor musun?" diye sordu.
Safura dedi ki: Yüz binlerce gözüm olsaydı da hepsini feda etseydim. Fakat ne fayda, yok ki! Buna açıklanıyorum.
Göz pencerem, ayın nuru ile yıkıldı ama ay, define gibi bu yıkık yeri yurt edindi.

3090. Define, artık bu yıkık yurdu, ev mi, dam mı, düşünmeye vakit bırakır mı?
Yusuf sokaktan geçerken yüzünün nuru her evin kafesinden içeri vururdu.
Evdekiler, Yusuf bir yere gidiyor yine derlerdi. Köşede bucakta oturanlarda duvarda bir nur gördüler mi Yusuf'un geçtiğini anlardı.
O tarafa penceresi bulunan ev, Yusuf'un geçişinden ululanır, şeref bulurdu.

3095. Hadi Yusuf'un geçeceği tarafa bir pencere aç da oraya otur, seyrine bak!
Aşık olmak, o yana bir pencere açmaktır. Çünkü gönül, dostun cemali ile aydınlanır.
Şu halde daima sevgilinin yüzüne bak. Babacığım, dinle, bu senin elindedir.
Gönüllere girmeye yol bul, başkalarını düşünmeyi bırak.

Kimya elinde, deriyi bununla tedavi et de bu sıfatla düşmanları kendine dost edin!

3100. Güzelleştin mi o güzele ulaşırsın da o, ruhu kimsesizlikten kurtarır.
Onun rutubeti can bahçelerini besler, yetiştirir. Soluğu gamdan ölmüş kişiyi diriltir.
Yalnız aşağılık cihan saltanatını vermez, yüz binlerce çeşit çeşit saltanatlar başışlar.
Tanrı, Yusuf'a güzellik saltanatını başışlamakla beraber bir de ders vermeden, meşk etmeden rüya yorma saltanatını başışlamıştı.
Güzelliği onu zindana çekti, bilgisi de Zuhal yıldızına dek yüceltti onu.

3105. Bu bilgi ve hüner yüzünden padişah, ona kul oldu. Bilgi padişahlığı, güzellik saltanatından da üstün oldu ve takdir edildi.

Borçlu adamın, o muhtesibin yardımını umarak Tebriz'e gelmesi

O dertlere uğramış garip de borç korkusu ile yola düştü, o esenlik yurduna hareket etti.
Tebriz'e gül bahçelerinin yurduna yöneldi. Ve gül bahçesinde sırt üstü yatarak ümit uykusuna dalmıştı.
Şimdi, yüce Tebriz ülkesinden, o saltanat yurdundan parlayıp aydınlanmakta, nura nur katmaktaydı.
O erlerin oturduğu bahçeyi görünce canı gülüyor Yusuf'un kokusunu alıyor, vuslat Mısırını duyuyordu.

3110. Dedi ki: Ey deveyi süren, devemi ihlat, bana yardım geldi, yoksulluğun uçup gitti.
Çök ey devem, işler güzelleşti. Şüphe yok ki Tebriz, gönüllerin çöktükleri bir yurttur.
Ey devem bahçelerin kenarlarında yayıl. Tebriz, bize ne güzel de bir feyiz yeri ya!
Ey deveci develerin yükünü çöz. Burası Tebriz şehri, gül bahçelerinin bulunduğu yer.
Bu bağda cennet parlaklığı, cennet güzelliği var. Bu Tebriz'de arş nuru var.

3115. Her an Tebrizlilere arşın yücesinden cana canlar katan bir koku gelmededir.
O garip, muhtesibin evini arayınca halk dediler ki: O dost, vefat etti.
Evvelsi gün dünya yurdundan göçtü. Onun ölümü yüzünden erkeğin yüzü de sapsarı, kadının yüzü de.
O arş tavusuna hatiflerden arş kokusu geldi, o da arşa gitti.
Halk, onun gölgesine sığınır. Fakat güneş, o gölgeyi tez tez dürüverdi.
3120. Evvelsi gün, bu kıydan gemisini sürdü. O büyük zat, bu gam yurduna doymuştu zaten.
Garip bunu duyunca bir nâra attı, kendisinden geçip gitti. Sanki o da, muhtesibin ardından can verdi.
Hemen yüzüne gül suyu serptiler, sular saçtılar. Yol arkadaşları, haline ağladılar.
Adam, geceye kadar kendisine gelememi, gece yarısında gayb âleminde canı geri geldi, yarı ölü bir halde ayıldı.

Garibin, muhtesibin ölümünü duyunca mahlûka dayandığından, mahlûkun ihsanına güvendiğinden dolayı tövbe etmesi ve Tanrı nimetlerini anarak suçundan vazgeçip Tanrı'ya yüz tutması. " Kâfir olanlar, bu kadar nimetleri görürler de sonra yine rablerinden dönerler."

Aklı başına gelince dedi ki: Yarabbi, suçluyum. Halka ümit bağladım.

3125. Muhtesip cömertti ama cömertlikte hiç de senin eşin olamaz.
O külâh başışlar, sen, akilla dolu baş verirsin. O kaftan verir, sen boy pos ihsan edersin.
O altın verir bana, sen altın sayan el. O katır verir bana sen ona binecek akıl.
O bana ışık verir, sen aydın göz. O meze verir, sen onu yiyecek kabiliyet.
O maaş verir, sen ömür ve yaşayış. Onun vaat ettiği şey altındır, senin vaat ettiğin, temiz şeyler.

3130. O oda verir, sen gök ve yer verirsin. Senin verdiğin sahada onun gibi yüzlercesi yaşar, semirir.
Altın senindir, altını o yaratmada. Ekmek senindir, ekmeği sen başışlarsın.
Ona cömertliği merhameti veren de sensin. Cömertlik ederde neşelenir; bu neşeyi, bu sevinci veren de sensin.
Ben onu kendime kible edindim de asıl kible edilecek makamı bıraktım.
O din Tanrısı akı, suyla topraktan karılmış balçığa ekerken biz neredeydik?

3135. Gökyüzünü yokluktan meydana getirdi, bu yer döşemesini de yaptı döşedi.
Yıldızlardan kandiller yaptı, tabiatlardan kilitler ve anahtarlar.
Nice gizli, aşikâr yapıları şu tavanla şu döşemenin içine koydu, gizledi.
İnsan, yücelikler vasıflarının usturlabıdır. İnsan sıfatı onun âyetlerine mazhardır.
İnsanda ne görürsen onun aksidir. Irmak suyuna akseden ay gibi hani.

3140. Usturlabında örümcek ağı gibi nakışlar vardır, ezel vasıfları onlarla anlaşılır bilinir.
O usturlabın üstündeki ankebut, gayb göğü ile ruh güneşine ait şerhlerde bulunur, dersler verir.
Bu doğruyu bulan usturlapla ankebut, halkın eline münecimsiz düşmüştür.
Tanrı bu yıldız bilgisini peygamberlere vermiştir. Gaybı görmek için o âlemi görebilen bir göz gerek.
Zamanlarca gelip geçen şu insanlar, dünya kuyusuna düşmüşlerdir. Her biri, kuyunun içinde kendi aksini görmüştür.

3145. Kuyuda sana görünen, bil ki dışarıdadır. Yoksa o aslan gibi sen de kuyuya düştün gitti.
Tavşan, onu "kuyuda kükremiş bir aslan var.
Kuyuya gir de ondan öç al. Sen ondan üstünsün kopar kafasını" diye yoldan çevirdi.
O mukallit de tavşana kandı, onun maskarası oldu. Kendi hayalleriyle köpürdü, coştı.

"Bu görünen şey, suyun aksettirmesinden ibaret değil mi? O her şeyi döndüren, çeviren Tanrı'nın bir hayal göstermesinden başka bir şey mi? Diyemedi.

3150. Sen de bir düşmana kinlendin mi, ey altı duyguya zebun olan, altı duygun da yanılır, yanlışlar içerisinde kalırsın.

Halbuki ondaki o düşmanlık, Tanrı'nın aksidir. Oradaki kahr, Tanrı'nın kahr sıfatlarından üremiştir. Ondaki suç, sendeki suçun cinsindedir. Önce o huyu, kendi tabiatından yıkayıp arıtmak gerek. Sendeki çirkin huy, onda göründü. Çünkü o, sana bir aynadır âdeti. Güzelim aynada çirkinliğini görünce aynaya saldırma.

3155. Mesela yüce yıldız, suya vurur. Sen de yıldızın aksine toprak atarsın. Bir kutsuz yıldız bizim kutluluğumuzu alt etmek için suya geldi mi dersin. O aksi, yıldız sanır, kapansın diye üstüne toprak atar durursun. Akis gizlenir, gayb âlemine gider. Sanırsın ki yıldız da söndü. O kutsuz yıldız, gökyüzündedir. Başını o tarafa kaldırmak lâzım.

3160. Hattâ gönlü, mekânsızlık mekânına bağlamak gerek. Burada zuhur eden yomsuzluk, o mekânsızlık âleminin bir aksinden ibarettir.

Vergiyi Tanrı vergisi, ihsanı Tanrı ihsanı bil. Çünkü bu aksi, beş duygu âlemiyle altı cihet âlemine veren odur. Aşağılık kimselerin ihsanı, kumdan artık bile olsa yine sen ölürsün, o vergiler senden arda kalır. Akis, gözde ne kadar kalabilir ki? Ey eğri gören, aslı görmeyi kendine hüner yap. Tanrı, yalvarıp yakaranlara ihsanda bulundu mu onlara ihsan ettiği şeylerle beraber uzun bir ömür başışlar.

3165. Nimeti de ebedîdir onun, nimet ettiği de ebedîlik verir. O, ölüleri bile diriltir, ona baş vurun! Tanrı, lûtfetti mi o lûtuf, can gibi sana karışır, seninle bir olur. Âdeti sen o olursun, o, sen olur. Sende ekmek ve suya iştah yoksa bu ikisi de olmaksızın sana tertemiz bir rızık verir yine. Semizliğin gittiye Tanrı, gayb âleminden lûtfeder, sana zayıflıkta bir gizli semizlik, şişmanlık verir. O peri ve cine kokuyu gıda etmiş, meleklerle can gıdası vermiştir.

3170. Can nedir ki ona dayanıyorsun? Tanrı kendi aşkı ile seni diriltir. Ondaki aşk diriliği iste, can isteme. O rızık iste, ekmek dileme. Halkı su gibi arı duru bil. O suya akseden, ululuk ısı Tanrı'nın sıfatlarıdır. Onların bilgileri, adaletleri, lûtufları akar suya aksetmiş yıldız benzer. Padişahlar, Tanrı saltanatına mazhardır; bilgi sahipleri, Tanrı bilgisinin aynasıdır.

3175. Zamanlar geçti gitti. Bu yeni bir zaman. Ay, o ay ama su, o su değil. Adalet, o adalet. Bilgi de, o bilgi. Fakat o zamanlarda gelip geçen ümmetler, geldiler geçtiler. Ey akıllı er, zamanlar, zamanların üstüne geldi; hepsi be birer birer bir teviye gelip geçti. Fakat şu mânalar, daimi ve hep o. O arktaki su kaç kere değişti. Fakat ayın aksiyle yıldızların aksi hep var. Çünkü yapısı, su üstüne kurulmamış, gökyüzü sahasında onlar.

3180. Bu sıfatlar, bil ki mâna yıldızları gibi mâna göklerindedir. Güzeller, onun güzelliğinin aynası. Onlardaki aşk, onun istemesinin aksi. Bu göz kaş, bu boy pos, daima aslına gider durur. Suya akseden hayal, kalır mı hiç? Bütün tasvirler, ırmak suyundaki akislerdir. Gökyüzünü ovdun mu görürsün ki hepsi de o. Derken o garibin akı dedi ki: Şu şaşılığın bırak. Sirke pekmezdir, pekmez de sirke.

3185. O muhtesibi, noksanın yüzünden ayrı bildin. Gayretli padişahlardan utan a şaşıl! Havanın üstündeki esîrden bile ileri gitmiş olan zatı şu karanlıklarda oturan farelerden sayma. Onu can olarak gör, ağır cisim olarak görme. Onu beyin gör, kemik olarak görme. Ona melun iblisin gözü ile bakma, onu toprağa mensup sayma. Güneşle yoldaş olana yarasa deme. Kendisine secde edileni secde eder bilme.

3190. Bu da akislere benzer ama akis değildir. Akis suretinde Tanrı'nın görünüşüdür bu. O, bir güneş görmüştür, cansız ve donmuş bir halde kalmamıştır. Şırlağan yağ, gül yağ, olmuştur; şırlağan yağ kalmamıştır. Tanrı Abdâl'i de, fâni varlıklarını değiştirdiler mi artık halktan değildirler, çevir bu yaprağı. Birlik kiblesi, nasıl olur da iki olur? Toprak, nasıl olur da meleklerin secde ettikleri bir şey olabilir? Adam, bu ırmakta elma aksini gördü ama bu görüşü de, eteğini elmayla doldurdu.

3195. Bu görüşü, yüzlerce çuvalı elmayla doldurdu. Artık, ırmakta gördüğü, nasıl olur da hayal olur? Ten görme de o sağır ve dilsizler gibi kendilerine doğru bir şey söylenince inkâr edenlerden olma. O zat, "Attığın vakit sen atmadın, Tanrı attı" sırrına mazhar olmuştur. Onun görüşü, Tanrı görüşüdür. Ona hizmet Tanrı'ya hizmettir. Gündüzü görmek, bu pencereyi görmektir. Hele şu pencere yok mu? O, kendinden parlamadadır. Ondaki nur, güneşin, yahut Ferkad yıldızının eğreti nuru değildir.

3200. O pencereye vuran nur da yine o güneştedir ama bilinen yoldan, bilinen taraftan gelmemiştir o. Bu pencereyle güneş arasında öyle bir yol vardır ki başka pencereler, o yolu bilmez. Bir bulut gelse de güneşi örtse güneşin nuru bu pencereden köpürür, çağlar. Bu pencereyle güneş arasında şu havayla altı cihetten başka bir yoldan bir ülfet, bir ünsiyet vardır. Onu övmek, onu tesbih etmek, Tanrı'yı övmek, Tanrı'yı tesbih etmektir. Bu tabağın meyvesi, kendiliğinden biter.

3205. Bu sebepten salkım salkım elmalar biter. Bu sepete ağaç adını taksan hiç yanlıs olmaz. Bu sepete elma ağacı de. İkisinin arasında gizli bir yol var zaten. Meyve veren bir ağaçtan ne biterse aynen bu sepetten de biter, bu sepet de o çeşit meyveleri verir. Şu halde artık sepeti baht ağacı gör de bu sepetin gölgesinde bir hoşça otur. Ekmek, insana mülâyemet verince ey sevgili dost, artık neden ona ekmek dersin? Mahmude de.

3210. Yoldaki toprak göze ve cana parlaklık verirse o toprağı sürme gör, sürme bil. O nur, bu topraktan çıkıp parlarken artık ben ne diye başımı göğe kaldırayım? O yok oldu, ey küstâh, ona var deme. Böyle bir ırmakta hiç kuru toprak kalır mı? Bu güneşin önünde yeni ay parlayabilir, yahut böyle bir Rüstem'e karşı Zâl'in kuvveti para eder mi? Tanrı da diler ve üstündür o. Nihayet varlıkların kökünü kazır, hepsini yok eder.

3215. İki deme, iki bilme, iki çağırma. Kulu efendisinde yok olmuş bil. Efendi de efendiyi yaratanın nurunda yok olmuş, ölüp gitmiş gömülmüştür. Bu efendiyi Tanrı'dan ayrı bildin mi metni de kaybedersin, dibaceyi de. Gözünü gönlünü topraktan çevir. Bu, bir tek kible, iki kible görme. İki gördün mü iki taraftan kalırsın. Pabuca bir ateştir düşer, pabuç da yanar gider.

İki gören, kaş şehrindeki garibe benzer. Adı Ömer'di. Bu sebeple onu, bir dükkândan öbür dükkâna gönderiyorlardı. Bütün dükkânların, Ömer'e ekmek satmamak bakımından bir olduğunu anlamıyordu. Ben yanlıs söyledim, adını Ömer değil diyeyim de tövbe edeyim, şu dükkâna varır böyle dersem yalnız o dükkândan değil, bütün dükkânlardan ekmek alabilirim.. Fakat böyle demez de yine adım Ömer kalırsa bu dükkândan başka yere başvursam da faydasız. Hepsinden de mahrum kalırım. Çünkü şaşıyım, bu dükkânları birbirinden ayrı sandım demedi.

Kâş şehrinde adın Ömer olursa yüz kuruş versen kimse sana lavaş satmaz. Bir dükkâna gidip ben Ömer'im kerem edin de bu Ömer'e ekmek satın dedin mi. Dükkâncı der ki: yürü öbür dükkâna git oradaki bir ekmek buradaki elli ekmekten iyidir. Adam şaşı olmasa başka dükkân yok ki derdi. Onun şaşılığı gitse de nuru, Kâş'ının gönlüne vursaydı o vakit de Ömer, Ali olurdu.

3225. Fakat bu dükkâncı buradan oradaki ekmekçiye ekmekçi diye bağırır bu Ömer'e ekmek sat. O da Ömer adını duydu mu ekmeği gizler onu başka ve uzak bir dükkâna yollar. Arkadaş diye bağırır bu Ömer'e ekmek ver. Yani sesimi duyda sırrımı anla demek ister. O da seni ekmek almak için Ömer geliyor diye oradan başka bir dükkâna yollar. Bir dükkânda Ömer'im dedin mi yürü bütün Kâşan'ı gez, ekmekten mahrumsun.

3230. Fakat bir dükkânda Ali'yin dedin mi oracıkta ekmeği parasız zahmetsiz aliver. Biri iki gören şaşı bile zevkten mahrum olur. Halbuki sen biri on görüyorsun ey anasını satan! Kâşan olan bir yeryüzünde şaşkınlığından Ali olmadınsa Ömer gibi gez dolan gayrı. Hadi hayra karşı bu yıkık manastırda şaşıya yeniden yeniye göçler vardır. Fakat hakkı taniyan gören iki göze sahip olursan iki âlemde dostla dolu görürsün.

3235. Bu korku ve ümitle dolu Kâşan'da oradan oraya yollanmadan kurtulursun. Bu ırmakta konca, yahut ağaç gördün meselâ her ırmakta olduğu gibi onu hayal sanma. Bu nakışların aksi, doğrudur ve Tanrı bunlardan sana meyve satar. Göz, bu su yüzünden şaşkınlıktan azat olur. Oradaki akisleri görür sepeti meyvelerle dolar. Şu halde hakikatte bu su değildir bağdır. Artık sende Belkis gibi happeleri görüp soyunmaya kalkışma.

3240. Eşeklerin sırtında çeşit çeşit yükler var kendine gel, bu eşekleri bir sopayla sürme. Eşeğin birindeki yük Lâal ve mücevherdir öbüründeki yük taş ve mermer. Her ırmağı da bir sanma. Bu ırmakta ay gör, ayın aksi deme. Bu, hayvanların içtiği su değil Hızır'ın içtiği Abihayat. Onda ne görünürse doğrudur. Bu ırmağın dibinde görünen ay, ben ayım, ayın aksi değilim, seninle konuşan seninle yol arkadaşlığı eden benim der.

3245. Bu suyun üstünde ne varsa diler onlara el at, diler, suyun içine vuran akislerine. Bu suyu, başka sulara kıyas etme. Bu ay yüzünün ışığına ay de. Bu sözün sonu gelmez o garip muhtesibin derdi ile dertlendi, bir hayli ağladı.

Tebriz Kethüdasının, o adamın borcunu bütün Tebrizlilere taksimi, pek az bir para toplanişı. O garibin, muhtesibin mezarına gidip mezar başında halini anlatması ve teveccüh yoluyla ona ahvalini bildirmesi

O adamın borç alışı halka yayıldı. Kethüda onun derdi ile dertlendi.

Borcunu para toplayıp vermek üzere şehirde dolaşmaya her yerde hararetili hararetili o adamın halini anlatmaya başladı.

3250. Fakat bu dilencilikle o para dileyen adamcağızın eline ancak yüz altın girdi.

Gelip adama hali anlattı. Adam, Kethüdanın iki eline yapışıp kalktı, onun delaletiyle o şaşılacak derecede ihsan sahibi olan Muhtesibin mezarına gitti.

Dedi ki: bir kula Tanrı muvaffakiyet verir de kutlu bir adama konuk olursa

Ev sahibi onun yoluna bütün malını mülkünü kor mevkiini bile onun mevkiine feda eder.

Artık ona şükretmek Tanrı'ya şükretmekten ibarettir. Çünkü Tanrı, o ihsan sahibine ihsana eş etmiştir.

3255. Buna şükretmemek Tanrı'ya şükretmemektir. Onun hakkı şüphe yok ki Tanrı hakkı demektir.

Nimet ve ihsanlarına karşılık Tanrı'ya şükret fakat ihsan edene de şükret, onu da an.

Ananın merhameti Tanrı'dandır ama ona kulluk etmek, hizmette bulunmak da hem farzdır, hem de yerinde bir iş.

Tanrı işte bu yüzden " Muhammed'e salavat getirin" dedi. Çünkü Muhammed, inananların dönüp başvurdukları tattır. Tanrı kıyamette kula " Ne getirdin, sana verdiğim nimetlere karşılık ne yaptın?" der.

3260. Kul der ki: Yarabbi sana can ve gönülden şükrettim. Çünkü o rızık ve ekmek, asıl bakımından sendendi.

Tanrı der ki: hayır, sana ihsan edene şükretmediğin için bana da şükretmedin.

Bir kerem sahibine zulmettin, sitemde bulundun. Halbuki onun yüzünden benim nimetlerime nail olmadın mı?

Hâsılı o garip de velinimetinin mezarına gelince ağlayıp inlemeye koyuldu.

Dedi ki: ey her yoksulun dayandığı güvendiği zat. Ey himmeti umulan ey yolda kalanların imdadına erişen!

3265. Ey rızıklarımız için gam yiyen bizi hatırlayan ey ihsanı, lûtfu, Tanrı rızık gibi umumi olan!

Ey yoksullara aşiret ve ana baba olan ey onlara geçinmek harcanmak ve borçlarını vermek için ana baba gibi yardım eden!

Ey deniz gibi yakınlarına inci uzaklarına yağmur hediye eden!

Ey güneş, sırtımız senin hararetinle ısınmıştı. Her köşkün parlaklığı sendendi, her yıkık yerin definesi sendin.

Kaşının çatıldığını kimsecikler görmemişti ey Mikâil gibi rızık ve azık veren!

3270. Ey gönlü gayb deniziyle birleşmiş, ey ihsanı Kaf dağında gayp Anka'sı kesilmiş zat!

İhsan ederken malımdan ne gitti acaba diye aklına bir şeycikler gelmezdi. Himmetinin yüce tavanı bir kere olsun yarılmadı senin.

Her ay her yıl ben de benim gibi yüzlerce kişi de senin soyun sopun olmuştum âdeta.

Paramız, soyumuz, varımız, yoğumuz... Adımız, sanımız, bahtımız, devletimiz sendin.

Sen ölmedin, bizim nazımız, bizim devletimiz, bizim gemimiz, bizim verile gelen rızığımız öldü.

3275. Sen mecliste de ihsan ve keremde de bir kişiydin ama bine bedeldin. İhsan esnasında yüzlerce Hatem'din âdeta.

Hatem, cansız şeyi ölü gönüllü adama verir, sayılı birkaç ceviz ihsan ederdi.

Sense her solukta öyle bir hayat başışlamadasın ki onun güzelliğini anlatmaya ömür yetmez.

Sen, ebedî bir haya,t tükenmez ve sayılmaz altınlar başışlarsın.

Ey gökyüzünün, civarına secde ettiği zat ! Bir huyuna bile mirasçı yok senin.

3280. Lûtfun halka çobanlık etmede gam kurtundan korumada... Tanrı Kelim'i gibi, merhametli bir çoban hem de. Tanrı Kelim'i çobanlık ederken sürüden bir koyun kaçmıştı. Musa peşine düştü koşmaya başladı çarıklarını çıkardı ayaklarının altı şişti kabardı.

Akşama kadar onu aradı. Koyun da gözünden kayboldu.

Fakat nihayet koyun yorulup kaldı, Tanrı Kelim'i de onu yakaladı.

Merhametle arkasını, başını okşamaya anası gibi onu sevmeye koyuldu.

3285. Bir parçacık bile öfkelenmedi, kızmadı. Yalnız sevdi, acıdı, gözünden yaşlar döküldü.

Dedi ki: Turalım bana acımadın kendi kendine neden zulmettin?

Tanrı, o anda meleklere dedi ki. Peygamberliğe Musa yaşarır.

Mustafa buyurmuştur ki: Her peygamber, gençliğinde yahut çocukluğunda mutlaka çobanlık etmiştir.

Çobanlık etmeden o sınava geçirmeden Tanrı, ona âlem başbuğluğunu vermez.

3290. Birisi sen de ettin mi? Diye sordu. Dedi ki: Ben de bir müddet çobanlık ettim.

Vekarları, sabırları meydana çıksın diye Tanrı onları peygamber yapmadan çoban yapmıştır.

Her buyruk sahibinin de insanlara çobanlık ederken Tanrı buyruğunu gözetmesi gerektir.

Kendisi sürüsünü güderken Musa gibi halîm olması, akıl ve tedbirle bu işi görmesi lâzımdır.

Böyle, harekette bulunursa Tanrı ona ayın üstünde, yücelikler âleminde bir ruhani çobanlık verir.

3295. Nitekim peygamberleri de bu çobanlıktan kurtarmış, onlara temiz kulların çobanlığını vermiştir.

Sen, bu çobanlıkta öyle doğru hareket ettin ki sana bir ayıp bulan kör olur.

Biliyorum Tanrı mükâfat olarak sana o âlemde de ebedî bir başbuğluk verir.

Ben de deniz gibi cömert eline senin lûtfuna ihsanına güvenerek

Hiç yoktan tam dokuz bin altın borç ettim. Neredesin sen ki lûtfunla bu tortu saf bir hale gelsin.

3300. Neredesin ki yeşillik gibi gülesin de onu da al. Onun on mislini de al diyesin. Neredesin ki beni güldüresin, efendiler gibi lütufta bulunasın, ihsan edesin. Neredesin ki beni hazinene götüresin da borçtan da emin edesin, yoksulluktan da. Ben yeter dedikçe, sen ihsanını fazlaştırasın da bunu da hatırım için al diyesin. Bir alem nasıl olurda toprak altına sığar? Bir gökyüzü nasıl olur da yere girer?

3305. Haşa Tanrı hakkı için sen, diriyken de bu alemden dışarıda değilsin, şimdi de. Gayb havasında bir kuş uçar ama gölgesi yere vurur. Beden, gönlün gölgesinin, gölgesinin gölgesidir. Nereden beden gönül mertebesine erişecek? Adam uyur, ruhu, güneş gibi gökyüzünde parlar. Bedense yorgan altındadır. Can, boşluklarda astar gibi gizlidir, bedense yorganın altında döner durur.

3310. Ruh, "Rabbimin emrindedir" gizlidir. Onun için nasıl bir örnek versen anlatmaya imkan yoktur. Acaba o şekerler saçan dudak nerede? O güzel cevapların, o sırların hani? O şeker çiğneyen akik dudaklar, o müşküllerimizdeki kilitlerin anahtarı ne oldu? Nerede o zülfikar gibi sözler, nerede o akılları kararsız bir hale getiren laflar? Yuvasını arayan kumru gibi niceye bir " Kü- Kü nerede, nerede" deyip duracaksın?

3315. Nerede? Rahmet sıfatlarının bulunduğu yerde Kudretten arılıktan akıldan ve anlayıştan ibaret olan alemde? Nerede olacak? Aslanın daima ormanda oluşu gibi o da gönlüyle düşüncesinin daima bulunduğu alemde. Nerede olacak Kadının erkeğin dert ve mihnet zamanı ümit bağladığı cihanda. Nerede olacak? İnsan hastalanınca sıhhat ümidiyle göz diktiği yerde. Bir kötülüğü gidermek için yalvardığın bir harmanı savurmak bir gemiyi sürmek için rüzgar beklediğin alemde.

3320. Gönlün işaret ettiği dilin " Ey o" diye dile getirdiği yerde. Nereden, nerede diye aramaya lüzum yok, Tanrıyla iste, keşke ben de çulhalar gibi hep mekik deyip dursam bu sırrı bilen akli dileseydim. Aklımız doğuyu da görür batıyı da. Akıldan ruhlara yüzlerce çeşit şimşekler çıkar. O, köpüklü bir denizle beraber kabardı, kıyıyı kapladı. Sonra denizle beraber çekildi. Kıyıyı kaplayışı geçti, çekilişi kaldı! Dokuz bin altın borcum var. elimden tutanım yok. Elimde yalnız bütün şehirden toplanmış yüz altın var, işte bu kadar!

3325. Tanrı, seni çekti aldı. Ben bu kargaşalıklar içinde kaldım. Ey toprağı bile güzel zat, ümitsiz bir halde gidiyorum. Seni hasretinle iştiyakınla dolu olan kuluna bir himmet et ey yüzü de eli de himmeti de kutlu zat! Kaynağın, ırmakların başına geldim, fakat orada su yerine kan buldum. Gök, o gök, fakat ay ışığı o ay ışığı değil. Irmak o ırmak, fakat su o su değil! İhsan sahipleri var ama o tertemiz ihsan sahibi nerede? Yıldızlar var ama hani o güneş?

3330. Ey saygı değer zat, en Tanrı'ya gittin, bari ben de Tanrıya gideyim. Bütün devirlerde gelip geçenlerin toplandıkları yer, bayrağın dibidir, orası ne güzel bir topluluk yeridir. Tanrı " Her şey tapımızda toplanır" der. Tanrı topluluk yeridir. Resimler ister haberdar olsunlar, ister olmasınlar, hepsi de ressamın elinde toplanır. O nişansız Tanrı anbean onların düşünce sahifesinde bir şeyler yazar, yazdıklarından bir kısmını siler durur. İnsanı kızdırır, hoşnutluğu giderir, nekesliği getirir, cömertliği giderir.

3335. Aklım fikrim, zihnim yarım lahza bile bu yazıyı bozmadan hali değil. Testici testi ile uğraşip durdukça testi hiç kendiliğinden genişleyebilir, büyür mü? Tahta dülgerin elindedir. Yoksa nasıl olur da kesilir, yahut başka bir tahtayla birleşir? Kumaş, bir terzinin elinde olmadıkça kendiliğinden nasıl dikilir yahut biçilir? Su kabı, ey akıllı adam sakanın elindedir. Öyle olmasa kendi kendine nasıl dolar, boşalır?

3340. Sen de her an dolmada boşalmadasın. Bil ki onun sanat elindesin. Gözündeki bu bağ kalktı mı sanatın sanatkarın elinde halden hale girmekte olduğunu anlarsın. Gözün varsa kendi gözünle bir bak. Hiçbir şeyden haberi olmayan bir ahmağın gözüyle bakma. Kulağın varsa kendi kulağınla dinle duy. Neden sersemelerin kulağına kapılıyorsun? Taklide uymaksızın bakmayı adet edin, kendi aklını koru, onu düşün sen.

3345. Bir beyin pek güzel bir atı vardı. Padişahın at sürülerinde eşi yoktu. Bir gün o ata binip padişahın alayına katıldı. Harzemşah'ın gözü, ansızın ona ilişti. Atın çalımı, rengi padişahın gözünü aldı. Dönünceye kadar o attan gözünü ayıramadı. Hangi uzvuna baksa öbüründen daha güzel görünüyordu. Çevikliğinden, güzelliğinden ruhaniyetinden başka Tanrı ona eşsiz bir güzellik vermişti.

3350. Padişah aklıyla şöyle bir, araştırdı. Bu nedir ki aklımı çeldi? Dedi. Gözüm böyle atları çok gördü, toktur, ganidir. Belki böyle güneş gibi iki yüz at görmüş, aydınlanmıştır. Şahların ruhları bence beydaktır. Böyle olduğu halde nasıl olur da bir yarım at, haksız olarak gözümü çeler? Yoksa büyücülerini yaratan bir büyü mü yaptı? Bu, onun çekişi olmalı, atın hassası değil.

Fatiha okudu, bir hayli lahavle çekti. Fakat okuduğu fatiha gönlündeki derdi çoğalttı.

3355. Çünkü padişahı çeken zaten fatihaydı. Fatiha bir muradın olmasında, bir kötülükten kurtulmada birebirdir, ama onu bu derde sokan, fatihanın sahibi Tanrıydı.

Göze bir başkasını gösterirse bu onun işidir. Gözden kendisinden başkası kaybolur, göz yalnız Hakk'ı görürse bu da onun uyandırmasıdır.

Padişah, iyice anladı ki gönlünün akması Tanrıdan. Tanrının işi her an eşsiz örneksiz şeyler yaratmaktır.

Onun hilesiyle taştan öküze , taştan ata tapar, secde ederler.

Kafire göre putun bir ikincisi olamaz. Halbuki putta ne bir kudret vardır, ne bir ruhaniyet.

3360. Öyle olduğu halde o gizliden gizli gönülleri çekip duran nedir? O, bu aleme başka bir alemden parlamadadır. Bu pusuyu akıl da görmez can da. Ben göremiyorum sen görebiliyorsan gör.

Harzemşah, gezintiden dönünce saltanat erkanının ileri gelenlerine sırrını açtı.

Derhal, çavuşlara o atı. Beyden alıp getirmelerini emretti.

Çavuşlar ateş gibi koşup vardılar. Dağ gibi olan o bey yüne döndü adeta.

3365. Dertten elemden canı ağzına geldi. imadülmülk'ten başka derdine derman olacak kimseyi göremedi.

İmadülmülk onun bayrağıydı. Herkes onun altına gelirdi; her zulüm gören dertten ölüm haline gelen koşar, ona başvururdu.

Ulular içinde ondan daha saygılısı ondan daha üstünü yoktu. Padişahın tapısında adeta bir peygamberdi.

Veziirliğe tamahı yoktu. Soyu sopu temizdi zahitti, ibadet ehliydi, geceleri kalkar, Tanrıya ibadette bulunurdu, cömertlikte de sanki bir hatemdi.

Rey ve tedbiri pek kutluydu. Her hususta reyi sınanmıştı.

3370. Can vermede de cömertti. Mal vermede de. Yeni ay gibi gayb güneşini dilerdi.

Beylikte garipti kimsesizdi. Yokluk ve Tanrı sevgisi sıfatlarında gizlenmişti.

Her ihtiyaç sahibine baba gibiydi. Padişahın tapısında şefaathiydi her zararı def ederdi.

Kötüleri, Tanrı hilmi gibi örterdi. Hasılı huyu halkın huyundan bambaşka ve tamamıyla aykırıydı.

Kaç kere vezirliği bırakıp ibadet için yalnızca dağlara yönelmişti de padişah yüzlerce niyazlarda bulunarak onu önlemişti.

3375. Her an yüzlerce suça şefaathiydi padişah ondan utanır şefaathiydi kabul ederdi.

O bey adalet ve insaf sahibi imadülmülk' ün yanına baş açık bir halde koştu, başına topraklar serpiyordu.

Dedi ki : Haremde neyim var neyim yoksa hepsini alsın yağmacılara buyursun, varımı yoğumu yağma ettirsin.

Fakat şu bir tek at yok mu o benim canımdır. Ey beni seven hayrımı isteyen! İyice bil ki onu alırsa öldüm ben.

Bu atı elimden alırsa muhakkak biliyorum ki yaşayamam artık.

3380. Tanrı sana bu yakınlığı ihsan etmiş ey Mesih hemen elinle başımı okşa.

Kadına da sabrederim, altınım akarım gitse de aldırımam. Bu ne uydurma laf, ne de hile.

Eğer inanmazsan bu hararetimi yalan sanırsan hazırım, sına; sözü doğru mu yalan mı anla!

İmadülmülk bu hali gördü gözleri yaşardı, ağladı. Gözlerini silerek perişan bir halde padişahın tapısına koştu.

Padişahın huzurunda durdu. Ağzını yumdu, fakat içinden kulların Tanrısına gizlice yalvarıyordu.

3385. Ayakta duruyor fakat sultanının içinden geçirdiği şeyleri duyuyordu. Gönlünden şunları düşünmekte Tanrıya şöyle niyaz etmekteydi:

Yarabbi, o genç, eğri yola gittiyse affet. Senden başkasına sığınmak doğru değil.

Fakat sen onun yaptığını bakma, sana layık olanı yap. O tutsak olan kullardan halas olmasını beklemede, fakat sen halas et onu.

Çünkü bu halkın hepsi de muhtaçtır yoksulundan tut da padişahına kadar hepsi.

Yüceliklere sahip dururken bir mumdan, bir mum yalımından yol bulmayı ummak..

3390. Güzelim parlak güneş meydandayken mumla kandilden ayrılmak istemek!

Fakat şüphe yok ki bizim şanımız, edebi terk etme, nimete karşı küfranda bulunma, heva ve hevesinize uymadır.

Akıllıların çoğu düşünceye daldığı zaman yarasa gibi karanlığı sever.

Geceleyin yarasa, bir kurtcağız yese, o kurtu bile can güneşi beslemiş, yetiştirmiştir.

Yarasa geceleyin o kurtu yiyip sarhoş olduysa, kurt, yine güneş yüzünden canlanmıştır.

3395. Işığı, aydınlığı meydana getiren güneş, düşmanını bile doyurmadadır.

Fakat yarasa olmayan iri doğan kuşunun açık gözü doğru yolu görür, aydındır.

O da yarasa gibi geceleyin gelişmek istese o vakit güneş, edebe sokmak için kulağını çeker.

Der ki. Tatalım o inatçı yarasanın bir illeti var, ya sana ne oldu?

Sana bir dert vereyim, seni bir zahmete sokayım da bir daha güneşten çekinmeyesin!

Yusuf-u Sıddıyk'ın Tanrı rahmet etsin, Tanrı'dan başkasından yardım istemesi ve "Beni efendine söyle" demesi yüzünden zindanda beş küsur yıl kalması ve bu sözünün cezasını çekmesi

3400. Yusuf da, zindanda bulunan birisine yalvardı, yakardı.

Ondan yardım diledi, dedi ki: Buradan çıkınca ve Padişahın tapısında işin düzelince,

O azizin huzurunda beni an, halimi söyle de beni bu hapisten kurtarsın.
Hiç sıkıntı içinde bulunan bir mahpus nasıl olur da başka bir mahpusu kurtarabilir?
Dünyadakilerin hepsi de mahpustur. Zindandadır. Şu fani dünyada ölümü bekleyip dururlar.

3405. Pek nadirdir öyle bir adam ki bedeni zindanda ruhu yedinci kat gökte olsun.
Hasılı Yusuf da o adamı kendine yardımcı gördüğünden zindanda beş küsur yıl kaldı.
Şeytan, o adamın aklından Yusuf'u çıkardı, gönlünden Yusuf'un sözünü kaybetti.
O güzel huyludan böyle bir suç meydana geldiği için adalet sahibi Tanrı,
onu yıllarca zindanda bıraktı.
Adalet güneşinin ne kusuru oldu ki sen, yarasa gibi karanlıklara düştün?

3410. Denizden, buluttan ne kusur meydana geldi ki sen, kumdan seraptan yardım istiyorsun?
Halk, akli ermeyenler, yarasa tabiatındadırlar. Onlar geçici şeylere başvururlar, kendileri gibi her şeyleri gelgeçtir.
Fakat ey Yusuf, senin bari gözün açık.
Bir yarasa, karanlıklara başvurur, olmayacak şeylere müracaat eder.Fakat padişah doğanın gözüne ne oldu ki dedi.
Üstad, bu suç yüzünden bir daha çürümüş sopaya dayanma, çürük tahtaya basma diye onu cezalandırdı.
Fakat Yusuf'u da gönlüne o mahpusluktan bir dert gelmesin diye kendisiyle meşgul etti.

3415. Tanrı ona öyle bir ünsiyet öyle bir sarhoşluk ver di ki, gözünde ne zindan kaldı ne karanlık.
Zindan, rahimden daha aşağılık, daha kötü, daha karanlık, daha kanlı ve daha kokuşuk değil ya.
Tanrı, rahimde sana kendi tarafından bir pencere açınca bedeninin gündün güne geliştii.
O zindanda, kıyas kabul etmez bir zevkle bedeninin duyguları, adeta dikilmiş bir ağaç gibi güzelce açıldı.
O rahimden çıkmak sana pek güç gelirdi. Ananın kasiğinden arkaya doğru kaçardın.

3420. Lezzet dışardan gelmez içten gelir. Bunu böyle bil. Köşklere kaleleri aramayı ahmaklık say.
Birisine Mescit bucağında sarhoş ve neşelidir. Öbürü bağda bahçede suratını asar, muradına erişmez, bir zevk bulamaz.
Köşk bir şey değildir. Bedenini yık. Define yıkık yerdedir a benim beyim.
Görmüyor musun bunu? Şarap meclisinde sarhoş, yıkılınca zevk alıyor.
Ev suretlerle dolu ama yık onu. Yık da defineyi bul sonra yine yap.

3425. Tasvir ve hayal nakışlarıyla dolu bir ev. Şu resimler de vuslat definesinin üstüne çekilmiş perdeye benzer.
Şu gönülde suretler coşup duruyor ya. Onların hepsi, definenin ışığı, altınların parlaması.
Su, arı durudur, fakat üstünü köpük kaplamış köpük, suya bir şey vurmasına mani oluyor.
Değerli can da latiftir, coşkundur. Fakat insanın bedeni onun üstüne çekilmiş bir perdedir.
Halkın dilinde söyleneduran atalar sözünü duysana: Bize bizden gelir her ne gelirse.

3430.Bu köpüğe tapan susuzlar da köpük yüzünden arı duru sudan uzaklaşmışlardır.
Ey güneş! Sen gibi bir kiblemiz, bir imanımız varken yine de geceye tapmakta, yarasalık etmekteyiz.
Ey yardımcı dilenen! Lütfet de bu yarasaları, civarında uçur, onları bu yarasalıktan kurtar.
Bu genç bana müracaat etti, bu suç yüzünden yol sapıttı, seni kaybetti.
Fakat sen onun kusuruna bakma.
Ormanlardaki aslanın gönlünden bir şeyler geçer ya. İmadülmülk' ün gönlünden de bu düşünceler geçmekteydi.

3435. Görünüşte Padişahın huzurundaydı. Fakat ruhu gayp bahçelerinde uçuyordu.
Melekler gibi elest ülkesinde her an yeniden yeniye şarap içmekte sarhoş olmaktaydı.
İç i eğlencelerle düşün derneklerle doluydu. Dışı gamlarla kederlerle.Bedeninin içinde mezarın içinde olduğu gibi hoş bir alem vardı.
O bu şaşkınlık aleminde bakalım gayp ikliminden ne zuhur edecek diye bekliyorduk.
O sırada çavuşlar o atı Harzemşah'ın huzuruna çektiler.

3440. Hakikaten de bu gök kubbenin altın da o çeşit o boyda o renkte at yoktu.
Rengi her gözü alıyordu. Sanki şimşekten aydan doğmuştu, ne de güzeldi ya!
Ay gibi, Utarit gibi hızlı gitmekteydi. Sanki arpa yememişti, kasırgayla beslenmişti.
Ay bir gece içinde gök sahasını yürür, aşar.
Ay bir gece içinde burçları dönüp dolaşüyor. Peki neden miracı inkar ediyorsun öyleyse?

3445. O eş i bulunmaz tek inci yüzlerce aya bedeldir. Bir işaret iyle ay ikiye bölündü.
Şaşılacak şey şu ki ayı yardı ama halkın duyguları zayıf olduğu için bu kadarlık bir mucize gösterdi.
Yoksa peygamberlerle Tanrı rasullerinin işleri güçleri göklerden de dışarıdır yıldızlardan da.
Feleklerden, şu dönen göklerden dışarı çık da onların işlerini, güçlerini seyret.
Sen yumurtada ki kuş yavrusu gibisin. Havadaki kuşların tespihlerini duymazsın.

3450. Mucizeler burada anlatılamaz. Sen yine atla Harzemşah'ın hikayesini anlat.
Köpek olsun, at olsun; Tanrı güneşinin lütfu neye vurursa onu, Ashabi Kehf'in köpeğine döndürür.
Sonra onun lütfunun vuruşunu da bir sanma. Taşa da vurmuştur, laale de.
Laal, ondan bir define elde etmiştir, taşsa yalnız bir hararet ve bir parlaklık.
Güneş duvara da vurur. Fakat suya vurduğu gibi görünmez, parlamaz, ona bir şey vurmaz ve üstünde bir şey titremez.

3455. O tek bir padişah bir ümmet ata hayran, hayran baktı sonra yüzünü imadülmülk 'e döndürüp, Ey büyük adam dedi. Güzel bir at değil mi? Sanki yeryüzünden değil de cennetten gelmiş! İmadülmülk dedi ki: Padişahım, gönlünün akışı sana şeytanı melek gibi göstermede. İyice dikkat edersen görürsün: Pek güzel, pek dilber bu at ama, Bedenine göre başı kusurlu. Başı adeta öküz başına benziyor.

3460. Bu söz, Harzemşah'ın gönlüne tesir etti. At gözünden düştü. Bir alım satımda garaz, vasıta olur, satılan şeyi o överse bir Yusuf'u, üç arşın beze alırsın. Can verme çağında da şeytan, vasıtalık eder, senden iman incisi alır. Ahmak derhal o sıkışık zamanda bir ibrik suya imanını satıverir. Halbuki o su ibriği değildir, bir hayalden ibarettir. O vasıtalık eden ibrik, ancak bir hile peşindedir. Bir kötülük yapmak ister.

3465. Şimdi sağlam ve semizken bile doğru şeyi bir hayal için verip duruyorsun. Çocuk gibi her an madendeki inciye satıp yerine ceviz almaktasın. Ecel gününün o hastalığında böyle bir şeyi yaparsan şaşılmaz artık. Hayalinde bir surettir coşmuştur. Fakat sınama zamanında ceviz gibi çürümüş bir şey. O hayal ilk zuhur ettiği zaman dolunay gibidir. Ama sonunda yeni aya döner.

3470. Önce bakınca onu sonra ne hale gelecekse öyle görürsen, aldanmaz, ondan kurtulursun. Ey emin kişi! Dünya çürük bir cevizdir. Onu pek sınama, uzaktan bak. Padişah, o atı hal gözüyle gördü, İmadülmülk meal gözüyle. Padişahın gözü titredi, ancak iki arşınlık yolu gördü. O sonu gören erse elli arşınlık yolu gördü. Tanrının insanın gözüne çektiği o sürme, ne sürmedir ki can, yüzlerce perdenin ardındaki yolu görür.

3475. Kainatın ulusunun gözü, sonu görmeye eş olmuştu. O yüzden cihanı leş gördü. Padişah, bir kerecik bu zemmi duymakla iktifa etti; gönlü attan soğudu gitti. Kendi gözünü bıraktı, onun gözünü kabul etti. Kendi aklını bıraktı, onun sözünü duydu. Bu bir bahaneydi. O tek Tanrı, at sahibinin yalvarması yüzünden Padişahı attan soğuttu. Atın güzelliğini örttü ona göstermedi. O söz de arada kapı gıcirtısı gibiydi.

3480. O sözü padişahın gözüne bir perde yaptı. Ay, o perdenin ardından kara göründü. Ne temiz mimar ki gayp aleminde sözle, afsunla kaleler yapar. Sözü, sır köşkünün kapısının sesi bil. Bu ses kapının açılmasından mı geliyor kapının kapanmasından mı? Buna dikkat et. Kapı sesi duyulur kapı görünmez. Bu sesi görürsünüz kapıyı görmezsiniz. Hikmet çengi o bir ses verdi mi dikkat et. Bakalım cennet kapılarından hangisi açıldı.

3485. Kötü söz kapısı açıldı mı bak bakalım cehennemini hangi kapısı açıldı? Kapısından uzak olsan da sesini duy. Ne mutlu gözü de açık olan kişiye! İyilik ettiğin müddetçe görürsün ki iyi yaşamaktasın gönlün rahat. Fakat bir kötülükte bulundun, bir fenalık ettin mi o yaşayış o zevk gizleniverir. Bu aşâğılık kişilerin görüşüne uyup kendi görüşünü terk etme. Bu gerkesler seni leşe doğru çekerler çünkü.

3490. Nergis gibi gözlerini kapatıyor aman değneğimi tut beni yet ey ulu kişi diyorsun. Halbuki seni götürmek için seçtiğin o sopacıya dikkat edersen görürsün ki o senden de kördür. Kör gibi elini at, Tanrı ipine yapış. Tanrının emrinden, nehyinden başka bir şeyin etrafında dönüp dolaşma. Tanrı ipi nedir? Heva ve hevesi terk etmek. Bu heva ve heves Ad kavmine bir kasırğa kesilmiştir. Halk heva ve heves yüzünden zindanda oturmaktadır. Kuşun kanadı heva ve heves yüzünden bağlanmıştı.

3495. Balık heva ve heves yüzünden kızgın tavaya düşer. Namuslu adamlardan utanma arlanma heva ve heves yüzünden gider. Şahnenin gözü, heva ve hevesten bir ateş yalımıdır. Çarmıha gerilmek ve darağacının korkunçluğu heva ve heves yüzündendir. Yer yüzünde beden şahnelerini gördün ya, can aleminin hükümlerini yürüten şahneleri de gör. Ruha gayp aleminde işkenceler vardır. Fakat sen sıçrayıp kurtulmadıkça bu işkenceler gizlidir. Kurtuldun mu işkenceyi azabı görürsün çünkü zıt ziddiyle görünür.

3500. Kuyuda ve kara su içinde doğan, ovanın letafetiyle kuyunun zahmetini ne anlarsın?

Tanrı korkusuyla heva ve hevesten geçtin mi Tanrı tesniminden bir sağrak elde edersin. Heva ve hevesine uyup dolaşma. Bırak o yolu. Tanrı kapısına, selsebil ırmağına doğru gel. Heva ve hevese uyup ot gibi yelin geldiği tarafa eğilme. Şüphe yok arş gölgesi, çerden çöpten yapılmış kulübelere yeğdir. Padişah, atı görürsün, sahibine verin. Tez beni bu günahahtan kurtarın dedi.

3505. Fakat kendi kendine şu kadicik bile söyleyemedi: Aslanı bu öküz başıyla aldatma.

Hileyle ortaya öküz ayağını getirmedesin. Yürü, Tanrı ata öküz boynuzunu vermez.
Bu şöret sahibi mimar, sanatını uygun yapar. Hiç atın bedenine öküz azası koyar mı?
Mimar, bedenleri uygun yaratmıştır. Köşkleri, bir yerden bir yere götürülür bir tarz da kurmuştur.
Köşkerin arasına balkonlar çıkarmış, bir taraftan öbür tarafa sarnıçlar açmıştır.

3510. İçlerinde sonsuz bir âlem vardır. Bir kara çadıra bunca boşluğu sığdırmıştır.
Gönül gözü, ululuk ıssı Tanrı'dan daima halden hale dönmekte, daima sihri helâle uğramakta bulunduğundan
Mustafa, Tanrı'dan çirkin çirkin, hakkı hak olarak göstermesini diledi.
İşin sonunda yaprağı döndürdüğü zaman pişmanlıktan ıstıraba düşmeyeyim dedi.

3515. O eşsiz İmadülmülk 'ü de yaptığı o hileye sevk eden, yine saltanat sahibi Tanrı'ydı.
Tanrı hilesi, bu hilelerin kaynağıdır. " Kâlb, ulu Tanrı'nın iki parmağı arasındadır."
Gönlüne hile ve kıyası veren Tanrı, hırkanı ateşe vermeyi de bilir.

Kethüda ile borçlu garip hikâyesi. Onların, muhtesibin mezarından dönmeleri ve Kethüdanın, o zâtı rüyasında görmesi

Bu güzel hikâyenin de bir türlü sonu gelmiyor. Garip, o zâtın mezarından dönünce
Kethüda, onu kendi evine götürdü. O yüz altını, ondan mühürlü bir kâğıt alıp kendisine teslim etti.

3520. Yemek çıkardı, hikâyeler söyledi. Adamcağızın gönlünde yüzlerce ümit gülü açıldı.
Kolaylığın, güçlükten sonra geldiğini görmüştü. Garibe buna ait hikâyeler anlattı.
Vakit gece yarısını bile geçti. Hikaâye söylerler, konuşup dururlarken uyku, onları aldı, ta can otağına kadar götürdü.
Kethüda rüyasında o kutlu muhtesibi gördü. Odanın baş köşesine geçmiş oturuyordu.
Ona dedi ki: " Ey iyi ve şirin Kethüda, neler söylediyse hepsini bir, bir işittim, duydum.

3525. Fakat cevap vermeme izin yoktu. İzinsiz ağız açamam ki.
Biz, işlerin gidişatını öğrenmiş olduğumuzdan ağızlarımızı mühürlediler.
Gayp sırları faş olmasın. Şu hayat, şu geçim yıkılmasın diye bizi söyletmiyorlar.
Gaflet perdesi tamamıyla yırtılmasın, mihnet tenceresi yarı ham kalmasın diye susturdular bizi.
Kulağımız kalmadı ama baştan ayağa kulağız. Ağzımız söylemiyor, dudağımız yok ama baştanbaşa sözüz.

3530. Ne verdiysek burada bulduk şimdi. Bu âlem perdedir, o âlemse asıl hakikî âlem.
Ekim günü, ektiğini gizleme günüdür; tohumu toprağa saçma günüdür.
Devşirme vaktiyse ektiğinin zuhur ettiği gündür. O gün mükâfat günü, ettiğini bulma günüdür.

Muhtesibin, rüyada Kethüdaya, adamın borçlarını ödeme yolunu göstermesi, definesinin yerini bildirip mirasçılara da " Şöyle bir adam gelecek, ne alırsa çoğumsamayın, geri almayın. Hattâ kabul etmez, yahut bir kısmını almak istemezse bile siz o defineden bir şey almayın. Dilediğini, dilediği kadar alsın. Çünkü ben o defineden benim ve akrabamın bir habbe dahi almayacağına dair Tanrıya nezirlerde bulundum." dediğini haber vermesi

Şimdi benden, o yeni konuğa edeceğin ihsanları duy. Onun gelip çatacağını görüp duruyordun.
Onun borcundan haberim vardı. Onun için iki üç mücevher hazırlamıştım.

3535. Onların değeri, borcuna yeter de artar bile. Konuşum, dertlenmesin diye bu işe girişmiştim.
Onun dokuz bin altın borcu var. Ona de ki: Borcunu bunların bir kısmıyla öde.
Bir hayli para artar, onları harca, beni de duadan unutmama.
Onu kendi elimle vermeyi isterdim. Filân deftere de bunu yazmışımdır.
Fakat ecel mühlet vermedi ki ona Aden incilerini gizlice vereyim.

3540. O lâal ve yakutları, bir şeye sardım. Onlar, o garibin borcu için sakladığım şeylerdir, üstünde de onun adı yazılıdır.

Filân kemerin altına gömdüm. O dostun gamını, önceden yedim ben.
Onların değerini Padişahlardan başka kimsecikler bilmez. Satarken dikkat et, aldatmasınlar seni.
Aldanmadan korkuyorsan bir şeyi alırken Peygamberin öğrettiği gibi üç günlüğüne muhayyer olarak al.
Onların kesada düşeceğinden, değerlerinin düşkün olacağından korkma. Onun revacı hiç geçmez.

3545. Mirasçılara da selâm söyle benden. Bu vasiyeti de kıldan kıla onlara anlat.
O altınların çokluğuna kapılmasınlar. Hepsini o konuşun önüne yığsınlar.
Bu kadarını istemem derse al, dilediğine ver desinler.
Ben verdiğimden bir habbe bile geri almam. Memeden çıkan süt, bir daha gerisin geriye memeye girmez.
Verdiğini geri alan, Peygamberin sözüne göre köpek gibi kusmuşunu yemiş olur.

3550. Bana lâzım değil diye kapısını örter, o altını kabul etmezse altınları götürüp onun kapısına döksünler.
Kim oraya uğrarsa o altınları alsın, götürsün. İhlâs sahibi kimseler hediye ettikleri şeyi geri almazlar.
Ben o parayı o mücevherleri iki yıl önce onun için koydum, ululuk ıssı Tanrı'ya böyle nezirde bulundum.
Mirasçılarım ondan bir şey almak isterler. Bunu caiz görürlerse aldıklarının yirmi misli ziyana girerler.

Gönlümü incitmeden çekinmezlerse onlara yüzlerce mihnet kapısı açıktır.

3555. Tanrı'dan tatlı dillerle dilerim ve umarım ki hakkı, müstahak olana ulaştırır.
Bu sözlerden sonra Kethüdaya iki şey daha anlattı ki onları anlatmak için ağzımı açmayacağım.
Hem o iki şey sır olarak kalsın, hem de Mesnevi o kadar uzamasın artık.
Kethüda sıçrayıp ellerini çırparak uyandı. Gâh gazel okumaktaydı, gâh bağırip ağlamakta.
Konuk, ne sevdalardasın dedi. Ey kethuda, sarhoş ve güzel bir halde kalktın.

3560. Gece rüyada ne gördün ey ulu er? Ne gördün de böyle şehre de sığamıyorsun, ovaya da.
Filin rüyada Hindistan'ı mı gördü de böyle dostların halkasından kaçtın?
Kethuda, güzel bir rüya gördüm dedi. Gönlüme doğmuş bir güneş gördüm.
O uyanık muhtesibi, o sevgiliye ulaşmak için can vereni gördüm.
İstekleri veren, bir iş için çağrılınca bin kişiye bedel olan efendiyi gördüm.

3565. Sarhoş ve kendisinden geçmiş bir halde böyle sayıp dökerken nihayet sarhoşluk, aklını, fikrini aldı.
Evin ortasına upuzun düştü. Halk, başına üşüştü.
Bir müddet sonra kendisine gelince dedi ki: Ey iyilik, güzellik denizi, ey akılları kendisinden geçiren!
Uyanıklıkta uyku veren, gönülsüzlük âleminde gönül alıcılığı başışlayan!
Aşağılık yoksullukta bir gönül zenginliği verir.Devlet boyunduruğunu da yoksulluk zinciri edersin.

3570. Zıddı, zıddın içine kor, yakıcı suya ateş hararetini verirsin.
Nemrud' un ateşinde bahçe gizlidir, harcamakla ihsan etmekle gelir artar.
Bunun içindir ki o kurtuluş padişahı Mustafa, " Ey nimet sahipleri, cömertlik kazançtır, kârdır" demiştir.
Mal, sadakayla katiyen azalmaz. Hayırlarda bulunmak, malı zâyi etmez, kaybolmaktan kurtarır.
Altın zekât vermekle coşar, fazlaşır. İnsanı kötülükten, fenalıktan kurtaran namazdır.

3575. Zekât vermen keseni korur. Namazın da seni kurtlardan kurtarır, çobanlık eder sana.
Tatlı meyve; dalların, yaprakların arasında gizlidir. Ebedî yaşayış, ölümün içindedir.
Gübre, bir suretle toprağın gıdası olmuş yer, o gıda ile bir meyve doğurmuştur.
Varlık, yoklukta gizlenmiştir.
Secde edilme de secde etmede mevcuttur.
Demirle taş, görünüşte karanlıktır. Fakat iç âlemde nurdur âlemin ışığıdır.

3580. Korkuda yüzlerce eminlik gizli. Gözün karasında bunca aydınlık var.
Beden öküzünün içinde şehzade var. Defineyi bir yıkık yere gömmüşsün.
Bu suretle de bir kart eşek, o güzelim defineyi anlamasın, ondan kaçsın; yani iblis, öküzü görsün, padişahı görmesin diyorsun.

**Bir padişah , üç oğluna " Ülkenin filân yerini şu tarzda düşüp koşun, filân yere
şu çeşit hâkimler tâyin edin.Yalnız amanın, Tanrı hakkı için filân kaleye gitmeyin,
onun etrafında dolaşmayın" diye vasiyette bulundu.**

Bir padişahın üç oğlu vardı. Üçü de anlayışlı, görgülüydü.
Her biri, öbürlerinden daha değerli, cömertlikte yiğitlikte, savaş eri olmada öbürlerinden üstündü.

3585. Şehzadeler, padişahın tapısında toplandılar. Âdeta padişahın iki gözünün nuru üç tane mumdular.
Babanın ağaca benzeyen vücudu, gizli bir yol vasıtasıyla oğul' un iki gözünden su alır, gıdalanır.
Oğuldan coşan bu kaynak ananın, babanın bahçelerine kadar akar gider.
Anayla babanın gönül ve hayat bahçeleri bu suretle yeşerir, tazeleşir. Onun gözleri, bu iki ırmak yüzünden yaşarır,
gözyaşı döker.
Kaynak hastalanıp kötüleşirse o ağacın dalları, yaprakları da kurur.

3590. O ağaç kurumaya başlar, çünkü oğulun vücudundan sulanıyor, gıdalanıyordu.
Nice böyle gizli su yolları vardır ki ey gafiller, sizin canınıza ulanmıştır
Gökten, yerden nice sular çektin de vücudun böyle semirdi.
Fakat bu iğretidir. Az, az sıkıştırmak gerek. Çünkü elde edilenin bırakılması lâzım.
Yalnız Tanrı'nın "Âdem'e ruhumdan ruh üfürdüm" dediği varlık yok mu? O kalır işte. Sen de ruha bak, başkaları
beyhudedir.

3595. Fakat bu beyhude sözünü, cana, ruha nispetle söylüyorum, her şeyi sağlam bir surette yapan sanatkâra,
Tanrı'ya nispetle değil ha!

**Ârif, ebedî hayat kaynağından yardım diler vefasız suların çeşmelerinden bir
şey dilemez, onlara yüz tutmaz ve aldırış bile etmez. Bunun nişanesi de
" Şu gurur , şu aldanma yurdu olan dünyadan çekinmektir." Kim, bu fâni
kaynaklara dayanır, güvenirse ebedî kaynağı adam akıllı ayıramaz.**

**Canında bir iş gerek
Yoksa bu iğreti şeylerden bir kapı açılmaz.**

Evin içindeki bir tek çeşme Dışardan gelen ırmaktan yeğdir

Her şeyin aslı olan kaynak coşar da seni bu su yollarına muhtaç etmezse ne mutlu!
Sen, yüzlerce kaynaktan su içmedesin. O yüz kaynaktan ne kadar azalırsa sendeki hoşluk da o kadar azalır.
Fakat içerden bir güzelim kaynak coştı mu seni başka kaynakları gözlemekten kurtarır.
Gözünün nuru, balçıktan oldu mu onun sana vereceği şey de ancak gönül derdinden ibarettir.

3600. Kaleye dışardan su gelirse emniyet ve barış zamanında iyidir ama
Düşman geldi de kaleyi çevirdi, kaledekiler kanlarına, battılar mı
Düşman askeri, dışardan gelen suyu keser, kaledekilerin o suya güvenmemelerini temin eder.
İşte o zaman kale içindeki bir acı kuyu dışarıdaki, yüz tatlı ırmaktan daha iyidir.
Sebepleri kesen ecel ve ölüm askeri de kış gibi dalları, yaprakları kesmeye gelir.

3605. O zaman ağaçlara bahar, yardım edemez. Ancak iç âlemindeki sevginin bahara benzeyen yüzü yardım eder.
Onun için şu toprak yeryüzüne" Gurur, aldanış yurdu" denmiştir. Çünkü göçme çağına ulaştın mı senden ayağını çekiverir.

Ondan önce senin sağında, solunda koşar, senin derdini ben alırım, senin yerine ben dertlenirim derdi. Bir şey almadı ya!

Gam zamanlarında sana, senden gam irak olsun, gamla aranda on dağ bulunsun derdi.
Fakat elem ordusu geldi de ağzını kapattı mı, seni görmüşlüğü var bile demez.

3610. Tanrı, şeytan içinde bu çeşit bir örnek gösterdi. Hilelerle seni savaşa sokar.
Ben seninleyim, sana yardım eder, tehlikelerde senin önüne ben düşer, tehlikeye ben koşar, göğüs gererim.
Oklara siper olur, dara düştün mü seni kurtarırım.
Senin sürçtüğün yerde ben canımı feda ederim. Sen bir Rüstem'sin, bir Aslansın. Yürü, ercesine karşı dur.
Diyerek bu işvelerle seni küfür yoluna getirir, o hile, düzen çuvalına sokar.

3615. Fakat ayağını attın da hendeğe düştün mü ağzını açar, kahkahayla gülmeye başlar.
Sen, aman yahu dersin, gel, ümidim sende. O hadi hadi der, git, ben senden bıkmışım zaten.
Tanrı'nın adaletinden korkmadın, bense korkarım. Ellerini çek benden!
Tanrı da onda zaten iyilikten eser yoktur. Şimdi bu hileyle nasıl, nerede kurtulacaksın? dedi ya.
Hesap gününde yapanın da yüzü karadır, yapılanında. İki de taşlanırlar.

3620. Adalet bakımından yol kesen de uzaklık kuyusundadır, yol yitiren de ve o azap yurdu, ne kötü bir yatılacak yerdir.

Yolunu azıtan aptal da kurtuluştan ümidini kesmeli, yol azdıran da!
Burada eşek balçığa saplanmış, eşekçi de, burada da gaflettedirler, orada da çamura saplanır kalırlar.
Ancak geri dönenler, ondan vazgeçenler ayrı. Onlar güz mevsiminden çıkar, Tanrı'nın lûtf ve ihsan baharına ererler.
Tövbe ederler, Tanrı da tövbeyi kabul eder. Onun buyruğunu tutarlar ve o, ne güzel bir buyruk sahibidir.

3625. Pişman oldular da inlemeye, başladılar mı suçluların iniltisinden arş bile titrer.
Hem de ananın çocuğunun üstüne titreyişi gibi. Onların ellerini tutar, onları yücelere çeker.
Tanrı der, sizi aldanmadan, ululanmadan kurtardı, işte ihsan bahçeleri, işte suçları örten, yargılayan Tanrı!
Bundan böyle size ebedî ve tükenmez rızıkla azık Tanrı havasından gelir, damdan, oluktan değil.
Deniz, bütün vasıtaları, gayretinden kaldırdı, bizzat kendisi lûtf ve ihsana başladı mı artık susuz da balık gibi elindeki maşrapayı terk eder.

Şehzadelerin babalarıyla vedalaşarak ülkeyi gezmeye gitmeleri ve padişahın , onlara ayrılırken yine aynı tarzda vasiyette bulunması

3630. O üç oğlan da babalarının ülkesinde seyahate çıkmayı kurdular.

Divan ve geçim işlerini düzene koymak üzere babalarının şehirlerini kalelerini gezip dolaşacaklardı.

Padişahın elini öpüp vedalaştılar. O emrine itaat edilir padişah onlara dedi ki:

" Gönlünüz nereye isterse varın. Allah'a emanet. Elinizi, kolunuzu sallaya, sallaya gidin.

Yalnız " Hüş-rüba- Akıl kapan" derler bir kale vardır. Orada nice erlerin kaftanı, bedenine dar gelir. Sakın oraya gitmeyin.

3635. Allah aşkına olsun sakın " Zatüssuver- Resimli " denen kaleye varmayın. Oradan uzak olun, tehlikeden korkun.

O kalenin yüzü, arka tarafı, burçları tavanı döşemesi hep insan resimleriyle bezenmiştir.

Yusuf, dalıp baksın diye Zeliha da odasını resimlerle bezemişti ya hani.

Yusuf, ona bakmadığından o da hileye başvurmuş, odayı kendi resimleriyle doldurmuştu.

Güzel yüzlü Yusuf, nereye bakarsa elinde olmaksızın onun yüzünü görsün diye böyle yapmıştı.

3640. Tanrı da gözü aydınlar için altı tarafı da delillerine mazhar etti.

Her hayvan, her bitki, nereye baksa; nereye varsa; Tanrı güzelliğini görsün; ondan gıdalansın dedi.

Onun için o oraya " Nereye dönersiniz Tanrı yüzü var" buyurdu.

Susar da bir bardaktan su bile içersiniz suyun içinde Tanrıya bakmaktasınız.

Fakat âşık olmayan suya bakar da suyun içinde kendi yüzünü görür ey gözü açık er!

3645. Ama âşkın sureti, Tanrı'da fani olursa söyle bakalım, suda kimin suretini görür?

Güneşte Tanrı güzelliğini görür âşıklar. Gayret sahibi Tanrı'nın sanatıyla nasıl ay, suya vurur da suda görünürse güneşte de hak görünür.

Fakat Tanrı'nın bu gayreti, âşık ve sadık kişilerdir, şeytanla hayvana tecelli etmez o.

Şeytan bile âşık olsa topu çeler. Bir cebrail kesilir, şeytanlığı ölür.

Bu makamda " Şeytanım, benim elimde Müslüman oldu" sırrı belirir. Yezid'lik Tanrı ihsanıyla kalmaz, Yezit, Bayazıt olur.

3650. Ey kavim bu sözün sonu gelmez. Siz, o kaleye insan resimlerinden sakının!

Olmaya ki heves yolunuzu kessin, ebedî bir kötülüğe düşesiniz.

Tehlikeden sakınmak farzdır. Benden bu garezsiz sözü duyun!

Kurtuluş arıyorsan aklın sağlam ve keskin olması, belâ pususundan çekinmek yeğdir."

Babaları bu sözleri söylemeseydi, o kaleden çekinin demeseydi.

3655. O kaleye gitmek akıllarına bile gelmeyecekti. Gönülleri o tarafa akmayacaktı bile.

Çünkü tanınmış bir kale değildi. O, pek ıssız bir yerdeydi. Kalelerden, yollardan uzaktaydı.

Fakat babaları gitmeyin deyince bu sözden hevese, hayale düştüler.

Bu men edilme yüzünden gönüllerinde bir rağbettir uyandı, onun sırrını mutlaka öğrenmek gerek dediler.

Men edilen şeye gitmeyin, yapmayın denen şeyi yapmayan kimdir? İnsan men edildiği şeye haristir.

3660. Bir şeyi yapma demek, iyi ve Tanrı'dan çekinir kişileri o şeye yanaştırmaz ama hava ve hamasîne uyanları o tarafa sürer, götürür.

Şu halde bu yapmayın sözü, birçok kişileri azdırır. Birçok kalbi uyanık kişilerde bununla doğru yola gitmiş olurlar.

Alışkın güvercin kamışlardan kaçır mı hiç? O kamışlardan alışmamış, yabancı güvercinler kaçır.

Şehzadeler de hizmetlerde bulunuruz, dediğin gibi hareket ederiz baş üstüne.

Buyruğundan dışarı çıkmayız. Senin lûtuft ve ihsanından gaflet etmek, küfürdür dediler.

3665. Fakat kendilerine güvendiklerinden Tanrı izin verirse demediler. Tanrı'yı anmadılar bile.

Bu Tanrı izin verirse demek, bu kat, kat tedbir ve ihtiyat, Mesnevinin başlangıcında anlatıldı.

Yüz tane kitap olsa hepsi de bir baptan ibarettir. Yüz tarafta da bir tek mihraba dönülür.

Bu yolların hepsi de tek bir eve çıkar. Bu binlerce başak, bir tek tohumdan meydana gelmiştir.

Çeşit, çeşit yüz binlerce yemekler vardır. Fakat yemek olmak bakımından hepside bir şeydir.

3670. Bir tanesini yedin de tamamıyla doydun mu elli tane yemek olsa hepsinden soğursun.

Fakat açken şaşılığın tutar, bir yemeği yüz bin yemek görürsün.

O halayığın hastalığını, doktorların ahvalini, kusurlarını, anlayışsızlıklarını söylemiştik ya.

Hekimler, yularsız atlara benziyorlardı. Üstlerindeki haberleri bile yoktu.

Damakları, gemden yaralanmıştı, tırnakları yol yürümeden incinmişti.

3675. Öyle olduğu halde üstümüzdeki hünerini gösteren bir binici demiyorlardı, haberleri yoktu bundan.

Demiyorlardı ki bu perişanlığımız gemden değil. Üstümüzdeki sevgili süvariden.

Gül devşirmek için bahçeye gitti. Gül göründü bize ama meğerse dikenmiş diyen yoktu.

Hiçbiri, aklını başına alıp da bizim boğazımızı kim tekmeliyor demedi gitti.

Hekimler, sebebe kul kesilmişler, Tanrı hilesini görememişlerdi.

3680. Bir ahıra öküz bağlasan, sonra öküzün yerinde bir eşeği bağlı bulsan,

Bu işi gizlice kim yaptı diye araştırmaz, uykudaymış gibi gaflet edersen bu, eşekliktir.

Kendi kendine " Bunu değiştiren kim? Görünmüyor ama acaba göktekilerden biri mi yaptı bu işi" demiyorsun ha?

Oku dosdoğru sağ tarafa attın, gördün ki sola gitti!

Bir ceylân avlamak için at sürdün, domuza av oldun!

3685. Kazanç için kâr elde etmeye koştun, kâr şöyle dursun, hapse girdin.

Başkaları için kuyuyu kazdın, bir de gördün ki o kuyuya sen düşmüşsün.

Görüyorsun ki Tanrı, sebeplere el attın ama seni muradına erdirmeydi. Peki neden sebepler hakkında bir kötü zanna düşmedin?

Niceler, kazançla padişah kesildiler, niceler de kazanç peşinde çırpıplak kaldılar.

Nice kişi, kadın olarak Kaarun oldu. Nice kişi de kadın yüzünden borçlandı.

3690. Şu halde sebep, eşeğin kuyruğu gibi oynar, döner durur. Ona pek dayanmazsan daha iyi edersin.

Hattâ sebebe yapışsan bile yiğit olmamalısın ki altında nice tehlikeler gizlidir.

İşte bu tedbir ve çekinme " Tanrı izin verirse" demenin sırrıdır. Çünkü bu kaza ve kader, insana eşeği keçi gösterir.

Bir adam, yiğit ve akıllı bile olsa kaza ve kader, onun gözünü bağladı mı şaşkınlığından eşek gözüne keçi görünür.

Gözleri döndüren Tanrı'dır. Peki gönlü ve fikirleri döndüren kimdir?

3695. Kuyuyu lâtif bir ev görürsün, tuzağı zarif bir tane.

Bu, sofestailik değildir. Tanrı'nın değiştirmesidir. Hakikatler nerede? Sana böyle gösterir işte.

Hakikatleri inkâr eden tamamıyla bir hayal peşine düşmüştür.
Fakat demez ki her şeyi hayal sanan da bir hayal olur mu? Gözünü ov da bak!

**Şehzadelerin "İnsan neden men edilirse ona haristir " hükmüne uyup
—Biz kendi kulluğumuzu gösterdik ama senin kötü huyun kul olmayı
bilmiyor ki— o gitmeyin denilen kaleye gitmeleri, babalarının bütün
vasiyetlerini, bütün öğütlerini ayaklarının altına almaları, nihayet belâ
kuyusuna düşmeleri, nefs-i levvame'nin onlara " Size bir korkutucu
gelmedi mi? " sözüne karşılık ağlaya ağlaya ve pişmanlıkla "Geldi.
Duysaydık, dinleseydik, Yahut aklımız olsaydı cehennemlikler arasına
girmezdik" diye cevap vermeleri.**

Bu sözün sonu gelmez. Şehzadeler, o kaleye gitmek için yola düştüler.

3700. Meyvesini yemeyin denen ağaca yürüdüler. İhlas sahiplerinin tavlasından çıktılar.
Babalarının gütmeyin demesinden büsbütün hararetlendiler. O kaleye yüz çevirdiler.
O seçilmiş Padişahın sözüne karşı durdular. İnsanın sabrını yakıp yandıran " Hüş-rüba" kalesine yüz tuttular.
Öğütleri kabul eden aklın inadına gündüzden döndüler de kapkaranlık geceye daldılar.
O güzelim " Zatüssuver" kalesinin denize beş kapısı vardı, karaya beş kapısı.

3705. Beş kapısı, dış duygularımız gibi renk ve koku aleminiydi, beş kapısı da iç duygularımız gibi sırlar arardı.
O binlerce resim be nakış seyrettiler, yer, yer gezdiler resimler görüp kararsız bir hale geldiler.
Bu suret kadehlerinden pek sarhoş olma ki put yapıcı ve puta tapıcı olmayasın.
Suret kadehlerinden geç onlara kapılma. Şarap kadehtedir ama kadehten meydana gelmemiştir ki.
Ağzını şarabı verene aç. Şarap geldikten sonra kadeh eksik olmaz.

3710. Ey Adem gönül bağlayan mana benim beni ara kabuğu, buğday suretini bırak.
Kum Halil için un olduktan sonra artık ey akıllı er, bil ki buğday hiçbir şey değildir.
Suret sureti olmayandan meydana gelir. Nitekim duman da ateşten çıkar.
Bu suret alemini boyuna görür durursun ayıplarını görmeye başlarsın, usanırsın bıcarsın.
Fakat suretsizlik sana tam bir hayret verir. Yüzlerce alet aletsizlikten meydana çıkar.

3715. Tanrı elsizlik aleminde eller dokur. O canlar canı adam suretini düzer durur.
Nitekim ayrılıktan buluşmadan dolayı da gönülde çeşit, çeşit hayaller dokunur.
Fakat hiçbir eser yapan esere benzer mi? Feryat ve figan zarara benzer mi hiç? Feryadın sureti vardır, zarar
suretsizdir. Zarara uğrayanlar, kendi ellerini dişler dururlar, fakat zararın eli yoktur.
Ey delil isteyen bu örnek yakışır bir örnek değil ama anlayışı az olan için ancak bu örneği bulabildim.

3720. Suretsiz Tanrı'nın sanatı bir suret eker, derken benden duygularla aletlerle bitiverir.
Dileğine göre ne suret ektiye beden ona uyar, iyi yahut kötü olur.
Nimet sureti verirse beden şükreder, mihnet sureti verirse sabreder.
Tanrı acıma suretiyle tecelli ederse insan gelişir büyür. Bir yara, bere suretiyle tecelli ederse ağlar feryat eder.
Bir şehir suretiyle tecelli edince insanı yola düşürür. Bir ok suretiyle tecelli ederse insan kalkanla karşı durur.

3725. Güzellerde tecelli ederse zevk ve işrete dalar. Gayb suretiyle görünürse insan halvete girer.
İhtiyaç sureti, insanı kazanca götürür; kol kuvveti, şunun bunun malını çalıp çırpmaya.
Bu çeşit hayallerden doğan ve insana bir iş yaptıran suretler, o kadar çoktur ki saymaya imkan yok.
Sonsuz gidişler sonsuz hüner ve sanatlar, hep düşüncelerde doğan suretlerin gölgesidir.
Bir kavim dam kenarında bir hoşça durmuşlar. Her birinin gölgesi de bak yere vurmuş.

3730. O sağlam damın üstünde duran düşüncenin, fikrin suretidir. O ne yaparsa aşağıda o görünür.
İş yerde duvarda görünmede fikir gizli. Fakat tesir ve ulaşma bakımından ikisi de bir.
Bir meclise zevk kadehinden içilen suretlerin eseri insanın kendisinden geçmesi sarhoş olmasıdır.
Kadınla erkeğin ve ikisinin buluşma suretleri buluşma anında kendilerinden geçmelerini meydana getirir.
Bir nimet olan ekme ve tuz suretinin eseri suretsiz olan kuvvettir.

3735. Savaşta kılıç ve kalkan sureti suretsizlikle yani düşmana üstün olmayla sona erer.
Medrese medreseye gidip gelme medresenin türlü, türlü suretleri insan bilgi sahibi olunca dürülür gider.
Bu suretler suretsizliğin kuluyken nasıl oluyor da o nimet sahibine yok diyorlar?
Bu suretler suretsizlikten vücut bulmuştur. Peki kendilerine bu varlığı verene şu aykırı gidiş onu şu inkar ediş nedir
ki?

Ha.. suretin inkarı da ondan olur ondan zuhur eder. Bu iş de onun bir aksidir zaten.

3740. Her yurdun duvar tavan ve sair suretlerini mimarın düşüncesinin gölgesi bil.
Düşünce zamanında taş, tahta ve kerpiç meydana değildir ama bu, böyledir.
Dilediği gibi iş yapan suretsizliktir. Suret, onun elinde bir alete benzer.
Bazı, bazı o suretsiz varlık, yokluk gizliliğinden kerem eder, suretlere yüz gösterir.
Her suret ondan yardım görür. Bu suretle onun yüceliğinden güzelliğinden kudretinden var olur.

3745. Derken yine suretsiz varlık, yüzünü gizler. Suretler ihtiyaçlarından renk ve koku aleminde dilencilige başlarlar. Bu suret başka bir suretten yücelik dilerse bu, yol azıtmanın, sapıklığın ta kendisidir. A cevhersiz şu halde neden ihtiyacını başka bir ihtiyaç sahibine arz edersin. Mademki suretler kuldur, Tanrı'ya suret deme. Onu suret sanma, onu bir şeye benzetmeye kalkışma. Yalvar yakar kendini yok etmeye savaş. Çünkü düşünceden suretlerden başka bir şey meydana gelmez.

3750. Başka bir suretle gelişmiyor, semirmiyorsan sende, sen yokken doğan suret elbette daha iyidir. Bir şehre gider, o şehrin suretine ulaşırsın. A yolcu, seni oraya çeken suretsizliktir. Mana bakımından, hatta mekansızlık alemine kadar da gidersin. Çünkü zevk ve hoşluk, mekan ve zaman aleminden gayrı bir alemdir. Bir sevgilinin suretine gidersin, onunla eş olmaya, arkadaşlık etmeye can atarsın. Maksattan gafilsin ama mana bakımından suretsizliğe gittin yine.

3755. Şu halde hakikatte herkesin taptığı Hak'tır. Çünkü yollara gidenler zevk için giderler suretsizliğe doğru yürürler. Ama bazıları yüzlerini kuyruğa tutmuşlardır. Baş, asıldır ama başı kaybetmişlerdir onlar. Baş, bu sapıklar tarafından kaybedilmiştir. Fakat baş, kuyruk yolundan başlık eder. O, baştan imdat görür, bu kuyruktan. Bir tayfa vardır ki onlar başı da kaybetmişlerdir, kuyruğu da. Hepsini ve her şey kayboldu mu hepsini ve her şeyi bulurlar. Her varlığı her sureti yok etmeye yolundan, külle koşup ulaşırlar.

Şehzadelerin Zatüssuver kalesindeki köşkte Çin padişahının kızının resmini görmeleri, üçünün de kendisinden geçmesi, ona aşık olması, Bu kimin resmi? diye arayıp sormaları.

3760. Bu söze son yoktur. Şehzadeler, kalede pek güzel pek alımlı bir resim gördüler. Bundan daha güzel kız görmüşlerdi ama bu resmi görünce derin bir denize daldılar sanki. Çünkü onlara bu kase içinde afyon verilmişti bir kere. Kaseler görünür de o afyon görünmez.

Hüş-Rüba kalesi, yapacağını yaptı. Her üçünü de bela kuyusuna attı. Bakış oku yaysız olarak gönüle geldi saplandı. Ey aman bilmez aman, aman!

3765. Eski zamanlarda gelip geçmiş nice ümmetleri taştan suret yaktı yandırdı. Dinlerine de ateş saldı. Gönüllerine de.

Artık bu suret canlı olursa nasıl olur neler yapmaz o? Fitnessi her an bir başka çeşittir onun. Suret aşkı Şehzadelerin gönlüne mızrak gibi battı. Her biri bulut gibi gözyaşları döküyor, elini dişliyor, yazık diyordu. Padişahın önceden gördüğünü biz şimdi gördük. O eşsiz padişah bize ne kadar antlar verdi.

3770. Peygamberlerin bu yüzden bizim üstümüzde çok hakkı vardır. Onlar bizim sonumuzdan haber vermişlerdir. Ektiğin tohumdan ancak diken biter, bu tarafa doğru uçarsan buradan öteye yol yoktur, başka uçacak yer bulamazsın.

Tohumu benden al ki mahsül versin. Benim kanadımla uç ki ok, o tarafa fırlasın gitsin. Sen onun mutlaka var olduğunu, varlığının vacip bulunduğunu bilmezsin ama sonunda yine dersin ki hakikaten varlığı vacipmiş.

O hakikatte sensin, fakat sonunda hakiki varlığı anlayıp terk edeceğin bu mevhum senliğin o değildir ha!

3775. Bu sonraki varlığın, seni evvelki ve hakiki varlığa ulaştırmak ve böyle bir varlığın olduğunu bildirmek için gelmiş asılsız bir varlıktır.

Senin senliğinde başka bir sen gizlidir. Bu varlıkla var olup kendini gören kişiye kurban olayım ben.

Gencin aynada gördüğünü ihtiyar, ondan önce kerpiçte görür.

Biz padişahımızın buyruğundan dışarı çıktık. Babamızın lütuflarına nankörlük ettik.

Onun sözünü ehemmiyetsiz bulduk, onun eşsiz inayetlerini mühimsemedik.

3780. İşte şimdilik hepimiz de hendeğe düştük. Savaşız kazalara uğradık, öldürdük.

Kendi aklımıza güvendik, fikrimize dayandık da bu tehlikeye çattık.

İnce hastalığa tutulan, kendisini nasıl sağlam sanırsa biz de tıpkı onun gibi kendimizi sağlam sandık, hür zannettik.

Fakat gizli illet şimdi meydana çıktı, bağlandık, avlandık da ondan sonra kendini gösterdi.

Kılavuzun gölgesi Tanrıyı anmadan yeğdir. Bir kaanat yüzlerce tabak yemekten hayırlıdır.

3785. Gören göz, üç yüz tane sopadan daha iyidir. Mücevherle taşı ayırt eden gözdür.

Hasılı dertler içinde acaba dünyada kim bu, bu resim kimin resmi diye araştırmaya koyuldular.

Bir hayli arayıp sorduktan sonra bir gün yolda gözü açık bir ihtiyara rastladılar. O, bu sırrı açtı.

Duyuma yoluyla değil, aklına gelen ilham yoluyla bu sırrı buldu. Sırlar, onun gözünün önünde apaçıktı.

Dedi ki: Pervin denilen yıldız kümesi de buna haset eder. Bu, Çin Padişahının kızının resmidir.

3790. O, can gibi, ana karnındaki çocuk gibi gizlidir. Sarayında perdeler arkasındadır.

Yanına ne erkek çıkabilir, ne kadın. Padişah, onu fitnelere uğramaması için gizlemiştir.

Padişah onu pek kıskanır. Bulduğu yerin damının üstünden kuş bile uçamaz.

Eyvah böyle bir sevdaya düşen gönüle. Hiç kimse böyle sevdaya uğramasın.

Bu bilgisizlik tohumunu eken, o öğütleri ehemmiyetsiz ve lüzumsuz gören kişinin layığıdır.

3795. O kendi tedbirine güvendi, aklımla elbette bir iş başarırım dedi.
Halbuki o inayetin bir zerresi bile aklından doğacak üç yüz ihtiyat tedbirinden daha iyidir.
Beyim kendi hileni bırak. Tanrı inayetine yürü orada öl.
Buna sayılı hilelerle ulaşılmaz. Sen ölmedikçe fayda yok vesselam.

Buhara'da bir Sadr-ı cihan vardı. Hangi dilenci, ağız açıp bir şey isterse onun umumi ihsanından hiçbir şey elde edemezdi. Bir yoksul alim, bunu unuttu, hırsının çokluğundan ve alay geçerken bir şey istedi. Sadr-ı cihan yüzünü çevirdi. Yoksul, her gün yeni bir hileye başvurur, kendini bazen kadın şekline sokar, çarşaf giyer, bazen kör gösterir, yüzünü, gözünü bağlardı. Fakat padişah, anlayışıyla onu derhal tanırdı.

Buhara'daki o ulu zat kendisinden bir şey isteyenlere çok iyi muamele ederdi.

3800. Pek çok sayısız ihsanlarda bulunur, ta gecelere kadar cömertlik eder, altınlar saçardı.
Altınları kağıt parçalarına sarar, öyle verirdi. Hasılı dünyada buldukça hep böyle ihsanlar ederdi.
Güneş gibi, tertemiz ay gibiydi. Onlar da Tanrı'dan aldıkları aydınlığı halka saçarlardı ya.
Toprağa altın bağışlayan kimdir? Güneş. Madendeki altın da ondandır, yıkık yerlerdeki hazine de.
Her sabah yoksulların bir kısmına ihsanda bulunuyordu. Bu suretle hiçbir tayfanın mahrum kalmamasını isterdi.

3805. Bir gün dertlilere lütfeder, öbür gün dul kadınlara ihsanda bulunur.
Daha öbür gün yoksul Alevilerle okuyup okutmakla uğraşan yoksul fakirlere kerem eder.
Daha öbürüsü gün halkın eli boşlarına para verir, daha öbürüsü gün de borçlulara ihsan ederdi.
Yalnız bir şartı vardı: kimse ağzını açıp bir şey istemeyecekti.
Gececeği yolun kenarına bütün yoksullar duvar gibi dizilirler, susarlar beklerlerdi.

3810. Birisi ağız açtı da bir şey istedi mi bir habbe bile alamazdı.
Şartı kim susarsa kurtulur hükmüydü. Kesesi, kasesi, susanlarındı.
Nasılsa bir gün ihtiyarın biri, açım, bana zekat ver demişti.
İhtiyarı men ettiler. Ama o boyuna söylemekteydi. Halk hayretlere düştü.
Sadr-ı Cihan babacığım ne utanmaz ihtiyarsın dedi. İhtiyar sen benden daha ziyade utanmazsın dedi.

3815. Bu cihani yedin yuttun bir de alemle beraber öteki alemleri elde etmeye tamah ediyorsun!
Bu sözü duyunca güldü, o ihtiyara bir hayli mal verdi. Adamcağız, bütün malları yalnız başına alıp götürdü.
O ihtiyardan başka ondan bir şey isteyen hiçbir kimse ne yarım habbe altın elde etti, ne bir zerre kumaş.
Fakihlerin günüydü, bir hoca, hırsa geldi, feryadediyordu.
Bir hayli ağladı, sızlandı, fakat çare yoktu. Her çeşit söz söyledi, hiçbir faydası olmadı.

3820. Ertesi günü ayağını eski çaputlarla sardı, kötürümler arasına karıştı.
Ayağının sağına soluna tahtalar bağladı, bu suretle kendisini ayağı kırık bir alim göstermek istedi.
Padişah onu gördü tanıdı hiçbir şey vermedi. Ertesi günü yüzünü bir keçe parçasıyla örttü.
Fakat padişah yine tanıdı, ağzını açıp bir şey istediği için kusurda bulunmuştu, ona hiçbir şey vermedi.
Yüz türlü hileye başvurdu, nihayet aciz kalıp kadınlar gibi çarşafa büründü.

3825. Dul kadınların arasına karışıp elini gizledi başını eğdi öylece durdu.
Fakat padişah, yine tanıyıp sadaka vermedi. Hocanın mahrumiyetten yüreği yandı.
Sonunda bir kefenciye gitti. Dedi ki: beni bir kilime sar yol üstüne koy.
Hiç ağzını açma, yalnız Sadr-ı cihan'ın buradan geçmesini bekle.
Belki görünce ölü sanır da kefen parası almak üzere bir şey verir.

3830. Ne verirse yarısını sana veririm. Kefenci para gözler bir yoksuldu dediğini kabul etti.
Onu bir kilime sarıp yol üstüne koydu. Padişahın yolu oraya düştü.
Kilimin üstüne bir miktar altın attı. Hoca, hemen aceleyle kilimden elini çıkarıp altınları aldı.
Kefencinin almasına, verilen altınları gizlemesine meydan bile bırakmadı o aceleci adam.

Ölü, kilimden elini uzatıp paraları aldıktan sonra başını kilimden çıkardı.

3835. Padişaha dedi ki: ey bana kerem kapılarını kapayan bak nasıl aldım gördün ya.
Sadr-ı Cihan doğru dedi, aldın ama ölmedikçe kapımdan hiçbir şey koparamadın ya inatçı.
" Ölmeden önce ölü" sırrı budur işte. Çünkü ölümden sonra ganimetler elde edilir.
Ey hilebaz, Tanrıya karşı ölümden başka hiçbir hüner para etmez bir inayete uğramak yüzlerce çalışıp çabalamanın yeğdir. Çalışıp çabalamanın yüzlerce çeşit bozukluğu olabilir. Çalışmada bu korku var.

3840. O inayet ölüme bağlıdır. Bu yolu, güvenilir erler sınıdılar.
Ama ölüm de onun inayeti olmadıkça gelip çatmaz. Aman sen, sen ol inayete sığınmadan hiçbir yerde durma.
İnayet bu koca yılan zümrüttür. Yılan zümrüdü görmedikçe kör olur mu hiç?

İki kardeş vardı. Biri köseydi, öbürü genç. Bir bekar odasında kaldılar. Oğlan, geceleyin arkasına kerpiçler yığı. Gecenin bir vakti, bekarlardan

biri kalkıp ayaklarının ucuna basa basa geldi, bir takrip kerpiçleri oradan aldı. Çocuk uyanınca bu kerpiçleri niçin aldın ve nereye koydun diye savaşa başladı. Bekar der ki: Sen bu kerpiçleri niçin koydun?

3845. Bekçinin korkusundan o iki delikanlı, o bekar odasında kaldılar orada uyudular. Kösenin sakalında dört kıl vardı. Fakat yüzü, ayın on dördüne benziyordu adeta. Delikanlı çirkindi. Arka tarafına tam yirmi tane kerpiç yığıdı. Bekarlardan bir oğlan, gece vakti kalabalığın içinden kalktı. Yavaş, yavaş yürüdü. İştahlı bir halde oğlanın yanına gelip kerpiçleri bir tarafa koydu. Çocuğa elini uzatınca çocuk, yerinden sıçradı. Hey dedi, a köpeğe tapan kimsin sen?

3850. Bu otuz kerpici neye buradan aldın? Herif dedi ki: Sen ne için o otuz kerpici yığıdın? Oğlan dedi ki: Hastayım zayıfım. Yatarken ihtiyata riayet ettim. Herif, hastaysan, hastalıktan hararetlendiysen neden hastaneye gitmedin? Yahut bir esirgeyici hekimin evine varmadın? Gitseydin hastalıktan kurtulurdun. Çocuk dedi ki: Ben de bilmem nereye gideyim? Nereye gidersem bir derde uğruyorum.

3855. Senin gibi bir zındık, bir pis, bir dinsiz herif, başucuma yırtıcı canavar gibi gelip dikiliyor. En iyi bir yer olan tekkede bile bir an olsun aman bulmadım. Bir avuç bulgur aşıyla geçinmeye çalışan derviş, gözlerinden meni akarak, elleriyle hayalarını sıkarak bana yüz tuttu. Namuslu oldun mu gizli, gizli bakar aletleriyle oynarlar. Tekke böyle olursa artık halkın pazarı, eşek sürüsü ve hamların divanı nasıl olur? Var kıyas et.

3860. Eşek, nerde, namus ve takva nerede? Eşek, korkuyu, ürkmeyi, ricayı ne bilir? Akıl kadının da emniyet ve adaletini diler, erkeğin de. Fakat akıl nerede? Tutar, bu sefer de kadınlara kaçarsam Yusuf gibi sınamalara, fitnelere düşerim. Yusuf, kadın yüzünden zindana düştü, sıkıntılara uğradı. O bile böyle olursa artık ben, elli kere darağacına çekilirim. Kadınlara, bilgisizliklerinden bana saldırdılar. Erkekler canıma kastederler.

3865. Hasılı ne kadınlardan kurulabiliyorum ne erkeklerden. Ne yapayım bilmem? Ne bunlardanım ben, ne onlardan! Ondaki oğlan, köseye baktı, dedi ki: O çenesindeki o iki killa dertten kurtuldu gitti. Kerpiçten de kurtuldu, kerpiç kavgasından da, hatta senin gibi bir kahpe oğlu çirkin kart oğlanın saldırısından da. Gösteriş için olsun çenede bulunan kaç dört kıl, adamın arkasına çepeçevre yığılan otuz kerpiçten hayırlıdır. Tanrı inayetinin bir zerresi, itaat ve ibadetinden yeğdir.

3870. Çünkü şeytan itaat kerpici alır, hatta iki yüz tuğla olsa yine kapar, kendine yol açar. Her yanın kerpiçle dolu olsa yine o kerpiçler senin tarafından konmuştur. Fakat o iki üç, kıl, Tanrı vergisidir. Hakikatte o kılın her biri bir dağdır. Çünkü o, padişahların padişahının bir aman fermanıdır. Sen bir kapıya yüzlerce kilit vursan bir serser gelir, hepsini de söker çıkarır. Fakat bir şahne, herhangi bir kapıyı mumla kapatsa erler, babayığitler bile ona yaklaşamaz, yürekleri oynar.

3875. Tanrı inayeti olan o iki üç kıl kötülüklerle arana girer, dağ kesilir; yüzlerde görünen nura benzer. Ey iyi yaratılışlı adam, kerpiç komaya kalkışma, fakat çirkin şeytandan da emin olarak uyuma. Yürü, Tanrı kereminden iki tanecik kıl elde et de ondan sonra gam yeme, emin olarak uyu! Bilgili adamın uykusu, ibadetten yeğdir. Hele insanı gafletten uyandıran bilgi olursa. Yüzme bilen hareketsiz durması, aceminin elle ayakla savaşmasından iyidir.

3880. Acemi, elini ayağını oynatır durur, fakat boğulur. Yüzme bilense denizdeki dalgıç gibi yüzer durur. Bilgi, uçsuz bucaksız ve kıyasız bir denizdir. Bilgi dileyse, denizlerde dalgıçlık edene benzer. Bilgi dileyenin ömrü, binlerce yıl olsa yine araştırmadan vazgeçmez, bir türlü doymaz. Tanrı elçisi, hadisinde " İşte iki tane haris ki hiç doymazlar" dedi.

Tanrı rahmet etsin, Mustafa, "İki haris vardır ki hiç doymaz. Biri dünyayı dileyen, öbürü, bilgi isteğinde bulunan" dedi. Bu bilgi, dünya bilgisinden başka olmalı ki hadiste tekrarlama olmasın. Çünkü dünya bilgisi de dünyadır. Eğer buradaki bilgi, dünya bilgisine olursa hadiste "Biri dünyayı dileyen, öbürü dünya isteğinde bulunan" diye tekrar olur, ayırma olmazdı.

" Dünyayı ve dünyanın şatafatını dileyenle bilgi elde etmek isteyen" dendi.

3885. Bu ayırmaya dikkat edilirse buradaki bilginin dünya bilgisinden başka olduğu anlaşılır babacığım. Dünyadan başka ne olabilir? Ahret... Seni buradan ayıran, sana kılavuzluk eden!

Üç şehzadenin o iş hususunda konuşmaları

Derde uğrayan o üç şehzade birbirlerine döndüler. Her üçünün de zahmeti birdi, derdi bir elemi bir. Her üçü, aynı düşüncede idi aynı sevdaya düşmüştü. Her üçü aynı derde uğramış aynı hastalığa tutulmuştu. Sükut içindeydiler. Fakat üçü de aynı tehlikeye düşmüştü. Sözde de her birinin delili birdi.

3890. Bir müddet hepsi gözyaşı döktüler, musibet sofrasının başında kanlar saçtılar.

Bir zaman, her üçü de gönül ateşiyle yandılar, buhurdan gibi sıcak soluklar aldılar.

Büyük kardeşin ahvali

Büyük kardeşleri dedi ki: Ey hayırlı kardeşler, biz başkasına er gibi öğütler vermez miydik? Adamlarımızdan biri, bize deritten, yoksulluktan, korkudan, yer deprenmesinden şikayet edince, X Sıkıntıdan az ağla sızla. Sabret, sabır ferahlığın anahtarı derdik ya!

3895. Şimdi bu sabır anahtarı ne oldu? O türe bozuldu mu şaşılacak şey! Savaş zamanında ateş içinde bile altın gibi bir hoşça gül diyen biz değil miydik? Savaşın o dar zamanında asker benziniz saramasın demez miydik? Atların adam kellerinden başka basacak bir yer bulamadığı zamanlarda ordumuzu hay haylar la mızrak gibi kahredici bir halde saldırın diye teşvik etmez miydik?

3900. Bütün aleme sabredin der; sabır gönlün ve göğsün ışığıdır diye öğüt verirdik ya. Şimdi nöbet bizde. Neden serserim oluyor, çirkin karılar gibi neden çarşafa bürünüyoruz? Ey gönül! Herkesi hararetlendirdin ya; hadi bakalım, şimdi sen hararetle, kendiliğinden utan! Ey dil! Herkese öğüt verirdin ya; işte şimdi sana nöbet geldi, neden sustun? Ey akıl! Nerde o şekerler çiğneyen öğütün? Senin çağın şimdi. O hay ,hayın ne oldu?

3905. Ey gönülden yüzlerce teşvişi gideren! Şimdi senin nöbetin, hadi, oynat sakalını! Kahpelik eder de şimdi sakalını oynatmazsan bundan önce de sakalına gülmüş olursun. Başkalarına öğüt verme vaktinde hay hay, iş başa düşünce karılar gibi vay, vay ha! Başkalarının derdine dermen oluyordun ya; şimdi dert, sana konuk oldu, fakat susuverdin. Askere bağırır, çağırır, orduyu teşvik ederdin hani. Neden sesin kısıldı, nutkun tutuldu? Kendine de bağırmana.

3910. Aklınla elli yıldır ördüğün kumaştan bir zıbın yap da giyin bakalım! Dostların kulakları, sesinden hoşlanıyordu. Elini çıkar da şimdi kulağını çek! Daima baştın, kendini kuyruk yap da ayağını, elini, sakalını, bıyığını az kaybet. Şu döşenmiş yeryüzünde şimdi oyun senin. Kendini boş bir hale getir de neşelen!

Bir padişahın, alimin birini zorla meclise getirtip oturtması, sakinin hocaya şarap vermesi ve kadehi sunması, hocanın yüz çevirip kızması, padişahın sakiye haydi demesi, bunu boş bir hale getir... bunun üzerine sakinin, hocanın kafasına birkaç kere vurup şarap içirtmesi v.s.

Bir padişah mecliste oturmuş şarap içip sarhoş olmuştu. Kapının önünden bir fakih geçiyordu.

3915. Şunu meclise getirin, laal renkli şarabı sunun şuna diye emretti. Hocayı ister istemez meclise getirdiler. Mecliste zehir gibi, yılan gibi ekşi bir suratla somurtup oturdu. Padişah şarap sundu. Hoca kızdı kabul etmedi. Padişah'tan da yüz çevirdi sakiden de. Ben ömrümde şarap içmedim. Halis zehir, bence şaraptan daha hoş. Kendinize gelin, bana şarap yerine zehir verin, içip öleyim de kendimden de kurtulayım, sizden de dedi.

3920. Şarap içmeden gürültüye başladı. Mecliste ölüm gibi, canavar gibi bir hal aldı. Nefis ehliyle şu balçığa kapılmış olanlar gibi hani. Onlar, gönül ehliyle oturdular mı bu hale gelirler işte. Tanrı, kendi haslarına gizlilik aleminde hürlerin içtikleri şaraptan sunar ancak. Onlar, perde ardında kalanlara, hakikati görmeyenlere o şaraptan sunarlar ama duygu o, şarabın sözünden başka bir şey duymaz. Hakikati görmeyenler, onların irşadından yüz çevirirler. Çünkü gözle onların ihsanını göremez.

3925. Kulaklarından boğazlarına bir yol olsaydı onların öğütleri, gönüllerine tesir ederdi. Fakat bu çeşit adam, baştanbaşa ateştir, nur değil. Yakıcı ateşe de ancak kabuklar atılır. İç, kabuktan çıktı. Kabuktan ibaret olan söz, kaybolup gitti. Mide hiç kabuktan kızışır, gelişir mi? Cehennem ateşi ancak kabuğu yakar. Ateşin içle hiçbir işi yoktur. Ateş, içe yalın verirse mutlaka bil ki onu pişirmek içindir, yakmak için değil.

3930. Tanrı hüküm ve hikmet sahibi oldukça bu kaide daimidir. Geçmiş zamanda da böyledir. Gelecek zamanda da. Latif iç, hatta kabuklar bile onun tarafından yarılanırken artık nasıl olur da içi yakar? Uzaktır ondan bu. Hatta inayet eder de bu inayeti yüzünden başına vurursa bile ona bir iştah verir, o kırmızı şarabı içirir. Başına vurmazsa o hoca gibi onun ağzını bağlar. Şarap da içirmez, bu padişahların meclisine de sokmaz. Padişah sakiye dedi ki: Ey izi kutlu ne susuyorsun? Hadi onu hoş bir hale getir, neşelendir!

3935. Her akılda gizli bir hükmeden vardır. Kimi dilerse hileyle baştan çıkarır.

Doğu güneşi de onun alemini aydınlatması da tutsaklar gibi onun zincirine bağlanmıştır. Dimağına yarım afsun okuduğu zaman feleği çarha getirir döndürür. Bir akli tesiri altına alan başka bir akıl ondan kudret bulmuştur, tavla üstadı odur.

Saki, hocanın başına birkaç sille vurdu al deyip şarap kadehini sundu. Zavallı hoca sille korkusundan kadehi alıp içti.

3940. İçince de sarhoş oldu, neşelendi, baş gibi gülmeye başladı. Nedimliğe alaya latifeye koyuldu. Aslanı bile tutacak bir hale geldi. Neşesinden parmacıklarını şakırdatmaya başladı. Sonra su dökmek için ayak yoluna gitti.

Ayak yolunda ay gibi bir halayık vardı. Padişahın cariyelerinden olan bu kız pek güzeldi. Onu görünce ağzı açık kaldı. Akli gitti, halayığa saldırmaya kalkıştı. Ömrünce bekardı iştihak halindeydi. Şimdi bir de sarhoş olmuştu. Hemen halayığa el attı.

3945. Halayık çırpınmaya başladı, narayı attı. Fakat hiçbir çaresi olmadı. Kadın buluşma zamanında erkeğin elinde ekmeğinin elindeki hamura döner. Onu gah yumuşaklıkla gah sert bir halde yoğurur durur, elinin altında ondan çak, çak diye sesler çıkar. Gah onu uzatır, tahta üstünde yassı bir hale getirir. Gah bir araya toplar. Gah su döker, gah tuz eker. Gah tandıra yayar, ateşle onu mehenge vurur.

3950. İstekli ve istenen, bu çeşit dürülüp bükülür, Alt olan ve üst gelen, bu oyundur işte. Bu oyun yalnız kocayla karı arasında olmaz. Her aşıkla her sevgili de bu oyunu oynar. Evveli olmayanla sonradan olanın, varlıkla var olup suret kabul edenin Vise ve Ramin gibi bükülüp ezilmesi farzdır. Fakat her birinin oyunu başka bir çeşittir. Her birinin ezilip büzülmesi başka bir hünerdendir. Kocayla karıyı ey koca karını kötü tutma, hoş tut demek için örnek olarak söyledim.

3955. Gerdek gecesi yenge onun elini tutup hoş bir emanet olarak senin eline vermedi mi? Ey güvenilir kişi sen iyi kötü ne yaparsan Tanrı da sana onu yapar. Hasılı, o hoca ayak yolunda sarhoşluktan halayığa saldırdı. Ne namusu kaldı, ne zahitliği! O huriden doğmuş güzelin üstüne atıldı. Ateşi o pamuğa düştü. Can, cana ulaştı bedenler dürülüp bükülmeye başladı. İki de başları kesilmiş iki kuş gibi çırpınıyorlardı.

3960. Hocanın gönlünde ne şarap meclisi, ne padişah, ne aslan, ne haya, ne din, ne ürkeklik, ne de can korkusu kaldı.

Gözü kızdı, bir şey görmez oldu. Burada zaten ne Hasan görünür göze, ne Hüseyin! Hocanın meclise dönmesi gecikti. Padişahın bekleyişi de haddi aştı. Ne oluyor bir göreyim diye gitti. Oradaki kıyamet alametini gördü. Hoca, korkusundan hemen sıçrayıp meclise gitti, ateş gibi derhal şarap kadehini kapdı.

3965. Padişah cehennem gibi kızmış gazaba gelmişti. O kötü işi işleyen hocanın da, kızın da kanına susamıştı. Fakih padişahı hiddetli, gazaplı görünce kötü bir hale düştü, zehir kadehi gibi acı ve kanlı bir hale geldi. Sakiye, yahu acele et dedi, neye öyle sersem, sersem oturuyorsun? Çabuk padişahı neşelendir. Padişah gülümsedi, ey ulu er dedi, hoşlandım, o kız senin olsun! Ben padişahım, benim işim adalettir, lütuftur. Ne yersem cömertliğim, sevgiliyi de onu verir.

3970. Tatlı, tatlı içemediğim şeyi nasıl olur da sevgiliye verir, ona azık olarak sunarım? Ben kendi hususi soframda ne yersem kullarıma da onu yediririm. Pişmiş olsun, ham olsun... Ne yemek yersem kölelerime onu yedirir, onları o yemekle beslerim. Kürkten, atlastan ne giyersem kölelerime de onu giydiririm, onlara köhne elbiseler giydirmem. Hüner sahibi Peygamberden utanırım. O " Hizmetçinize siz ne giyiyorsanız onu giydirin" dedi.

3975. Mustafa, evladı olan ümmetine " Elinizin altındakilere yediğiniz şeyden yedin" diye vasiyette bulundu. Başkalarını hoş bir hale getirdin, sabırla çevikleştirdin, sabra teşvik ettin. Şimdi erlik göster de kendini de hoş bir hale getir. Sabır düşüncesine dalan aklını kendine kılavuz et. Sabır kılavuzu, sana kanat olursa canın arş ve kürsünün ta yücesine çıkar. Mustafa'ya bak, sabrı Burak edindi de bu Burak, onu göklere çekti, çıkardı.

Şehzadelerin bu bahisten, bu maceradan sonra sevgililerine ve maksatlarına mümkün olduğu kadar yaklaşmak için Çin iline gitmeleri. Buluşma yolu kapalı olsa bile mümkün olduğu kadar maksada yaklaşmak, iyi bir şeydir.

3980. Bu sözleri söyleyip derhal yürüdüler. İşte dostum ne olduysa da o vakit odu. Sabrı seçtiler, doğrulardan oldular. Ondan sonra Çin şehirlerine doğru yürüdüler. Analarını, babalarını bıraktılar, ülkelerini terk ettiler. O gizli sevgilinin yolunu tuttular. İbrahim Edhem gibi aşk, onları tahtlarından etti. Elsiz ayaksız ve yoksul bir hale düştüler. Yahut sanki bir sarhoş, İbrahim Peygamber gibi kendisine ateşe attı.

3985. Yahut da ulu Tanrı'nın sabırlı kulu İsmail kendilerini aşka kurban ettiler, onun hançerine boyun verdiler.

Aşk İmriülkays'ı dudakları kurumuş susuz bir halde Arap ülkesinden çekti. Nihayet Tebük'e geldi, orada kerpiç ameleliği yaptı. Padişaha, Arap padişahlarından imriülkays, bu diyara kazanç elde etmeye geldi. Aşka av oldu, kerpiç ameleliği yapıyor dediler. Padişah kalktı, gece vakti onun

huzuruna gitti. Dedi ki: Ey güzel yüzlü padişah!

3990. Sen, zamanın Yusuf'usun. İki ülkede şehiler ve güzellik bakımından bütün yüceliğiyle sana ram oldu. Erler, kılıcının yüzünden sana kul oldular; kadınlar bulutsuz bir aya benzeyen yüzüne köle kesildiler. Bizim yanımızda konakla da devlet ve ikbale erişelim. Canımız, senin visalinle yüzlerce defa tazelenir. Ben de senin kulunum, ülkem ve saltanatım da. Ey bunca ülkeye, bunca saltanata tenezzül etmeyen! Böyle bir hayli hikmetler söyledi. İmriülkays öylece susup duruyordu. Birdenbire sırrının yüzündeki örtüyü kaldırdı.

3995. Kulağına eğilip aşk ve derde ait ne söylediye söyledi. Kendi gibi onu da baştan çıkardı. Tebük padişahı da onun elini tuttu, onunla dost oldu. O da onun gibi tahttan, kemerden bezdi. Bu iki padişah, uzak, uzak ülkelerin yolunu tuttular. Aşk, zaten bu suçu bir kere yapmamıştır ki. Aşk, büyüklere baldır, çocuklara süt. O, her gemiye yüklenen ve geminin ağırlığından fazla olduğu için batmasına sebep olan son yüküdür.

Bu ikisinden başka daha nice sayısız padişahları aşk, saltanatlarından, ülkelerinden etmiştir.

4000. Bu üç şehzadenin canı da Çin ülkesinin etrafında kuşlar gibi tane devşirmeye başladı. Ağzlarını açıp sırlarını söylemeye kudretleri yoktu. Çünkü içlerindeki sır, pek mühim ve pek tehlikeli bir sırdı. O anda yüz binlerce baş bir pulaydı. Kızgın aşk, okunu yayına koymuş, yayını kurmuştu. Aşkın, hoşnutluk zamanında, kızgın değilken bile her an öyle zalim bir huyu vardır ki... Bu hoşnut olduğu zamanda böyle. Artık kızgın olunca neler yapmaz? Ben ne söyleyeyim?

4005. Fakat can yaylası, bu aşkın öldürdüğü, bu aşk kılıcının kestiği aslana feda olsun! Bu çeşit öldürülme binlerce hayattan iyidir. Saltanatlar bile böyle kulluğa kurban olsun! Şehzadeler, yüzlerce korkuyla, yüzlerce çekinmeyle sırlarını kinaye yollu hafif, hafif birbirlerine söylüyorlardı. Sırlara Tanrı'dan başka mahrem yoktur. Ah'a ancak gökyüzü hemdemdir. Birbirlerine bir şey bildirirken aralarında kendilerine ait istilahlardı.

4010. Alelade halk da bu kuşdilinin bir kısmını bellemişti de şatafatlar satmışlar, ululuklar etmeye kalkışmışlardır. Fakat onların sözü, kuşların seslerinin suretinden ibarettir. Ham kişi kuşların ahvalinden gafildir. Nerede bir Süleyman ki kuşdilini anlansın. Şeytan da saltanat sürer ama Süleyman değildir ki. Şeytan, Süleyman'a benzer, tahta oturur, hile bilgisi vardır, fakat " Biz ona kuşdilini öğrettik" sırrına mazhar değildir ki.

Süleyman, Tanrı'dan muştuluklara nail olmuştu da bu yüzden " Biz ona kuşdili öğrettik" sırrına erişmişti.

4015. Sen " Min ledün" kuşlarını görmemişsin. Artık o hava kuşlarına bak da onlardan anla. Simurgların yeri, Kaf dağıdır. Her hayal oraya el atamaz. Ancak o birleşmeyi gören hayal, o makamı görür. Gördükten sonra da yine araya ayrılık düşer. Fakat işi tamamiyle kesen ayrılık değildir bu. Bu iş, bu makam her türlü ayrılıktan emindir. Ruha mensup olan o kalıbın baki kalması için güneş, bir an kendisini kardan çeker.

4020. Sen onlardan kendi canın için bir düzenlik ara; onların sözlerinden istilah çalmaya kalkışma. Zeliha' da çöreotundan öd ağacına kadar her şeyin adını Yusuf takmıştı. Onun adını gizli bir surette yazmış, mahremlerine o sırrı bildirmişti. Mum, ateşten yumuşadı dese bu söz, o sevgili bize alıştı, sevdalandı demektir. Ay doğdu, bakın dese, yahut söğüt ağacı yeşerdi diye bir söz söylese...

4025. Yapraklar ne güzel oynamakta; çöreotu ne hoş yanıyor... Gül, bülbülle sırrını söyledi; padişah, sevgilisine sır söyledi... Bahtımız ne de kutlu; yağlıları döşeyin... Saka su getirdi; güneş doğdu... Dün gece bir tencere kaynattılar; içindekiler güzelce pişti, helmelendi...

4030. Ekmekler tuzsuz; felek, aksine dönmede... Başım ağrıyor; başımın ağrısı geçti gibi bir şey söylese hep başka şey kastederdi. Birini övse onu över, birinden şikayetlense onun ayrılığını anlatmış olurdu. Yüz binlerce ad söylese maksadı, dileği hep Yusuf'tu. Acıkırsa onun adını söylerdi. Tok olursa onunla duyar, onun kadehinden sarhoş olurdu.

4035. Susuzluğu onun adıyla geçerdi. Batını şerbeti onun adıyla. Derdi oldu mu onun yüce adıyla derhal derdi yatışırdı. Hatta kış vakti sevgilisinin adı ona kürk kesilirdi. Seveda aleminde sevgilisinin adı bu işi işler işte. Aşağılık kişiler de her an o temiz adı anar ama bu tesir görülmez; çünkü onlarda aşk yoktur. İsa, onun adıyla mucizeler yaptı. Ne mucize gördüyse onun adıyla gösterdi.

4040. Bir can, Hakk'a ulaştı mı onun zikri, bunun zikridir; bunun zikri onun zikri. Böyle can kendinden boşalır, sevgilisinin aşkıyla dolar. Testide ne varsa dışına o sızar. Gülme, vuslat safranının kokusunu verir, ağlama, uzaklık soğanının kokusunu. Halbuki bunların her birinin gönlünde yüzlerce murat var. Bu, aşk ve sevgi mezhebi değildir.

Gündüze nasıl güneş lazımsa aşka da sevgili lazım. Güneş o yüze nikap gibidir.

4045. Nikapla sevgilinin yüzünü fark edemeyen, güneşe tapar. Ondan el çek.
Aşkın günü de odur, rızkı da. Aşkın gönlü de odur, gönlünün yanışı da.
Balıklara ekmek de sudur, su da. Elbise de sudur, ilaç da, uyku da.
Aşık, çocuğa benzer. Memeden süt emer durur. O iki alemde de süttten başka bir şey bilmez.
Fakat şu da var ki çocuk, sütü hem bilir, hem bilmez. Bu tarafta tedbirin yeri yoktur.

4050. Bu define bildiren kitap, açanı da açılanı da bulsun, define sahibine de, defineye de nail olsun diye ruhu hayretlere düşürmüştür.
Ruh, bu yürüyüşte hayran olmaz. Hayret şöyle dursun defineyi bildiren kitabı elde eden ruh, deniz kesilir, sel ve ırmak değil.
Bulduğunu buldu mu kendisi kaybolur. Bir sel gibi denize gark olur gider.
Tohum yok oldu da ondan sonra bitti, incir haline geldi. ""Ben de sen ölmeyince altın vermedim ya"" sözü budur işte.
Şehzadelerin Çin ülkesine varıp idare merkezi olan şehirde gizlenmeleri, bir hayli sabrettikten sonra büyük kardeşlerinin sabırsızlanarak "Ben gidiyorum, elveda size. Gidip kendimi padişaha tanıtacağım" demesi.

**Ayağım, ya beni maksadıma ulaştırır. Yahut oraya gönlüm gibi başımı da veririm.
Kardeşlerinin ona öğüt vermeleri, fakat fayda etmemesi.**

Ey aşıkları kınayan, bırak onları,
Tanrı'nın azdırdığı bir taifeyi sen nasıl doğru yola sokabilirsin?

Büyük kardeşleri dedi ki: Kardeşlerim beklemeden canım ağzıma geldi.

4055. artık bir şeye aldırış etmiyorum sabrım kalmadı. Bu sabır beni adeta ateşe attı.
Sabretmeden takatim tak oldu. Başıma gelen şey aşıklara ibret kesildi.

Ayrılık yüzünden canıma doydum. Ayrılıkta yaşamak, münafıklıktır.
Ayrılığın derdi, niceye bir beni öldürecek? Kes başımı da aşk, bana bir baş bağışlasın.
Dinim, aşkla yaşamaktır. Bu canla, bu başla diri kalmak, bunlarla yaşamak benim için ayıptır, ardır.

4060. Kılıç aşkın canından tozu, toprağı siler süpürür. Çünkü kılıç, suçları kökünden mahveder.
Ey güzel ömürlerdir "Hayatım ölümümde" diye aşkının davulunu dövüp durmaktayım.
Beden tozu kalktı mı ayım parlar. Can ayım, saf bir hava bulur.
Can, su kuşu olduğunu dava etmede. Artık bela tufanından feryat eder mi hiç?
Gemi parçalanmış, kaza ne gam? Onun gemisi, suya ayak basıvermektir.

4065. Canım ve bedenim, bu dava ile dirildi. Artık ben bu davadan nasıl vazgeçer, nasıl sukut edebilirim?
Rüya görürüm ama uykuda değil. Dava edip duruyorum ama yalancı değilim.
Yüz kere kellemi kessen mum gibiyim ben, daha ziyade aydınlanır, etrafı daha aydınlık bir hale getiririm.
Ateş, önden, arttan bütün harmanı sarsa gece yolcularına ayın harmanı kafidir.
Yusuf'u, kardeşlerinin hilesi, Yakub peygamberden gizledi.

4070. Onu hileyle gizlediler. Fakat gömlek, nihayet gammazlıkta bulundu.
İki küçük kardeşi, büyük kardeşlerine öğütlerde bulundular. Dediler ki: Düşeceğin tehlikelerden bihaber olma.
Kendine gel, yaralarımıza tuz ekme. Babayığitlik taslayıp, yahut şüpheye düşüp bu zehri içmeye kalkışma.
Her şeyden haberdar olan bir şeyhin tedbirine uymadıkça kalb gözün açık olmadığı halde nasıl yol gidebilirsin?
Vay o kuşa ki kanadı bitmeden yücelere uçmaya kalkışır da tehlikeye düşer!

4075. İnsana kol kanat akıldır. Adamın akılı olmazsa kendisine başka bir akılı kılavuz etmesi gerekir.
Ya üstün ol, ya üstünlüğü ara. Ya görüş sahibi ol, yahut bir görüş sahibi ara.
Akıl anahtarı olmaksızın bu kapıyı açmaya kalkışmak beyhudedir, doğru değildir. Açılmaz.
Heva ve heves yüzünden bütün bir aleml tuzağa tutulmuş gör. İlaç rengindeki yaralara karmış bil.
Yılan, ölüm gibi göğsünün üstüne dayanıp ayağa kalkmış, ağzına da kuş avlamak için büyük bir yaprak almıştır.

4080. Otlar arasında o da bir ot gibi boy vermiştir. Kuş, onu bir dal sanır.
Yemek için yaprağın üstüne oturdu mu yılanın ve ölümün ağzına düşer.
Bir timsah, ağzını açar. Dişlerinin çevresinde uzun, uzun kurtlar vardır.
Yediğinin artığından dişlerinin arasında kalanlar kurtlanır, dişlerinin çevresinde kurtlar peydahlanır.
Kuşçağızlar, kurtları, o rızkı görüp o tabutu otlak sanırlar.

4085. Ağzı, ansızın kuşlarla doldu mu derhal nefesini çeker, ağzını kapar.
Bu ekmeklerle, azıklarla dolu olan aleml, o timsahın açılmış ağzı bil.
Ey rızık kazanan! Kurt ve yeyim derdine düşüp zaman timsahının hilesinden emin olma.
Tilki, toprağın altına yayılır, toprağın üstünde de hileli tohumlar vardır.
Nihayet bir karga gaflette bulunur, oraya gelir konar. O hilebaz da derhal onun ayağını yakalayiverir.

4090. Hayvanlar da yüz binlerce hile varken artık hayvanlardan daha üstün olanda ne hileler bulunur?

Zeynel-abidin gibi elinde bir Kuran, fakat yeminde kahredici bir hançer!
Sana gelerek efendim der. Fakat gönlünde büyülerle, hilelerle dolu bir Babil var.
Öldürücü zehirin görünüşü baldır, süttür. Kendine gel de haberdar bir pirin sohbeti olmadıkça yürüme.
Heva ve heves lezzetlerinin hepsi hiledir, riyadır. Her lezzet , etrafı karanlıklarla çevrilmiş şimşek ışığına benzer.

4095. Derhal gelip geçen şimşek nuru, yalan ve geçici bir şeydir. Çevresinde karanlıklar var, yolunsa uzaktır senin.
Onun ışığıyla ne bir kitap okuyabilirsin, ne bir konağa at sürebilirsin.
Yalnız şimşek ışığına kapıldığının suçu olarak doğu nurları senden yüz çevirir.
Kılavuz olmadıkça şimşek ışığı, seni geceleyin mil, mil karanlık bir çukura çeker.
Gah, dağa düşersin, gah dereye. Gah bu yana düşersin, gah o yana.

4100. Ey mevki arayan, zaten sen kılavuzu görmezsin. Hatta görsen bile ondan yüz çevirirsin.
Ben bu yolda altmış mil yol yürüdüğüm halde bu kılavuz, hala bana sapık diyor.
Bu şaşılacak adamın sözüne kulak asarsam yola yeni baştan başlamam lazım.
Halbuki ben bu yolda ömrümü harcettim. Ne olursa olsun artık, git oradan dersin.
Evet, yol yürüdüm ama şimşeğe benzeyen zannınca. O aştığın yolun onda birini doğruya benzeyen vahyin izine uy da yürü.

4105. "Zan, doğruyu bilmez" ayetini okuduğun halde öyle bir şimşeğe uydun da doğudan kaldın ha.
A köhne adam, ya bizim gemimize gir, yahut o gemiyi bizim gemiye bağla.
Fakat bu söz söylenince duyan der ki: Bu ululuğu nasıl bırakayım, kör gibi sana uyup nasıl gideyim?
Körün kılavuzla gitmesi elbette daha iyidir. Çünkü bundan insana bir ayıp gelirse, öbüründen yüz ayıp gelir.
Pireden adeta akrebe kaçmada, bir ıslaklıktan kaçıp denize dalmadasın sen.

4110. Babanın cefalarından kaçıp oğlancılardan, kötülüklerin, pisliklerin arasına kaçırıyorsun.
Yusuf gibi bir iç sıkıntısı yüzünden gezelim, oynayalım deyip gidiyor, bir kuyuya düşüyorsun.
Bu gezinti yüzünden onun gibi kuyuya düşüyorsun ama nerede onun gibi sana da yar olacak Tanrı inayeti?
Yusuf, o gezintiye babasından izin almadan gitseydi mahşere kadar kuyudan çıkamazdı.
Babası, gönlü olsun diye ona izin verdi. Dedi ki: Mademki gönlün gezmeye akmada. Hadi hayra karşı.

4115. Hangi kör olursa olsun bir Mesih'ten baş çekerse o çiftçısına doğru yoldan kalır.
Görse de gözünün ışıklanması mümkündür. Fakat bu çekinmesi yüzünden büsbütün körleşip kaldı.
İsa ona, gel der, bana sarıl. Ey kör, o yüce sürme bendedir.
Körsen bile benim mucizemle aydınlığa ulaşır, can Yusuf'unun gömleğine nail olursun.
Sana o sınıklıktan sonra gelen ululukta devlet vardır. O devlet sana yol gösterir.

4120. Eli ayağı olmayan devleti terk et a kart eşek, terk et!
Pirden başka üstat ve başbuğ olmasın. Fakat yaş bakımından pir değil, doğru yol piri.
Karanlığa tapan, pirin emri altına girdi mi aydınlığı görür.
Şart, teslim olmaktan ibarettir, uzun işe girişmek değil. Sapıklıkta koşup yelmenin faydası yoktur.
Ben bundan böyle esir yolunu aramam. Pir ararım, pir ararım, pir!

4125. Göklerin merdiveni pirdir. Ok, nereden fırlar, havalanır? Yaydan.
O ağır gövdeli Nemrut, İbrahim'in yüzünden gerkes kuşuyla beraber göklere sefer etmedi mi?
Bir hayli yücelere çıktı ama herkes bu gökten yukarıya çıkamaz ki.
İbrahim ona dedi ki: Ey yolcu er, adamın ben olursam, bana uyarı, bu sana daha iyidir.
Yücelere çıkmak için beni merdiven edinirsen uçmaksızın gökyüzüne çıkarsın.

4130. Hani gönlün, ekmezsiz, azıksız şimşek gibi batıdan ta doğuya dek gidişi gibi.
Hani gün battıktan sonra insanların duygularının geceleyin uykuda şehirleri gezip tozduğu gibi.
Hani arifin oturup durduğu halde gizli bir yoldan yüzlerce aleme gittiği gibi.
Böyle gidiş mümkün değilse o ilden gelen bu haberler, kimden geliyor öyleyse?
Bu haberlerde, bu dosdoğru rivayetlerde yüz binlerce pir ittifak etmiştir.

4135. Bu kaynaklarda, öyle zanla kurulmuş bilgilerde olduğu gibi türlü, türlü değil, bir tane bile aykırı şey yoktur.
O arayış, karanlık gecede kible arayışına benzer. Buysa öyle bir haldir ki gün ortası, Kabe de işte orada durup durmada.
Kalk ey Nemrut, adamları kanat edin. Bu gerkesler, sana merdiven olamaz.
Ey zayıf adam, cüzi akıl gerekse benzer. O daima leş yer de öyle uçar.
Abdal'ların aklıysa Cebrail'in kanadı gibidir. Mil ,mil yol alır ta sidre gölgesine uçar.

4140. Ben padişahın doğanıyım. Güzelim, izim kutlu. Ben leşe aldırış bile etmem, gerkes değilim ben.
Gergesi bırak, senin adamın ben olayım. Benim bir kanadım yüzlerce gerkesten iyidir.
Niceye bir körce at koşturup duracaksın? Sanat için de usta gerek, kazanç için de.
Kendini Çin ülkesinde rezil etme. Bir akıllı er, ara, ondan ayrılma.
O zamanın Eflatunu ne derse ona uy. Kendine gel, heva ve hevesi bırak, onun dileğince hareket et.

4145. Çin ülkesinde herkes inanarak ve kuvvetle padişahımız, anadan doğmamıştır;

Onun hiçbir oğlu yoktur. Hatta bir kadını bile kendisine yaklaştırmamıştır der.
Padişahlar hakkında oğlu, kızı vardır diyen, boynunu keskin kılıca eş etmiştir.
Padişahsa madem ki der; bu sızı sızıledin, karım olduğunu ispat et;
Kızım olduğunu ispat ettin mi keskin kılıcımdan emin olursun.

4150. Yahut da şüphe etme ki senin boynunu keserim. Canından hırkanı çeker çıkarırım!
Ey yalan dolu sızler sızıleyen! Sen hiçbir suretle başını kılıçtan kurtaramazsın.
Ey bilgisizlikten batıl sızler sızıleyip duran! Kesik başlarla dolu olan hendeği gör.
Bu gürültü yüzünden dibinden ta ağzına kadar kesik başlarla doludur bu hendek.
Bu başların sahipleri hep bu işe giriştiler; bu dava yüzünden başlarını verdiler.

4155. Kendine gel de ibret gözünü aç, bunları gör; böyle bir davaya girişmeye kalkma.
Kardeş, sen bu işe giriştin ama ömrümüzü bize zehir edeceksin.
Birisi, körlükle ve bilmeden yüzöl yürürse o aştığı yol, yoldan sayılmaz.
Silahsız savaşa gitme. Korkusuzlar gibi tehlikeye atılma.
Kardeşleri, bu sızler sızılediler ama o sabırsız şehzade dedi ki: Bana bu sızlerden nefret geliyor.

4160. Göğüs ateşle dolu bir mangala benziyor. Ekin kemale geldi artık orak zamanı.
Gönülde bir sabır vardı, şimdi o da kalmadı. Sabrın yerine aşk gelip oturdu.
Aşkın doğduğu gece sabrım öldü. O ölüp gitti. Tanrı sizlere ömür versin.
Ey sız sızıleyen! Ben sız sızılemeden de geçtim, dinlemeden de. Artık soğuk demir döğmeye kalkışma.
Hey gidi hey... Ben, baş aşağı gelmişim, ayağımı bırak benim. Nerde benim bedenimin cüzlerinde bir akıllı fikir?

4165. Ben deveyim, gücüm yettikçe yük çekerim. Düştüm mü kesilmem daha yeğ.
Kesik başlarla dolu yüzlerce hendek olsa benim derdime karşı ancak bir eğlencedir bu.
Artık ben heva ve heves davulunu korkumdan kilim altında çalmayacağım.
Ben artık sahraya bayrak dikeceğim. Ya başımı vereceğim, ya sevgiliyi göreceğim.
O şarabı içmeye layık olmayan boğazın kılıçlarla, hançerlerle kesilmesi daha iyi.

4170. Onun vuslatıyla aydınlanmayan gözün, ağarması kör olması daha yeğ.
Onun sırrına mahrem olmayan kulağı kökünden kopar. O başta hoş görünmez.
O cömertliğe sahip olmayan elin kasap satırıyla kırılması daha hoş.
Onun yürüyüşüne can vermeyen, onun nerkis bahçesine canla başla gitmeyen ayak yok mu?
O çeşit ayağın bukağıya vurulması daha doğrudur. O çeşit ayak nihayet başa dert olur.

Dileğinin Tanrı tarafından kendi vehminde bile olmayan başka bir taraftan ve başka bir işe yüzünden verileceğini bilse bile bir işe için çalışıp çabalayan kişinin yine bütün vehmi ve ümidi, o muayyen yola bağlıdır; o kapının halkasını çalar durur. Fakat ulu Tanrı, o rızıkı hiç düşünmediği bir başka kapıdan da verebilir. "Kulu hesaplamadığı yerden rızıklandırır" "Kul tedbirde bulunur, Tanrı takdir eder." Olabilir ki kul, bir kulluk vehmine düşer, der ki: Ben bu kapının halkasını vuruyorum ama Tanrı, dileğimi başka bir kapıdan da verebilir. Ulu Tanrı, onu bu kapıdan da rızıklandırır, başka kapıdan da. Hasılı bütün bu kapılar, bir konağın kapılarıdır.

4175. Ya bu yolda muradıma erişirim, yahut doğan gibi o yoldan döner yine yurduma gelirim.
Belki muradıma erişmem sefere bağlıdır. Seferde bulamaz isem belki de oturduğum yerde bulurum.
Sevgiliyi öyle bir arayayım ki onu aramaya lüzum olmadığını bilinceye kadar bu aramadan vazgeçmeyeyim.
Zamanenin çevresinde dönüp dolaşmadıkça o beraberlik, kulağıma girer mi benim?
Uzun ve uzak yerlere düşmeden bu beraberlik sırrını nasıl anlayabilirim?

4180. Tanrı, kullarıyla beraber olduğunu anlattı, sonra da bu sırrı gönlün aksetsin, bununla kanaat etmesin, bu sırrı araştırsın diye gönülü mühürledi.
Gönül seferlere düştü yollar aştı... Ondan sonra gönüldeki mührü açtı.
Hesaptaki iki yanlış gibi hani. O iki yanlıştan sonra hesap aydınlanır, doğrulur ya, tıpkı onun gibi.
Fakat seferden sonra der ki: Bu beraberliği bilseydim hiç onu arar mıydım?
İyi ama onu anlamak sefere bağlıdır. O anlayış keskin fikirlerle elde edilmez ki.

4185. Hani şeyh'in borcunun verilmesi de o çocuğun ağlamasına bağlıydı ya.
Helvacı çocuk, zarı, zarı ağladı da o ulular şeyhinin borcunu ödediler.
Bu manevi hikaye, bundan önce "Mesnevi" içinde sızılendi.
Ondan başka bir yerden tamah etmeyesin diye bir yerden gönlüne bir korkudur düşer.
Fakat bu tamaha bir başka fayda verir; o muradın başka bir kimseden meydana gelir.

4190. Ey bir yere sıkıca bağlanan, maksadını oradan uman, o yüce ağaçtan meyve elde edeyim diyen!
O maksadın, oradan olmaz da Tanrı onu başka bir yerden verir.
Peki... O şeyi sana umduğun taraftan vermeyecekti de neden o tamahı sana verdi?
Gönlüne bir hayret gelsin diye; bir hikmet bir kudret göstermek için.
Ey fayda dileyen! Muradım acaba nereden meydana gelecek diye gönlün hayran olsun diye.

4195. Bu suretle kendi aczini, bilgisizliğini bilirsin de gayba olan inanın büsbütün fazlaşır. Gönlüm de menfaat gelecek yerde hayrete düşer. Acaba bu tamahtan bu ümitten ne hasil olacak dersin. Terzilikten rızık umarsın, sağ oldukça terzilikle geçinir giderim dersin. Derken rızıkın kuyumculuktan meydana geliverir. Halbuki o vehmine bile gelmemiştin senin. Peki, o rızık oradan meydana gelmeyecekti de terziliğe tamahın nedendi?

4200. Tanrı bilgisindeki eşsiz, örneksiz bir hikmet yüzündendi. Tanrı, onu ezelde öyle yazmıştı.

Düşüncen şaşırırsın, bütün hünerin, işin gücün hayranlıktan ibaret olsun diye Tanrı bu hikmeti halk etti. Acaba sevgilinin vuslatına bu çalışmasıyla mı ererim, yoksa bedeni çalışmam olmaksızın başka bir yoldan mı sevgiliye ulaşırım?

Maksadıma bu yoldan erişeceğim demem. Yalnız bakalım, isteğim nereden meydana gelecek diye çırpınır dururum; Başı kesilmiş kuş, can bedeninden nerede kurtulacak diye her yana koşar çırpınır , çırpınır ya.

4205. Ben de ya bu çıkışla muradıma nail olurum, yahut burçlarla süslü gökteki başka bir burçtan muradıma ererim dersin.

Bir adam rüyasında birisini gördü. Gördüğü adam, kendisine "Zengin olmayı istiyorsun ya, bu maksadına Mısır'da erişeceksin. Orada bir define var; filan mahallede filan evde" dedi. Adam, Mısır'a gelince orada birisi, kendisine "Bağdat'ta filan mahallede filan evde bir define var" dedi. Mahallenin ve ev sahibinin adını söyledi. Adam Mısır'a gelmemdeki sebep, bu defineyi evimden başka bir yerde aramamaklığım lazımmış, bunu öğrenmek içinmiş demek. Yoksa bu defineyi, Mısır'da elde edemeyeceğim dedi.

Mal ve akara konmuş bir mirasyedi vardı. Konduğu mirasın hepsini yedi, çırpıplak kaldı. Miras malının zaten vefası yoktur. Geçip gider, fayda etmez, geçip gider; sahibi, ondan ayrılır. Mirasa konan malın kadrini bilmez çünkü kolay buldu. Dileyip savaştı pek o kadar zahmet çekmedi ki. Sana da Tanrı bu canı bedava verdi de o yüzden canının kadrini bilmiyorsun.

4210. Adamın elindeki para da gitti, kumaş da gitti, evler de gitti. Yıkık yerlerde baykuşlar gibi kalakaldı. Dedi ki: Yarabbi mal, mülk ekmek azık verdin, hepsi gitti. Ya lütfet bir geçim ver, yahut da ölümümü yolla. Gönlünden her şey boşalınca yarabbi, yarabbi demeye koyuldu. "Rabbim beni kurtar, bana yardım et" demeye başladı.

Peygamber "İnanan, kamışa benzer" demiştir. İçi boş olunca feryat eder. Fakat kamışın içi dolu oldu mu çalgıcı onu elinden atar. Sakın dolu olma. Onun elinden gelen zarar da hoştur.

4215. Boş ol da Tanrı'nın iki parmağı arasında hoş bir hale gel. Çünkü bütün alem yokluk şarabından sarhoştur. O mirasyedinin de azgınlığı gitti, gözlerinden yaş boşandı. Gözyaşları, din mahsulüne su verdi.

Müminin duasının geç kabul edilmesindeki sebep

Nice ihlas sahibi vardır ki ağlar, sızlar, dua eder. Duasındaki ihlas dumanı da göğe kadar gider. Suçluların sızlanmasından bir öd ağacı kokusu, bu güzelim gök kubbenin ta yücelerine kadar varır. Bunun üzerine melekler Tanrı'ya sızlanmaya başlarlar: Ey her duayı kabul eden, ey sığınılan Tanrı!

4220. Mümin kulun yalvarmada. Onun senden başka dayandığı yok. Sen yabancılara bile ihsanda bulunursun. Her iştah sahibi, dileğini senden diler. Tanrı buyurur ki: bu onu horlamak için değil. Ona geç ihsan etmem, onun faydasıdır. İhtiyacı onu gafletten ayılttı, bana çevirdi; saçından tuttu, çeke, çeke benim tarafıma getirdi. Dileğini verirsem yine döner, o oyuncağa kapılır gaflete gark olur gider.

4225. Gerçi ey sığınılan en düşkünlere yardım eden Tanrı diye gönlü kırık, perişan bir halde ağlayıp sızlanmada ama ko ağlasın, sızlasın.

Bana onun sesi hoş gelmede. O yarabbi demesi, sırlarını söylemesi hoşuma gidiyor. Yalvararak başından geçenleri anlatarak beni her çeşit aldatmada. Dudu kuşlarıyla bülbülleri, seslerinin güzelliği yüzünden kafese koyarlar. Fakat kuzgunla baykuşu hiç kafese korlar mı? Böyle bir şey hiç işitilmemiştir.

4230. Güzel seven bir ekmekçinin yanına iki kişi gelse, bir tanesi ihtiyar, bir tanesi de güzel bir delikanlı olsa. İki de ekmek isteseler ekmekçi hemen bir somun kapıp al der, ihtiyara verir. Öbür boyu boyu güzel olana hemencecik ekmek verir mi? Onu geciktirir.

Der ki: bir zamancağız bekle hele. Evde taze ekmek pişiriyorlar. O sıcak ekmek bir müddet sonra gelse bile yine hele otur der, helva da gelecek şimdi.

4235. Böyle , böyle onu geciktirir, oyalar gizli bir yoldan avlamaya başlar. Benim seninle bir müddet işim var. Ey dünya güzeli, bekle hele der.

İşte müminlerin, iyiden, kötüden bir murada hemencecik nail olamamaları iyice bil ki bu yüzdendir.

Rüyasında "Mısır'da define var" dedikleri adamın Tanrı tapısında yoksulluktan sızıldanması

Mirasyedi, mirası yiyip bitirdi. Yoksullaştı, yarabbi demeye, ağlayıp sızlanmaya başladı. Zaten rahmetler saçan bu kapıyı kim dövdü de Tanrı icabet etmedi; bu kapı açılıp ona yüzlerce bahar saçılmıştı? 4240. Rüya gördü bir hatif ona dedi ki: Sen, Mısır'da zengin olacaksın. Yürü Mısır'a git. İşin orada düzelecek. Tanrı niyazını kabul etti. O ricaları kabul eden Tanrıdır. Falan yerde büyük bir define var. onun için ta Mısır'a kadar gitmen gerek. Ey köhne adam durmadan hemencecik Bağdat'tan kalk, Mısır'a şeker kamışlığına kadar git! Adam, Bağdat'tan kalkıp ta Mısır'a kadar gitti. Mısır'ı görünce sırtı kaşındı.

4245. Sıkıntısını gidermek için hatifin vadine ümitlenerek Mısır'a gitti. Hatif, falan mahallede falan yerde gömülü pek nadir, pek değerli bir define var demişti. Oraya kadar gitti ama az çok, hiçbir geçinecek parası pulu kalmadı. Halktan dilencilik etmeye niyet etti. Fakat yüzü tutmuyor, utanıyordu. Sabretti, üzülp durdu. Derken yine açlıktan kıvranmaya başladı. Dilencilikten başka bir çaresi kalmadı.

4250. Dedi ki: Geceleyin yavaş, yavaş çıkarım: karanlıktan görünmem de o suretle dilenirim. Gece kuşu gibi geceleri Tanrı'yı zikrederim, elbette bir kapıdan yarım dirhem bir şey elde ederim. Bu düşünceyle dışarı çıkıp mahallelere düştü; bu düşünceyle taraf, taraf gezmeye başladı. Bir zaman utangaçlığı, mevkii mani oluyor, bir zaman da açlık, kendisine hadi, iste diyordu. Gecenin üçte biri geçinceye kadar isteyeyim mi, yoksa dudaklarım kuru bir halde uyuyayım mı, diye bir ayağını ileri atmada bir ayağını geriye çekmedeydi.

Adam Mısır'a vardı, geceleyin dilenmek üzere sokağa çıktı. Bekçi, adamı tuttu. Adam, bekçiden bir hayli dayak yedikten sonra muradına nail oldu. "Öyle şeyler vardır ki onları hoş görmezsiniz ama size hayırlıdır." Ulu Tanrı, "Tanrı güçlükten sonra insana kolaylık ihsan eder" ve "Şüphe yok ki güçlükle beraber bir de kolaylık vardır" buyurmuştur. Peygamber aleyhisselam da "Ey eziyet ve zahmet, şiddetlen, açılırsın" demiştir. Bütün Kur'an ve gökten inen kitaplar, bunu anlatır.

4255. Ansızın o adamı sokakta bekçi yakaladı. Dayanamadı, bir hayli yumrukladı, sopayla dövdü. O karanlık gecelerde halk, hırsızlardan çok zarar görmüştü. Bekçi, o korkunç ve menhus gecelerde hırsızları iyiden iyiye araştırmadaydı. Halife, geceleyin kimi sokaklarda dolaşıyor görürseniz benim adamlarımdan, akrabalarımıdan bile olsa yakalayıp elini kesin demişti. Padişah, bekçiyi iyice tehdit etmiş, neden demişti, hırsızlara böyle merhamet etmektesiniz?

4260. Neden onların yalanlarına kanıyorsunuz, yahut neden onlardan rüşvet alıyorsunuz? Hırsızlara ve her menhus adama acımak, zayıfları vurmak ve onlara merhamet etmektir. Kendine gel de bu sıkıntı yüzünden öc almadan vazgeçme. O sıkıntıya, o eziyete pek bakma da umumi sıkıntıyı, umumi eziyeti gör. Şerri defetmek için ısırılan parmağı kes at. Bedeninin helak olacağına, zulme uğrayacağına bak. Tesadüf bu ya; o günlerde hırsızlar pek çoğalmıştı. Pişkin, ham bir çok hırsız belirmişti.

4265. İşte bekçi, o adamı böyle bir zamanda yakalamış sayısız kötek atmış, sopayla iyice dövmüştü. O yoksul dövme doğruyu söyleyeceğim diye bar bar bağırmaya başlamıştı. Bekçi dedi ki: Peki mühlet verdim, söyle. Neden geceleyin sokağa çıktın? Sen buralı değilsin, yabancısın, belli. Doğru söyle, ne hileye çattın bakalım? Divan ehli, bekçiyi kınamışlar, neden hırsızlar bu zaman çoğaldılar?

4270. Bu çokluk senin ve senin gibilerin yüzünden. Önce çirkin ve pis arkadaşlarını göster. Yoksa hepsinin öcünü senden alırız. Bu suretle her mal sahibinin altını da emin olsun demişlerdi. Adam ağız dolusu yeminlerden sonra ben ne ev yakan birisiyim, ne yankesici. Ben ne hırsızım, ne zalim. Ben Mısır'da garip bir Bağdatlıyım dedi.

"Yalan insana şüphe verir, doğruysa inanç" hadisi

Rüyasını, rüyada hatifin kendisine bir define haber verdiğini söyledi. Bekçinin gönlü rahatlaştı, adamın doğru söylediğini anladı.

4275. Yemininden doğruluk kokusu gelmekteydi. Sözünden, içinin çörekotu gibi yandığı anlaşılıyordu. Gönül doğru sözden huzur ve sükun bulur, susuzun suyla hararetini teskin etmesi gibi. Ancak bir illete tutulmuş olan mahcup gönül, doğruyu anlamaz. O, peygamberlerle ahmak bir adamı bile ayırdedemez.

Yoksa mahallinden kopup gelen o haber, aya bile gelse onu ikiye böler. Ay ikiye bölünür de o hicap altında kalmış gönül bölünmez. Çünkü o, sevgili değildir, onu Tanrı reddetmiştir.

4280. Bekçinin gözleri yaşardı, bir kaynak oldu adeta. Fakat kuru sözden değil, gönül korkusundan. Bir söz cehennemden kopar, adamın dudağına kadar gelir. Bir söz de can şehrinde kopar, dudağa gelir. Bu dudak, cana canlar katan denizle, eziyetler, zahmetler denizi arasında bir berzahdır. Şehirlerdeki köylü pazarına benzer adeta. Etraftan alışveriş için hep oraya gelirler.

Kusurlu kumaşla, adamın kesesini berbadeden kalp akça ve inci gibi değerli ve pahalı kumaş, hep oradadır.

4285. Bu köylü pazarından kim, daha ziyade ticaretten anlar, geçer akçayla kalp akçayı görür, tanırsa kar eder. Köylü pazarı, bu çeşit adama kar yeri olur. Başkasına da körlüğü yüzünden suç ve zarar yeridir. Alem cüzülerinden her biri, teker teker aptala düğümdür, ustaya düğüm açmak. Birine şekerdir, öbürüne zehir. Birine lütuftur, öbürüne kahr. Her cansız şey, peygambere hikayeler söyler. Kabe, hacıya tanıklık eder, söz söyler.

4290. Mescit de namaz kılana tanıklık verir, ta uzak yollardan bana gelirdi der. Ateş, Halil'e gül ve reyhan kesilir, Nemrud 'a uyanlaraysa ölümdür derttir. A güzelim, bunu defalarca söyledim, fakat söylemeye doyamıyorum ki. Solup sararmamak için defalarca ekmek yedin; işte bu hep ekmek... Nasıl olur da usanmazsın? Mizacındaki itidal yüzünden yine acı kırsın. Bu açlıkla da senin hazımsızlığın yanar gider.

4295. Kimde açlık derdi varsa bedeninin her cüzü, diğer cüzüyle bağdaşır yenileşir. Lezzet açlıktan gelir, yeni bir yemekten değil. Açlıkla yenen arpa ekmeği, şekerden lezzetlidir. O usangaçlık da sözün tekrarından değildir, aç olmadan ve hazımsızlıktandır. Dükkandan, bağ, ve haraç almadan, dedikodudan halkı aldatmadan usanmazsın. Altmış yıl gıybetle bulunsan, insanların etini yesen yine doymazsın.

4300. Kadınları avlamak için işvelerde bulunursun, defalarca güzel sözler söylersin de yine bir türlü usanç gelmez. Son söylediğin sözü, ondan öncekinden daha yanarak, daha çevik bir halde ve ilk söylediğinden yüzlerce daha hararetle olarak söylersin.

Dert, eski ilacı yeniler. Dert, her usanmış, bezmiş dalı kırar. Eskileri yenileyen kimya, derttir. Nerede dert varsa orada usanç ne gezer? Kendine gel de usançtan soğuk soğuk ah etme. Dert ara, dert ara, dert ara dert!

4305. Abes ilaçlar, derde derman aramak için hile düzerler. Yol kesicidirler, bağ diye para almaya kalkışrlar. Acı su, içildiği zaman soğuktur, hoş gelir ama susuzluğu kesmez. Yalnız bir hiledir düzer, yüzlerce yeşillik bitiren tatlı suyu araştırmaya mani olur. Her kalp altın da tıpkı bunun gibi nerede iyi ve güzel altın varsa onu araştırmaya mani kesilir. Ey mürit, senin muradın benim, beni al diye hileyle kolunu kanadını keser.

4310. Senin derdini ben çekerim der ama o dert değildir, tortudur. Görünüşte sana tabidir ama hakikatte seni alt eder.

Yürü yalancı dermandan kaç da derdin, sana derman olsun, iyileşsin, miskler saçsın. Bekçi, evet; sen ne hırsızsın ne kötü bir adam. İyi adamsın ama aptalsın, ahmaksın. Bir rüyaya inanmış, bir hayale kapılmış, bu kadar yol aşmış buralara gelmişsin. Aklın yok galiba. Ben yıllardır biteviye Bağdat'ta bir define var,

4315. Filan yerde, filan mahallede gömülüdür diye görürüm, der demez adam kendine geldi. Çünkü bekçi, kendisinin mahallesini söylüyordu.

Bekçi sözüne devam etti: Yürü derler, filanın evinde o define. Adam büsbütün ayıldı. Çünkü o düşman, kendisinin evini ve adını söylemekteydi.

Bekçi söylüyordu: Ben defalarca bu rüyayı gördüm. Bağdat'ta böyle bir define var dediler de, Bu hayale kapılıp yerimden bile kıpırdamadım. Sense hiç usanmadan bir rüyaya kapılıp buralara kadar geliyorsun. Ahmak adamın rüyası da aklınca olur; akli gibi değersizdir, bir şeye yaramaz.

4320. Bil ki akli ve ruhu da zayıf olduğu için kadının rüyası, erkeğin rüyasından daha aşağıdır, daha değersizdir. Akli kıt ve ahmak adamın rüyasında bir kıymet olmaz. Akılsızlıktan ne çıkar? Yel gibi bir rüya! Adam kendi kendine, define evimdeymiş de neden yoksulluktan feryad ederim? Definenin başında yoksulluktan ölüyormuşum. Ne kadar da gaflet içindeymişim, ne kadar da perde ardındaymışım, gözüm örtülümüş, dedi.

Bu muştuluktan sarhoş oldu, derdi kalmadı. Dilsiz, dudaksız yüz binlerce hamd okudu.

4325. İçinden nasibine ermek için bu sıkıntıya uğramam lazımmış. Halbuki abıhayat, benim meyhanemdeymiş. Yürü, ben yüce bir nimete nail oldum. Kendimi müflis sanıyordum, o körlüğe rağmen bu nimeti buldum.

İster bana ahmak de, ister aşağılık bir adam. O define benim oldu ya, sen dilediğini söyle.

Ben şüphesiz olarak muradımı gördüm. A kötü ağızlı, sen ne istersen söyle.

Ey ulu er, sen bana dertli de. Sence dertliyim ama kendimce hoşum ben.

4330. Eğer bu iş aksine olsaydı da sana gül bahçesi, bana hor hakir bir yet kesilseydi ne yapardım, vay bana dedi.

Örnek

Aşağılık bir adam, bir gün yoksulun birine dedi ki: Burada seni kimse bilmiyor.

Yoksul, "Yabancıyım, bilmiyebilir. Fakat ben kim olduğumu biliyorum ya.

İş aksi olsaydı, dertlere, yaralara uğr asaydı m, o görseydi de ben kör olsaydım, kendimi görmeseydim ne yapardım? İstersen beni ahmak say. Ahmağım, fakat talihini iyi. Talihi olmak, inattan, ısrardan daha iyidir.

4335. Bu söylediğin söz, senin zannına göre. Yoksa talihim, aklıma da yardım eder benim" dedi.

Adamın, muradını bulduğundan ve işin hiçbir aklın ve fikrin eremeyeceği bir tarzda düzeldiğine şaşarak sevine sevine, Tanrı' ya şükrede ede memleketine dönmesi

Adam, Tanrı'ya secdeler, rükûlar ederek, hamiklerde, şükürlerde bulunarak Mısır' dan ta Bağdat' a döndü. Bütün yolda muradına böyle ters taraftan eriştiğine, maksadının böyle tuhaf bir tarzda elde edildiğine şaşıyor, sarhos bir halde yol yürüyordu.

Diyordu ki: Beni nereden ümitlendirdi, nereden mal mülk verdi?

Bu ne hikmetti ki murat kiblemi başka yerde sandım, yolumu yitirim, neşeli bir halde evimden çıktım.

4340. Koşa koşa sapıklık yoluna düştüm. Her an dileğimden biraz daha uzaklaşıyormuşum meğerse.

Sonradan yine Tanrı, o sapıklığı, keremiyle lütf haline getirdi, beni doğru yola götürmeye vesile etti.

Sapıklığı iman yolu yapar, eğri gidişi ihsan mahsulünün devşirme çağı kılar.

Bu suretle de hiçbir ihsan sahibinin korkudan emin olmamasını, hiçbir hainin de ricadan el çekmemesini diler.

Kendisine gizli lütf sahibi densin diye zehir içine tiryak gizler.

4345. Namazda bile gizli olmayan lütf ve keremi, namazda bile bulunmayan o yargılamayı günaha vermiştir.

İnkâr edenler, güvenilir, yüce kişileri aşağılamayı kasdettiler. Fakat bu aşağılama, yüceliğin tâ kendisi oldu, mucizelerin zuhuruna sebep kesildi.

Onların inkârdan kasıtları, dini aşağılamaydı; fakat bu aşağılamanın ta kendisi, peygamberlerin yüceliğini izhar etti.

Kötü kişilerin inkârı olmasaydı mucizenin meydana gelmesine ne lüzum vardı?

İnkâr eden düşman, doğrunun ispatını istemeseydi kadı, tanık istemeye kalkışır mıydı?

4350. Mucize, dâva sahibinin doğruluğunu şüphesiz olarak ispat eden bir tanıktır.

Hakikati tanıyamayanlar, peygamberleri kınadılar da Tanrı, o yüzden onlara lütufta bulundu, mucizeler verdi.

Firavun'un hilesi, üç yüz kattı. Fakat hepsi de kendisinin aşağılanmasına, kökünün kazanmasına sebeb oldu.

Musa'nın mucizesini bozmak, hiçlemek için iyi, kötü, bütün büyücülerini getirdi.

Bu suretle asa mucizesini bâtil ve rüsvay etmek, gönüllerdeki itibarını, kökünden söküp çıkarmak diledi.

4355. Halbuki o hile, Musa'nın mucizesinin zuhuruna sebeb oldu, asanın itibarını bir kat daha artırdı.

Musa ile kavmini mahvetmek için Nil kıyısına kadar asker çekti.

Halbuki bu, Musa ümmetinin emin olmasına, kendisinin yerin dibine, helak çölüne gitmesine sebeb oldu.

Firavun, Mısır'da kalsaydı, oraya gelmeseydi Musa kavminin vehmi, nasıl geçerdi?

Ardlarına düştü, Musa kavmini âdeta eritti, yaktı yandırdı. Tanrı, bu suretle emniyet, bil ki korkudandır dedi.

4360. Gizli lütf ona derler ki hiçbir şeye muhtaç olmayan Tanrı, ateş gösterir, halbuki nurdur.

Tanrı' dan çekinen kişiye mükâfatta bulunmak, gizli ve olmayacak bir şey değildir. Sen, hataya düşen büyücülere, hatalarından sonra ettiği lütf bak.

Sevip beslerken vuslata erişirme, umulmayacak şey değildir. Halbuki o, büyücülerin ellerini, ayaklarını kestirirken onları vuslatına erişirdi.

Yürüyen ayakları olan kişinin yürüyüp gezmesi tabiidir. Sen, büyücülerin ayakları kesildiği halde yürümelerini seyret!

Arifler, kan denizinden geçip gitmişlerdir de o yüzden daimî bir emniyet içindedirler.

4365. Onların emniyeti, korkunun ta kendisinden meydana gelmiştir. Hâsılı her an da o emniyet, çoğalıp durur.

Ey temiz adam, korkudan gizlenmiş emniyeti gördün, ümidde gizli korkuyu da gör.

O Bey, hileye saptı, İsa' yı tutturmak istedi. İsa, evine girdi, yüzünü gizledi.

O da taca sahibolmak için eve girdi. Halbuki İsa' ya benzedi, darağacının tacı oldu.

Aman beni asmayın, ben İsa değilim. Ben Yahudilere izi kutlu bir beyim dedi.

4370. Onlar, hemen yürüyün, saldırın, İsa'dır bu; bizim elimizden hileye saparak kurtulmak istiyor, tez darağacına çekin dediler.

Nice ordu vardır ki bir zafer elde etmek için. yürür. Kendi başını yer, artıklarını başkaları kapışırlar.

Nice tacirler vardır ki kâr ümidiyle bayram edeceklerini sanırlar, ödağacı gibi kendileri yanar yakılırlar.

Dünyada bu çeşit nice aksi şeyler vardır. Adam, onu zehir sanır, halbuki balın ta kendisidir.

Nice ordular, ölümlerine kaani olurlar, halbuki aydınlıklara ererler, zafer elde ederler.

4375. Kabe'yi aşağılamak, diriye ölü gibi yere yıkmak için Ebrehe de fille geldi.

Kabe'yi yıkmak, herkesi oradan döndürmek istedi.

Bütün ziyaretçilerin, onun yanma toplanmasını, emrine uymasını, yaptığı kâbeyi kible edinmesini diledi.

Neden benim kâbemi ateşlediler diye Araplardan öc almak niyetine düştü.

Onun bu savaşı, Kabe'nin yücelmesine, o Tanrı evinin daha ziyade şereflenmesine sebeb oldu.

4380. Mekkelilerin yüceliği birdir, yüz oldu. Kıyamete dek de yücelikleri yürüdü gitti.

Halbuki Ebrehe de, kâbesi de daha ziyade yerin dibine girdi. Bu nedendir? Kaza ve kederin inayetlerinden.

Yırtıcı bir hayvana benzeyen Ebrehe'nin getirdiği mal ve mülkten de Arap yoksulları, zengin oldular.

O, ordu çektiğini sanıyordu, halbuki Mekkelilere mal mülk ve altın götürmedeydi.

Kaza ve kederin bu aksi cilvesinden haberi bile yoktu. Yolda her adımda şatafatını seyredip duruyordu.

4385. Nihayet adamcağız, evine geldi, defineyi buldu. İşi, Tanrı lûtfıyla düzene girdi.

Kardeşleri, ağabeylerine birbiri üstüne öğüt verdiler. Fakat o, bu öğütlere sabredemedi. Deli gibi kendinde olmaksızın onlardan kaçtı, kendisini padişahın tapısına izin istemeden attı. Fakat bu küstahlığından, aldırış etmediğinden değildi, aşkının çokluğundandı.

İki kardeşi dediler ki: Canımızda, gökteki yıldızlar gibi yol gösteren öğütler var.

Söylemesek oyun, düzgün gelmeyecek. Söylesek gönlün dertlenecek.

Söyleme yüzünden sudaki kurbağa gibi elemlere düştük. Susma yüzünden de dertleniyor, âdeta boğuluyoruz.

Söylemesek barışın, düzenin nuru yok bizce. Söylesek sözümüze uymayacaksın.

4390. Onlar, böyle söyleyip dururken ağabeyleri birden yerinden sıçradı; kardeşler dedi, elveda. Dünya da değersiz bir şey, dünyadaki şeyler de.

Yaydan ok fırlar gibi sıçradı. O anda söz söylemeye mecal yoktu zaten.

Sarhoş bir halde Çin padişahının huzuruna geldi. Sarhoşçasına derhal yeri öptü.

Zaten onların derdi ve titreyişi, önceden de bir bir padişaha malûmdu, sonradan da.

Koyun, otlakta otlamakla oyalanır ama çoban, koyunun halini bilir.

4395. "Hepiniz çobansınız ve size tâbi olanlardan mesulsünüz" diyen, sürünün halini bilir. Ot mu otluyor, yoksa bir savaşa mı düştü? Bundan haberdardır.

Görünüşte sürüden uzaktadır ama tef gibi düşünün içindedir.

Onların yanışından, alevinden haberdardır. Yalnız öylece durması lâzımdır da onun için aldırılmaz gibi görünür.

O yüce padişah da onların içindeydi âdeta. Fakat mahsustan kendisini bilmiyor göstermekteydi.

Tencerenin sonu, ateşin görünüşüne bağlıdır. Fakat ateşin mânası, hakikati, tesiri, tencerenin canındadır.

4400. Sureti dışardadır, mânası içerde. Candan sevilen sevgilinin hakikati, kan gibi damarların içindedir.

Şehzade, padişahın huzurunda diz çöktü. On tane muarriif, onun halini anlatmaya koyuldu.

Padişah, önceden onu, geçirdiği ahvali tamamiyle biliyordu ama muarriif de kendisine verilen vazifeyi yapmaktaydı.

Ey temiz adam, gönlündeki bir zerre irfan nuru, yüzlerce muarriiften iyidir.

Kulağını muarriife vermek, perde ardında olmaya, vehme, zanna düşmeye delildir.

4405. Kim can gözüyle görürse gözü, her şeyi apaçık görür.

Canı, halkın tevatürüyle kanaat etmez, inancı, gönül gözünden meydana gelir.

Hâsılı muarriif, o seçilmiş padişahın huzurunda onun ahvalini anlatmak için ağzını açtı.

Dedi ki: Padişahım, bu, senin ihsanına avlanmış; dışarıya atılmaya lâyük değil. Padişahlıkta bulun.

Elini, bu devletin terkisine atmış. Onun sarhoş başını elinle okşa.

4410. Padişah dedi ki: 8u delikanlı, ne mevki isterse, hangi ülkeyi dilerse vereceğim.

Terkettiği malın, mülkün yirmi katını, fazlasıyla ona bağışlayacağım.

Muarriif dedi ki: Senin padişahlığın, onun gönlüne aşk tohumunu ekeli senin sevginden başka bir havaya kapılmasına imkân mı var?

Senin kulluğun, onu öyle bir hale getirmiştir ki padişahlık bile artık gönlüne soğuk gelmede.

Padişahlığı da oynamış, yutulmuştur, şehzadeliliği de. Senin ardına düşmüş, bir garip olmuştur.

4415. O, âdeta bir sofidir, vecde gelmiş, hırkasını atmıştır. Artık bir daha hırkasını alır mı hiç?

Verdiği hırkayı almak, pişman olmak, ben aldanmışım;

Arkadaş, o hırkayı tekrar bana ver. Ulaştığım vecit, bu hırkaya değmez demektir.

Bu fikir, âşıktan pek uzaktır. Âşık, böyle bir düşünceye düşmez. Eğer ona böyle bir düşünce gelirse toprak başına!

Aşk, diri olan, duygusu ve akli bulunan yüzlerce beden hırkasına değer.

4420. Hele şu sonu olmayan dünya mülkünün hırkası nedir ki? Ancak beş kuruşçuk eden sarhoşluğu bile bir baş ağrısıdır.

Dünya mülkü, bedene tapanlara helâldir. Bizse zevali olmayan aşk saltanatına kuluz.

Padişahım, bu delikanlı aşk valisidir. Onu azletme. Kendi aşkından başka bir şeyle oyalama onu.

Senin yüzünü göstermeyen mevki, âdi bir mevkidir. Makamdır ama hakikatte azledilmenin ta kendisidir o.

Şimdiye kadar buraya gelmemesindeki, geç kalmasındaki sebep, istidadının olmaması ve bedeninin arık bulunmasıydı.

4425. Hazırlığın olmadan bir madene bile gitsen bir habbe alamazsın.

Hani erkekliliği olmayan adamın kız alması gibi. Tutalım kız pek güzel, gümüş gibi bedeni var, ona ne fayda?

Zeytinyağı ve fitili konmamış kandil, ne çok bir aydınlık verir, ne az!

Burnu koku almıyan biri, gül bahçesine girse o güzel kokulardan bir neşe almaz ki.

Bu iş, bir namussuzun önündeki güzele, bir sağırın yanında çalınan cenk ve barbet sesine benzer.

4430. Karada yaşayan kuş, denize dalsa helak olmadan başka eline ne geçer?

Buğdayı olmaksızın değirmene gidenin ancak saçı, sakalı ağarır, başka bir şey elde edemez.

Felek değirmeni, buğdayı olmayanların saçını, sakalını ağartır, kendilerini zayıflatır.

Fakat biz, bu değirmene buğdayımızla geldik. Bu değirmen, bize mal mülk bağışlar, iş güc verir.

Önce cennete girmeye istidat gerek ki cennetten bir dirlik elde edesin.

4435. Yeni doğmuş çocuk, şaraptan, kebaptan, köşklerden, kubbelerden ne anlar?

Bu örneğin sonu gelmez, sözü kısa kes. Yürü, istidat elde etmeye çalış.

İşte bu delikanlı da istidat sahibi olmak için şimdiye kadar oturdu. İştihakı hadden aştı, fakat istidat sahibi olmadı. İstidat da padişahın elde edilir. Can olmadıkça bedende istidat mı olur dedi.

Padişahın lûtufları, onun gamını dürdü. Kendisi avlandı hâsılı, belki padişahı da avlar.

4440. Aşikâr olarak senin gibi avlanan avı tutamadan av olur, bağlanır, bağlara giriftar olur gider.

Kim beylik ararsa o beyliği elde edemeden mutlaka tutsak olur.

Cihan dibacesini aksine bil. Her kulun adını âlem padişahı tak.

Ey aksine gidişli ve ters düşünceli beden! Yüz binlerce hürü esir etmişsin.

Bir zamancağız şu hileyi, düzeni bırak da ölümden önce birkaç solukluk zaman da hür yaşa.

4445. Sana eşek gibi, hürükte yol yoksa kova gibi ancak kuyunun içine dalar çıkarsın.

Bir zamancağız kendi canını terket, yürü, kendine benden başka bir yordak ara.

Benim nöbetim geldi, artık beni azadet; benden başkasını kendine damat edin!

Ey yüz türlü işe girişen beden, beni bırak. Ömrümü zâyettin, artık benden başka birini ara.

Kadının, Cuha' nın karısına kapılması, sandıkta kalması, kadı naibinin, sandığı satın alması. Ertesi yılı yine Cuha' nın karısının bildiri elde ettiği parayı umarak kadıya başvurması, kadının, "Beni azadet, başkasını ara" demesi

Cuha, her yıl yoksulluktan hileye baş vurur, karısına yüz tutar, ey güzelim derdi,

4450. Mademki silâhın var, yürü avlan da avından süt sağalım.

Tanrı, sana yay gibi kaşlar, ok gibi bakış vermiş. Bunları, adam avlamaktan başka ne için verdi?

Yürü, bir yüce kuş için tuzak kur. Taneyi göster, fakat sakın sen yenme ha!

Onu, muradına eriştirecekmişin gibi görün ağzının tadını boz. Tuzağa tutulan kuş, hiç tane yer mi?

Hâsılı Cuha'nın karısı, gönlünü on türlü emele veren kocamdan şikâyetçiyim diye kadının tapısına vardı.

4455. Hikâyeyi kısa kes. Kadı, o güzelin yüzüne, gözüne kapıldı, avlandı.

Dedi ki: Mahkemede bir gürlütü varken şikâyetini dinleyemiyor, anlayamıyorum.

Ey selvi boylu! Yalnızca gelirsen kocanın sitemlerini iyice söyle, şikâyetinde bulunursun.

Kadın dedi ki: Senin evine iyi kötü herkes, derdini dökmeye, şikâyetini anlatmaya gelip gider.

Baş evi de sevdalarla doludur. Nitekim vesveselerle dolu olan gönül kavgalarla dopdoludur.

4460. Geri kalan uzuvlar, düşünceye düşmez, rahattır. Fakat gönüller, gelip gidenlerin yüzünden yorulur, yıpranır.

Tanrı korkusunun gözüne, yeline kaç. O bildirki çiçekleri dök.

Bu çiçekler, yeni çiçeklerin bitmesine mâni olmaktadır. Halbuki gönül ağacı, onlar için yetişmiş, boy atmıştır.

Kendini bu düşüncelere verme, uykuya dal. Uyku içindeyken uyanıklığa baş kaldır.

Hani o Ashabi kehif gibi sen de uyanık yürü, seni uyuyor sansınlar.

4465. Kadı, peki güzelim dedi, ne yapalım? Kadın dedi ki: Bu cariyenin evi tamamiyle bomboş.

Düşman, köye gitti, bekçi de yok. Halvet olmak için pek güzel bir yurt.

Mümkünse bu gece oraya gel. Geceleyin görülen işte ne düzen vardır, ne riya.

Bütün gözetleyenler, uyku şarabıyla sarhoştur. Gece Zencisi, hepsinin boynunu vurmuştur.

Hâsılı o şeker dudaklı, o canım dudaklarıyla kadıya şaşkırtıcı afsunlar okudu.

4470. İblis, Âdem'e nice defa masallar okudu ama Havva, ye dedi de Adem, Tanrı tarafından yemeyin denen meyveyi o vakit yedi.

Âlemde zulümle dökülen ilk kan, kadın yüzünden ve Kaabil'in elinden çıktı.

Nuh, tavada ne kadar kebab kızartmak istese Vahile, durmadan tavaya taş atardı.

Kadın hilesi onun işine üstün olur, onun saf öğüt suyunu bulandırır giderdi.

Kavmine gizlice, amanın bu sapıklardan dininizi koruyun derdi.

Kadının, Cuha' nın karısının evine gitmesi, Cuha' nın kızgın bir halde kapının halkasını dövmesi, kadının sandığa gizlenmesi.

4475. Kadının hilesine son yoktur. Gece oldu. Akıllı kadı, kadına kavuşmak için yavaş yavaş kalktı, yola düştü.

Kadın iki mum yaktı. Yemek ve çerez hazırlamıştı. Kadı gelince biz aslen dedi, içmeden sarhoşuz.

Tam bu sırada Cuha gelip kapıyı döğmeye başladı. Kadı, yerinden sıçradı, bir kaçacak yer aramaya koyuldu.

Ortada bir sandıktan başka kaçacak yer yoktu. Hemen korkusundan sandığın içine girdi.

Derken Cuha eve girdi. Başladı söylenmeye: A kadın, a yazın da bana vebal olan, kışın da.

4480. Neyim var da sana feda etmiyorum? Neden benim elimden her an öyle feryadedip durmadasın?

Bana kötü kötü sözler söylemede, gah müflis, gah kaltaban demedesin.

Benim olsa olsa iki derdim var: Biri senden, biri Tanrı'dan!

Töhmet atılacak, şüphe uyandıracak bir şu sandıktan başka neyim var ki?

Halk da içinde altınım var sanıyor, hakkımda böyle şüphelere düşüyor.

4485. Sandık, görünüşte pek güzel ama içinde ne kumaş var, ne altın, ne gümüş... Bomboş! Hani güzel ve vekarlı riyakârın bedeni gibi. O sepette ancak yılan vardır, başka bir şey bulamazsın. Yarın şu sandığı alıp götürüyüm de çarşı ortasında yakayım. Mümin de görsün, kâfir de, çift da.. Bu sandıkta lanetten başka bir şey yok! Kadın, adam dedi, vazgeç bundan. Cuha, Vallahi vazgeçmem, yapacağım diye yeminler etti.

4490. Sabah çağı yel gibi koştı, hamal getirdi, hemencecik sandığı hamalın sırtına yükledi. Kadı, eziyetler içinde sandıkta "Hamal, hamal" diye sesleniyordu. Hamal sağına, soluna baktı. Bu ses nereden geliyor ki dedi. Acaba beni çağıran hatif mi? Yoksa gizlice peri mi çağırıyor beni? O ses üst üste gelmeye başlayınca kendisine geldi, bu hatif değil dedi.

4495. Nihayet anladı ki o ses sandıktan gelmede, sandıkta da birisi gizli. Sevgilinin derdiyle bir âşık, dışardayken sandığa gizlenmiş. Ömrünü, dertlere uğramış da sandıkta geçirmiş. Çünkü âlemde yalnız bir sandık görmüş. Göklerin yücesine yücelmeyen baş, bil ki heveslere kapılmış, sandık içine girmiştir. Beden sandığından çıksa bile körlüğünden bir körün yanına gider ancak.

4500. Bu sözün sonu yoktur. Kadı, ey hamal dedi, ey sandık götüren! Mahkemeye gir, halimi anlat. Naibime çabuk halimi tamamıyla bildir. Gelsin, şu akılsız heriften bu sandığı alsın, açmadan öylece eve götürsün. Yarabbi, ruh sahibi bir kavim gönder de bizi de beden sandığından satın alsın. Halkı, afsun sandığından peygamberlerden başka kim satın alabilir?

4505. Sandık içinde olduğunu gönül gözü açık olan binde bir kişi bilebilir. O, önce âlemi görmüştür de o zıtla bu zıt, kendisine ayan olmuştur. Bilgi, müminin kayıp malıdır. Bu sebeple mümin, kendi yitiğini bilir, anlar. Asla iyi gün görmemiş olan, bu devletsizlikten sıkılır, çırpınır mı hiç? Yahut daha çocukken tutsaklığa düşen, yahut da daha önce anasından kul olarak doğan kişinin canı,

4510. Hürlük zevkini görmemiştir. Onun meydanı, suretler sandığıdır. Akli, daima suretlerde mahpustur, kafesten kafese gezer durur. Kafesten yukarılara çıkmaya bir delik yoktur. Yerden yere boyuna kafeslerde gezer. Kur'an da "Gücünüz yeterse çıkın bakalım" denmiştir. Bu söz, Tanrı' dan insanlara da hitaptır, cinlere de. Tanrı, "Tanrı kudreti ve gökten gelen vahiy olmadıkça size bu göklerden yücelere çıkacak bir delik yoktur" demiştir.

4515. Sandıktan sandığa giden adam, gökyüzüne mensup değildir, sandığa mensuptur. Sandığın yarığı, yeniden yeniye insana sarhoşluk verir. Fakat sandıkta olan, bunu anlayamaz. Bu sandıklara kapılmazsa o vakit kadı gibi kurtulmayı aramaya başlar. Bu nişaneyi bilen, sandıkta olduğunu anlar, korkusuz ve feryatsız durmaz. Kadı gibi boyuna titrer, canı, bir an olsun nerden neşelenecek? Hep onu özler.

Kadı naibinin pazara gelerek Cuha' dan sandığı satın alması

4520. Naip gelip bu sandık kaç? dedi. Cuha, dokuz yüz altından fazla veriyorlar. Fakat ben binden aşağı veremem. Alacaksın aç bak, paranı ortaya dök dedi. Naip, ey hırkası kısa, utan, sandığın değeri meydanda dedi. Cuha, hayır dedi. Görmeden alım satım, şer'î değildir. Malımızı kilim altında satmamız doğru değil. Açayım, bir bak, gör. Değmezse satın alma. Sana da ziyan olmasın babacığım.

4525. Naip ey sırları örten dedi, sırrı açma. Benimle uyuş. Ben bunu böyle kapalı olarak alacağım. Ört de senin ayıbını da örtsünler. Kendine emin olmadıkça kimseye gülme. Niceleri bu sandıkta senin gibi kalmış, kendisini belâlara uğratmıştır. Kendine yapılmasını istediğin şeyi âleme yap, ister eziyet olsun, ister zarar. Çünkü Tanrı, gözetleme yerindedir, pusudadır. Kıyamet gününden önce herkesin lâyığını verir.

4530. Onun arşı pek büyüktür, onun arşı her şeyi kaplamıştır. İhsanının tahtı, bütün canlara yayılmıştır. Arşının bir köşesi de sana ulaşmıştır. Kendine gel de elini din ve adaletten, lütuf ve ihsandan başka bir şey için oynatma, Daima kendi ahvalini gözet. Adalette bulundun mu gönül huzurunu gör, zulümden sonra da vicdan azabını. Cuha, doğru dedi; bu yaptığım sitem ama bilki ilk yapan daha zalimdir. Naip, tek tek hepimizde ilk zulüm yapınız. Yüzümüzün karasiye sevinmedeyiz.

4535. Zenci gibi hani. O da sevinçlidir, neşelidir. Kendi yüzünü kendisi görmez, başkası görür dedi. Hâsılı bu alım satımda macera uzadı. Nihayet naip yüz altın verip sandığı satın aldı. Ey kötü işleri beğenen! Sen de daima sandıktasın; seni hatifler ve gayb âleminde olanlar, satın alıp dururlar.

Mustafa salavatullahi aleyh, "Ben kimin mevlâsıysam şüphe yok ki, Ali, onun mevlâsıdır" buyurdu. Münafıklar, "Kâfi değil miydi ki kendisine muti olduk, kul köle kesildik. Bir de, daha çocukluktan kurtulmamış zata bizi kul köle yapmada" diye kınadılar.

Bu yüzden ictihat sahibi Peygamber kendine de mevlâ adını taktı, Ali'ye de. Dedi ki: Ben kimin mevlâsı ve dostuysam amcamın oğlu Ali, onun mevlâsıdır.

4540. Mevlâ kimdir? Seni azadeden, ayağındaki kulluk pırangasını çözüp atan! Hürlük yolunu gösteren peygamberliktir. Müminler, peygamberlerden azatlık bulurlar. Ey inananlar, sevinin. Selvi gibi, süsen gibi hür olun. Fakat her an, yeşermiş, güzelleşmiş, bezenmiş gül bahçesi gibi dilsiz dudaksız olarak suya şükredin! Selvilerle yeşillik, daima dilsiz, dudaksız olarak suya ve ilkbaharın adaletine şükredip durmadadır.

4545. Güzelim elbiseler giymiştir, eteğini sürüyerek sarhoş bir balde oynamada, güzel bir halde etrafa amber saçmadadır. Bedenleri, meyva incileriyle dolu bir hokkaya dönmüş, her cüzüleri, bahar padişahından gebe kalmıştır. Meryemler, kocasız olarak Mesih'e gebe kalmışlardır sanki. Susmaktadırlar, fakat sözsüz olarak fasih bir surette konuşuyorlar:

Bizim ay, sözsüz olarak doğmuştur. Her dil, bizim kuvvetimizle söz söyleme kabiliyetini bulmuştur. İsa'nın konuşması, Meryem'in kuvvetiyleydi. Âdem'in konuşması, o anın ışığındandı.

4550. Ey inanılır erler, çok şükür edesiniz diye nebatlar içinde daha ne nebatlar var. Onun aksi burada "Kanaat eden alçaldı" sözüdür. Bu makamda söz "Tamah eden yüceldi" sözüdür. Nefsine bu kadar uyma; seni satın alanlardan gafil olma.

Cuha' nın karısının ertesi yıl, yine bildirki geçimi elde ederim ümidiyle kadıya başvurması ve kadı' nın onu tanınması

Bir yıl sonra Cuha yine mihnetlere düşüp yüzünü karısına çevirerek dedi ki: Ey akıllı kadın! Bildirki geçimi yenile. Yine kadıya git, benden şikâyetle bulun.

4555. Kadın, yanına başka kadınları da alıp kadı' nın huzuruna gitti. Bir kadını kendisine tercüman etti. Bu suretle kadı'nın, söz söylemesinden kendisini tanınamasını, evvelce uğradığı şeyi hatırlamamasını istiyordu. Kadının bakışı fitnedir. Fakat bu fitne, sesi de duyuldu mu bir katken yüz kat olur. Sesini yüceltmesine imkân bulunmazsa kadının bakışı, yalnız başına fayda etmez. Kadı, Cuha' nın karısı tarafından söz söyleyene dedi ki: Yürü düşmanını getir de ikinizi de dinleyeyim, ona göre hükmedeyim.

4560. Cuha gelince, kadı onu derhal tanıyamadı. Çünkü o, Cuha geldiği vakit sandıktaydı. Yalnız sandık içindeyken alım satım, az çok fiyat verme hususundaki sözlerini duymuştu. Neden kadının nafakasını tam olarak vermedin dedi. Cuha dedi ki: Ben şeriata canla başla kulum. Fakat ölsem bile kefenim yok. Bu oyunda şes beş derken yutulup gittim. Kadı, Cuha' nın sözünü duyar duymaz onu tanıdı. Geçen yıldaki hilesini, oyununu hatırladı.

4565. Dedi ki: Sen, o şes beşi geçen yıl oynamıştın da beni tuzağa atmıştın. Benim nöbetim geçti. Benden el çek de bu yıl o kumarı başkasiyle oyna. Arif, şesten beşten kurtulmuş, tek kalmıştır. Bu tavlanın şes beşinden çekinir artık. O, beş duyguyla altı cihetten kurtulmuştur. Bu beş duyguyla altı cihetin ötesindeki âlemden sana haber verir. Onun işaretleri, ezeli işaretlerdir. Bütün vehimlerden ileri geçmiştir, hepsinden ayrılmıştır o.

4570. İnsan bu altı köşeli kuyudan çıkmadıkça kuyudaki Yusuf, nasıl olur da dışarı çıkar? Direksiz, dayaksız gök kubbenin üstüne biri gelir; cismi de kova gibi kuyunun içindekine bir çare bulur. Yusuf'lar onun kovasına el atmışlardır. Bu surede kuyudan kurtulmuşlar, Mısır'a padişah olmuşlardır. Başka kovalar kuyudan ancak su çekmek içindir. Halbuki onun kovası, suya aldırış bile etmez, kuyudakini arar. Kovalar, gıda için suda dalgıçlık ederler. Onun kovasiyse hem gıdadır, hem de balığın canına hayattır.

4575. Kovalar, yüce gök kubbeye bağlıdır. Onun kovasiyle Tanrı'nın güçlü kuvvetli iki parmağı arasındadır. Kova nedir, ip nedir, gök ne? Bu örnek: pek sudan bir örnektir ey ulu er! Fakat nerden sağlam bir örnek bulayım? Onun eşi ne gelir, ne de gelmiştir. Yüz binlerce er, bir kişide gizlidir. Yüzlerce yayla ok, bir oka sığmış, bir oka gizlenmiştir. "Attiğin zaman sen atmadın, Tanrı attı" sözü, bir imtihandır. Yüz binlerce harman, bir avuç buğdaydadır.

4580. Bir güneş, bir zerre içinde gizlidir. Derken ansızın o zerre ağzını açar. O güneşin huzurunda gizlendiği yerden sığırdı mı göklerde zerre zerre olur, yeryüzü de. Artık böyle bir can, nasıl olur da bedene lâyük olur? Kendine gel de ey beden, bu candan iki elini de yuğ! Ey cana bucak olan beden, yeter artık! Deniz, bir matraya ne kadar sığabilir ki? Ey insandaki binlerce Cebrail! Ey âdi bir kalıpta gizli Mesih'ler!

4585. Ey kilisede gizli binlerce Kabe! Ey ifriti, iblisi yanılta, yanlışlara sevkeden!

Sen mekân ilinde mekânsızlık secdegâhısın. İblislerin dükkânı senin yüzünden yıkılmıştır. Şeytan, neden ben bu toprağı tapı kılayım? Neden bir surete din adını takayım? dedi. Halbuki bu suret değildir, gözünü iyice ov da bak. Bak da ululuk nurunun kalkınmasını gör!

Şehzadenin, padişah tapısında kalması

Şehzade, padişahın huzurunda buna hayran oldu. Yedi göğü de bir avuç toprakta gördü.

4590. Hiçbir bahiste ağız açmanın imkânı yoktu. Fakat, can, canla bir an bile konuşmadan kalmıyordu. Hatırına pek gizli olarak şöyle bir şey geldi: Bunlar, hep mâna işi peki, suret nedir? Bu suret, öyle bir suret ki seni suretten usandırır. Bu öyle bir uyuyandır ki her uyuyanı uyandırır. Sözün, insanı sözden kurtarır. Hastalığın, hastalıkları giderir. Aşk illeti, sıhhatin bile canıdır. Aşkın eziyetleri, her rahatın hasret çektiği eziyetlerdir.

4595. Ey beden, artık elini candan yıka. Yıkayamı-yorsan bu candan başka bir can ara. Hâsılı padişah, ona iyice iltifatta bulundu. Şehzade, o güneşten ay gibi yanıp yakılmadığı. Fakat aşkların yanıp yakılması bir gelişmedir. Nitekim ay da yanıp yakılarak taze bir yüz kazanır. Bütün hastalar, iyileşmeyi umarlar. Halbuki aşk hastası, amanın; derdimi artırım diye sızıldanır. Bu zehirden daha güzel, daha hoş bir şerbet görmedim. Bu hastalıktan daha iyi bir sıhhat olamaz.

4600. Bu suçtan daha iyi bir ibadet yoktur. Yıllar bile bu ane nispet edilirse bir andan ibarettir. Bir müddet padişahın huzurunda gönlü kebab olmuş, canını tabağa koymuş bir halde kaldı. Padişah, herkesin başını bir kere keser. Bense padişaha her an yeniden yeniye kurbanım. Ben altın cihetinden yoksulum, fakat baş bakımından zenginim. Başım, yüz binlerce başa bedeldir dedi. Aşk âleminde iki ayakla koşulup gelinmez. Bir başla aşk oyununa girilmez.

4605. Herkesin iki ayağı vardır, bir başı. Binlerce baş ve ayağa sahibolan nadirdir. Bu sebeple vakalar, hâdiseler, tamamiyle heder olur gider. Fakat bu aşk; her an biraz daha kızışır. Aşk mekansızlık âleminde kızgınlık madenidir. cehennem, onun kıvılcımından bir dumandır.

Sırat köprüsü, cehennemin üstüne gerilmiştir. Mümin geçerken cehennem der ki: "Çabuk geç ki nurunun parlaklığı, ateşimizi söndürecek!"

Ey temiz adam, bu yüzden cehennem; âşkın ateşinden zayıflar, söner. Cehennem der ki: Ey ulu er, çabuk geç. Yoksa ateşlerinden ateşim sönecek.

4610. Cehennemin kükürdü, ancak küfürden hele bak; bu soluk, onu bile söndürmede! Sen de hemencecik kükürdünü bu sevdaya bırak da ne cehennem sana saldırırsın, ne ateş! Cennet de ona, yel gibi geç, yoksa neyim varsa mahvolup gidecek. Sen harman sahibisin, ben başak toplayıcı. Ben bir putum, sen Çin illeri der. Ondandır cehennem de titrer, cennetler de. Ondandır ne buna aman vardır, ne ona.

4615. Ömrü geçip gitti de bir fırsat bulamadı gitti. Sabır, pek yakıcıydı, candaysa tahammül yoktu. Bir müddettir dişlerini sıkarak bunu bekledi durdu. Fakat ömrü bitti, ona nail olamadı. Derken sevgilinin sureti, ondan gizlendi, o da sevgilinin rnânasıyle eş oldu. Elbise ister şüster kumaşı olsun, ister kıldan örme. Onu çırpıplak koçmak daha hoş. Ben, bedenden soyundum, o hayalden soyundu. Vuslat makamlarının en ilerisinde salınmaktayım dedi.

4620. Bu bahisler buraya kadar söylenebilir. Bundan sonra ne zuhura gelirse gizlenmesi gerektir. Söylersen de faydasız. Yüz binlerce cehtetsen de anlatmaya çalışsan yine açığa çıkmaz. At ve üzenji, deniz kıyısına kadar gider. Ondandır sana tahtadan bir at gerek. Tahtadan at, karada yürümez. Fakat denizdekilere kılavuzdur. Bu sükût da tahtadan attır. Sükût; denizdekilere telkindir.

4625. Seni usandıran her sükût o âlemin aşk naralarını atmadadır. Sen acaba neden susmada dersin ama o, acaba kulağı nerde ki duymuyor? Ben nâra ata ata sağır oldum, onun haberi bile yok der. Zaten iyi işitenler, kulakları delik olanlar bile bunu duyamazlar, sağırırlar. Birisi rüyada nâra atar. Yüz binlerce bahislerde bulunur, sözler söyler. Yanı başında oturanın haberi bile olmaz. Hakikatte o gürültüden haberi olmayan uyanık yok mu? Asıl uykuda olan odur.

4630. Tahtadan atı da kırılana gelince: O, tamamiyle denize garkolur, balık kesilir. Artık o, ne sükût eder, ne söyler. Onun, misli, âdeta yoktur. Hali sözle anlatılamaz. O, bu iki kısımdan da değildir. Şaşılabacak bir şeydir o. Bunu anlatmak edepten dışarıdır. Bu örnek de sudan oldu, hiç uymadı. Fakat duygu âleminde bundan güzel bir örnek de bulunamaz.

Şehzadelerin büyüğünün ölümü, küçükleri hasta olduğundan ortanca kardeşin, ağabeylerinin cenazesine gelmesi. Padişahın ona da iltifatta bulunması, onun da padişahın ihsanına kapılması ve tapıda kalması, Padişahın devleti ve bakışı sayesinde yüz binlerce görünür ve görünmez nimetler elde

etmesi vesaire.

Küçükleri hastaydı. Yalnız ortanca kardeşleri, ağabeylerinin cenazesine geldi.

4635. Padişah, onu gördü, tanıdı. Fakat mahsustan bu kimdir? Bu da o denizden olacak; bu da bir balık dedi. Muarrif, dedi ki: Bu da o babanın oğlu. Bu, onun küçük kardeşi.

Padişah, sen bize ondan armağansın dedi. Bu soruşla onu da avladı.

O yanıp kebab olan şehzadenin bedeninde, padişahın iltifatı üzerine evvelki candan başka bir can belirdi. Gönlünde öyle yüce bir feyiz gördü ki sofi, onu yüzlerce çileye bile elde edemez.

4640. Ören, duvar, dağdaki madenler... Her şey, onun önünde nar gibi yanlıyordu.

Her şey, anbean ona karşı zerre zerre yarılmada, kubbeler gibi yarıp ona yüzlerce kapı açılmıyordu.

Kapı, gah pencere haline gelmede, gah nur halini almıyordu. Toprak, gah buğday oluyordu, gâh kile.

Gözlere pek köhne, pek kuru bir halde görünen gök; onun gözü önünde her an yeni bir surette yarılmıyordu.

Güzelim ruh, kalıptan kurtulunca insana takdir, böyle bir göz verir elbet.

4645. Gayb âlemine ait yüz binlerce şey, gözünün önünde aşikâr oldu. Mahremlerin gözü neleri görüyorsa onun gözü de gördü.

Kitaplarda okumuş olduğu şeyler, suretlere bürünüp gözüne görünmeye başladı.

O er, padişahın atının tozundan gözüne kadri yüce bir sürme çekmişti.

Böyle bir gül bahçesinde eteğini sürmede, her cüzü, daha yok mu diye naralar atmıyordu.

Yeşilliklerden, çiçeklerden meydana gelen bahçe bir an içindir. Fakat akıldan meydana gelen gül bahçesi, daimî olarak yeşildir, güzeldir, hoştur.

4650. Topraktan biten güller, mahvolur gider. Gönülde biten güller daimîdir ve ne hoştur!

Bizim öğrendiğimiz o tatlı bilgiler, bil ki o gül bahçesinden bir, iki, üç demetten ibarettir.

Gül bahçesinin kapısını kendimize kapatmışızdır da onun için bu iki üç demete zebun olmuşuzdur.

Yazıklar olsun, öyle bir bahçenin anahtarları, ekmek yüzünden elimizden düşüp gidiyor.

Bir an olsa da seni ekmek derdinden kurtarsalar, o vakit de çarşafın etrafında dönüp dolaşmaya başlar, kadın sevdasına düşersin.

4655. Derken birden iştahın açılır, dilek denizin dalgalanmaya başlar. O vakit de ekmekle ve kadınla dolu bir şehir gerek sana.

Yılandın, galiba ejderha oldun. Bir başın vardı, şimdi yedi başın var!

Yedi başlı ejderha cehennemdir. Hırsın tanedir, cehennemse tuzak.

Tuzağı yırt, taneyi yak. Bu evin kapılarını aç. Mademki ey erkek, yoksun, âşık değilsin; dağ gibi habersizce ses verip durursun.

4660. Dal, kendiliğinden ses verir mi hiç? Ey inanılır adam, o ses, başkasının sesinin aksidir.

Senin sözün de onun gibi işte; başkalarının sesinin aksi. Bütün işin gücün hep böyle aksine ve aykırı.

Kızgınlığın da başkalarının aksine, zevkin de. Başbuğun zevkiyle çobanın kızgınlığına benziyor.

O arık koyun, çobana neler etti? Sonunda onu kinlendirdi. eziyete soktu.

Bir sevinç hayaliyle ne vaktede oyalanıp duracaksın? Çalış da bu sevinç, tahakkuk etsin.

4665. Sözün, senin halin olursa kendi kanadlarınla uçar, gezersin.

Ok da başkasının kanadıyla av tutar. O yüzden de kuş etinden nahibi yoktur.

Doğan kuşu, dağlıklardan av getirir. Fakat getirdiği ceylanı, çil kuşunu padişaha yedirir.

Vahiyden olmayan söz, heva ve hevestendir. Topraktan yaratılanlar gibi havaya, zerre zerre dağılır, biter.

Eğer bu söz, sana yanlış görünürse "Vennecmi" suresinin evvelinden birkaç satır okuyuver.

4670. Oku da Muhammed'in, heva ve hevesinden konuşmadığını, onun her sözünün, ancak vahiy olduğunu anla.

Ey Ahmed, mademki vahiyden meyas değilsin, bu araştırmayı, bu kıyası bedene mensup olanlara bırak.

Murdar, zaruret vakti helâl olur. Vuslat kâbesi ortadayken kible aranmaz.

Fakat araştırmadan, doğru bir ictihatta bulunmadan heva ve hevesine uyarak bid'ate kapılanı,

Yel, Ad gibi kapar, öldürür. O, Süleyman değildir ki onun tahtını götürsün!

4675. Yel, Ad için alçaltıcı bir hamaldır, obur bir adamın elindeki kuzu gibi hani.

Obur, kuzuyu oğlu gibi kucağına alır, fakat kasap gibi onu kesmeğe götürmektedir.

Yel, Ad kavmine ululanır, onları kahreder. Onlar, yedi dost sanırlar ama düşmandır.

Ansızın postunu tersine çevirdi mi o kötü arkadaş onları paramparça eder.

Yel, seni Ad gibi kırıp geçirmeden sen, onu yatıştır. Yel, pek yaman bir sınamadır çünkü.

4680. Hûd. onlara öğüt verdi. Dedi ki: Ey kibirli kavim, hu yel, yapıştığınız şeyi elinizden alır.

Yel, Tanrı askeridir. Yalnız nifak yüzünden birkaç gün sizinle uzlaştı, hoş geçindi.

O, iç yüzden yaratıcısıyla uzlaşmıştır, onun sözünden çıkmaz. Ecel gibi gelir, size el atar.

Bak, nasıl ağıza girmede. Her solukta azametli bir surette girip çıkmada.

Boğaz da ondan emin, dişler de. Fakat Tanrı, dışın içine gir demedi miydi?

4685. Bir zerrecik yel, dağ kesilir, dağ kadar ağırlaşır. Diş ağırsı, insanı hasta ve perişan bir hale sokar, ağlatıp

inletmeye başlar.

Bu, emin bir surette geçip giden aynı yeldir. Ekinin caniydi, ölümü oldu işte.

Bir adamın elini öpersin. Fakat kızdı mı o öptüğün el, bir topuz kesilir.

Hâsılı, yelin kötülüğünü gören yarabbi, yarabbi; ey yardımı dilenen Tanrı, sen bu yeli defet; sen bu diş ağrısını dindir demeye koyulur.

Ey ağız, bu geçip giden yelden haberin bile yoktu. Şimdi anladın ya, dişlerini sık da istiğfar et bakalım.

4690. Diş ağrısının keskin gözlerinden yağmur gibi gözyaşları akar. Dert inkâr edenlere aman Allah dedirtir.

Erden, erlerin sözünü kabul etmedin, bari şimdi derde düştün, Tanrı vahyini kabul et.

Yel der ki: Ben Tanrı elçisiyim. Gah hayır haber getiririm, gah şer haber.

Başıma buyruk değilim, Tanrı emrine tabiiim. Ben senin gibi padişahımdan gaafil değilim ki.

Süleyman'a benzersin, onun haliyle hallenirsen seni Süleyman gibi başımda taşıyım.

4695. Ben sana iğreti olarak gelir, mal olurum; seni kendime, sırlarıma vâkıf ederim.

Fakat isyan ettin, düşmanlığa kalkıştın mı sana ancak üç dört günceğiz hizmet ederim.

Sonra seni Ad gibi başaşağı eder, düşmancasına ordunun içine dalar çıkarım.

Bu suretle de iman, gam mayası olduğu zaman, gayba imanın kuvvetleşir.

O zaman zaten herkes inanır, mümin olur. Bütün baş çekenler, baş eğerler.

4700. O zaman herkes ağlar, sızlar, yoksulluğunu söyler. Hırsızla yol kesicinin darağacının altında imana gelip sızıldanması gibi hani.

Fakat daha önce gayb âlemine iman edersen, o âleme sahibolursan iki cihanı da elde eder, kendi başına buyruk olursun.

İki günlük iğreti ve bozuk düzen bir surette değil, ebedî olarak şahlık ve padişahlık elde edersin.

Savaştan, gürültüden kurtulur, kendi işine sahibolursun. Padişah kesilir, kendi davulunu döversin.

Bize bu âlem, boğaz gibi dar gelmede. Keşke boğaz ve ağız, toprak yeseydi!

4705. Zaten bu ağız toprak yer. Fakat renklerle bezenmiş, çeşitli suretlere girmiş toprağı yer.

Oğul, bu kebab, bu şarap, bu şeker, bezenmiş, boyanmış topraktır.

Onları yedin de onlar et ve deri oldu mu et rengine girerler, fakat onların aslı; topraktır.

Hem topraktan türlü türlü şeyler yapar, hem de yine hepsini ufalar, toprak haline sokar.

Hintli; Kıpçak; Rum ülkesinin halkı ve Habeş... Hepsi de mezarlarında hoş bir halde aynı renktedir.

4710. Buna dikkat et de o rengin, o güzelliğin tamamıyla bir yüz örtüsünden ibaret olduğunu, iğreti bir şey bulunduğunu bil.

Bâkir renk ancak Tanrı rengidir. Ondan başka renkler, bil ki çan gibi iğreti ve bağlantıdır.

İbadet edenlerdeki doğruluk, takva ve yakîn rengi, ebediyen bakidir.

Şüphe, küfran ve nifak rengi de âsiler için ebedîdir.

Asi Firavun' un yüz karası gibi hani. Bedeni geçip gitmiştir ama rengi bakidir.

4715. Doğruların güzel yüzlerindeki nur, bedenleri yok olsa da kıyamet gününe kadar kalır.

İşte ancak güzel o güzeldir, çirkin o çirkin. Daima o günler durur, buysa somurtur kalır.

Tanrı, toprağa bir renk, bir parlaklık verir, onu mücevher haline getirir. Çocuk tabiatlı olanları da onlara düşürür, savaşa sokar.

Hamurdan deve ve aslan şekillerinde çörekler pişirirler. Çocuklar, onları görünce hırslarından ellerini dişlerler.

Fakat ağızda aslan da ekmek olur, deve de. Fakat çocuklara bu söz, tesir etmez ki.

4720. Çocuk, bilgisizlik, zan ve şüphe içindedir. Allaha şükürler olsun ki kuvveti azdır yoksa.

Şükürler olsun ki hilesi ve gücü yoktur. Yoksa çocuğun yüzlerce savaşı ve âfeti vardır.

Eyvah bu, kuvvetleriyle her rakibe belâ kesilen edepsiz koca bebeklerden!

Silâhla bilgisizlik bir araya gelince Firavun, sitemle bütün dünyayı yakar yandırır.

Ey yoksul, yoksullukla Firavunluktan, kâfirlikten kurtuldun, şükret.

4725. Şükret ki mazlumsun, zâlim değilsin. Firavunluktan ve sınanmadan eminsin.

Boş karın, Allahlık lâfına giremez. Onun ateşine odun yardım edemez.

Boş karın, şeytanın zindanıdır. Çünkü ekmek derdi, onun hilesine, düzenine mânidir.

Dolu karın, bil ki şeytanın pazarıdır. Şeytan tacirleri orada gürültü eder dururlar.

Hiçbir şey satmayan büyü tacirler, gürültüyle akılları bulandırır, berbadederler.

4730. Geceleyin büyü yaparak küpü at gibi yürütürler. Ay ışığıyla sabaha karşı olan karanlığı kumaş haline getirirler.

İbrişim gibi toprağı örerler; temyiz sahibinin gözüne toprak serperler.

Kokusuz yaban ağacına ödağacı rengini verirler. Taş ve toprak parçasını bize hoş gösterirler, bizi hasetçi yaparlar.

Noksan sıfatlardan temizdir o Tanrı ki toprağa bir renk verir, çocuk gibi bizi ona kaptırır, birbirimize düşürür.

Eteğimizi çocuklar gibi toprakla doldururuz. Bizim gözümüzle o toprak, madenden çıkmış altın görünür.

4735. Çocuğun, yetişmiş erlere karşı bir mecali yoktur. Tanrı çocuğu erkeklerle bir araya koymaz, bir derecede tutmaz ki.

Meyva, eski olsa bile ham buldukça, olmadıkça ona koruk derler.

O ham ve ekşi meyva, yüz yıllık bile olsa fikri çevik ve keskin kişiye nazaran yine çocuktur, yine koruktur.

Saçı, sakalı ağarsa bile yine korku ve ümit çocukluğundan kurtulmamıştır.

Der ki: Acaba olgunlaşır mıyım, yoksa böyle olgunlaşmadan ham mı kalırım? Acaba Tanrı'nın keremi, beni kızdırır, olgun bir hale getirir mi?

4740. Yoksa böyle kabiliyetsiz bir halde, bu uzaklık âleminde mi kalırım? Yahut da Tanrı bu kuruğu üzüm haline getirir mi?

Hiçbir yandan ümidim yok. Yalnız o kerem sahibi "Meyus olmayın" der.

Hakanımız, bize daima toy vermede, "Ümidinizi kesmeyin" diye kulağımızı çekmededir.

Gerçi biz ümitsizlik yüzünden çukurdayız. Fakat o çağırdı mı elimizi, kolumuzu sallaya sallaya gideriz.

Ruhumuza huzur verecek olan otağa koşarken tez, edepli ve terbiyeli atlar gibi yürürüz.

4745. Oraya adım atarız ama orada yürünmez, adım atılmaz ki. Orada kadeh düzeriz ama orada kadeh yoktur.

Çünkü orada bütün eşya can âlemine mahsustur. Hepsi de mâna âleminde, mâna içinde mânadır.

Suret gölgedir, mâna güneş. Gölgesiz ışık, yıkık yerlerdedir.

Çünkü orada tuğla üstünde tuğla kalmaz. Ayın ışığına çirkin bir gölge yoktur.

Tuğla ve kerpiç, altından bile olsa sökülüp çıkarılmalıdır. Çünkü onun yerine aydınlık ve vahiy gelir.

4750. Dağ, bu gölgeyi gidermek için paramparça olur. Fakat dağın paramparça olması bile bu nur için ehemmiyetsiz bir şeydir.

Hiçbir şeye muhtaç olmayan Tanrı nuru, dağın dışına vurunca o nur, içine de vursun diye parçalandı.

Aç adamın eline bir somun girdi mi hevesinden gözünü de açar, ağzını da.

Bu hal, yüz binlerce defa paramparça olmaya değer. Ey yeryüzü, gökyüzüne karşı durma, kalk aradan!

Kalk da göğün nuru, gölgeleri yaksın. Ey gündüzün düşmanı, gece, senin gölgenden meydana gelmede.

4755. Bu yeryüzü, çocukların beşiğine benzer. Fakat erişmiş erler için daracak bir yerdir.

Tanrı, çocuklar için yeryüzüne beşik dedi. Beşik içindeki çocuklara da süt saçtı.

Bu beşikler yüzünden ev daraldı, Padişahım. Bu çocukları çabuk ergenlik çağına eriştir.

Ey beşik, evi daraltma da ergenler, yayılabilsinler.

Padişahın himmetiyle şehzadenin gönlünde bir keşif ve istiğna peydahlandı. Bu yüzden de vesveselenip şükür etmeden çekindi, serkeşliğe başladı. Padişah, ilham ve sır yoluyla bunu anladı. Canı sıkıldı. Ruhu, suretinin haberi olmaksızın şehzadeye bir zahim vurdu.

Şehzadenin canına, padişahın ruhundan alım satım olmaksızın bir feyiz geldi.

4760. Aya benzeyen canı, ay nasıl güneşten nur alıyorsa padişahın nurîyle nurlanmakta, onun canından gıdalanmaktaydı.

Anbean sarhoş ruhuna, o misli, menendi olmayan padişahın ruhundan can gıdası gelmedeydi.

Fakat hıristiyanların, müşriklerin yedikleri gıda değil, meleklerin yedikleri gıda.

Bu yüzden şehzadenin gönlünde bir istiğna belirdi, bu istiğnadan da bir azgınlık peydahlandı.

Dedi ki: Ben de padişah ve şehzade değil miyim? Nasıl oldu da yularımı bu padişaha verdim?

4765. Bana parıldayıp duran bir ay doğdu artık.. Neden toza, toprağa tâbi olayım?

Su, arkımda akmada, naz vakti. Kimseye niyazım yok, artık neden başkasının nazını çekeyim?

Başımın ağrısı kalmadı. Neden başımı bağliayım? Yüzümün sarardığı, gözümün yaşardığı çağ geçti.

Yüzüm ay gibi parladı, dudaklarım şekere döndü. Artık yeni ve başka bir dükkân açmam gerek.

Bu benlikle nefsi gelişti, vesveseler doğmaya başladı. Yüz binlerce abes şeyler gevelemeye başladı.

4770. O makamdan hırs ve hasedin bulunduğu yere kadar yüzlerce çöl, yüzlerce ova vardır. Fakat kem göz, ta oraya gelip çatmadaydı.

Her suyun dönüp gittiği yer olan padişahın denizi, nasıl olur da selde, ırmakta bulunanı bilmez?

Onun el dokunmamış fikrinde doğmuş olan küfran yüzünden padişahın gönlü dertlendi.

Dedi ki: Ey edepsiz aşâğılık adam! Şaşılacak şey, benim yaptığım iyiliklere karşı lâyığım bu muydu?

Ben sana bunca nefis hazineler verdim. Aşâğılık huyunla sen, bana neler yaptın?

4775. Ben senin kucağına öyle bir ay verdim ki kıyamet gününe kadar gurubu yoktur.

Sen o parlak nura karşılık benim yüzüme toz toprak serptin, diken hatırdın ha.

Ben göğe çıkman için sana merdiven kurdum. Sen benimle savaşmak için oka, yaya sarıldın.

Padişahta bir gayret derdidir peydahlandı. Padişahın derdinin aksi, ona vurdu.

Dargınlığı yüzünden devlet kuşu çırpınmaya başladı. O rahat bucağında oturan şehzadenin perdesini yırttı.

4780. O güzelim şehzade, yaptığı kötülüğün eserini derhal içinde duydu.

O lütuf ve nimet vazifesi azaldı. Neşe yurdu gamla doldu.

O şaraptan meydana gelen sarhoşluğu geçti, kendine geldi. O suç yüzünden başı, sarhoşluktao meydana gelen sersemliğe yurt kesildi.

Buğday yedi, cennet elbiselerinden soyundu. Cennet, ona bir çöl oldu.

O şerbetin, kendisini hastalandırıldığını, o benlik zehirinin kendisine iyiden iyiye tesir ettiğini anladı.

4785. Naz gülistanında bir tavusa benzeyen canı, mecaz viranesinde bir baykuşa döndü.

Adem gibi cennetten uzaklaştı. Ekin için yeryüzünde öküz gütmeye başladı.

Ey usta Hintli, aslanı öküz kuyruğuna esir ettin ha diye ağlamaya koyuldu.

Ey soluğu soğuk nefis, feryada erişen padişaha vefasızlıkta bulundun ha.

Bir buğday için hırsa düştün, tuzak kurdun. Fakat tuzağa serptiğin her buğday tanesi, sana karşı bir akrep kesildi.

4790. Başında benlik havası esti. Fakat şimdi ayağına vurulan elli batmanlık pırangaya bak diyor;

Bu çeşit kendine ağlayıp feryadediyor, neden diyordu, padişahıma zıt oldum?

Kendine geldi, tövbe etti. Bu tövbeye başka bir şeyi de eş etti.

İman vahşetinden meydana gelen derde acı. Çünkü o derdin dermanı yoktur.

İnsanın düzgün elbisesi olmamalı. Çünkü sabırdan kurtuldu mu derhal baş köşeye sızar.

4795. İnsanın eli, tırnağı olmamalı. Eli, tırnağı oldu mu ne din düşünür, ne doğruluk.

İnsanın belâlar içinde ölmesi daha iyidir. Nefis, nimeti inkâr eder, sapıktır.

Tanrı' nın, halkın canını alırken en fazla kime acırsın diye Azrail'e sorması, Azrail' in de Tanrı' ya cevap vermesi

Tanrı, Azrail'e dedi ki: Ey Nakip, bu dertli halktan kime acırsın?

Azrail şöyle cevap verdi: Herkese yüreğim yanar. Fakat emri ihmal etmeden korkarım.

Hattâ derim ki, keşke Tanrı gençler için beni feda etseydi.

4800. Tanrı, kime daha ziyade acırsın? Gönlün daha ziyade kime yanar, hangi kula daha ziyade kavrulur, dedi.

Azrail dedi ki: Bir gün bir gemi kuvvetli dalgalar arasında bocalarken emir aldım, gemiyi paramparça ettim.

Hepsinin canını al. Yalnız onların arasından filân kadınla filân çocuğun canını alma dedin.

Her biri bir tahta üstünde kaldı. Dalgalar, o tahtayı sürüklemeye başladılar.

Sonra yine ananın ruhunu kabzet, çocuğu yalnız bırak diye emrettin.

4805. Çocuğu anasından ayırdım ama sen de bilirsin ya, bu bana o kadar acı geldi ki.

Birçok büyük yasların dumanlarını gördüm ama o çocuğun acısı içimden çıkmadı.

Tanrı dedi ki: Ben o çocuğu kendi lûftumla yetiştirdim. Dalgaya onu bir ormana at dedim.

O orman, süsenlerle, reyhanlarla, güllerle, yenmesi hoş meyva ağaçlarıyla doluydu.

Duru ve tatlı su kaynakları vardı orada. Çocuğu yüzlerce naz ve naim içinde yetiştirdim.

4810. Yüz binlerce güzel sesli kuşlar, o bahçelere yüzlerce nağmeler salmadaydı.

Ona ağustos gülünden döşek döşedim. Onu fitnelerin vuruşundan emin ettim.

Güneşe, ona zarar verme dedim. Yele, ona yavaş yavaş es diye emrettim.

Buluta, onun üstüne yağmur yağdırma, şimşeğe, ona pek o kadar şule verme diye buyurdum.

Ey kış! Bu yeşillikten o itidali kesme; ey yaz! Bu bahçeye pençe vurma dedim.

Tanrı, aziz ruhunu kutlasın, Şeyh Şeybanı Râî' nin kerametleri

4815. Şeybanı Râî gibi hani. O da cuma günü, namaz vakti sürüsüne inatçı kurtlar salmasını diye sürünün çevresine bir çizgi çizerdi.

Ne koyunlar o çizgiden dışarı çıkarlardı, ne kurt ve hırsız, o sürüden içeriye girerdi.

Hûd' un okuyup üfürdüğü daire gibi. O da bu çizgiyle kendisine uyanlara kasırgadan aman vermişti.

Onlara sekiz gün bu çizgi içinde susun, sabredin. Dışardaki işkenceyi seyredin dedi.

Kasırga, çizginin dışında bulunanları havaya kaldırıp taşlara çarpıyor, etini, kemiğini birbirinden ayırıyordu.

4820. Bir bölüğünü havada birbirine vuruyor, Haşhaş gibi kemiklerini parçalayıp döküyordu.

O kahrından gök bile tirtir titredi. Mesnevi, o kahrını anlatmaya kâfi değildir.

Ey soğuk rüzgâr! Eğer bunu kendiliğinden yapıyorsan hadi bakalım. Hûd' un çizdiği çizgiden içeriye de gir.

Ey tabiata inanan! Ya tabiattan üstün olan şu saltanatı gör, inananlara katıl, yahut da bu âyetleri Kur'an' dan mahvet.

Kur'an okuyanları menet, okumasınlar. Muallime yalvar, para pul ver, bunu okutmasın.

4825. Acizsin, bu aciz nerden diye şaşırılmışsın değil mi? Senin aczin, kıyamet gününden meydana gelmededir.

A inatçı, senin önünde âcizler var. Gizli olanların meydana çıkması zamanı geldi, işte sana kıyamet.

Bu aciz ve hayret, kendisine gıda olan kişiye ne mutlu. O, iki âlemde de sevgilinin gölgesinde uyumuştur.

O, nihayet kendi aczini görmüş, ölmüş, kocakarılar dinini seçmiştir.

Zeliha gibi, ona Yusuf' un nuru vurdu mu kocalıktan kurtuldu, gençliğe yol buldu, gençleşti.

4830. Hayat, ölümden ve mihnettedir. Abıhayat, karanlıklar içindedir.

Ulu Tanrı' nın Nemrud'u anasız ve dadısız olarak yetiştirip büyütmesi

Hâsılı o bahçe, arifler bağı gibi sam yellerinden de amandaydı, kasırgadan da.

Bir kaplan yavrulamıştı. Ona dedim ki: Süt ver bu çocuğa, itaat etti.

Ona süt verdi, tapılar kıldı. Nihayet çocuk gelişti, irileşti, aslanlaştı.
Sütten kesilince bir periye, ona söz söylemeyi öğret dedim, öğretti.

4835. Onu, o yeşillikte yetiştirdim, besledim. Benim hünerim, sanatım hiç söze sığar mı?
Ben, zararsız kurtları Eyüb'e konuk ettim, kendisine de onlara karşı baba sevgisi verdim.
Kurtlar da evlâdın babasını sevmesi gibi onu severlerdi. Onlara da bu sevgiyi verdim, tşte sana kudret, işte sana güç!

Analara analık edebini ben öğrettim. Artık düşün, benim yakıp aydınlattığım lütuf nasıl olur?
Yüzlerce inayetlerde bulundum, yüzlerce alâkalar yarattım, bu suretle benim lûtfumu vasitasız olarak görsün dedim.

4840. Görsün de sebep yüzünden savaşlara, çekişmelere düşmesin; her yardımı, ancak benden beklesin.
Bana karşı hiçbir özü olmasın, her kötü dosttan şikâyetlenmesin dedim.
Bu yüzlerce alâkayla beslenmeyi, yetişmeyi gördü. Onu vasitasız olarak nasıl besledim, anladı, bildi.
Ey ulu Tanrı'nın kulu, buna karşılık şükran olarak Nemrut oldu, Halil'i yakmaya kalkıştı.
Nitekim bu şehzade de padişaha şükran olarak ululandı, mevkiinin daha yücelmesini istedi.

4845. Ben neden başkasına tâbi olayım? Benim de bir ülkem var, ben de yeni bir ikbale sahibim dedi.
Evvelce anlattığımız gibi, padişaktan görmüş olduğu lütuf lan, ululandığı için gönlünde örtüldü gitti.
Nemrut da bunun gibi bilgisizlik ve körlük yüzünden o lûtufları ayağının altına aldı.
Şimdi kâfir odu, yol kesmekte. Ululanmada, Tanrılık dâvasına kalkışmada.
Uç gerges kuşuna uymuş, yüce göklere çıkmaya, benimle savaşıp vuruşmaya girişti.

4850. İbrahim'i bulup öldürmek için yüz binlerce suçsuz çocuğu öldürttü.
Çünkü müneccim, yıl talihine bakmış, seninle savaşacak bir düşman doğacak.
Kendine gel, o düşmanı defetmek için ihtiyatlı davran demişti. O yalan yanlış, kim olursa olsun her doğanı öldürüyordu.
Onun gördüğü, vahyi getirecek çocuğu yetiştirdi. Başkalarının kanları, boynunda kaldı.
Acaba o saltanatı babadan mı bulmuştu da gururu, kendisini soy sop karanlıklarına daldırdı?

4855. Başkalarına ana, baba perde kesilir. Fakat o, yenido, yakasında bulunan mücevherleri bizden buldu.
Şüphe yok ki kötü bir arkadaş olan nefis, yırtıcı bir kurttur. Sen ona bak, ne diye her arkadaşına bahane bulup duruyorsun?

Sapıklık âleminde her kele bir külâh vardır. Çirkin kâfir ve işi gücü pislikten ibaret nefis diyorum ya.
Ey yoksul, bunun için diyorum işte. Köpeğin boynundan tasmayı çözme.
Bu köpek, terbiye edilse bile yine köpektir. "Ne mutlu nefisini aşılayana" hükmüne uy, o, kötü damarlıdır.

4860. Taif sahtiyanı gibi bir Süheyl yıldızının etrafında döner dolaşırsan farzı yerine getirmiş olursun,
Nihayet Süheyl yıldızı, onu deri şerrinden kurtarır. Bu suretle de sevgilinin ayağına giydiği çediğe dönersin.
Bütün Kur'an, nefsin kötülüklerini anlatmadadır. Mushafa bak da, gör, fakat sende o göz nerde?
Vesile bulup da peygamberle savaşmada kılı kırka yaran aşâğılık kişileri anlatıp durmadadır.
Zaman zaman edepsiz nefsin kötülüğünden ansızın âleme alevler yayılmıştır.

Şehzade, padişahın gönlünden bir zahım yedi, faziletlere tamamiyle sahip otamadan dünyadan gitti.

4865. Hikâyeyi kısa kes. O gayretli padişahın gayreti bir yıl sonra şehzadeyi mezara götürdü.
Padişah, mahiv âleminden varlık âlemine gelinceye kadar Mirrih yıldızı gibi kan dökücü olan gözü, o kanı dökmüş gitmişti.

O eşsiz padişah tirkeşine bakınca gördü ki bir ok yok.
Tanrı etrafında fırlayan o ok nerde? dedi. Onun boğazındaki ok, senin attığın ok diye cevap geldi.
O deryadil padişah affetti ama ne fayda. Ok, can alacak yerine raslamıştı.

4870. Şehzade öldürüldü. Fakat ona padişah yas tutup ağlamaya koyuldu, öldüren de o, öldürülene veli olan da o.
İkisi de o olmasa kül değildir. O, hem halkı öldürür, hem yasını tutar.
O benzi sararmış şehit de, bedenimi okladı, mânamı değil ya diye şükretmedeydi.
Zâhirî beden, nihayet gideceği yere gidecek. Fakat mâna, ebediyen neşeli bir surette yaşayacak.
Darılmada ancak bedendeydi. Sevgili incinmeden sevgiliyle kavuştu.

4875. Gerçi şehzade, o padişahlar padişahının terkesine yapıştı, fakat nihayet göze geldi, yolu tutup gitti.
Üçüncü kardeşleri, her üçünün de en tembelyidi; fakat suret bakımından da öndülü o kaptı, mâna bakımından da.

Bir adamın, benden sonra malımı üç oğlumun en tembeli hangisiyse o alsın diye vasiyette bulunması

Bir adam, ölürken peşin peşin vasiyette bulunmaktaydı.
Yürüyen selviye benzer üç oğlu vardı. Canını, malını onlara vakfetmişti.
Dedi ki: Elimizde ne kadar kumaşım, ne kadat altınım varsa bu üçünden en tembelinin.

4880. Kadiya vasiyetini söyledi, bir hayli öğütlerde bulunduktan sonra ecel şerbetini içti.
Oğulları kadiya dediler ki: Ey kerem sahibi, üçümüz de yetimiz. Babamızın hükmünden dışarı çıkmayız.
Hüküm onun, canla başla kabul ederiz. Onun buyruğu yürür bize.

Biz, İsmail gibi bizi kurban bile etse İbrahimimizden baş çevirmez, ona isyan etmeyiz.
Kadı dedi ki: Her birimiz akıllıca tembelliğine ait bir hikâye söylesin de

4885. Bakalım hangimiz daha tembel. Her birinizin halini anlıyayım bir kere şüphem kalmasin.
Arifler, iki âleme de aldırış etmezler. İki âlemde de tembeldir onlar. Çünkü nadassız harman devşirirler.
Onlar, tembelliğini senet edinmişlerdir. Çünkü onların işini Tanrı başarır.
Halk, Tanrı'nın işini görmez. Bu yüzden de sabah akşam dilencilikten vazgeçerler.
Evet, tembelliğinizi söyleyin de sırrınızı anlayayım, tembelliğinizin derecesini bileyim.

4890. Şüphe yok her dil, gönüle perdedir. Perde deprendi mi sırlara erilir.
Kebap olmuş bir et parçası kadar küçücük bir perde yüzlerce güneşi örter.
Hattâ söz, yalan bile olsa sözdeki koku, onun doğru, yahut yalan olduğunu haber verir.
Çayırıktan, çimenlikten gelen yel, külhandan esip gelen yelden farkedilir.
Doğru sözle ahmağı aldatan yalan misk ve sarımsak kokusu gibi nefesten anlaşılır.

4895. İkilikli ve münafık dostunu, münafıklığından anlamıyorsan ondan gelen pis kokudan anla.
Puştların nâresiyle babayığit erlerin narası, tilkiyle aslanın sesi gibi farkedilir.
Yahut da dil, tencerisinin kapağına benzer. Oynadı, açıldı mı içinde ne yemek var, anlarsın.
Aklı keskin adam, tencerede tatlı yemek mi var, sirkeli ve ekşi aş mı? Dumanından anlar.
Biri, yeni bir çömlek almak istese alırken çömleğe elini vurdu mu kırıkta derhal anlar, kırığını görür.

4900. Çocukların biri dedi ki: Ben adamı, sözünden derhal anlarım. Söz söylemezse üç gün içinde yine ne haldedir,
nasıl adamdır? Anlar, bilirim.
Öbürü, söylerse anlarım, söylemezse onu söz söylemeye mecbur eder, sıkıştırırın, dedi.
Kadı dedi ki: Ya o bu hileyi duymuşsa. Ağzını kapar, susar, hiç söz söylemez.

Örnek

Hani ananın biri, çocuğuna dedi ki: Geceleyin sana bir hayal görünürse,
Mezarlıkta, yahut korkulu bir yerde kin güden kapkara bir hayal görürsen

4905. Gönlünü sağlam tut, üstüne saldır. Derhal senden yüz çevirir.
Çocuk dedi ki: Bu deve benzeyen hayale de anası, bu sözü söylemişse
Ben ona saldırdım mı o da benim boynuma sarılır, anasının emrini tutar. O vakit ben ne yaparım?
Sen çevik dur, korkma diyorsun. O çirkin hayalin de bir anası vardır elbet.
Şeytana da akıl öğreten tek birisi, insana da. Kuvveti, kudreti olmasa bile düşmana üst gelen, onun lûtfiyle üst gelir.

4910. O halim nerdeyse Tanrı hakkıyçin, Tanrı hakkıyçin sen de o yana yürü, o tarafa ol.
Kadı dedi ki: Hile yapar, söz söylemezse, o er, senin hileni anlarsa...
Sırrını nasıl öğrenirsin? Doğru söyle. Çocuk, onun önünde susar, otururum.
Çıkacağı yere sabrı merdiven yapar, "Sabır ferahlığın anahtarıdır" sırrına ererim.
Fakat huzurunda otururken bu âlemin neşe ve gamına ait olmıyan bir söz, gönlünden coşuverirse

4915. Artık bilirim ki Yemen ülkesine Süheyl yıldızını yolladığı gibi bu sözü de bana veren odur.
Gönlümden kopup gelen o söz, o taraftan gelmededir. Çünkü gönülden gönüle pencere vardır.

SON

Sultan Veled'in tamamlaması :

Bir müddet bu Mesnevi, babam gibi sükût etti. Veled dedi ki: Ey nefesi diri olan ve nefesiyle ölüleri dirilten!
Neden artık söz söylemiyorsun, neden ledün bilgisinin kapısını kapattın?
Dedi ki: Sözüm, bundan böyle deve gibi çöktü, yatıp uyudu. Mahşere kadar artık kimseyle konuşmam.
Göçme zamanı geldi, ırmaktan sıçrama çağı çattı. "Her şey helak bulur, ancak onun hakikati bakidir".

5. Bu sözün arda kalanı dilsiz dudaksız olarak ruhu diri olanın gönlüne doğar.
Söyleme de sona erdi, ömür de. Muştuluk geldi: Artık bedenden kurtulacağım.
Can âleminde dolaşacağım. Bu ıslaklıktan geçeceğim, denize dalacağım.
Çünkü bu âlem, ıslaklıkla diridir, hoştur; bir denizden ıslanmıştır da onun için iyidir, güzeldir.
Can, toprakta ve ıslaklıkta diri olursa artık bir bak, deniz âleminde ne hale gelir?

10. Deniz şehre benzer, ıslaklıkta kapıya. Islaklığı katra bil, denizime haddi, kenarı yoktur.
Can gibi olan şu ıslaklığı bırak, sevgilinin denizine dal da ebedîlik bul.
Bu yandan can, can denizinden meydana gelmiştir. Artık sen de o yüceliği can yolundan dile.
Dile de seni alıp bulunduğu yere götürsün. Toprakta deniz aramak beyhudedir.
Toprağın her cüzü, insanı toprak âlemine götürür. Fakat can denizinin dalgası, canana vâsıl eder.

13. Şu halde canla başla sevgilinin vuslatını iste. Dilsiz damaksız olarak Tanrı'nın adını an!
An da Şu fâni dünya hapsinden kurtul, can âleminde ebedî ol.
Ömür tohumlarını çorak yere ekiyorsun, sonunda da helak olup gideceksin.
Böyle değer biçilmez aziz ömrü neden her an hiçbir karşılık olmaksızın zâyediyorsun ?
Ey iş eri! Gül bahçesini veriyor, diken alıyorsun. Bu, sence ziyan değil mi ki?

20. Dünyaya sarfedilen ömür biter gider. Kendi aslını dileyen kişiye ne mutlu!
Sayılı ömrü, Tanrı yoluna verirsen sonsuz bir hale gelir.
Tanrı ibadetiyle geçen on günlük ömür, sayısız, hadsiz bir hal alır.
Kendine gelir de Şu pazarda bu alışverişe giriş; bir dikenden yüz binlerce gül elde et.
Bu çeşit bir tohum ekersen Tanrı lûtfiyle yüz binlerce tane elde edersin.

25. Zaten sonu olan şey sayılabilir. Bu nimet ve ihsan sayısızdır.
Ey aslından ayrılmıŐ olan cüz, kendi küllüne git; varlıktan, benlikten kurtul, Tanrı'ya ulaş.
Su gibi ten testisinde kaldıkça dedikoduya kapılırsın, habbeler gibi savaŐtasın, barıŐtasın.
Bu nakışlar, bu suretler, ey ünlü er, su üstündeki habbelere benzerler.
Yahut da içteki sır, dışı çıkıncıyadek iç denizinin üstündeki köpükler gibi bunlar.

30. Köpükler, hararet ve kötü koku yüzünden, yenecek şeyler, tandır içinde görünmededir.
Tatlı, yahut ekşi.. Her nasılsa ihtiyara, gence öyle görünür.
Aynen insanların canlan da, onların işlerinden ve sözlerinden belli olur.
İnsanın canı, mertebe bakımından nasıldır, nicedir? O adam mümin midir, kâfir mi, yoksa veli mi? İşinden ve sözünden anlaşılır.
Testi içindeki suyu denizden ayırma da o tatlı su, kokmasın, bozulmasın.

35. Tatlı su, üstüne su konmadıkça bozulur. Güzel rengi, kokusu ve lezzeti gider.
Ahmet, "İki günü aynı olan adlanmıŐtır, Şüphelere düşmüştür" dedi.
Ahmaklıktan yakınsızlık doğar. Bu çeşit adam, yelle dolu dağarcıŐa benzer.
Her an ön saftan geride kalır. Saf olarak neyi varsa köpük gibi tortulanır.
Eziyeti, her an artar, daha beter bir hale gelir. Her zaman biraz daha çirkin, biraz daha kötü bir hal alır.

40. O kapıdan sürülen kişi, cehenneme doğru gider durur. Deniz azabını çekmeden ateşler içinde azap görür.
İŞin bu raddeye varmadan, gaflet, sana perde ve baş olmadan
Halil gibi aslına var, yıldızdan ve illetli gökyüzünden vazgeç.
Himmat ayağını güneşin de tepesine bas, ayın da. Başını, o sayvana, o kapının eŐiđine koy!
Bu varlığı, bu benliği Tanrı yoluna harcet de iblis gibi Tann'dan ayrı kalma.

45. Can suyunu can denizine dök de uçsuz bucaksız bir deniz kesil.

